ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

ΑΠΑΝΤΑ
ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ

Ἐποπτεία
ΠΑΝ. Κ. ΧΡΗΣΤΟΥ—ΣΤΕΡ. Ν. ΣΑΚΚΟΥ
Καθηγητῶν Πανεπιστημίου

Ἐπιμέλεια
ΒΑΣ. Σ. ΨΕΥΤΟΓΚΑ — ΘΕΟΔ. Ν. ΖΗΣΗ
Διδακτόρων τῆς Θεολογίας

ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ ΛΟΓΟΙ

ΤΟΜΟΣ 5

ΛΟΓΟΙ ΚΑΤΑ ΙΟΥΔΑΙΩΝ
Ε΄—Η΄

Εἰσαγωγὴ—Μετάφρασις—Σχόλια
ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ Σ. ΨΕΥΤΟΓΚΑ
Κείμενον B. Montfaucon

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ

ΙΩΑΝΝΟΥ
ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

ΚΑΤΑ ΙΟΥΔΑΙΩΝ

ΛΟΓΟΣ ΠΕΜΠΤΟΣ

627 **D** 1. Ἀπὸ ποῦ λοιπὸν σήμερα ἡ σύναξίς μας ἔχει γίνει πολυαριθμοτέρα; Πάντως ἀνταποκριθήκατε εἰς τὴν ἀπαίτησιν τῆς ὑποσχέσεως καὶ ἤλθατε νὰ λάβετε τὸ δοκιμασμένον ἀργύριον, τὸ ὁποῖον ὑποσχέθηκα νὰ σᾶς καταβάλω. «Τὰ λόγια γὰρ Κυρίου, λόγια ἁγνά· ἀργύριον πεπυρωμένον δοκίμιον τῇ γῇ» λέγει (Ψαλμ. 11, 7). Ἂς εἶναι εὐλογημένος ὁ Θεός, διότι σᾶς ἐνέβαλε τόσην πολλὴν ἐπιθυμίαν διὰ πνευματικὴν ἀκρόασιν. Διότι, ὅπως αὐτοί, ποὺ ἀγαποῦν τὸ κρασὶ καὶ τὰ ποτά, ἀφοῦ κάθε ἡμέραν ἐγείρονται ἀπὸ τὸν ὕπνο τους περιεργάζονται καὶ ἀναζητοῦν ἐπίμονα νὰ εὕρουν, ποῦ ὑπάρχουν πολυποσία καὶ συμπόσια καὶ δεῖπνα καὶ διασκεδάσεις καὶ μεθύσια καὶ φιάλαι καὶ βαρέλια καὶ ποτήρια, **E** ἔτσι λοιπὸν καὶ ἐσεῖς κάθε ἡμέραν, ποὺ ἐγείρεσθε ἀπὸ τὸν ὕπνον σας, ἂς ἀναζητεῖτε ποῦ γίνεται παρόρμησις καὶ συμβουλή, ποῦ ἱκεσία καὶ διδασκαλία καὶ λόγος, ποὺ συντελεῖ εἰς τὴν δόξαν τοῦ Χριστοῦ. Διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς οἱ ἴδιοι καταπιανόμεθα μὲ περισσοτέραν προθυμίαν μὲ τὴν ὑπόθεσιν αὐτὴν καὶ μὲ ὅλην μας τὴν εὐχαρίστησιν προσφέρομεν αὐτὰ ποὺ ὑποσχεθήκαμεν.

Ὁ ἀγὼν λοιπὸν ἐναντίον τῶν Ἰουδαίων ἐτελείωσεν ὅπως ἄξιζε καὶ τὸ τρόπαιον ἐστήθηκε καὶ τὸ στεφάνι κατασκευάσθηκε πρὸς χάριν μας καὶ ἐλάβαμεν τὸ βραβεῖον καὶ τοῦ προηγουμένου λόγου. 628 **A** Ἡ προσπάθειά μας ἦταν νὰ ἀποδείξωμεν ὅτι αὐτά, τὰ ὁποῖα κάμνουν αὐτοὶ τώρα, εἶναι παρανομία καὶ παράβασις καὶ μάχη καὶ πόλεμος ἀνθρώπων κατὰ τοῦ Θεοῦ. Καὶ αὐ[illegible] μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ ἀποδείχθηκε μὲ ὅλην τὴν ἀκρίβειαν. Διότι, ἐὰν κάποτε ἐπρόκειτο νὰ ἐπανακτήσουν τὴν πόλιν των καὶ νὰ ἐπανέλθουν εἰς τὸν παλαιὸν τρόπον ζωῆς καὶ νὰ ἴδουν τὸν ναὸν νὰ ἐπανακτίζεται, πρᾶγμα ποὺ δὲν θὰ γίνῃ ποτέ, ἀκόμη καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν δὲν θὰ εἶχαν καμμίαν δικαιολογίαν δι' αὐτά, ποὺ κάμνουν τώρα. Ἀφοῦ καὶ οἱ τρεῖς παῖδες καὶ ὁ Δανιὴλ καὶ ὅλοι οἱ ἄλλοι, ποὺ ἐπέρασαν τὴν ζωήν των εἰς τὴν αἰχμαλωσίαν ἐπροσ-

δοκοῦσαν νὰ ἐπανέλθουν B εἰς τὴν πόλιν των καὶ νὰ ἴδουν μετὰ ἑβδομήντα χρόνια τὸ χῶμα τῆς πατρίδος των καὶ νὰ ζήσουν σύμφωνα μὲ τοὺς παλαιοὺς νόμους, ἀλλ' ὅμως, ἂν καὶ εἶχαν φανερὰν ὑπόσχεσιν καὶ γραπτὴν ὁμολογίαν, οὔτε καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν ἐτολμοῦσαν νὰ ἐπιτελέσουν κάτι ἀπὸ τὰ νόμιμα, ποὺ αὐτοὶ τώρα πράττουν, προτοῦ ἐκπληρωθῇ ἡ ὑπόσχεσις καὶ ἡ ἐπάνοδός των. Ἔτσι, μὲ αὐτὰ θὰ ἠμπορέσῃς καὶ ἐσὺ νὰ ἀποστομώσῃς τὸν Ἰουδαῖον. Ρώτησέ τον λοιπόν, διατί νηστεύει ἐνῷ δὲν εὑρίσκεται εἰς τὴν πόλιν του; Καὶ ἐὰν ἀπαντήσῃ ὅτι ἐλπίζει νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν πόλιν του, τότε νὰ εἴπῃς εἰς αὐτόν· ὡς τότε λοιπὸν ποὺ θὰ ἐπανέλθῃς, ἡσύχαζε! Διότι καὶ οἱ ἅγιοι ἐκεῖνοι, πρὶν ἐπανέλθουν εἰς τὴν πατρίδα των, δὲν ἐτόλμησαν νὰ πράξουν τίποτε ἀπὸ ὅσα ἐσὺ κάμνεις τώρα. Εἶναι φανερὸν λοιπὸν ὅτι τώρα παραβαίνεις τὸν νόμον, ἔστω καὶ ἂν ἐλπίζῃς, ὅπως ἰσχυρίζεσαι, C νὰ ἐπιστρέψῃς εἰς τὴν πόλιν, καὶ παραβιάζεις τὰς συμφωνίας σου μὲ τὸν Θεὸν καὶ ἀτιμάζεις τὴν ἰδίαν τὴν νομοθεσίαν. Διὰ νὰ φιμώσῃς λοιπὸν τὴν ἀναίδειαν τῶν Ἰουδαίων καὶ διὰ νὰ ἀποδείξῃς ὅτι αὐτοὶ παρανομοῦν εἶναι ἀρκετὰ καὶ τὰ ὅσα εἴπαμεν πρὸς τὴν ἀγάπην σας εἰς τὸν προηγούμενον λόγον. Καὶ ἐπειδὴ δὲν ἀσχοληθήκαμεν μὲ αὐτὸ μόνον, δηλαδὴ μὲ τὸ νὰ κλείσωμεν τὰ στόματα ἐκείνων, ἀλλὰ καὶ μὲ τὸ νὰ διδάξωμεν καλύτερα εἰς τὸ ἐκκλησίασμα τὰ δόγματά του, ἐμπρὸς ἂς ἀποδείξωμεν καὶ τοῦτο ἐπίσης μὲ ἀφθονώτερα ἐπιχειρήματα, ὅτι δηλαδὴ οὔτε ὁ ναὸς θὰ ἀνεγερθῇ, οὔτε αὐτοὶ θὰ ἐπανέλθουν εἰς τὸ παλαιὸν πολίτευμά των. D Διότι ἔτσι καὶ ἐσεῖς ἀκριβέστερα θὰ γνωρίσετε τὴν ἀποστολικὴν διδασκαλίαν, καὶ ἐκεῖνοι θὰ συλληφθοῦν νὰ ἀσεβοῦν περισσότερον. Καὶ δι' αὐτὰ δὲν θὰ προσκομίσω μάρτυρα ἄγγελον ἢ ἀρχάγγελον, ἀλλὰ τὸν ἴδιον τὸν Δεσπότην ὁλοκλήρου τῆς οἰκουμένης, τὸν Κύριόν μας Ἰησοῦν Χριστόν, ὁ ὁποῖος ὅταν εἰσῆλθεν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα καὶ ἀντίκρυσε τὸν ναὸν εἶπεν ὅτι «ἔσται Ἱερουσαλὴμ πατουμένη ὑπὸ ἐθνῶν πολλῶν, ἕως οὗ πληρωθῶσι καιροὶ ἐθνῶν πολλῶν» (Λουκ. 21, 24). Καὶ μὲ τὰ λόγια αὐτὰ ἐννοοῦσε τὴν συντέλειαν τῶν αἰώνων. Καὶ ἄλλην μίαν φορὰν σχετικὰ μὲ τὸν ναὸν προφητεύοντας τὸν ὁλοκληρωτικὸν ἀφανισμὸν καὶ τὴν παντελῆ ἐρήμωσίν του, ἐνώπιον τῶν μαθητῶν του διετύπωσε τὴν ἀπειλὴν αὐτήν· «οὐ μὴ μείνῃ λίθος ἐπὶ λίθον ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ, ἕως οὗ καταλυθῇ» E (Ματθ. 24, 2).

Ἀλλ' ὁ Ἰουδαῖος καθόλου δὲν ἀποδέχεται τὴν μαρτυρίαν αὐτὴν καὶ δὲν ἀνέχεται τὰ λόγια αὐτά. Διότι αὐτὸς ποὺ τὰ εἶπε, λέγει, εἶναι ἐχθρός μου· ἐγὼ τὸν ἐσταύρωσα καὶ πῶς εἶναι δυνατὸν

νὰ ἀποδεχθῶ τὴν μαρτυρίαν του; Αὐτὸ ἄλλωστε εἶναι τὸ ἀξιοθαύμαστον, Ἰουδαῖε, ὅτι αὐτός, τὸν ὁποῖον ἐσταύρωσες, τότε μετὰ τὴν σταύρωσίν του κατέστρεψε τὴν πόλιν σου, τότε διεσκόρπισε τὸν λαόν σου, 629 A τότε διέσπειρεν εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς γῆς τὸ ἔθνος σου, διδάσκοντας μὲ αὐτὰ ὅτι ἀνέστη καὶ ζῇ καὶ ὅτι εἶναι τώρα εἰς τοὺς οὐρανούς. Ἐπειδὴ ὅμως δὲν ἠθέλησες μὲ τὰς εὐεργεσίας του νὰ ἀναγνωρίσῃς τὴν δύναμίν του, μὲ βάσανα καὶ τιμωρίας σοῦ ἐδίδαξε τὴν ἀκαταμάχητον καὶ ἀκαταγώνιστον ἰσχύν του. Οὔτε ὅμως ἔτσι πιστεύεις, οὔτε ἀναγνωρίζεις ὅτι αὐτὸς εἶναι Θεὸς καὶ Δεσπότης ὁλοκλήρου τῆς οἰκουμένης, ἀλλὰ θεωρεῖς αὐτὸν σὰν ἕνα ἄνθρωπον μεταξὺ τῶν πολλῶν. Ἔλα λοιπὸν νὰ κάμωμεν τὴν ἐξέτασιν σὰν νὰ πρόκειται περὶ κοινοῦ ἀνθρώπου. Πῶς ὅμως κάμνομεν τὴν ἐξέτασιν εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν ἀνθρώπων; Ὅταν ἔχωμεν ὑπ' ὄψιν μας ὅτι μερικοὶ ἄνθρωποι ἀληθεύουν καθ' ὅλα καὶ ὅτι οὐδέποτε ψεύδονται εἰς τίποτε, καὶ ἂν αὐτοὶ συμβαίνῃ νὰ εἶναι ἐχθροί μας καὶ ἐμεῖς εἴμεθα ἄνθρωποι καλόπιστοι, παραδεχόμεθα τὰ λεγόμενά των. B Ὅπως λοιπὸν ἀκριβῶς καὶ τὸ ἀντίθετον· ὅταν βλέπωμεν νὰ ψεύδωνται καὶ ἂν ἀκόμη λέγουν τὴν ἀλήθειαν εἰς μερικὰς περιπτώσεις, δύσκολα παραδεχόμεθα καὶ αὐτά.

2. Ἔλα λοιπὸν τώρα νὰ ἴδωμεν ποῖον ὑπῆρξε τὸ ἦθος τοῦ Χριστοῦ καὶ ποία ἡ συμπεριφορά του. Ὁ Χριστὸς δὲν προεῖπε καὶ δὲν προανήγγειλεν αὐτὸ μόνον, ἀλλὰ ἐπροφήτευσε τότε καὶ πολλὰ ἄλλα ἀπὸ ὅσα ἐπρόκειτο νὰ συμβοῦν μετὰ ἀπὸ μακρὸν χρόνον. Ἂς φέρωμεν λοιπὸν εἰς τὸ μέσον ἐκείνας τὰς προφητείας. καὶ ἐὰν ἴδῃς νὰ διαψεύδεται εἰς αὐτάς, τότε νὰ μὴ παραδεχθῇς οὔτε αὐτήν, οὔτε νὰ πιστεύσῃς ὅτι εἶναι ἀληθινή. Ἐὰν ὅμως ἴδῃς νὰ ἀληθεύῃ καθ' ὅλα, καὶ ἡ προφητεία αὐτὴ νὰ ἔχῃ ἐκπληρωθῇ, C καὶ ὁ τόσος χρόνος ποὺ ἔχει περάσει νὰ ἐπιβεβαιώνῃ τὴν ἀλήθειαν τῶν ὅσων ἔχουν προφητευθῆ, τότε μὴ ἀναισχυντῇς περισσότερον κατὰ τῆς ἀληθείας καὶ μὴ ἀμφισβητῇς πράγματα, ποὺ εἶναι πιὸ φανερὰ καὶ ἀπὸ τὸν ἥλιον. Ἂς ἴδωμεν λοιπὸν καὶ τί ἄλλο ἐπροφήτευσε· «προσῆλθεν αὐτῷ γυνή, ἀλάβαστρον μύρου ἔχουσα πολυτίμου καὶ κατέχεε τὸ ἔλαιον. Ἐπετίμησαν οἱ μαθηταὶ τῷ γενομένῳ, λέγοντες· διατί μὴ ἐπράθη τοῦτο τριακοσίων δηναρίων καὶ ἐδόθη πτωχοῖς;» (Ματθ. 26, 7 - 9). Διὰ νὰ τοὺς κατηγορήσῃ λοιπὸν ὁ Κύριος, νὰ τί τοὺς λέγει· «Τί κόπους παρέχετε τῇ γυναικί; Ἔργον γὰρ καλὸν ἐποίησε. Λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅπου ἐὰν κηρυχθῇ τὸ Εὐαγγέλιον τοῦτο εἰς πᾶσαν τὴν γῆν καὶ ὃ ἐποίησεν αὕτη λαληθήσεται εἰς μνημόσυνον αὐτῆς» (Ματθ. 26, 10 ἑξ.). D Διαψεύσθηκε λοιπὸν ἢ ἐπαλήθευσεν; Πραγματοποιήθηκεν ἡ προφητεία ἢ διαψεύ-

σθηκε; Κάμε τὴν ἐρώτησιν αὐτὴν εἰς τὸν Ἰουδαῖον. Καὶ ἐὰν ἐπ' ἄπειρον συνεχίζῃ νὰ ἀναισχυντῇ δὲν θὰ κατορθώσῃ νὰ ἀντικρούσῃ τὴν προφητείαν αὐτήν. Διότι καὶ εἰς ὅλας τὰς ἐκκλησίας ἀκούομεν νὰ ἀναφέρεται ἡ γυναῖκα αὐτὴ καὶ εἰς ὅλας τὰς πόλεις ὕπατοι, στρατηγοί, ἄνδρες, γυναῖκες, ἀξιωματοῦχοι, ἐπίσημοι καὶ ἔνδοξοι κάθονται καὶ ἀκούουν μὲ προσοχήν, καὶ εἰς ὁποιον σημεῖον τῆς οἰκουμένης καὶ ἂν μεταβῇς, ὅλοι μὲ πολλὴν προσοχὴν ἀκούουν τὸ κατόρθωμα τῆς γυναικὸς καὶ δὲν ὑπάρχει μέρος τῆς οἰκουμένης, ποὺ νὰ ἀγνοῇ τὸ γεγονός. Καὶ ὅμως πολλοὶ βασιλεῖς ἐκόσμησαν μὲ πολλὰ καὶ μεγάλα ἔργα τὰς πόλεις των, ἔκαμαν πολέμους καὶ ἐπέτυχαν πολλὰς καὶ μεγάλας νίκας, ἔσωσαν τοὺς λαούς των, ἔκτισαν νέας πόλεις καὶ αὔξησαν τὰ οἰκονομικά των μὲ πολλὰς προσόδους. E ἀλλ' ὅμως καὶ οἱ ἴδιοι καὶ τὰ κατορθώματά των παρέμειναν εἰς τὴν ἀφάνειαν. Ἐπίσης πολλαὶ βασίλισσαι καὶ σπουδαῖαι γυναῖκες, ποὺ εὐεργέτησαν τοὺς ὑπηκόους των, εἰς μερικοὺς οὔτε κατ' ὄνομα εἶναι γνωσταί. Ἡ μηδαμινὴ ὅμως αὐτὴ γυναῖκα μὲ τὸ νὰ χύσῃ λάδι καὶ μόνον εἰς τὰ πόδια τοῦ Κυρίου, φημίζεται εἰς κάθε σημεῖον τῆς οἰκουμένης. 630 A καὶ ὁ τόσος χρόνος ποὺ ἐπέρασεν ἀπὸ τότε δὲν ἔσβησε τὴν μνήμην της καὶ οὔτε θὰ τὴν σβήσῃ ποτέ. Καὶ ὅμως ἡ πρᾶξίς της δὲν ἦταν λαμπρά. Διότι τί ἦταν τὸ νὰ χύσῃ ὀλίγον λάδι; Οὔτε καὶ τὸ πρόσωπον σπουδαῖον· διότι ἦταν μία περιφρονημένη γυναῖκα. Οὔτε οἱ μάρτυρες πολλοί· διότι ἡ πρᾶξίς της ἔγινεν εἰς τὸν κύκλον τῶν μαθητῶν. Οὔτε ὁ τόπος ἀξιόλογος, διότι δὲν τὴν ἔκαμεν εἰς τὸ θέατρον, ἀλλ' εἰς τὸ σπίτι, ὅπου παρίσταντο μόνον δέκα ἄνθρωποι. Καὶ ὅμως οὔτε ἡ μηδαμινότης τοῦ προσώπου, οὔτε οἱ ὀλίγοι μάρτυρες, οὔτε ἡ ἀσημότης τοῦ τόπου, οὔτε τίποτε ἄλλο στάθηκε ἱκανὸν νὰ ἀφανίσῃ τὴν μνήμην της. Καὶ εἶναι τώρα ἡ γυναῖκα αὐτὴ λαμπροτέρα ἀπὸ ὅλας τὰς βασιλίσσας καὶ ἀπὸ ὅλους τοὺς βασιλεῖς, καὶ ὁ χρόνος, ποὺ ἐπέρασε δὲν παρέδωκεν εἰς τὴν λήθην τὴν πρᾶξίν της. B Πές μου, ἀπὸ ποῦ αὐτὸ καὶ ποῖος τὸ ἔκαμε; Δὲν εἶναι ἔργον τοῦ Θεοῦ, ποὺ δέχθηκε τότε τὴν περιποίησιν καὶ διέσπειρε τὴν φήμην αὐτὴν παντοῦ; Πές μου λοιπόν, τὸ νὰ προαναγγέλλωνται τέτοια πράγματα εἶναι ἔργον ἀνθρωπίνης δυνάμεως; Ποῖος ἄνθρωπος μὲ μυαλὸ θὰ ἠμποροῦσε νὰ ἰσχυρισθῇ κάτι παρόμοιον; Διότι τὸ νὰ προλέγῃ κανεὶς κάτι ἀπὸ τὰς πράξεις του εἶναι μὲν ἔργον θαυμαστὸν καὶ παράδοξον, τὸ νὰ προλέγῃ ὅμως καὶ ἐκεῖνα, ποὺ γίνονται ἀπὸ ἄλλους καὶ τὸ νὰ κάμνῃ ὥστε αὐτὰ νὰ γίνωνται πιστευτὰ καὶ φανερὰ εἰς ὅλους εἶναι πρᾶγμα πολὺ μεγαλύτερον καὶ πολὺ θαυμαστότερον.

Ἐπίσης προεῖπεν εἰς τὸν Πέτρον· «ἐπὶ τὴν πέτραν ταύτην οἰκοδομήσω μου τὴν Ἐκκλησίαν· καὶ πύλαι ᾅδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς» (Ματθ. 16, 18). C Πές μου λοιπόν, Ἰουδαῖε, πῶς θὰ ἠμποροῦσες νὰ ἀντικρούσῃς τοὺς λόγους αὐτοὺς καὶ νὰ ἀποδείξῃς ὅτι ἡ προφητεία αὐτὴ εἶναι ψευδής; Ἀλλ' ἡ δικαιολογία δὲν θὰ ἀνθέξῃ εἰς τὴν πραγματικότητα, ἔστω καὶ ἂν ἐσὺ ἐπιμένεις νὰ τὴν ἀντιμάχεσαι. Πόσοι λοιπὸν πόλεμοι δὲν ἔχουν ἐγερθῇ ἐναντίον τῆς Ἐκκλησίας; Καὶ στρατόπεδα πολλὰ ἔχουν δημιουργηθῇ καὶ ἐξοπλισμοὶ ἔχουν γίνει ἐναντίον της καὶ κάθε εἶδος βασανισμοῦ καὶ τιμωρίας ἐπενοήθηκε: τηγάνια,[1] καταπέλται,[2] καζάνια, καμίνια, λάκκοι, κρημνοί, θηρία, θάλασσαι, δημεύσεις περιουσιῶν καὶ πολλὰ ἄλλα βασανιστήρια ποὺ δὲν περιγράφονται μὲ λόγον καὶ ποὺ εἶναι ἀδύνατον νὰ τὰ ὑποφέρῃ κανείς. Καὶ αὐτὰ ὄχι μόνον ἀπὸ τοὺς ἐξωτερικοὺς ἐχθροὺς ἀλλὰ καὶ ἀπὸ οἰκείους ἔχουν χρησιμοποιηθῆ. D Διότι τότε εἶχεν ἐκσπάσει κάποιος ἐμφύλιος πόλεμος παντοῦ, καὶ αὐτὸς ὑπῆρξε χειρότερος ἀπὸ κάθε ἄλλον παρόμοιον. Διότι κατὰ τὸν πόλεμον αὐτὸν δὲν συνεκρούοντο μόνον πολῖται μὲ πολίτας, ἀλλὰ καὶ συγγενεῖς μὲ συγγενεῖς καὶ οἰκεῖοι μὲ οἰκείους καὶ φίλοι μὲ φίλους. Καὶ ὅμως τίποτε ἀπ' ὅλα αὐτὰ δὲν κατέλυσε τὴν Ἐκκλησίαν καὶ δὲν τὴν ἐξησθένησε. Καὶ μάλιστα τὸ ἀξιοθαύμαστον καὶ παράδοξον εἶναι ὅτι ὅλα αὐτὰ παρουσιάσθηκαν εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ δρόμου. Καὶ ἐὰν μὲν τὰ δεινὰ εἶχαν ἐπέλθει τότε, ὅταν τὸ κήρυγμα εἶχε ριζωθῇ καὶ εἶχε διαδοθῇ εἰς ὁλόκληρον τὴν οἰκουμένην δὲν θὰ ἦταν ἄξιον θαυμασμοῦ τὸ νὰ μὴ καταστραφῇ ἡ Ἐκκλησία. E Τὸ γεγονὸς δὲ ὅτι ἐξέσπασαν τόσοι πολλοὶ διωγμοὶ μαζὶ εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς διδασκαλίας καὶ μόλις ἡ πίστις εἶχε φυτευθῇ εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων καὶ ἡ διάνοια τῶν ἀκροατῶν ἦταν ἀκόμη πολὺ ἁπαλὴ καὶ τὸ ὅτι ἡ ὑπόθεσις παρὰ ταῦτα ὄχι μόνον δὲν μειώθηκε κατὰ τὸ ἐλάχιστον, ἀλλὰ καὶ ἐπροχώρησαν ἀκόμη περισσότερον, αὐτὸ ὑπερβαίνει καὶ τὴν ὑπεροχὴν κάθε θαύματος. Καὶ διὰ νὰ μὴ διατείνεσαι ὅτι τώρα ἡ Ἐκκλησία ἐσταθεροποιήθηκε μὲ τὴν εἰρήνην ποὺ ὀφείλεται εἰς τοὺς αὐτοκράτορας, σοῦ λέγω ὅτι ὅταν ἦταν μικροτέρα, ὅταν ἐφαίνετο ὅτι εἶναι ἀσθενεστέρα, τότε ἐπέτρεψεν ὁ Θεὸς νὰ διωχθῇ αὐτή. 631 A διὰ νὰ μάθῃς ὅτι καὶ τώρα ἡ ἀσφάλειά της δὲν ὀφείλεται εἰς τὴν εἰρή-

1. Τὸ τηγάνι ἐχρησιμοποιεῖτο ὡς βασανιστικὸν ὄργανον. Φαίνεται ὅτι ἐκεῖνον ἐλαιωποιεῖθη μὲ τὰ ὁποῖα ἀκολούθως ἐξαμάτιζον τὸν βασανιζόμενον. Ἀπ' ἐδῶ ἀσφαλῶς πρέπει νὰ προέρχεται καὶ ἡ σημερινὴ ἔκφρασις «θὰ σὲ τηγανίσω» ἢ «θὰ σὲ τσιγαρίσω».

2. Ὁ καταπέλτης ἦτο πολεμικὴ μηχανὴ μὲ τὴν ὁποίαν ἐξηκόντιζαν βέλη.

την των βασιλέων, αλλά εις την δύναμιν του Θεού.

3. Καὶ διὰ νὰ ἴδῃς ὅτι αὐτὴ εἶναι ἡ ἀλήθεια, σκέψου πόσοι ἀπὸ τὴν πλευρὰν τῶν Ἑλλήνων ἠθέλησαν νὰ εἰσαγάγουν νέας διδασκαλίας καὶ νὰ ἐγκαθιδρύσουν νέον τρόπον ζωῆς, ὅπως ὁ Ζήνων,[3] ὁ Πλάτων, ὁ Σωκράτης, ὁ Διαγόρας,[4] ὁ Πυθαγόρας[5] καὶ πολλοὶ ἄλλοι. Ἀλλ' ὅμως αὐτοὶ ἐστάθησαν τόσον μακρυὰ ἀπὸ τὸ νὰ ἐπικρατήσουν, ὥστε πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς δὲν εἶναι γνωστοὶ εἰς ἡμᾶς οὔτε κατ' ὄνομα. Ὁ Χριστὸς ὅμως δὲν ἐθέσπισε πολίτευμα μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐφύτευσεν εἰς κάθε σημεῖον τῆς οἰκουμένης. Πόσα λέγεται ὅτι ἔχει πράξει ὁ Ἀπολλώνιος[6] ἀπὸ τὰ Τύανα· Ἀλλὰ διὰ νὰ μάθῃς ὅτι ὅλα ἐκεῖνα ἦσαν ἀπάτη καὶ φαντασία καὶ τίποτε τὸ πραγματικόν, **B** ἐξαφανίσθηκε ὁ ἴδιος καὶ εὐθὺς ἀμέσως ὅλα ἐτελείωσαν. Καὶ ἂς μὴ νομίσῃ κανεὶς ὅτι εἶναι ὕβρις διὰ τὸν Χριστὸν τὸ γεγονὸς ὅτι εἰς τοὺς λόγους μας δι' αὐτόν, μνημονεύομεν τὸν Πυθαγόραν καὶ τὸν Πλάτωνα, τὸν Ζήνωνα καὶ τὸν Ἀπολλώνιον ἀπὸ τὰ Τύανα. Ἄλλωστε δὲν τὸ κάμνομεν ἀπὸ εὐχαρίστησιν ἀλλὰ ἀπὸ συγκατάβασιν πρὸς τοὺς Ἰουδαίους, οἱ ὁποῖοι θεωροῦν αὐτὸν σὰν ἕνα ἁπλοῦν ἄνθρωπον. Ἔτσι ὅμως ἐνήργησε καὶ ὁ Παῦλος, ὁποῖος ὅταν εἰσῆλθεν εἰς τὴν πόλιν τῶν Ἀθηνῶν, δὲν ἄρχισε τὴν συζήτησιν μαζί τους ἀπὸ τοὺς προφήτας, οὔτε ἀπὸ τὰ εὐαγγέλια, ἀλλ' ἔκαμε τὴν διδασκαλίαν του ἐξ ἀφορμῆς τοῦ βωμοῦ. Ὄχι βέβαια διότι ἐπίστευεν ὅτι ὁ βωμὸς εἶναι ἀξιοπιστότερος ἀπὸ τὰ εὐαγγέλια, **C** οὔτε ἐπειδὴ τὰ γράμματα ποὺ ἦταν ἐκεῖ γραμμένα ἦταν τιμιώτερα ἀπὸ τοὺς λόγους τῶν προφητῶν, ἀλλ' ἐπειδὴ συνωμιλοῦσε μὲ Ἕλληνας, οἱ ὁποῖοι δὲν ἐπίστευαν εἰς τίποτε ἀπ' αὐτὰ ποὺ κηρύττει ἡ πίστις μας, τοὺς ἔπεισε μὲ τὴν διδασκαλίαν των. Διὰ τοῦτο λέγει· «Ἐγενόμην τοῖς Ἰουδαίοις ὡς Ἰουδαῖος, τοῖς ἀνόμοις ὡς ἄνομος μὴ ὢν ἄνομος Θεῷ, ἀλλ' ἔννομος Χριστῷ» (Α' Κορ. 9, 20 - 21). Κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον καὶ ἡ Παλαιὰ Διαθήκη ὅταν ἀπευθύνεται πρὸς τοὺς Ἰουδαίους ὁμιλεῖ καὶ λέγει· «Τίς ὅμοιός σοι ἐν θεοῖς, Κύριε;» (Ἔξοδ. 15, 11). Τί λέγεις, Μωϋσῆ; Εἶναι δυνατὴ μία τέτοια σύγκρισις; Δὲν εἶπα αὐτό, λέγει, διὰ νὰ κάμω σύγκρισιν, ἀλλ' ἐπειδὴ διαλέγομαι πρὸς τοὺς Ἰουδαίους, οἱ ὁποῖοι ἔχουν ὑψηλὴν ἰδέαν διὰ τοὺς δαίμονας· **D** ἀπὸ συγκατάβασιν δηλαδὴ εἰς τὴν ἀσθένειάν των ἐφήρμοσα αὐτὸν τὸν τρόπον τῆς διδασκαλίας. Ἐπειδὴ λοιπὸν καὶ ὁ λόγος μας ἀπευθύνεται εἰς τοὺς Ἰουδαίους, οἱ ὁποῖοι πιστεύουν ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι ἕνας ἁπλὸς ἄνθρωπος καὶ ἕνας ἐπαναστάτης παράνομος, διὰ τοῦτο ἀρχίσαμεν νὰ ἐξετάζωμεν πρῶτα τοὺς μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων θαυμαστοὺς ἄνδρας. Ἐὰν ὅμως θέλετε, ἂς ἀρχίσωμεν μὲ τὰς ἰδίας ἀποδείξεις καὶ ἀπὸ τοὺς ἰδικούς των ποὺ ἐπεχείρησαν τὸ ἴδιον πρᾶγμα καὶ συνεκέντρωσαν γύρω των μαθητὰς καὶ ἀναδείχθηκαν ἄρχοντες καὶ ἀρχηγοὶ καὶ ποὺ ἀμέσως ἔπεσαν εἰς τὴν ἀφάνειαν.

Νὰ λοιπὸν πῶς ὁ Γαμαλιὴλ τοὺς ἔκλεισε τὰ στόματα. Ὅταν τοὺς εἶδε νὰ γίνωνται τρελλοὶ ἀπὸ μῖσος καὶ νὰ ἐπιθυμοῦν νὰ φονεύσουν τοὺς μαθητὰς τοῦ Κυρίου, **E** θέλοντας νὰ τοὺς συγκρατήσῃ ἀπὸ τὴν ὁρμητικὴν τρέλλαν, ἀφοῦ διέταξε νὰ ἐξέλθουν πρὸς στιγμὴν οἱ ἀπόστολοι, εἶπε πρὸς αὐτοὺς τὰ ἑξῆς· «Προσέχετε ἑαυτοῖς ἐπὶ τοῖς ἀνθρώποις τούτοις, τί μέλλετε πράσσειν. Πρὸ γὰρ τούτων τῶν ἡμερῶν ἀνέστη Θευδᾶς, λέγων εἶναί τινα ἑαυτόν καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ ἄνδρες τετρακόσιοι· κἀκεῖνος ἀπώλετο καὶ πάντες ὅσοι ἐπείθοντο αὐτῷ διεσκορπίσθησαν. Καὶ μετ' ἐκεῖνον ἀνέστη Ἰούδας ὁ Γαλιλαῖος, ὃς ἀπέστησεν ὄχλον ἱκανόν· κἀκεῖνος ἀπέθανε καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἀπώλοντο. **632 A** Καὶ τὰ νῦν λέγω ὑμῖν, προσέχετε ἑαυτοῖς, ὅτι, ἐὰν ᾖ ἐξ ἀνθρώπων τὸ ἔργον τοῦτο καταλυθήσεται· εἰ δὲ ἐκ Θεοῦ ἐστιν, οὐ δυνήσεσθε καταλῦσαι αὐτό, μήποτε καὶ θεομάχοι εὑρεθῆτε» (Πράξ. 5, 35 - 39). Ἀπὸ ποῦ λοιπὸν θὰ γίνῃ φανερὸν ὅτι ἐὰν εἶναι ἀνθρώπινον ἔργον θὰ καταλυθῇ; Ἐλάβατε γνῶσιν, λέγει, ἀπὸ τὸ παράδειγμα τοῦ Θευδᾶ καὶ τοῦ Ἰούδα. Καὶ αὐτὸς λοιπὸν ὁ ὁποῖος κηρύσσεται ἀπὸ αὐτοὺς ἐδῶ, ἐὰν εἶναι ὅμοιος μὲ ἐκείνους καὶ δὲν κάμνει μὲ θείαν δύναμιν τὰ ὅσα πράττει, ἀναμείνατε λιγάκι καὶ ἡ ἰδία ἡ ἔκβασις τῶν πραγμάτων θὰ τὸ ἐπιβεβαιώσῃ, καὶ ἀπὸ τὸ τέλος θὰ γνωρίσετε πολὺ καλά, ἂν εἶναι ἄνθρωπος ἀπατεών, ὅπως ἰσχυρίζεσθε, καὶ παραβάτης ἢ Θεὸς ποὺ συγκρατεῖ τὰ πάντα καὶ διευθύνει τὰ ἀνθρώπι-

3. Ὑπὸ τὸ ὄνομα Ζήνων φέρονται πολλὰ ἀξιόλογα πρόσωπα τῆς ἀρχαιότητος, ἐξ αὐτῶν ὅμως τὰ κυριώτερα εἶναι δύο· α) Ζήνων ὁ Ἐλεάτης (ἔτος γεν. 490 π.Χ.), ὁ ὁποῖος ἦτο ἐκπρόσωπος τῆς ἐλεατικῆς φιλοσοφίας, καλύπτων αὐτὴν ἀπὸ τῆς θεωρητικῆς ὀντολογίας μέχρι καὶ τοῦ διαλεκτικοῦ μηδενισμοῦ αὐτῆς. Καὶ β) Ζήνων ὁ Κιτιεὺς (ἔτος γεν. 335 π.Χ.), φιλόσοφος καὶ ἀρχηγὸς τῆς στοϊκῆς σχολῆς. Αὐτὸς εἶναι μᾶλλον τὸ πιθανώτερον πρόσωπον τὸ ὄνομα τοῦ ὁποίου ἀναφέρει ἐδῶ ὁ Χρυσόστομος, διότι αὐτὸς παρουσιάζει σύστημα ἠθικῆς καὶ πολιτικῆς κοσμοθεωρίας.

4. Πρόκειται περὶ τοῦ Διαγόρα ἀπὸ τὴν Μῆλον, ὁ ὁποῖος ἐπεκαλεῖτο καὶ ἄθεος. Ἦτο διθυραμβοποιὸς καὶ σοφιστὴς καὶ ἤκμασε κατὰ τὸ β' ἥμισυ τοῦ Ε' π.Χ. αἰῶνος. Κατ' ἀρχὰς διακατείχετο ἀπὸ θρησκευτικὰς ἀντιλήψεις, ἀλλὰ τελικῶς ἔγινε ἄθεος καὶ σαρκαστὴς τῶν θείων. Οἱ Ἀθηναῖοι τὸν κατεδίκασαν ἐπὶ ἀθεΐᾳ τὸ ἔτος 415 π.Χ.

5. Πυθαγόρας ὁ Σάμιος (570 - 490 π.Χ.). Ὑπῆρξε ἱδρυτὴς ἰδιαιτέρας θρησκευτικῆς, πολιτικῆς καὶ κοινωνικῆς κοσμοθεωρίας.

6. Ἀπολλώνιος ὁ Τυανεύς. Ἤκμασε κατὰ τὸν α' μ.Χ. αἰῶνα. Ἦτο Νεοπυθαγόρειος θεόσοφος, θαυματοποιὸς καὶ ἠθικοδιδάσκαλος.

να πράγματα μὲ δύναμιν ποὺ δὲν περιγράφεται μὲ τὸν λόγον. **B** Αὐτὸ λοιπὸν καὶ ἔγινε. Ἐπερίμεναν καὶ ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ πράγματα ἐφανερώνετο ἡ θεία καὶ ἀκαταμάχητος δύναμις, καὶ τὸ τέχνασμα αὐτό, ἂν καὶ ἔγινε νὰ ἐξαπατηθοῦν οἱ πολλοί, ἐστράφηκε κατὰ τῆς κεφαλῆς τοῦ διαβόλου. Ὅταν εἶδεν ὅτι θὰ ἤρχετο ὁ Χριστός, διὰ νὰ ἀποκρύψη τὴν παρουσίαν του καὶ τὸν πραγματικὸν σκοπὸν τῆς ἐνσαρκώσεώς του, εἰσήγαγεν αὐτοὺς τοὺς ἀπατεῶνας, διὰ τοὺς ὁποίους ὡμιλήσαμεν παραπάνω, διὰ νὰ θεωρηθῆ ὅτι καὶ αὐτὸς εἶναι ἕνας ἀπὸ ἐκείνους. Καὶ αὐτὸ ποὺ ἔκαμεν εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ σταυροῦ, τὸ νὰ ἑτοιμάση δηλαδὴ νὰ σταυρωθοῦν μαζί του δύο λησταί, τὸ ἴδιον πρᾶγμα ἔπραξε καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς παρουσίας του μὲ τὸ νὰ σπεύση νὰ συσκιάση τὴν ἀλήθειαν μὲ τὸ νὰ παραθέση κοντὰ εἰς αὐτὴν τὸ ψεῦδος. Ἀλλ' οὔτε ἐκεῖ κατώρθωσε νὰ ἐπιτύχη κάτι, οὔτε ἐδῶ, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν μίαν καὶ τὴν ἄλλην περίπτωσιν ἔδειξε καλύτερα τὴν δύναμιν τοῦ Χριστοῦ. **C** Πές μου, διατί ἐνῷ οἱ σταυρωθέντες ἦσαν τρεῖς καὶ ἐσταυρώθησαν εἰς τὸν ἴδιον τόπον καὶ κατὰ τὸν ἴδιον καιρὸν καὶ ἀπὸ τοὺς ἰδίους δικαστάς, ἐκεῖνοι μὲν ἔχουν ἐξαφανισθῆ, αὐτὸς δὲ μόνον λατρεύεται; Διατί πάλιν ἐνῷ τόσοι ἐπεχείρησαν νὰ ἐγκαθιδρύσουν νέον πολίτευμα καὶ εἶχαν μαθητάς, αὐτῶν μὲν τὸ ὄνομα οὔτε κἂν εἶναι γνωστὸν εἰς ἡμᾶς, αὐτὸς δὲ εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς οἰκουμένης προσκυνεῖται; Τὰ πράγματα φαίνονται καλύτερα ὅταν μεταξύ των γίνεται σύγκρισις. Σύγκρινε λοιπόν, Ἰουδαῖε, καὶ θὰ ἴδης τὴν ὑπεροχὴν τῆς ἀληθείας. Ποῖος ἀγύρτης ἐδημιούργησε τόσας ἐκκλησίας εἰς ὁλόκληρον τὴν οἰκουμένην **D** καὶ ἐξήπλωσε τὴν λατρείαν του ἀπὸ τὴν μίαν ἄκρην τῆς γῆς ὡς τὴν ἄλλην καὶ ἀπέκτησε τόσους λάτρεις, καὶ ὅλα αὐτὰ ἀνάμεσα ἀπὸ ἄπειρα ἐμπόδια; Δὲν ὑπάρχει κανείς! Εἶναι λοιπὸν φανερὸν ὅτι ὁ Χριστὸς δὲν ὑπῆρξεν ἀπατεών, ἀλλὰ σωτῆρας καὶ εὐεργέτης καὶ κηδεμὼν καὶ προστάτης τῆς ζωῆς μας.

Καὶ ἀφοῦ προσθέσω μίαν ἀκόμη προφητείαν θὰ προχωρήσω εἰς τὸν σκοπόν μου. «Οὐκ ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην ἐπὶ τὴν γῆν, ἀλλὰ μάχαιραν» λέγει, καὶ ἐξαγγέλλει μὲ αὐτὰ ὄχι τὴν γνώμην του, ἀλλὰ τὸ τέλος εἰς τὸ ὁποῖον θὰ κατέληγον τὰ πράγματα. Καὶ συνεχίζει· «ἦλθον γὰρ διχάσαι ἄνθρωπον κατὰ τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ καὶ νύμφην κατὰ τῆς πενθερᾶς αὐτῆς καὶ θυγατέρα κατὰ τῆς μητρὸς αὐτῆς» (Ματθ. 10, 34 - 35). Πές μου, ἀπὸ ποῦ ὁρμώμενος ἐπροφήτευσεν αὐτά, ἐὰν ἦταν κοινὸς ἄνθρωπος καὶ ἕνας ἀπὸ τοὺς πολλούς; **E** Διότι αὐτὸ ποὺ λέγει ἔχει τὴν ἑξῆς σημασίαν: Ἐπειδὴ συνέβαινε εἰς ἕνα καὶ τὸ αὐτὸ σπίτι, ὁ ἕνας μὲν νὰ εἶναι πιστός,

ὁ ἄλλος δὲ ἄπιστος, ἔπειτα ὁ πατέρας νὰ θέλη νὰ παρασύρη τὸν υἱόν του εἰς τὴν ἀσέβειαν, ὁ Κύριος προφητεύοντας τὸ γεγονὸς αὐτὸ λέγει· «Ἡ δύναμις τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος θὰ εἶναι τέτοια ὥστε τὰ παιδιὰ νὰ μὴ ὑπολογίζουν τοὺς πατέρας καὶ αἱ κόραι τὰς μητέρας καὶ οἱ γονεῖς τὰ τέκνα. Καὶ θὰ προτιμήσουν νὰ περιφρονήσουν ὄχι μόνον τοὺς συγγενεῖς των ἀλλὰ καὶ τὴν ψυχήν των νὰ προσφέρουν καὶ νὰ ὑπομείνουν καὶ νὰ πάθουν τὸ κάθε τι, ἀρκεῖ νὰ μὴ ἀρνηθοῦν τὴν πίστιν των». 683 **A** Ἀπὸ ποῦ λοιπὸν ἦταν δυνατὸν αὐτὸς νὰ τὰ γνωρίζη αὐτὰ καὶ νὰ τὰ ἐπινοήση, ἐὰν ἦταν ἕνας ἄνθρωπος ἀπὸ τοὺς πολλούς; Ἀπὸ ποῦ τοῦ ἦλθε νὰ σκεφθῆ αὐτό, ὅτι δηλαδὴ θὰ γίνη σεβαστότερος εἰς τὰ παιδιὰ ἀπὸ τοὺς πατέρας των καὶ γλυκύτερος εἰς τοὺς πατέρας ἀπὸ τὰ παιδιά των καὶ ποθητότερος εἰς τὰς γυναῖκας ἀπὸ ὅσον οἱ ἄνδρες των; Καὶ αὐτὰ δὲν συνέβησαν εἰς ἕνα καὶ μόνον σπίτι, οὔτε εἰς δύο καὶ τρία καὶ δέκα καὶ εἴκοσι καὶ ἑκατόν, ἀλλ' εἰς ὁλόκληρον τὴν οἰκουμένην, εἰς ὅλας τὰς πόλεις καὶ τὰς χώρας, εἰς τὴν ξηρὰν καὶ τὴν θάλασσαν καὶ εἰς τὴν κατοικουμένην καὶ εἰς τὴν ἀκατοίκητον. Καὶ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εἴπη κανεὶς ὅτι εἶπε μὲν αὐτά, ἀλλὰ δὲν ἐπραγματοποιήθησαν. Πολλοὶ λοιπὸν κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἀλλὰ ἀκόμα καὶ τώρα, μισοῦνται διὰ τὴν εὐσέβειαν, **B** ἐκδιώκονται ἀπὸ τὰ πατρικά των σπίτια καὶ δὲν ἐπανέρχονται εἰς αὐτὰ καὶ ἔχουν μεγάλην παρηγορίαν τὸ ὅτι πάσχουν αὐτὰ διὰ τὸν Χριστόν. Πές μου, ποῖος ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους κατώρθωσε ποτὲ αὐτά; Αὐτὸς λοιπὸν ποὺ ἐπροφήτευσεν ὅλα αὐτά, ὅσα ἀφοροῦν εἰς τὴν γυναῖκα ἐκείνην, τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὸν πόλεμον ἐναντίον της, αὐτὸς προεῖπεν ὅτι καὶ ὁ ναὸς θὰ κατεδαφισθῆ καὶ τὰ Ἱεροσόλυμα θὰ κυριευθοῦν καὶ οὐδέποτε ἡ πόλις τῶν Ἰουδαίων θὰ γίνη δική τους ὅπως ἦταν καὶ πρῶτα. Ἐὰν λοιπὸν ὅλα ἐκεῖνα διαψεύσθηκαν καὶ δὲν ἐπληρώθησαν, τότε μὴ πιστεύης οὔτε εἰς αὐτά, ἐὰν ὅμως βλέπης ἐκεῖνα νὰ λάμπουν μὲ τὴν ἔκβασίν των καὶ καθημερινὰ νὰ αὐξάνουν καὶ οὔτε αἱ πύλαι τοῦ Ἅδου ἠμπόρεσαν νὰ καταστρέψουν τὴν Ἐκκλησίαν, **C** καὶ αὐτὸ ποὺ ἐπετέλεσεν ἡ γυναῖκα ἐκείνη διακηρύσσεται εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς γῆς ὕστερα ἀπὸ τόσον χρόνον, οἱ δὲ ἄνθρωποι, ποὺ ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν, τὸν ἔθεσαν πιὸ ἐπάνω ἀπὸ τοὺς Πατέρας των καὶ ἀπὸ τὰς συζύγους καὶ ἀπὸ τὰ τέκνα των. Πές μου, διατί ἀπιστεῖς εἰς αὐτὴν καὶ μόνον τὴν προφητείαν καὶ μάλιστα τὴν στιγμὴν κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ μαρτυρία τοῦ χρόνου ἀποστομώνει τὴν ἀναίδειάν σου; Ἐὰν λοιπὸν μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Ἱερουσαλὴμ εἶχαν περάσει μόνον δέκα ἔτη ἢ εἴκοσι ἢ τριάντα ἢ πενῆντα, ἀκόμη καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν αὐ-

την δεν έπρεπε να άνασχυντή έτσι, πλήν όμως θα είχεν άπομείνει κάποια πρόφασις δι' εκείνους, οι όποιοι τους αρέσει να φιλονεικούν. Εάν όμως μετά την άλωσιν έχουν παρέλθει όχι μόνον πενήντα αλλά και εκατόν και διακόσια και τριακόσια και πολύ περισσότερα χρόνια και δεν εφάνηκε ποτέ ως τώρα ούτε ίχνος, D ούτε κάποια σκιά της αλλαγής των πραγμάτων, που εσείς προσδοκάτε, τότε διατί άνασχυντείς ανώφελα;

4. Τά όσα είπαμεν λοιπόν θα αρκούσαν εις εμάς να αποδείξουν ότι ο ναός δεν θα έπανεγερθή ποτέ πιά, αλλ' επειδή η αλήθεια είναι πλουσιωτάτη, αφού αφήσω κατά μέρος τα ευαγγέλια, θα στραφώ προς τους προφήτας εις τους οποίους φαίνεται ότι πιστεύουν. Και με αποδείξεις αυτών θα κάμω φανερόν ότι ούτε την πόλιν ούτε τον ναόν θα άνακτήσουν ποτέ, E αν και δεν είχα καμμίαν ανάγκην να αποδείξω ότι δεν θα άνεγερθή, ούτε ήταν έργον δικό μου να κάμω αυτό, αλλ' εκείνων να αποδείξουν το αντίθετον, ότι δηλαδή θα έπαναπτισθή. Διότι εγώ έχω με το μέρος μου ως μάρτυρα και συναγωνιστήν τον χρόνον που επέρασεν, εκείνοι δέ, αφού έχουν νικηθή από την έκβασιν των πραγμάτων και επειδή δεν ημπορούν εμπράκτως να αποδείξουν αυτά που λέγουν, με το να κομπάζουν απλώς χωρίς κανένα λόγον, οι ίδιοι είναι δίκαιον να προσφέρουν την μαρτυρίαν αυτήν. Αυτά δε που εγώ λέγω, τα αποδεικνύω με τα ίδια τα πράγματα ότι έχουν εκπληρωθή και ότι έπεσε και ότι επί τόσον χρόνον η πόλις δεν άνοικοδομήθηκε, [634] A τα όσα όμως αυτοί ισχυρίζονται, είναι κενά λόγια δικά των. Και έπρεπε αυτοί να αποδείξουν ότι πάλιν η Πόλις θα άνοικοδομηθή, διότι και εις τα δικαστήρια έτσι βλέπομεν να γίνωνται αι αποδείξεις. Διότι όταν κάποιοι διαφωνούν μεταξύ των δι' οποιονδήποτε πράγμα και ο ένας από τους δύο παρέχει εγγράφως τας αποδείξεις δι' αυτά που υποστηρίζει, έπειτα ο άλλος διά να αντικρούση αυτά αναγκάζεται λοιπόν να προσκομίση μάρτυρας ή άλλας αποδείξεις διά να αποδείξη ότι τα πράγματα δεν έχουν έτσι, όπως λέγουν τα έγγραφα και ισχυρίζεται εκείνος που προσκομίζει τα έγγραφα. Έτσι και τώρα έπρεπε να ένεργήσουν και οι Ιουδαίοι και να φέρουν εδώ εις εμάς κάποιον προφήτην μάρτυρα, ο οποίος να λέγη τέλος πάντων ότι η Πόλις θα άνοικοδομηθή. B Διότι εάν επρόκειτο να λήξη δι' εσάς η τωρινή αιχμαλωσία, έπρεπε οι προφήται να είχαν εξαγγείλει τούτο, όπως γνωρίζει ο καθένας που ασχολείται λίγο με τα προφητικά βιβλία. Και πράγματι υπάρχει παλαιά συνήθεια εις τους Ιουδαίους κατά την οποίαν οι προφήται εμπνεόμενοι από τον Θεόν προαναγγέλλουν τα κακά και τα καλά,

που πρόκειται να συμβούν. Και διερωτάται κανείς, διατί τούτο; Εξ αιτίας της μεγάλης αγνωμοσύνης και της αδιαντροπιάς των. Διότι έλησμονούσαν πολύ γρήγορα την εύνοιαν του Θεού που τους εύεργετούσε και απέδιδαν τα συμβάντα εις τους δαίμονας και τα καλά εις αυτούς τα κατελόγιζαν. Νά ακόμη και εις την περίπτωσιν εκείνην, κατά την οποίαν εξήλθαν από την Αίγυπτον κατά τρόπον θαυμαστόν, C αφού η θάλασσα χωρίσθηκε εις τα δύο και αφού έγιναν τόσα άλλα θαύματα, αυτοί εξέχασαν τον Θεόν, ο οποίος έκαμεν όλα αυτά και απέδωσαν τα θαύματα εις εκείνους, που δεν ήταν θεοί και απευθυνόμενοι προς τον Ααρών έλεγον· «Ποίησον ημίν θεούς, οί προπορεύσονται ημών» (Έξοδ. 32, 1). Επίσης και εις τον Ιερεμίαν εμφανίζονται και λέγουν· «Τον λόγον δν έλάλησας προς ημάς τω ονόματι Κυρίου, ουκ άκουσόμεθά σου, ότι ποιούντες ποιήσομεν πάντα τον λόγον, δς έξελεύσεται εκ του στόματος ημών, θυμιάν τη βασιλίσση του ουρανού και σπένδειν αυτή σπονδάς καθά εποιήσαμεν και ημείς και οι πατέρες ημών, και οι βασιλείς ημών και οι άρχοντες ημών· και ένεπλήσθημεν άρτων και εγενήθημεν χρηστοί και κακά ουκ είδομεν· D και ως διελίπομεν θυμιώντες τη βασιλίσση του ουρανού και σπένδοντες αυτή σπονδάς, ήλαττώθημεν πάντες ημείς και εν ρομφαία και εν λιμώ εξελίπομεν» (Ίερ. 44, 16 - 18). Διά να μη αποδίδουν λοιπόν τίποτε από όσα τους συμβαίνουν εις τα είδωλα, αλλά και διά να πιστεύουν ότι και αι τιμωρίαι και αι ευεργεσίαι πάντοτε προέρχονται εις αυτούς από τον Θεόν, οι προφήται με το πνεύμα του Θεού προέλεγαν εις αυτούς τα όσα επρόκειτο να τους συμβούν.

Και διά να μάθης ότι αυτή είναι η αιτία της προφητείας, άκουε τί λέγει ο μεγαλοφωνότατος Ησαΐας· «Γινώσκω ότι σκληρός εί σύ προς τον λαόν Ιουδαϊκόν και νεύρον σιδηρούν ο τράχηλός σου», δηλαδή άκαμπτος, «και το μέτωπόν σου χαλκούν», δηλαδή αδιάντροπον (Ήσ. 48, 4). Έτσι λοιπόν και ημείς συνηθίζομεν πολλάς φοράς να όνομάζωμεν αυτούς που δεν ήξεύρουν να κοκκινίζουν «χαλκοπροσώπους». Επίσης ο Ησαΐας λέγει· E «άνήγγειλά σοι ά μέλλει επί σε έρχεσθαι, πριν ή γενέσθαι και άκουστά σοι εποίησα» (Ήσ. 48, 5 - 6). Έπειτα κάμνοντας λόγον διά την αιτίαν της προφητείας, λέγει· «Μήποτε είπης ότι τα είδωλά μοι εποίησε και τα γλυπτά και τα χωνευτά μοι ένετείλατο» (αυτόθι). Και ακόμη επειδή μερικοί άνθρωποι με εριστικόν πνεύμα και άλαζονικοί [635] A συμπεριεφέροντο με αναίδεια και μετά την έκβασιν της προφητείας με την δικαιολογίαν ότι δεν είχαν ακούσει να προλέγωνται, οι προφήται δεν επροφήτευαν μόνον τα όσα έμελλον να

συμβοῦν, ἀλλὰ ἐπεκαλοῦντο καὶ μάρτυρας διὰ τὰ γεγονότα. Ἔτσι λοιπὸν πάλιν ὁ ἴδιος ὁ Ἡσαΐας λέγει· «μάρτυράς μοι ποίησον πιστοὺς ἀνθρώπους, τὸν Οὐρίαν τὸν ἱερέα καὶ τὸν Ζαχαρίαν τὸν υἱὸν Βαραχίου» (Ἡσ. 8, 2). Καὶ ὄχι μόνον τοῦτο, ἀλλὰ ἀφοῦ ἔγραψε τὴν προφητείαν του τὴν κατεχώρισαν εἰς καινούργιον τόμον, διὰ νὰ ἀποτελοῦν τὰ γραπτὰ ἀδιάψευστον μαρτυρίαν δι' αὐτοὺς μετὰ τὴν ἐκπλήρωσίν της, ὅτι μὲ πνεῦμα Θεοῦ καὶ πρὸ πολλοῦ χρόνου ἔχει προαναγγελθῆ εἰς αὐτούς. Διὰ τοῦτο δὲν γράφει ἁπλῶς «ἐν τόμῳ», ἀλλ' «ἐν τόμῳ καινῷ», διὰ νὰ ἠμπορῇ νὰ ἀντέξῃ εἰς τὴν πολυκαιρίαν καὶ διὰ νὰ μὴ φθαρῇ εὔκολα, ἀλλὰ νὰ ἀναμείνῃ τὴν ἔκβασιν τῶν πραγμάτων, ποὺ εἶναι γραμμένα εἰς αὐτόν. **B** Καὶ ὅτι αὐτὴ εἶναι ἡ ἀλήθεια καὶ ὅτι ὁ Θεὸς προανήγγειλεν εἰς αὐτοὺς ὅλα ὅσα ἐπρόκειτο νὰ συμβοῦν, δὲν γίνονται φανερὰ μόνον ἀπὸ αὐτά, ποὺ εἴπαμεν, ἀλλὰ θὰ ἀποδειχθοῦν καὶ μὲ αὐτά, ποὺ θὰ εἴπωμεν σχετικὰ μὲ ὅσα καλὰ καὶ κακὰ ἔχουν συμβῆ εἰς αὐτούς.

5. Οἱ Ἰουδαῖοι λοιπὸν ὑπέστησαν τρεῖς πολὺ φοβερὰς δουλείας καὶ καμμίαν ἀπὸ τὰς τρεῖς αὐτὰς δὲν ἐπέφερεν ὁ Θεὸς εἰς αὐτοὺς χωρὶς προφητείαν, ἀλλ' ἐφρόντισεν ὅλας νὰ τὰς προαναγγείλῃ. Προανήγγειλε καὶ τὸν τόπον καὶ τὸν χρόνον καὶ τὸ πρόσωπον καὶ τὸ εἶδος τῶν βασάνων καὶ τὴν ἐπάνοδον εἰς τὴν πατρίδα καὶ ὅλα τὰ ἄλλα μὲ κάθε λεπτομέρειαν. Καὶ τώρα θὰ σᾶς διηγηθῶ τὴν πρώτην προφητείαν, ποὺ ἀναφέρεται εἰς τὴν δουλείαν τῆς Αἰγύπτου. **C** Διαλεγόμενος λοιπὸν πρὸς τὸν Ἀβραὰμ ὁ Θεός, νὰ τί τοῦ λέγει· «Γινώσκων γνώσῃ ὅτι πάροικον ἔσται τὸ σπέρμα σου ἐν γῇ οὐκ ἰδίᾳ· καὶ δουλώσουσιν αὐτὸ καὶ κακώσουσιν ἔτη τετρακόσια. Τὸ δὲ ἔθνος, ᾧ ἐὰν δουλεύσωσι κρινῶ ἐγώ, εἶπεν ὁ Θεός. Τετάρτη δὲ γενεᾷ ἐπανελεύσονται ὧδε μετὰ ἀποσκευῆς πολλῆς» (Γεν. 15, 13 - 16). Εἶδες πῶς ὑπελόγισε τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐτῶν εἰς τετρακόσια χρόνια καὶ τὴν μορφὴν τῆς δουλείας, ὅτι δηλαδὴ δὲν θὰ εἶναι ἁπλῶς δοῦλοι, ἀλλὰ θὰ ὑποφέρουν καὶ βάσανα; Ἄκουε λοιπὸν πῶς ὕστερα ἀπὸ αὐτὰ ἐξηγεῖ ὁ Μωϋσῆς τὴν κακουχίαν τοῦ λαοῦ. Λέγει λοιπόν· «Τὰ ἄχυρα οὐ δίδοται τοῖς οἰκέταις σου, καὶ λέγουσιν ἡμῖν τὴν πλινθουργίαν ποιεῖν» (Ἐξοδ. 5, 16). Καὶ καθημερινὰ ἐδέρνοντο μὲ μαστίγια, διὰ νὰ μάθῃς τί σημαίνει τὸ «δουλώσουσι καὶ κακώσουσι». **D** Καὶ μὲ τὸ νὰ λέγῃ· «Τὸ ἔθνος ᾧ ἐὰν δουλεύσωσι κρινῶ ἐγώ» (Γεν. 15, 14), ἐννοοῦσε τὸν καταποντισμὸν τῶν Αἰγυπτίων εἰς τὴν Ἐρυθρὰν Θάλασσαν. Τὴν καταστροφὴν αὐτὴν περιγράφων ὁ Μωϋσῆς εἰς τὰς ᾠδάς του, νὰ τί λέγει· «ἵππον καὶ ἀναβάτην ἔρριψεν εἰς τὴν θάλασσαν» (Ἐξοδ. 15, 1). Καὶ ἔπειτα κάμνοντας λόγον διὰ τὸν τρόπον τῆς ἐπιστροφῆς

εἰς τὴν πατρίδα των λέγει· «ὅτι ἐξελεύσονται ὧδε μετὰ ἀποσκευῆς πολλῆς. Χρησάσθω ἕκαστος παρὰ τοῦ γείτονος αὐτοῦ καὶ συσκήνου σκεύη χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ» (Ἐξοδ. 3, 22). Ἀφοῦ λοιπὸν ἔζησαν πολλὰ χρόνια εἰς τὴν δουλείαν χωρὶς νὰ λάβουν μισθόν, ὁ Θεὸς ὄχι μὲ τὴν θέλησίν των προετοίμασεν αὐτοὺς νὰ τὸν ἀπαιτήσουν. Καὶ ὁ προφήτης κραυγάζει καὶ λέγει· «Καὶ ἐξήγαγεν αὐτοὺς ἐν ἀργυρίῳ καὶ χρυσίῳ καὶ οὐκ ἦν ἐν ταῖς φυλαῖς αὐτῶν ὁ ἀσθενῶν» (Ψαλμ. 104, 37). **E** Αὐτὴ λοιπὸν εἶναι ἡ πρώτη δουλεία, ἡ ὁποία προκαταγγέλθηκε μὲ κάθε λεπτομέρειαν.

Ἐμπρὸς τώρα ἂς ὁδηγήσωμεν τὸν λόγον μας καὶ εἰς ἄλλην. Ποίαν λοιπόν; Αὐτὴν τῆς Βαβυλῶνος. Πράγματι καὶ αὐτὴν ὁ προφήτης Ἱερεμίας προανήγγειλε μὲ κάθε λεπτομέρειαν. Νὰ τί εἶπεν· «Οὕτως εἶπε Κύριος· ὅταν μέλλῃ πληροῦσθαι τῇ Βαβυλῶνι ἑβδομήκοντα ἔτη ἐπισκέψομαι ὑμᾶς καὶ ἐπιστήσω ἐφ' ὑμᾶς τοὺς λόγους μου τοὺς ἀγαθούς, τοῦ ἀποστρέψαι εἰς τὸν τόπον τοῦτον· 636 **A** καὶ ἐπιστρέψω τὴν αἰχμαλωσίαν ὑμῶν καὶ ἀθροίσω ὑμᾶς ἐκ πάντων τῶν ἐθνῶν καὶ ἐκ πάντων τῶν τόπων, οὗ διέσπειρα ὑμᾶς ἐκεῖ, φησὶ Κύριος, καὶ ἐπιστρέψω ὑμᾶς εἰς τὸν τόπον, ὅθεν ἀπῴκισα ὑμᾶς ἐκεῖθεν» (Ἱερ. 29, 10 καὶ 5, 14). Βλέπεις πῶς καὶ ἐδῶ ἐπίσης ἀνέφερε καὶ τὴν Πόλιν καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐτῶν καὶ ἀπὸ ποῦ σκοπεύει νὰ συγκεντρώσῃ αὐτοὺς καὶ ποῦ νὰ τοὺς συγκεντρώσῃ; Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Δανιὴλ δὲν ἀνέπεμψε προηγουμένως εἰς τὸν Θεὸν τὴν ἱκετήριον προσευχὴν πρὸς χάριν των, ἀλλὰ μόνον ὅταν εἶδε πὼς συμπληρώθηκαν τὰ ἑβδομήντα χρόνια. Καὶ ποῖος τὰ λέγει αὐτά; ὁ ἴδιος ὁ Δανιήλ, ὁ ὁποῖος νὰ τί λέγει· «Καὶ ἐγὼ Δανιὴλ ἐποίουν τὰ ἔργα τοῦ βασιλέως καὶ ἐθαύμαζον τὴν ὅρασιν καὶ οὐκ ἦν ὁ συνιών· καὶ συνῆκα ἐν βίβλοις τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐτῶν, **B** ὡς ἐγενήθη ὁ λόγος Κυρίου πρὸς Ἱερεμίαν τὸν προφήτην εἰς συμπλήρωσιν τῆς ἐρημώσεως Ἱερουσαλὴμ ἑβδομήκοντα ἔτη. Καὶ ἔδωκα τὸ πρόσωπόν μου πρὸς Κύριον τὸν Θεὸν τοῦ ἐκζητῆσαι προσευχὴν καὶ δέησιν ἐν νηστείᾳ καὶ σάκκῳ καὶ σποδῷ» (Δαν. 8, 27· 9, 2 - 3). Ἄκουσες πῶς καὶ ἡ δουλεία αὐτὴ ἔχει ἐξαγγελθῆ καὶ πῶς ὁ προφήτης δὲν ἐτόλμησε νὰ ἀναπέμψῃ εἰς τὸν Θεὸν τὴν ἱκετήριον προσευχήν, πρὶν ὁ χρόνος συμπληρωθῇ, διὰ νὰ μὴ προσέλθῃ ἄσκοπα καὶ διὰ νὰ μὴ ἀκούσῃ αὐτὸ ποὺ ἤκουσε καὶ ὁ Ἱερεμίας; «Μὴ προσεύχου ὑπὲρ τοῦ λαοῦ τούτου καὶ μὴ ἀξίου περὶ αὐτῶν ὅτι οὐκ εἰσακούσομαί σου» (Ἱερ. 14, 11 - 12). Ἀλλ' ὅταν εἶδεν ὅτι ἡ ἀπόφασις εἶχεν ἐκπληρωθῆ καὶ ὅτι ὁ καιρὸς τοὺς ἐκαλοῦσε διὰ νὰ ἐπιστρέψουν, **C** τότε προσεύχεται καὶ δὲν προσεύχεται ἁπλῶς, ἀλλὰ «ἐν νηστείᾳ καὶ ἐν σάκκῳ καὶ

σπουδῇ». Καὶ αὐτὸ ποὺ συνηθίζεται νὰ γίνεται εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν ἀνθρώπων, τὸ ἴδιον ἔκαμε καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ Θεοῦ. Ἐμεῖς, παραδείγματος χάριν, ὅταν ἴδωμεν κάποιους ἀνθρώπους νὰ ρίπτουν εἰς τὴν φυλακὴν τοὺς ὑπηρέτας των ὕστερα ἀπὸ πολλὰ καὶ μεγάλα σφάλματα, δὲν προβαίνομεν εἰς παράκλησιν εὐθὺς ἀμέσως καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς τιμωρίας, ἀλλὰ ἀφοῦ τοὺς ἀφήσωμεν νὰ σωφρονισθοῦν ὀλίγας ἡμέρας, τότε προσερχόμεθα εἰς τοὺς Κυρίους των, ἔχοντες σὰν σύμμαχον καὶ τὸν καιρόν. Ἔτσι λοιπὸν ἐνήργησε καὶ ὁ προφήτης. Ἀφοῦ τιμωρήθηκαν μὲ τιμωρίαν ὄχι ἀξίαν τῶν ἁμαρτημάτων ποὺ ἔκαμαν—πάντως τιμωρήθηκαν— D προσέρχεται λοιπὸν εἰς τὸν Θεὸν διὰ νὰ διαλεχθῇ μαζί του διὰ τὸν λαόν.

Ἐὰν ἐπιθυμῆτε, ἂς ἀκούσωμεν τί λέγει εἰς τὴν προσευχὴν αὐτήν. Λέγει λοιπόν· «Ἐξωμολογησάμην καὶ εἶπον· Κύριε ὁ Θεὸς ὁ μέγας καὶ θαυμαστός, ὁ φυλάσσων τὴν διαθήκην σου καὶ τὸ ἔλεός σου τοῖς ἀγαπῶσί σε καὶ φυλάττουσι τὰς ἐντολάς σου» (Δαν. 9, 4). Τί κάμνεις Δανιήλ; Ἐνῷ πρεσβεύεις δι' ἀνθρώπους, ποὺ ἔχουν ἁμαρτήσει καὶ ἔχουν προσκρούσει εἰς τὸν Θεόν, μνημονεύεις αὐτούς, ποὺ φυλάσσουν τοὺς νόμους του; Εἶναι λοιπὸν ἄξιοι συγγνώμης αὐτοί, ποὺ παραβαίνουν τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ; Ὄχι, δὲν προσεύχομαι δι' αὐτούς, λέγει, ἀλλὰ διὰ τοὺς ἀρχαίους προγόνους των, τὸν Ἀβραάμ, τὸν Ἰσαὰκ καὶ τὸν Ἰακώβ. Εἰς αὐτοὺς ὁ Θεὸς ἔδωκε τὰς ἐπαγγελίας καὶ τὰς ὑποσχέσεις, E εἰς αὐτούς, οἱ ὁποῖοι ἐτήρησαν τὰς ἐντολάς του. Ἐπειδὴ λοιπὸν αὐτοὶ δὲν ἔχουν κανένα δικαίωμα νὰ διεκδικήσουν τὴν σωτηρίαν διὰ τοῦτο μνημονεύω τοὺς προγόνους των. Καὶ διὰ νὰ μὴ νομίσῃς ὅτι λέγει αὐτὰ δι' αὐτούς, ἀφοῦ εἶπεν «ὁ φυλάσσων τὴν διαθήκην σου καὶ τὸ ἔλεός σου τοῖς ἀγαπῶσί σε καὶ φυλάσσουσι τὰς ἐντολάς σου», εὐθὺς ἀμέσως ἐπρόσθεσεν· «ἡμάρτομεν, ἠνομήσαμεν, ἠδικήσαμεν, ἠσεβήσαμεν, ἐξεκλίναμεν ἀπὸ τῶν ἐντολῶν σου καὶ ἀπὸ τῶν κριμάτων σου καὶ ἠκούσαμεν τῶν δούλων σου τῶν προφητῶν» (Δαν. 9, 5). Δι' αὐτούς, ποὺ ἁμαρτάνουν δὲν ἀπομένει παρὰ μία δικαιολογία· 697 A μετὰ τὴν διάπραξιν τῶν ἁμαρτημάτων ἡ ἐξομολόγησις τῶν ἁμαρτιῶν τους. Ἐσὺ δὲ πρὸς χάριν μου ἐξέταζε καὶ τὴν ἀρετὴν τοῦ δικαίου καὶ τὴν ἀχαριστίαν τῶν Ἰουδαίων. Διότι αὐτὸς μέν, χωρὶς νὰ βαρύνῃ τὴν συνείδησίν του τίποτε τὸ κακόν, κατακρίνει μὲ μεγάλην σφοδρότητα τὸν ἑαυτόν του, μὲ τὸ νὰ λέγῃ· «ἡμάρτομεν, ἠνομήσαμεν, ἠδικήσαμεν», ἐκεῖνοι δέ, ἐνῷ εἶναι γεμᾶτοι ἀπὸ ἀναρίθμητα κακά, ἔκαμαν τὸ ἀντίθετον μὲ τὸ νὰ λέγουν· «ἐφυλάξαμεν τὰ προστάγματά σου καὶ νῦν μακαρίζομεν ἀλ-

λοτρίους· καὶ ἀνοικοδομοῦνται οἱ ποιοῦντες ἀνομήματα» (Μαλαχ. 3, 14· 15). Καὶ ὅπως οἱ δίκαιοι συνηθίζουν νὰ εἶναι μετριόφρονες μετὰ τὴν κατόρθωσιν τῶν καλῶν ἔργων, ἔτσι καὶ οἱ πονηροὶ συνηθίζουν νὰ ὑπερηφανεύωνται μετὰ τὴν διάπραξιν τῶν ἁμαρτημάτων τους. Αὐτὸς μὲν τοῦ ὁποίου ἡ συνείδησις δὲν ἐβαρύνετο μὲ κανένα κακὸν ἔλεγεν· «ἠνομήσαμεν, ἐξεκλίναμεν ἀπὸ τῶν ἐντολῶν σου», B ἐκεῖνοι δέ, οἱ ὁποῖοι ἐβαρύνοντο μὲ τόσα ἁμαρτήματα ἔλεγαν ὅτι «ἐφυλάξαμεν τὰς ἐντολάς σου». Καὶ λέγω αὐτὰ διὰ νὰ ἀποφύγωμεν τὰ κακὰ καὶ διὰ νὰ ποθήσωμεν μὲ ζῆλον τὰ καλά.

6. Ἔπειτα, ἀφοῦ τοὺς ὠνείδισε διὰ τὴν παρανομίαν των, ἀναφέρει καὶ τὴν ποινὴν μὲ τὴν ὁποίαν ἐτιμωρήθηκαν, θέλων καὶ διὰ τοῦ τρόπου αὐτοῦ πάλιν νὰ ἑλκύσῃ τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ. Λέγει λοιπόν: «Καὶ ἐπῆλθεν ἐφ' ἡμᾶς ἡ κατάρα ἡ γεγραμμένη ἐν τῷ νόμῳ Μωσέως δούλου τοῦ Θεοῦ, ὅτι ἡμάρτομεν» (Δαν. 9, 11). Ποιά εἶναι ἡ κατάρα αὐτή; Θέλετε νὰ τὴν ἀναγνώσωμεν; Νὰ τί λέγει· «Ἐὰν μὴ λατρεύσητε Κυρίῳ τῷ Θεῷ ὑμῶν ἐπάξω ἐφ' ὑμᾶς ἔθνος ἀναιδὲς οὗ οὐκ ἀκούσῃ τῆς φωνῆς αὐτοῦ καὶ ἔσεσθε ἐν ἀριθμῷ βραχεῖς» (Δευτ. 28, 49 - 50). C Καὶ οἱ τρεῖς παῖδες διὰ νὰ δηλώσουν τὸ ἴδιον πρᾶγμα καὶ διὰ νὰ δείξουν ὅτι διὰ τῶν συμβάντων εἰς αὐτοὺς ἐκπληρώθηκεν ὁ τρόπος τῆς τιμωρίας καὶ οἱ ἴδιοι κατὰ τὴν ἐξομολόγησιν τῶν κοινῶν ἁμαρτημάτων πρὸς τὸν Θεόν, ἔλεγαν· «παρέδωκας ἡμᾶς εἰς χεῖρας ἐχθρῶν ἀνόμων, ἐχθίστων ἀποστατῶν καὶ βασιλεῖ ἀδίκῳ καὶ πονηροτάτῳ παρὰ πᾶσαν τὴν γῆν» (Δαν. 3, 32). Βλέπεις πῶς εὑρῆκε τὴν ἐκπλήρωσίν της ἡ κατάρα ἐκείνη, ἡ ὁποία λέγει· «ἔσεσθε ἐν ἀριθμῷ βραχεῖς», καὶ ἡ ἄλλη, ἡ ὁποία λέγει· «ἐπάξω ἐφ' ὑμᾶς ἔθνος ἀναιδές». Τὸ ἴδιον πρᾶγμα ὑπαινίσσεται ἐδῶ καὶ ὁ Δανιήλ, ὅταν λέγῃ· «ἦλθεν ἐφ' ἡμᾶς κακά, οἷα οὐ γέγονεν ὑποκάτω παντὸς τοῦ οὐρανοῦ κατὰ τὰ γενόμενα ἐν Ἰσραήλ». Ποία λοιπὸν εἶναι τὰ κακὰ αὐτά; «Μητέρες παίδων ἀπεγεύσαντο». D Καὶ τοῦτο μὲν τὸ προλέγει ὁ Μωυσῆς, ὁ δὲ Ἱερεμίας δεικνύει τὴν ἐκπλήρωσίν του. Διότι ὁ Μωυσῆς λέγει ὅτι «ἡ ἁπαλή, ἡ τρυφερά, ἧς οὐκ ἔλαβε πεῖραν ὁ ποὺς αὐτῆς ἐπιβῆναι ἐπὶ τοῦ βήματος διὰ τὴν ἁπαλότητα καὶ τὴν τρυφερότητα, ἅψεται παρανόμου τραπέζης καὶ τῶν ἐκγόνων ἀπογεύσεται τῶν ἑαυτῆς» (Δευτ. 28, 56). Καὶ ὁ Ἱερεμίας διὰ νὰ δηλώσῃ ὅτι αὐτὸ τὸ ἴδιον ἐκπληρώθηκεν, ἔλεγε· «χεῖρες γυναικῶν οἰκτιρμόνων ἥψησαν τὰ τέκνα αὐτῶν» (Θρῆν. 4, 10).

Ἀλλ' ὅμως, ἀφοῦ ἀνέφερε τὰς ἁμαρτίας, τὰς ὁποίας διέπρα-

ξαν, καὶ ἀφοῦ ἔφερεν εἰς τὸ μέσον τὴν τιμωρίαν, τὴν ὁποίαν ὑπέστησαν, οὔτε κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἀπαιτεῖ νὰ σωθοῦν ἀπ' αὐτά. Βλέπε λοιπὸν καὶ θαύμαζε εὐγνωμοσύνην δούλου. **E** Διὰ νὰ δείξῃ λοιπὸν καὶ αὐτὸς ὅτι ποτὲ δὲν ἔπαθαν κάτι ποὺ νὰ ἀξίζαν εἰς τὰ ἁμαρτήματά των, καταφεύγει εἰς τοὺς οἰκτιρμοὺς τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν φιλάνθρωπον συμπεριφοράν του καὶ λέγει· «Καὶ νῦν, Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὃς ἐξήγαγες τὸν λαόν σου ἐκ γῆς Αἰγύπτου καὶ ἐποίησας σεαυτῷ ὄνομα ὡς ἡ ἡμέρα αὕτη· ἡμάρτομεν, ἠνομήσαμεν» (Δαν. 9, 15). Πράγματα λέγει, ὅπως ἔσωσες ἐκείνους ὄχι λόγῳ τῶν κατορθωμάτων τους, ἀλλ' ἀφοῦ εἶδες τὴν θλίψιν καὶ τὴν στενοχωρίαν καὶ ἤκουσες τὴν κραυγήν των, 638 **A** ἔτσι λοιπὸν ἀπάλλαξε καὶ ἐμᾶς ἀπὸ τὰ τωρινὰ κακὰ μὲ μόνην τὴν φιλανθρωπίαν σου, διότι ἐμεῖς δὲν ἔχομεν τίποτε τὸ δίκαιον, ὥστε νὰ ἀξίζωμεν τὴν σωτηρίαν. Ἀφοῦ λοιπὸν εἶπεν αὐτὰ καὶ ἐθρήνησε πολύ, παρουσιάζει τὴν πόλιν σὰν αἰχμάλωτον γυναῖκα, καὶ λέγει· «ἐπίφανον τὸ πρόσωπόν σου ἐπὶ τὸ ἁγίασμά σου· κλῖνον ὁ Θεός μου τὸ οὖς σου καὶ ἄκουσον· ἄνοιξον τοὺς ὀφθαλμούς σου καὶ ἴδε τὸν ἀφανισμὸν ἡμῶν καὶ τῆς πόλεώς σου ἐφ' ἧς ἐπικέκληται τὸ ὄνομά σου ἐπ' αὐτῆς» (Δαν. 9, 17 - 18). Ἀφοῦ ἔστρεψε τὴν προσοχήν του εἰς τοὺς ἀνθρώπους καὶ δὲν εὑρῆκε κανένα, ποὺ νὰ ἠμπορῇ νὰ ἐξιλεώσῃ τὸν Θεόν, καταφεύγει τότε εἰς τὰ οἰκοδομήματα καὶ παρουσιάζει τὴν ἰδίαν τὴν πόλιν καὶ ἐπιδεικνύει τὴν ἐρημίαν της καὶ μὲ αὐτὰ ἀφοῦ ἐτελείωσε τὸν λόγον του ἐξημένισε τὸν Θεόν. **B** Καὶ τοῦτο γίνεται φανερὸν ἀπὸ τὰ ἑπόμενα.

Ἀλλὰ πρέπει νὰ ἐπανέλθω καὶ πάλιν εἰς αὐτό, τὸ ὁποῖον ἔλεγα. Καὶ αὐτὰ δὲν τὰ ἔφερα εἰς τὸ μέσον κατὰ τύχην, ἀλλὰ διὰ νὰ ξεκουράσω τὴν σκέψιν σας, ποὺ ἔχει κουρασθῆ ἀπὸ τοὺς συνεχεῖς ἀγῶνας. Ἐμπρὸς λοιπόν, ἂς ἐπανέλθωμεν ἐκεῖ ποὺ διακόψαμεν διὰ νὰ εἴπωμεν αὐτά, καὶ ἂς δείξωμεν τὰ κακά, ποὺ πρόκειται νὰ εὕρουν τοὺς Ἰουδαίους καὶ τὰ ὁποῖα ἔχουν προκαταγγελθῆ μὲ κάθε λεπτομέρειαν ἀπὸ τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ. Μέχρι τώρα εἰς τὸν λόγον μας ἀνεφέραμεν τὰς δύο αὐτὰς δουλείας, αἱ ὁποῖαι ἐπῆλθον εἰς αὐτοὺς κατόπιν προφητείας καὶ δὲν ὑπῆρξαν τυχαῖαι οὔτε ἀπροσδόκητοι. **C** Ὑπολείπεται λοιπὸν ἀφοῦ κάμωμεν λόγον καὶ διὰ τὴν τρίτην, νὰ ὁμιλήσωμεν καὶ δι' αὐτὴν εἰς τὴν ὁποίαν τώρα εὑρίσκονται καὶ νὰ δείξωμεν μὲ σαφήνειαν, πῶς οὔτε ἕνας προφήτης δὲν ἐπροφήτευσεν ὅτι θὰ λάβουν κάποιαν λύσιν τὰ κακά, ποὺ τοὺς κατέχουν, οὔτε ὑποσχέθηκεν ἀπαλλαγήν. Ποιὰ λοιπὸν εἶναι ἡ τρίτη δουλεία; Εἶναι ἐκείνη τοῦ Ἀντιόχου τοῦ Ἐπιφανοῦς. Ὁ Ἀλέξανδρος, ὁ βασιλεὺς τῶν Μακεδόνων, ἀφοῦ ἐφόνευ-

σε τὸν Δαρεῖον τὸν βασιλέα τῶν Περσῶν, περιεβλήθηκε αὐτὸς τὴν ἐξουσίαν. Μετὰ τὸν θάνατόν του καὶ ὕστερα ἀπὸ αὐτὸν ἐβασίλευσαν τέσσαρες βασιλεῖς. Ἔπειτα, καὶ ὕστερα ἀπὸ πολὺν χρόνον ἔγινε βασιλεὺς ἕνας ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς τέσσαρες, ὁ Ἀντίοχος ὁ Ἐπιφανής. Αὐτὸς καὶ τὸν ναὸν ἔκαυσε καὶ τὰ ἅγια τῶν ἁγίων ἐρήμωσε καὶ τὰς θυσίας κατήργησε **D** καὶ τοὺς Ἰουδαίους ὑπέταξε καὶ κατέλυσε ὁλότελα τὸ πολίτευμά των.

7. Καὶ ὅλα αὐτὰ μὲ κάθε λεπτομέρειαν, ποὺ φθάνει μέχρι καὶ εἰς τὸν προσδιορισμὸν μιᾶς ἡμέρας, ἔχουν προφητευθῆ ἀπὸ τὸν Δανιήλ, ὁ ὁποῖος εἶπε καὶ τὸ πότε θὰ γίνῃ καὶ τὸ πῶς καὶ ἀπὸ ποῖον καὶ μὲ ποῖον τρόπον καὶ ποῦ θὰ τελειώσῃ καὶ ποίαν μεταβολὴν θὰ λάβῃ. Θὰ καταλάβετε δὲ σαφέστερα ὅλα αὐτά, ἀφοῦ πρῶτα ἀκούσετε τὴν προφητικὴν αὐτὴν ὅρασιν, τὴν ὁποίαν ἀνήγγειλεν εἰς ἐμᾶς ὁ προφήτης μὲ παραβολήν. Σύμφωνα μὲ τὴν παραβολὴν ὁ Δανιὴλ καλεῖ κριὸν τὸν βασιλέα τῶν Περσῶν Δαρεῖον, τράγον τὸν βασιλέα τῶν Ἑλλήνων — ἐννοεῖ τὸν Ἀλέξανδρον ἀπὸ τὴν Μακεδονίαν —, **E** τέσσαρα κέρατα, τοὺς διαδόχους αὐτοῦ καὶ τελευταῖον κέρατον, αὐτὸν τὸν Ἀντίοχον. Καλύτερα ὅμως νὰ ἀκούσετε τὴν ὅρασιν. Λέγει λοιπόν· «Εἶδον ἐν ὁράματι καὶ ἤμην ἐπὶ τοῦ Οὐβάλ»· (εἰς τὴν περσικὴν γλῶσσαν καλεῖται ἔτσι κάποια τοποθεσία) «καὶ ἦρα τοὺς ὀφθαλμούς μου καὶ εἶδον καὶ ἰδού, κριὸς εἷς ἑστηκὼς πρὸ τοῦ Οὐβὰλ καὶ αὐτῷ κέρατα ὑψηλὰ καὶ τὸ ἓν ὑψηλότερον τοῦ ἑτέρου καὶ τὸ ὑψηλὸν ἀνέβαινεν ἐπ' ἐσχάτων. 639 **A** Καὶ εἶδον τὸν κριὸν κερατίζοντα κατὰ θάλασσαν καὶ βορρᾶν καὶ νότον καὶ πάντα τὰ θηρία οὐ στήσονται ἐνώπιον αὐτοῦ καὶ οὐκ ἦν ὁ ἐξαιρούμενος ἐκ χειρὸς αὐτοῦ· καὶ ἐποίησε κατὰ τὸ θέλημα αὐτοῦ καὶ ἐμεγαλύνθη· καὶ ἐγὼ ἤμην συνιών» (Δαν. 8, 2). Καὶ ἐννοεῖ τὴν περσικὴν δύναμιν καὶ ἐξουσίαν, ἡ ὁποία ἐπέδραμεν εἰς ὁλόκληρον τὴν γῆν. Ἔπειτα ὁμιλεῖ διὰ τὸν Ἀλέξανδρον τὸν Μακεδόνα καὶ λέγει· «καὶ ἰδοὺ τράγος αἰγῶν ἤρχετο ἀπὸ λιβὸς ἐπὶ πρόσωπον τῆς γῆς πάσης καὶ οὐκ ἦν ἁπτόμενος τῆς γῆς· καὶ τῷ τράγῳ ἐκείνῳ κέρας θεωρητὸν ἀνὰ μέσον τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ». Ἔπειτα διηγούμενος τὴν σύγκρουσιν τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ τοῦ Δαρείου ἀναφέρει καὶ τὴν συντριπτικὴν νίκην τοῦ πρώτου. «Καὶ ἦλθεν» λέγει «ὁ τράγος ἕως τοῦ κριοῦ τοῦ τὰ κέρατα ἔχοντος καὶ ἠγριώθη καὶ ἔπαισε τὸν κριόν», **B** — πρέπει δὲ νὰ συντομεύσω τὸ κείμενον — «καὶ συνέτριψεν ἀμφότερα τὰ κέρατα αὐτοῦ καὶ οὐκ ἦν ὁ ἐξαιρούμενος τὸν κριὸν ἐκ χειρὸς αὐτοῦ». Καὶ ὕστερα ἀπὸ αὐτὰ διηγούμενος τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ τὴν διαδοχὴν τῶν τεσσάρων βασιλέων λέγει· «καὶ ἐν τῷ ἰσχύ-

σαι αὐτὸν συνετρίβη τὸ κέρας αὐτοῦ τὸ μέγα καὶ ἀνέβη ἕτερα τέσσαρα κέρατα ὑποκάτωθεν αὐτοῦ κατὰ τοὺς τέσσαρας ἀνέμους τοῦ οὐρανοῦ».

Ἀπ' ἐδῶ λοιπὸν ἀφοῦ διηγήθηκε τὰ σχετικὰ μὲ τὴν βασιλείαν τοῦ Ἀντιόχου καὶ ἀφοῦ ἔδειξεν ὅτι αὐτὸς εἶναι ἕνας ἀπὸ τοὺς τέσσαρας ἐκείνους, λέγει τὰ ἀκόλουθα· «καὶ ἐκ τοῦ ἑνὸς αὐτῶν ἐξῆλθε κέρας ἓν ἰσχυρὸν C καὶ ἐμεγαλύνθη περισσῶς πρὸς τὸν νότον καὶ πρὸς ἀνατολήν». Καὶ διὰ νὰ δηλώσῃ πῶς κατέστρεψε τὸ ἰουδαϊκὸν πολίτευμα λέγει· «καὶ δι' αὐτὸν θυσία ἐταράχθη παραπτώματι. Καὶ ἐγενήθη καὶ κατευωδώθη αὐτῷ καὶ τὸ ἅγιον ἐρημωθήσεται καὶ ἐδόθη ἐπὶ τὴν θυσίαν ἁμαρτία. Τοῦ γὰρ βωμοῦ καθαιρεθέντος καὶ τῶν ἁγίων καταπατηθέντων, εἴδωλον ἔστησεν ἔνδον καὶ θυσίας ἐπετέλει τοῖς δαίμοσι παρανόμους καὶ ἐρρίφθη χαμαὶ ἡ δικαιοσύνη. Καὶ ἐποίησε καὶ εὐωδώθη» (αὐτόθι). Ἔπειτα διὰ δευτέραν φορὰν πάλιν ὁμιλεῖ διὰ τὴν βασιλείαν, δηλαδὴ τὴν βασιλείαν τοῦ Ἀντιόχου τοῦ Ἐπιφανοῦς καὶ τὴν δουλείαν καὶ τὴν ἅλωσιν, καὶ τὴν ἐρήμωσιν τοῦ ναοῦ, καὶ τὴν φορὰν αὐτὴν προσθέτει καὶ τὸν χρόνον. D Διότι, ἀφοῦ ἄρχισε τὴν ἀφήγησίν του ἀπὸ τὴν βασιλείαν τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ πάλιν πρὸς τὸ τέλος τοῦ βιβλίου του ἀφοῦ διηγήθηκε καὶ ὅλα τὰ εἰς τὸ μεταξύ, ὅσα δηλαδὴ ἔπραξαν οἱ Πτολεμαῖοι καὶ οἱ Σέλευκοι κατὰ τὴν σύγκρουσιν ἀναμεταξύ των καὶ ὅσα ἔπραξαν οἱ στρατηγοί των, δηλαδὴ τὰς μηχανορραφίας, τὰς νίκας, τὰς ἐκστρατείας, τὰς ναυμαχίας καὶ τὰς πεζομαχίας, προχωρῶντας τελειώνει πάλιν εἰς τὸν Ἀντίοχον καὶ λέγει· «βραχίονες ἐξ αὐτοῦ ἀναστήσονται καὶ βεβηλώσουσι τὸ ἁγίασμα καὶ μεταστήσουσι τὸν ἐνδελεχισμόν» — σημαίνει δὲ «ἐνδελεχισμός» τὰς συνεχεῖς καθημερινὰς θυσίας — «καὶ δώσουσιν εἰς αὐτὸν βδέλυγμα καὶ τοὺς ἀνομοῦντας διαθήκην», δηλαδὴ αὐτοὺς ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους ποὺ παρανομοῦν, E «ἀπάξουσιν ἐν ὀλισθήμασι καὶ μεθ' ἑαυτῶν ἕξουσι καὶ μεταστήσουσι καὶ ὁ λαὸς ὁ γινώσκων τὸν Θεὸν αὐτοῦ κατισχύσουσι». Ὑπαινίσσεται μὲ αὐτὰ ὁ προφήτης αὐτὰ ποὺ συνέβησαν εἰς τὴν ἐποχὴν τῶν Μακκαβαίων, τοῦ Ἰούδα, τοῦ Σίμωνος καὶ τοῦ Ἰωάννου.[7] Ἀναφερόμενος δὲ εἰς τὴν πυρκαϊὰν τῆς πόλεως λέγει· «καὶ οἱ συνετοὶ λαοῦ συνήσουσιν εἰς

7. Πρόκειται περὶ τοῦ Ἰωάννου Ὑρκανοῦ, υἱοῦ τοῦ ἐδῶ ἐπίσης μνημονευομένου Σίμωνος. Ὁ Ἰωάννης, τρίτος υἱὸς τοῦ Σίμωνος, διεδέχθη τὸν πατέρα του εἰς τὴν ἀρχιερατείαν (135 - 104 π.Χ.). Ἐναντίον του ἐξεστράτευσεν ἐκ Συρίας ὁ Ἀντίοχος ὁ Γ' (135 - 134) καὶ ὁ ὁποῖος ἔφθασεν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα τὰ ὁποῖα ἐπολιόρκησε. Ὁ κίνδυνος τελικῶς ἀπεφεύχθη μὲ συνθήκην, ἡ ὁποία περιεῖχεν ἐπαχθεῖς διὰ τοὺς Ἰουδαίους ὅρους.

πολλὰ καὶ ἀσθενήσουσιν ἐν ῥομφαίᾳ καὶ ἐν φλογί» (Δαν. 11, 33). 640 A Καὶ διὰ νὰ δείξῃ ὅτι θὰ ἠμπορέσουν κατὰ τὴν διάρκειαν ἐκείνων τῶν συμφορῶν νὰ ἀναπνεύσουν καὶ νὰ συνέλθουν ἀπὸ τὰ κακά, ποὺ τοὺς ἔχουν εὕρει λέγει· «καὶ ἐν αἰχμαλωσίᾳ καὶ ἐν ἁρπαγῇ ἡμερῶν· καὶ ἐν τῷ ἀσθενῆσαι αὐτοὺς βοηθήσονται βοήθειαν μικράν» (Αὐτόθι 11, 33 - 34). Ἐπίσης διὰ νὰ δείξῃ ὅτι πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἰσχυροὺς θὰ πέσουν ἔλεγεν αὐτά· «καὶ προστεθήσονται πρὸς αὐτοὺς πολλοὶ ἐν ὀλισθήμασι καὶ ἀπὸ τῶν συνιέντων ἀσθενήσουσι» (Αὐτόθι).

Ὕστερα ἀπὸ αὐτὰ ὁ προφήτης ἀποκαλύπτει καὶ τὴν αἰτίαν διὰ τὴν ὁποίαν ὁ Θεὸς ἐπέτρεψε νὰ περιπέσουν αὐτοὶ εἰς τόσα πολλὰ καὶ μεγάλα κακά. Ποιὰ ὅμως εἶναι ἡ αἰτία αὐτή; Τὴν δηλώνει μὲ τὰ λόγια αὐτά· «τοῦ πυρῶσαι αὐτοὺς καὶ τοῦ ἐκλέξασθαι καὶ τοῦ ἐκλευκᾶναι ἕως καιροῦ πέρατος» (αὐτόθι 11, 35). Διὰ τοῦτο, λέγει, ἐπέτρεψεν ὁ Θεὸς αὐτά, διὰ νὰ ἀποκαθάρῃ αὐτοὺς καὶ νὰ ἀναδείξῃ μεταξὺ αὐτῶν τοὺς δοκίμους. Ἔπειτα, ἀναφερόμενος εἰς τὴν δύναμιν τοῦ βασιλέως ἐκείνου, λέγει· B «καὶ ποιήσει κατὰ τὸ θέλημα αὐτοῦ καὶ ὑψωθήσεται καὶ μεγαλυνθήσεται» (αὐτόθι 11, 36), καὶ κοντὰ εἰς αὐτὰ ὁμιλῶν διὰ τὴν βλάσφημον διάνοιάν του, προσθέτει· «ἐπὶ τὸν Θεὸν τῶν θεῶν λαλήσει ὑπέρογκα καὶ κατευθυνεῖ μέχρι τοῦ συντελεσθῆναι τὴν ὀργήν» (αὐτόθι). Καὶ ἔδειξεν ἔτσι ὅτι ἐκεῖνος ἐπεκράτησεν ὄχι ἐπειδὴ ὁ ἴδιος τὸ ἠθέλησε, ἀλλὰ ἐπειδὴ ὁ Θεὸς ἐξωργίσθηκεν ἐναντίον τῶν Ἰουδαίων. Ἀφοῦ ὁ Δανιὴλ περιέγραψε καὶ μὲ ἄλλα πολλά, ὅσα κακὰ θὰ προξενήσῃ εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ τὴν Παλαιστίνην, πῶς θὰ ἐπανέλθῃ καὶ ποῖος θὰ τὸν καλέσῃ καὶ ἐξ αἰτίας ποίας ἀνάγκης, λέγει λοιπὸν καὶ διὰ τὴν ἀλλαγὴν τῶν πραγμάτων καὶ ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι, ἀφοῦ περάσουν ἀπὸ ὅλα αὐτὰ τὰ δεινά, θὰ ἐπιτύχουν κάποιαν βοήθειαν ἀπὸ ἄγγελον, ὁ ὁποῖος ἐστάλθηκε νὰ τοὺς βοηθήσῃ. Διὰ τοῦτο λέγει· «ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ἀναστήσεται Μιχαήλ, C ὁ ἄρχων ὁ μέγας, ὁ ἑστηκὼς ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τοῦ λαοῦ σου καὶ ἔσται καιρὸς θλίψεως, οἷος οὐ γέγονεν, ἀφ' οὗ γεγένηται ἔθνος ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ἕως τοῦ καιροῦ ἐκείνου καὶ ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ σωθήσεται ὁ λαὸς πᾶς ὁ εὑρεθεὶς γεγραμμένος ἐν τῷ βιβλίῳ» (Δαν. 12, 1) δηλαδὴ αὐτοὶ ποὺ θὰ φανοῦν ἄξιοι διὰ νὰ σωθοῦν.

8. Ἀλλὰ ἀκόμη καὶ τώρα δὲν ἀποδείξαμεν αὐτό, ποὺ εἶναι τὸ ζητούμενον. Ποῖον ὅμως εἶναι αὐτό; Εἶναι τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ Θεὸς προσδιώρισεν εἰς αὐτοὺς καὶ πόσα χρόνια θὰ εὑρίσκωνται εἰς τὰ κακὰ αὐτά, ὅπως ἀκριβῶς καὶ ἐκεῖ, δηλαδὴ εἰς τὴν περίπτω-

σιν τῆς δουλείας εἰς τὴν Αἴγυπτον ὥριζε τετρακόσια ἔτη καὶ τῆς Βαβυλῶνος ἑβδομήκοντα. Ἂς ἴδωμεν λοιπὸν καὶ ἐδῶ, ἂν καθορίζῃ κάποιαν χρονικὴν διάρκειαν. **D** Ποῦ εἶναι δυνατὸν νὰ εὕρωμεν αὐτό; Εἰς αὐτά, ποὺ πρόκειται νὰ λεχθοῦν κατόπιν. Ἀφοῦ βέβαια ἤκουσε πρῶτα τὰ πολλὰ καὶ μεγάλα κακά, δηλαδὴ τὴν πυρκαϊάν, τὴν ἀνατροπὴν τοῦ πολιτεύματος, τὴν αἰχμαλωσίαν τῶν συγγενῶν, εἶχε λοιπὸν τὴν ἐπιθυμίαν νὰ πληροφορηθῇ καὶ τὸ τέλος αὐτῶν καὶ ἐὰν θὰ ὑπάρξῃ κάποια μεταβολὴ εἰς τὰς συμφορὰς αὐτάς. Καὶ ὅταν ἐρωτοῦσε τὸν Θεόν, κάπως ἔτσι ἔκαμε τὴν ἐρώτησιν· «Κύριε, τί τὰ ἔσχατα τούτων; Καὶ εἶπε· δεῦρο Δανιήλ, ὅτι ἐμπεφραγμένοι καὶ ἐσφραγισμένοι οἱ λόγοι ἕως καιροῦ πέρατος» (αὐτόθι 12, 8). Ὑπαινίσσετο δὲ μὲ τοὺς λόγους αὐτοὺς τὴν ἀσάφειαν αὐτῶν, ποὺ εἶχαν εἰπωθῆ. **E** Καὶ ἔπειτα ὁμιλεῖ διὰ τὴν αἰτίαν τῆς συγχωρήσεως τῶν κακῶν. «Ἕως ἂν ἐκλεγῶσι καὶ λευκανθῶσι καὶ πυρωθῶσιν οἱ πολλοὶ καὶ ἀνομήσωσιν ἄνομοι καὶ συνήσωσιν» (αὐτόθι 12, 8 - 10). Ἔπειτα, διὰ νὰ προείπῃ τὸν καιρόν, ποὺ θὰ διαρκέσουν τὰ δεινὰ αὐτά, λέγει· «ἀπὸ καιροῦ παραλλάξεως ἐνδελεχισμοῦ». Ὠνόμαζαν δὲ «ἐνδελεχισμόν» τὴν καθημερινὴν θυσίαν, διότι τὸ «ἐνδελεχές» σημαίνει κάτι ποὺ γίνεται πυκνὰ καὶ συνεχῶς. Οἱ Ἰουδαῖοι εἶχαν συνήθειαν νὰ προσφέρουν θυσίαν εἰς τὸν Θεὸν καθημερινά, τὸ βράδυ καὶ τὸ πρωΐ, καὶ διὰ τοῦτο ἡ θυσία αὐτὴ ἀπεκλήθηκεν «ἐνδελεχισμός». **641 A** Ὅταν λοιπὸν ἦλθεν ὁ Ἀντίοχος, κατέλυσε τὴν συνήθειαν αὐτὴν καὶ «παρήλλαξεν» αὐτὴν λέγει ὁ ἄγγελος, διότι «ἀπὸ τοῦ καιροῦ τῆς ἀλλάξεως τοῦ ἐνδελεχισμοῦ», δηλαδὴ ἀπὸ τὴν κατάργησιν τῆς θυσίας αὐτῆς, ἐπέρασαν χίλιαι διακόσιαι ἐνενήντα ἡμέραι, πρᾶγμα ποὺ ἰσοδυναμεῖ μὲ τρία χρόνια καὶ μισὸ καὶ κάτι παραπάνω ἀπὸ μισό. Ἔπειτα διὰ νὰ δηλώσῃ ὅτι θὰ παύσουν τὰ κακὰ αὐτὰ καὶ θὰ ἐπέλθῃ ἀλλαγὴ εἰς τὰ πράγματα, εἶπε· «Μακάριος ὁ ὑπομένων καὶ φθάσας εἰς ἡμέρας χιλίας τριακοσίας τριάκοντα πέντε». Καὶ ἔτσι εἰς τὰς χιλίας διακοσίας ἐνενήντα ἡμέρας ἐπρόσθεσε καὶ ἄλλας σαρανταπέντε. Ἐπειδὴ ὅμως συνέβη, ὥστε ἡ μάχη νὰ γίνῃ μέσα εἰς ἕνα καὶ μισὸν μῆνα, εἰς αὐτὴν τὴν χρονικὴν στιγμὴν συνετελέσθη καὶ ἡ μεγάλη νίκη καὶ ἡ ὁλοκληρωτικὴ ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τὰ ἐπικείμενα κακά. **B** Μὲ τὸ νὰ εἴπῃ δὲ «μακάριος ὁ ὑπομείνας εἰς ἡμέρας χιλίας τριακοσίας τριακονταπέντε» κατέστησε φανερὰν τὴν ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τὰ κακά. Καὶ δὲν εἶπεν ἁπλῶς «ὁ φθάσας», ἀλλὰ ὁ «ὑπομένων καὶ φθάσας». Καὶ τοῦτο, διότι πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἀσεβεῖς εἶδαν μὲ τὰ μάτια των τὴν μεταβολήν. Δὲν μακαρίζει ἁπλῶς αὐτούς, ἀλλ' ἐκείνους οἱ ὁποῖοι ἐμαρτύρησαν κατὰ

τοὺς δυσκόλους καιροὺς τῶν κακῶν καὶ οἱ ὁποῖοι δὲν ἐπρόδωσαν τὴν εὐσέβειαν καὶ ποὺ ἐπέτυχαν κατόπιν τὴν ἄνετον ζωήν. Δι' αὐτὸ λοιπὸν δὲν εἶπεν ἁπλῶς ὁ «φθάσας», ἀλλ' ὁ «ὑπομείνας καὶ φθάσας». Τί πιὸ σαφέστερον ἀπὸ αὐτὸ θὰ ἠμποροῦσε νὰ ὑπάρξῃ; Βλέπεις πῶς ὁ προφήτης προανήγγειλε μὲ κάθε λεπτομέρειαν καὶ τὴν αἰχμαλωσίαν καὶ τὴν ἀπελευθέρωσιν ἀπὸ τὴν δουλείαν μὲ τὸ νὰ προσδιορίσῃ ὄχι μόνον χρόνους καὶ μῆνας ἀλλὰ καὶ ἡμέραν μίαν;

C Καὶ ὅτι αὐτὰ ποὺ λέγω δὲν εἶναι γεννήματα τῆς σκέψεώς μου, ἐμπρός, ἂς προσκαλέσωμεν καὶ ἄλλον μάρτυρα δι' αὐτὰ ποὺ ἔχουν εἰπωθῆ, καὶ μάλιστα ἂς φέρωμεν ὡς μάρτυρα αὐτὸν τὸν ὁποῖον αὐτοὶ θεωροῦν σὰν ἀξιόπιστον, δηλαδὴ τὸν Ἰώσηπον, ὁ ὁποῖος καὶ τὰς συμφοράς των διεκτραγώδησε καὶ ὁλόκληρον τὴν Παλαιὰν Διαθήκην παρέφρασεν.[8] Αὐτὸς ἀφοῦ ἦλθε μετὰ τὴν παρουσίαν τοῦ Χριστοῦ καὶ ἀφοῦ ὡμίλησε διὰ τὴν αἰχμαλωσίαν, διὰ τὴν ὁποίαν ἐπροφήτευσεν ὁ Χριστός, ὡμίλησεν ἐν συνεχείᾳ καὶ διὰ τὴν δουλείαν αὐτήν, ποὺ ἔγινεν ἀπὸ τὸν Ἀντίοχον, μὲ τὸ νὰ ἑρμηνεύσῃ τὸ ὅραμα τοῦ προφήτου, ποὺ ἀναφέρεται εἰς τὸν κριὸν καὶ τὸν τράγον καὶ τὰ τέσσερα κέρατα καὶ εἰς τὸ τελευταῖον, ποὺ ἦλθεν ὕστερα ἀπὸ ἐκεῖνα. **D** Καὶ διὰ νὰ μὴ ἐκφράσῃ κανεὶς ὑποψίας διὰ τὰ ὅσα εἴπαμεν, ἂς παραθέσωμεν καὶ τὰ λόγια τοῦ ἰδίου. Ἀφοῦ ἐπῄνεσε καὶ ἐθαύμασε τὸν Δανιὴλ μὲ ὅσην ὑπερβολὴν ἄξιζε καὶ ἀφοῦ τὸν ἐτοποθέτησεν ἐπάνω ἀπὸ ὅλους τοὺς προφήτας, ἔφθασεν ἔπειτα καὶ εἰς τὸ ὅραμα αὐτό, καὶ νὰ τί λέγει: «Μᾶς ἄφησε συγγράμματα μὲ τὰ ὁποῖα ἐφανέρωσε τὴν ἀκρίβειαν καὶ τὸ ἀσύγκριτον τῆς προφητικῆς ἰδιοσυγκρασίας του. Λέγει ὅτι ἐξῆλθεν ἀπὸ τὰ Σοῦσα, τὴν περσικὴν πρωτεύουσαν, εἰς τὴν ἐξοχὴν μαζὶ μὲ μερικοὺς φίλους του, καὶ ὅτι ἀφοῦ ξαφνικὰ ἡ γῆ ἐσείσθηκε καὶ ἐκλονίσθηκεν ἀπὸ σεισμόν, ἔμεινε μόνος του, διότι οἱ φίλοι του τὸν ἐγκατέλειψαν καὶ ἔφυγαν καὶ ὅτι ἀκόμη ἔπεσε κατάμουτρα **E** καὶ ἐστηρίχθηκεν εἰς τὰ χέρια του. Τότε κάποιος τὸν ἐπίασε καὶ τὸν διέταξε ἐν τῷ μεταξὺ νὰ σηκωθῇ καὶ νὰ ἴδῃ τὰ ὅσα ἐπρόκειτο νὰ συμβοῦν εἰς τοὺς συμπολίτας του. Ὕστερα ἀπὸ πολλὰ χρόνια. Ὅταν ἐσηκώθηκε αὐτός, τοῦ ἐδείχθηκε μεγάλος κριός, ὁ ὁποῖος εἶχε πολλὰ κέρατα εἰς τὸ κεφάλι του καὶ ἀπὸ αὐτὰ τὸ τελευταῖον ἦταν ὑψηλότερον. **642 A** Ἔπειτα τὸν διέταξε νὰ στρέ-

8. Τὴν παράφρασιν ἢ διήγησιν καλύπτουν δέκα 1 - 10 βιβλία τῆς Ἰουδαϊκῆς Ἀρχαιολογίας, ἡ ὁποία ἀποτελεῖται ἀπὸ 20 ὅλα βιβλία. Εἰς τὰ 10 πρῶτα ὁ Ἰώσηπος διηγεῖται τὴν ἱστορίαν τοῦ Ιουδαϊκοῦ λαοῦ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν Πατριαρχῶν μέχρι τῆς βαβυλωνίου αἰχμαλωσίας.

ψη τὰ βλέμματά του πρὸς τὴν δύσιν καὶ νὰ ἴδῃ τράγον, ὁ ὁποῖος ἐκινεῖτο μὲ ὁρμὴν ἀέρος. Ὁ τράγος ἀφοῦ συγκρούσθηκε μὲ τὸν κριὸν καὶ τὸν ἐκτύπησε μὲ τὰ κέρατά του δυὸ φοράς, τὸν ἔρριξε κάτω καὶ τὸν ἐποδοπάτησε. Ἔπειτα εἶδε τὸν τράγον νὰ στέκεται ὑψηλότερα καὶ ὅτι ἀπὸ τὸ μέτωπόν του ἀνέβηκε μεγάλο κέρατον, τὸ ὁποῖον ἀφοῦ ἔσπασεν, ἀνεβλάστησαν ἄλλα τέσσαρα καὶ τὸ καθένα ἦταν ἐστραμμένον πρὸς τὰ τέσσερα σημεῖα τοῦ ὁρίζοντος. Ἀπὸ αὐτὰ δὲ ἐξῆλθε καὶ ἄλλο μικρότερον, τὸ ὁποῖον ἐσημείωσεν ὅτι θὰ ἐμεγάλωνε πολὺ γρήγορα. Καὶ ὁ Θεός, ὁ ὁποῖος τοῦ ἐδείκνυε αὐτά, τοῦ εἶπεν ὅτι ὁ τράγος θὰ πολεμήσῃ τὸ ἔθνος του καὶ ὅτι θὰ καταστρέψῃ κατὰ κράτος τὴν πόλιν, θὰ βεβηλώσῃ τὸν ναὸν καὶ θὰ ἐμποδίσῃ νὰ τελοῦνται αἱ θυσίαι, καὶ ὅτι ὅλα αὐτὰ θὰ διαρκέσουν χιλίας διακοσίας ἐνενήντα ἡμέρας. B Αὐτὰ ἐσημείωσεν ὁ Δανιὴλ ὅτι εἶδεν εἰς τὴν ἐξοχὴν τῶν Σουσῶν, καὶ ἔλεγεν ὅτι ὁ Θεὸς τοῦ ἐξήγησε τὰ διάφορα σημεῖα τῆς ὁράσεως. Τοῦ ἐξήγησεν ὅτι ὁ κριὸς σημαίνει τὸν βασιλέα τῶν Περσῶν καὶ τῶν Μήδων καὶ ὅτι τὸ τελευταῖον κέρατον σημαίνει τὸν τελευταῖον βασιλέα, ὁ ὁποῖος θὰ διαφέρῃ ἀπὸ ὅλους καὶ εἰς τὸν πλοῦτον καὶ τὴν δόξαν. Ὁ δὲ τράγος σημαίνει ὅτι κάποιος Ἕλλην, ὁ ὁποῖος θὰ βασιλεύσῃ ἀφοῦ συγκρουσθῇ δύο φορὰς μὲ τὸν Πέρσην βασιλέα, θὰ τὸν νικήσῃ εἰς τὴν μάχην καὶ θὰ τοῦ ἀφαιρέσῃ ὁλόκληρον τὴν ἐξουσίαν. Ὅτι μὲ τὸ πρῶτον μεγάλον κέρατον, ποὺ ἦταν εἰς τὸ μέτωπον τοῦ τράγου δηλώνεται ὁ πρῶτος βασιλεὺς καὶ ὅτι ἡ βλάστησις τῶν τεσσάρων μετὰ τὴν πτῶσιν ἐκείνου C καὶ ἡ στροφὴ τοῦ καθενὸς ἀπὸ αὐτὰ τὰ τέσσαρα πρὸς τὰ τέσσαρα σημεῖα τοῦ ὁρίζοντος παριστάνουν τοὺς διαδόχους μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πρώτου βασιλέως καὶ τὴν διαίρεσιν τῆς βασιλείας του εἰς αὐτούς, καὶ ὅτι αὐτοί, ἂν καὶ δὲν εἶναι παιδιά του οὔτε συγγενεῖς του θὰ κυβερνήσουν τὴν οἰκουμένην ἐπὶ πολλὰ χρόνια. Ἕνας ἀπὸ αὐτοὺς θὰ γίνῃ βασιλεὺς καὶ θὰ καταπολεμήσῃ τοὺς νόμους των καὶ θὰ καταργήσῃ τὸ πολίτευμά των καὶ θὰ βεβηλώσῃ τὸν ναὸν καὶ θὰ ἐμποδίσῃ νὰ τελοῦνται αἱ θυσίαι ἐπὶ τρία ἔτη. Πράγματι αὐτὰ ἔπαθε τὸ ἔθνος μας ἀπὸ τὸν Ἀντίοχον τὸν Ἐπιφανῆ, ὅπως ἀκριβῶς τὰ προέβλεψε καὶ D τὰ περιέγραψεν ὁ Δανιὴλ μπροστὰ ἀπὸ πολλὰ χρόνια».[9]

9. Ἄραγε θὰ ἠμποροῦσε νὰ ὑπάρξῃ κάτι πιὸ σαφέστερον ἀπὸ αὐτό; Εἶναι καιρὸς λοιπὸν νὰ ἔλθωμεν εἰς τὸ ἴδιον τὸ ζητούμενον, ἐὰν βέβαια δὲν γινώμεθα ἐνοχλητικοί, δηλαδὴ εἰς τὴν τωρινὴν αἰχμαλωσίαν καὶ τὴν σημερινὴν δουλείαν, ἐξ αἰτίας τῆς ὁποίας ἀνεκινήσαμεν ὅλα αὐτά. Δώσατε ὅμως πρὸς χάριν μου τώρα πολλὴν προσοχήν, διότι ὁ ἀγών μας δὲν εἶναι δι' ἀσήμαντα πράγματα. Εἶναι ἄλλωστε παράδοξον κατὰ τοὺς Ὀλυμπιακοὺς μὲν ἀγῶνας νὰ καρτερεῖτε, καθήμενοι ἀπὸ τὰ μεσάνυκτα ὡς τὸ μεσημέρι, μὲ τὸ νὰ περιμένετε νὰ ἴδητε, ποῖος θὰ στεφανωθῇ, καὶ νὰ δέχεσθε μὲ γυμνὸν κεφάλι τὴν καυστικὴν ἀκτῖνα τοῦ ἡλίου καὶ νὰ μὴ ὑποχωρῆτε ἀπὸ τὰ στάδια προτηγουμένως, παρὰ ἀφοῦ κριθοῦν τὰ ἀγωνίσματα, E τώρα δέ, ποὺ οἱ ἀγῶνες δὲν γίνονται δι' ἕνα παρόμοιον στεφάνι, ἀλλὰ διὰ τὸ στεφάνι τῆς ἀφθαρσίας νὰ χάνετε τὸ θάρρος καὶ νὰ ὑποχωρῆτε;

Μὲ αὐτὰ ποὺ εἴπαμεν λοιπὸν ἔχομεν ἀποδείξει ἀρκετὰ ἱκανοποιητικὰ ὅτι αἱ τρεῖς αἰχμαλωσίαι εἶχαν προφητευθῇ καὶ ὅτι ἡ μὲν πρώτη θὰ ἐκρατοῦσε τετρακόσια χρόνια, ἡ δευτέρα ἑβδομήντα καὶ ἡ τρίτη τρία καὶ μισό. Ἐμπρὸς λοιπόν, ἂς ὁμιλήσωμεν καὶ διὰ τὴν παροῦσαν. Ὅτι δὲ ὁ προφήτης ἐπροφήτευσε καὶ δι' αὐτὴν θὰ φέρω καὶ πάλιν μάρτυρα τὸν ἴδιον τὸν Ἰώσηπον, ὁ ὁποῖος φρονεῖ τὰ ἴδια μὲ τοὺς Ἰουδαίους. Ἀφοῦ ὁ Ἰώσηπος εἶπε τὰ ὅσα ἔχομεν ἀναφέρει παραπάνω, ἄκουσε τί λέγει μετὰ ἀπὸ ἐκεῖνα:
643 A «Κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον ὁ Δανιὴλ ἐπροφήτευσε καὶ διὰ τὴν κυριαρχίαν τῶν Ρωμαίων καὶ ὅτι τὰ Ἱεροσόλυμα θὰ καταστραφοῦν ἀπὸ αὐτοὺς καὶ ὁ ναὸς θὰ ἐρημωθῇ».[10] Ἐσὺ δὲ ἐξέταζε πρὸς χάριν μου τοῦτο, ὅτι ἂν καὶ ἦταν Ἰουδαῖος ὁ ἄνδρας ποὺ ἔγραψεν αὐτά, ὅμως ἐκράτησε τὸν ἑαυτόν του μακρυὰ ἀπὸ τὸ νὰ ζηλέψῃ τὴν ἐριστικὴν διάθεσίν σας. Διότι, ἀφοῦ εἶπεν ὅτι τὰ Ἱεροσόλυμα θὰ καταστραφοῦν δὲν ἐτόλμησε νὰ προσθέσῃ καὶ νὰ εἴπῃ ὅτι θὰ ἐπανοικοδομηθοῦν καὶ πάλιν, οὔτε προσδιώρισε τὸν χρόνον τῆς ἀποκαταστάσεως. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἐγνώριζε καλὰ ὅτι ὁ προφήτης δὲν καθώρισε τὸν χρόνον, μολονότι παραπάνω ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς νίκης τοῦ Ἀντιόχου καὶ τῆς ἐρημώσεως τῆς πόλεως ἀπὸ αὐτὸν προσδιώρισε καὶ τὰς ἡμέρας καὶ τὰ χρόνια, ὅσα ἐπρόκειτο νὰ διαρκέσῃ ἡ αἰχμαλωσία, ἐν τούτοις διὰ τὴν ρωμαϊκὴν κυριαρχίαν δὲν εἶπε τίποτε ἀπὸ ὅλα αὐτά. B Ἔγραψεν ὅτι θὰ ἐρημωθοῦν τὰ Ἱεροσόλυμα καὶ ὁ ναός, δὲν ἐδήλωσεν ὅμως πότε θὰ σταματήσῃ ἡ ἐρήμωσις, ἀφοῦ οὔτε τὸν προφήτην εἶδε νὰ προσθέτῃ κάτι ἀνάλογον.

9. Τὰ ἀποσπάσματα τὰ ὁποῖα παραθέτει ἐδῶ ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος εἶναι ἀπὸ τὴν Ἰουδαϊκὴν Ἀρχαιολογίαν, Βιβλίον 10 κεφ. 11.

10. Ἀναφέρεται εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Τίτου καταστροφὴν τῆς Ἱερουσαλὴμ (τῷ 70 μ.Χ.), ἡ ὁποία θεωρεῖται ὡς ἡ ἀπαρχὴ τῆς τιμωροῦ δικαιοκρισίας τοῦ Θεοῦ κατὰ τοῦ ἰουδαϊκοῦ λαοῦ, διὰ τὴν ἄδικον σταύρωσιν τοῦ Χριστοῦ.

«Ὅλα αὐτά, λέγει, ἀφοῦ τοῦ τὰ ἐφανέρωσεν ὁ Θεὸς τὰ κατέγραφε καὶ τὰ ἄφησεν ὥστε αὐτοὶ ποὺ τὰ διαβάζουν καὶ ἐξετάζουν τὰ συμβάντα νὰ θαυμάζουν τὸν Δανιὴλ διὰ τὴν τιμήν, ποὺ τοῦ ἔκαμεν ὁ Θεός». Ἂς ἐξετάσωμεν ἡμεῖς, ποῦ λοιπὸν ὁ Δανιὴλ εἶπεν ὅτι ὁ ναὸς θὰ ἐρημωθῇ.

Ὅταν ὁ Δανιὴλ ἐτελείωσε τὴν προσευχὴν ἐκείνην, τὴν ὁποίαν ἔκαμεν μὲ σάκκον[11] καὶ σποδόν, ἦλθεν ὁ ἄγγελος Γαβριὴλ εἰς αὐτὸν καὶ τοῦ λέγει· «ἑβδομήκοντα ἑβδομάδες συνετμήθησαν ἐπὶ τὸν λαόν σου καὶ ἐπὶ τὴν πόλιν τὴν ἁγίαν» (Δαν. 9, 24). C Νὰ καὶ ἐδῶ χρόνος ἔχει λεχθῆ, λέγει, χρόνος ὄχι ὅμως ὁ χρόνος τῆς αἰχμαλωσίας, ἀλλὰ ὁ χρόνος μετὰ τὸν ὁποῖον ἐπρόκειτο ἡ αἰχμαλωσία νὰ ἐμφανισθῇ καὶ πάλιν. Εἶναι ὅμως ἄλλο πρᾶγμα νὰ καθορίσῃ κανεὶς τὸν χρόνον, ποὺ ἐπρόκειτο νὰ διαρκέσῃ ἡ αἰχμαλωσία καὶ ἄλλο πρᾶγμα νὰ προσδιορίσῃ τὸν χρόνον, εἰς τὸν ὁποῖον ὀφείλει νὰ ἀρχίσῃ καὶ νὰ παρέλθῃ αὐτή. «Ἑβδομήκοντα ἑβδομάδες, λέγει, συνετμήθησαν ἐπὶ τὸν λαόν σου». Δὲν λέγει πλέον «ἐπὶ τὸν λαὸν τὸν ἐμόν», ἂν καὶ ὁ προφήτης ἔλεγεν, «ἐπίφανον τὸ πρόσωπόν σου ἐπὶ τὸν λαόν σου». Ἀλλὰ ὁ Θεὸς τὸν ἀποξενώνει λοιπὸν ἐξ αἰτίας τοῦ ὅτι πρόκειται νὰ γίνῃ αὐθάδης. Ἔπειτα λέγει καὶ τὴν αἰτίαν· D «ἕως τοῦ παλαιωθῆναι παράπτωμα καὶ τοῦ συντελεσθῆναι ἁμαρτίαν». Τί σημαίνει «ἕως τοῦ συντελεσθῆναι ἁμαρτίαν;». Διαπράττουν, λέγει, πολλὰς ἁμαρτίας, ἀλλὰ τὸ κορύφωμα τῶν κακῶν θὰ γίνῃ τότε, ὅταν θὰ φονεύσουν τὸν Δεσπότην των. Τὸ ἴδιον πρᾶγμα ἐπαναλαμβάνει καὶ ὁ Χριστός· «πληρώσατε τὸ μέτρον τῶν πατέρων ὑμῶν» (Ματθ. 23, 32). Ἐφονεύσατε, λέγει, τοὺς δούλους, προσθέσατε ἀκόμη εἰς τοὺς φόνους αὐτοὺς καὶ τὸ αἷμα τοῦ Δεσπότου. Βλέπε πόσον τὰ νοήματα συμφωνοῦν. Ὁ Χριστὸς εἶπε «πληρώσατε», ὁ προφήτης λέγει· «τελεσθῆναι ἁμαρτίαν καὶ τοῦ σφραγίσαι ἁμαρτίας». Τί σημαίνει τὸ «σφραγίσαι»; Τὸ νὰ μὴ μείνῃ τίποτε λοιπὸν «καὶ τοῦ ἀγαγεῖν δικαιοσύνην αἰώνιον». Ποία ὅμως εἶναι ἡ αἰώνιος δικαιοσύνη; Ποία ἄλλη, παρὰ ἐκείνη ποὺ ἔχει δοθῆ ἀπὸ τὸν Χριστόν; E «Καὶ τοῦ σφραγίσαι ὅρασιν καὶ προφήτην καὶ τοῦ χρῖσαι ἅγιον ἁγίων», δηλαδὴ μέχρις ὅτου σταματήσῃ τὰς προφητείας. Διότι τοῦτο σημαίνει τὸ «σφραγίσαι» νὰ διακόψῃ τὸ χρῖσμα, νὰ σταματήσῃ τὰ ὁράματα. Διὰ τοῦτο ὁ Χριστὸς ἔλεγεν «ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται ἕως Ἰωάννου» (Ματθ. 11, 13). Βλέπεις ὅτι ἐδῶ ἀπειλεῖ μὲ ὁλοκληρωτικὴν ἐρήμωσιν καὶ μὲ ἀνταπόδοσιν τῶν ἁμαρτιῶν καὶ τῶν ἀδικιῶν. Ὁ Θεὸς δηλαδὴ ἀπείλησεν ὅτι δὲν θὰ συγχωρήσῃ, ἀλλὰ θὰ τιμωρήσῃ αὐτοὺς διὰ τὰς ἁμαρτίας των.

11. «Ἐν σάκκῳ καὶ σποδῷ». Οἱ Ἰουδαῖοι ὅταν ἐπενθοῦσαν διὰ θλιβερὰ γεγονότα, ἐφοροῦσαν «σάκκον», δηλαδὴ ἔνδυμα τραχὺ ἐκ τριχῶν (βλ. Γεν. 37, 34) καὶ μαζὶ μὲ αὐτὸν ἔρριπτον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς των καὶ «σποδόν», τέφραν, στάχτην. Ἡ ἰδία συνήθεια ἐπεκράτει καὶ εἰς ἄλλους ἀνατολικοὺς λαούς.

10. Ἀλλὰ πότε τοῦτο ἔγινε; Πότε αἱ προφητεῖαι ὁλότελα κατηργήθησαν; Πότε τὸ χρῖσμα κατελύθηκε ἔτσι εἰς τρόπον ὥστε νὰ μὴ ἰσχύσῃ πλέον; 644 A Καὶ ἂν ἐμεῖς σιωπήσωμεν οἱ λίθοι θὰ κράξουν. Καὶ εἶναι τόσον λαμπρὰ ἡ φωνὴ ποὺ ἀφήνουν τὰ πράγματα. Ἄλλωστε δὲν θὰ ἠμπορούσαμεν νὰ σημειώσωμεν ἄλλον καιρὸν κατὰ τὸν ὁποῖον συνέβησαν αὐτά, παρὰ αὐτὸν τὸν μακρὸν καὶ πολὺν καὶ ποὺ θὰ γίνῃ πάλιν μεγαλύτερος. Ἔπειτα ὁμιλῶν κατὰ τρόπον περισσότερον ἀκριβῆ ὁ προφήτης λέγει· «καὶ γνώσῃ καὶ συνήσεις ἀπὸ ἐξόδου λόγου τοῦ ἀποκριθῆναι καὶ τοῦ οἰκοδομῆσαι Ἱερουσαλήμ, ἕως Χριστοῦ ἡγουμένου, ἑβδομάδες ἑπτὰ καὶ ἑβδομάδες ἑξήκοντα δύο» (Δαν. 9, 25). Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο προσέξατέ με μὲ μεγαλύτερον ἐνδιαφέρον, διότι τὸ ὅλον ζήτημα εἶναι ἐδῶ. Αἱ ἑπτὰ ἑβδομάδες καὶ αἱ ἑξηντάδυο κάμνουν τετρακόσια ὀγδοντατρία χρόνια, διότι ἐδῶ δὲν κάμνει λόγον δι' ἑβδομάδας ἡμερῶν, οὔτε μηνῶν ἀλλ' ἐτῶν. Διότι ἀπὸ τὸν Κῦρον B ὡς τὸν Ἀντίοχον τὸν Ἐπιφανῆ καὶ τὴν αἰχμαλωσίαν ἐκείνην εἶναι τετρακόσια ἐνενήντα τέσσαρα χρόνια. Μὲ τὸ νὰ δηλώσῃ λοιπὸν ὅτι δὲν ἐννοεῖ τὴν ἐρήμωσιν ἐκείνην τοῦ ναοῦ, ἀλλὰ τὴν μετὰ ἀπὸ ἐκείνην, δηλαδὴ ἐκείνην τοῦ Πομπηΐου, τοῦ Βεσπασιανοῦ καὶ τοῦ Τίτου, μεταθέτει παραπάνω τὰ χρονικὰ ὅρια. Ἔπειτα μᾶς διδάσκει ἀπὸ ποῦ πρέπει νὰ ἀρχίσωμεν τὴν ἀρίθμησιν καὶ μᾶς δεικνύει ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἀριθμήσωμεν ἀπὸ τὴν ἡμέραν τῆς ἐπιστροφῆς. Ἀλλὰ ἀπὸ ποῦ; «Ἀπὸ ἐξόδου λόγου τοῦ ἀποκριθῆναι καὶ τοῦ οἰκοδομῆσαι Ἱερουσαλήμ». Ἡ Ἱερουσαλὴμ ὅμως δὲν ἐκτίσθηκε κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Κύρου, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Ἀρταξέρξου τοῦ Μακρόχειρος. Μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν τῶν Ἰουδαίων ἐπανῆλθεν ὁ Καμβύσης, ἔπειτα ἦλθαν οἱ μάγοι καὶ μετὰ ἀπὸ αὐτοὺς ὁ Δαρεῖος ὁ υἱὸς τοῦ Ὑστάσπου, C ἔπειτα ὁ Ξέρξης ὁ υἱὸς τοῦ Δαρείου καὶ ὕστερα ἀπὸ αὐτὸν ὁ Ἀρταβάνης. Μετὰ τὸν Ἀρταβάνην, Ἀρταξέρξης ὁ Μακρόχειρ, ὁ ὁποῖος ἔγινε βασιλεὺς τῆς Περσίας. Καὶ ἐνῶ αὐτὸς ἦταν βασιλεὺς καὶ διέτρεχε τὸ εἰκοστὸν ἔτος τῆς βασιλείας του, ὁ Νεεμίας ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Παλαιστίνην καὶ ἀνοικοδόμησε τὴν Πόλιν. Καὶ αὐτὰ μᾶς τὰ διηγήθηκε μὲ ἀπόλυτον ἀκρίβειαν ὁ Ἔσδρας (Β' Ἔσδρ. 3).

Ἂν λοιπὸν ἀπ' ἐδῶ ἀριθμήσωμεν τετρακόσια ὀγδοντατρία

χρόνια θὰ φθάσωμεν ἀκριβῶς εἰς τὴν ἐποχὴν τῆς τελευταίας αὐτῆς καταστροφῆς. Διὰ τοῦτο λέγει ὁ προφήτης· «οἰκοδομηθήσεται πλατεῖα καὶ περίτειχος». Ἀφοῦ λοιπόν, λέγει, ἀνοικοδομηθῇ ἡ πόλις καὶ λάβῃ τὸ σχῆμα της, ἀπὸ τὸ σημεῖον αὐτὸ νὰ ὑπολογίσῃς τὰς ἑβδομήντα ἑβδομάδας καὶ θὰ ἴδῃς ὅτι ἡ αἰχμαλωσία αὐτὴ δὲν θὰ λήξῃ ποτέ! Καὶ διὰ νὰ δηλώσῃ αὐτὸ σαφέστερα, D ὅτι δηλαδὴ δὲν θὰ τελειώσουν ποτὲ τὰ δεινὰ αὐτά, νὰ τί λέγει· «μετὰ τὰς ἑβδομάδας τὰς ἑβδομήκοντα ἐξολοθρευθήσεται χρῖσμα καὶ κρῖμα οὐκ ἔσται ἐν αὐτῇ καὶ τὴν πόλιν δὲ καὶ τὸ ἅγιον συνδιαφθαρεῖ σὺν τῷ ἡγουμένῳ τῷ ἐρχομένῳ καὶ συγκοπήσονται ὡς ἐν κατακλυσμῷ». Δὲν θὰ ὑπάρξῃ λοιπὸν λείψανον, οὔτε θὰ ξαναβλαστήσῃ ρίζα «καὶ ἕως τέλους πολέμου συντετμημένου ἀφανισμοῖς». Καὶ πάλιν ὁμιλεῖ διὰ τὴν αἰχμαλωσίαν αὐτὴν καὶ λέγει· «ἀρθήσεται θυμίαμα καὶ σπονδή· καὶ ἐπὶ τούτοις ἐπὶ τὸ ἱερὸν βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως καὶ ἕως συντελείας καιροῦ συντέλεια δοθήσεται ἐπὶ τὴν ἐρήμωσιν» E (Δαν. 9, 27). Ὅταν ἀκούσῃς, Ἰουδαῖε, νὰ γίνεται λόγος διὰ «συντέλειαν», τί ἄλλο λοιπὸν περιμένεις;

Τί σημαίνει λοιπὸν ἡ φράσις «καὶ ἐπὶ τούτοις»; Σημαίνει ὅτι κοντὰ εἰς τὰ κακὰ αὐτά, ποὺ εἴπαμεν, δηλαδὴ εἰς τὴν κατάργησιν τῆς θυσίας καὶ τῆς σπονδῆς, θὰ ἔλθῃ κάποιο ἄλλο μεγαλύτερον κακόν. Ποῖον εἶναι αὐτό; «Ἐπὶ τὸ ἱερὸν βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως». Καλεῖ «ἱερὸν» τὸν ναὸν καὶ «βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως», τὸ ἄγαλμα, ποὺ ἔστησε μέσα εἰς τὸν ναὸν ὁ πορθητὴς καὶ καταστροφεὺς τῆς πόλεως. Καὶ «ἕως συντελείας» λέγει «ἐρήμωσις». 645 A Διὰ τοῦτο ὁ Χριστός, ὁ ὁποῖος ὡς ἄνθρωπος ἦλθε μετὰ τὸν Ἀντίοχον τὸν Ἐπιφανῆ, προαναφωνῶν τὴν αἰχμαλωσίαν, ἡ ὁποία πρόκειται νὰ συμβῇ καὶ δηλώνων ὅτι ὁ προφήτης Δανιὴλ τὴν ἐπροφήτευσε, λέγει· «Ὅταν ἴδητε τὸ βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως, ὃ εἶπε Δανιὴλ ὁ προφήτης, ἑστὼς ἐν τόπῳ ἁγίῳ (Ματθ. 24, 15). Ὁ ἀναγνώστης ἂς καταλάβῃ τὸ νόημά του. Ἐπειδὴ κάθε εἴδωλον καὶ κάθε ἀνθρώπινον ἀπότύπωμα ἐκαλεῖτο «βδέλυγμα» ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους κατὰ τρόπον αἰνιγματικὸν παρουσιάζων τὸν ἀνδριάντα ἐκεῖνον, προκατήγγειλε μαζὶ μὲ αὐτὸν καὶ τὸ πότε καὶ ἀπὸ ποῖον θὰ ἐγίνετο ἡ αἰχμαλωσία. Ὅτι δὲ αὐτὰ ἔχουν λεχθῆ διὰ τοὺς Ρωμαίους, τὸ ἔχει εἴπει καὶ ὁ Ἰώσηπος, ὅπως μὲ πολλὴν ἀκρίβειαν ἀπεδείξαμεν παραπάνω. B Τί λοιπὸν ἔχει ἀπομείνει νὰ εἴπωμεν ἡμεῖς; Οἱ προφῆται φαίνονται ὅτι ὡμίλησαν διὰ τὰς ἄλλας αἰχμαλωσίας καὶ προσδιώρισαν ἀκριβῶς καὶ τοὺς χρόνους, δι' αὐτὴν ὅμως, ἂν καὶ δὲν καθώρισαν τὸν χρόνον ἐπρόσθεσαν ὅμως τὸ ἀντίθετον ὅτι «ἕως συντελείας ἔσται ἡ ἐρήμωσις». Καὶ ὅτι αὐτὰ ποὺ

ἔχουν λεχθῆ δὲν εἶναι ψευδῆ, ἐμπρὸς ἂς προσκομίσωμεν τὴν μαρτυρίαν ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ πράγματα. Ἐὰν οἱ Ἰουδαῖοι δὲν εἶχαν ἐπιχειρήσει νὰ οἰκοδομήσουν τὸν ναὸν θὰ ἠμποροῦσαν νὰ λέγουν ὅτι ἐὰν εἴχαμεν σκεφθῆ νὰ ἐπιχειρήσωμεν καὶ νὰ ἀσχοληθοῦμεν μὲ τὴν ἀνοικοδόμησιν θὰ εἴχαμεν ἐπιτύχει καὶ ἀποτελειώσει τὸ ἔργον. Τώρα ὅμως ἀποδεικνύω ὅτι αὐτοὶ ὄχι μόνον μίαν φορὰν οὔτε δύο ἀλλὰ τρεῖς φορὰς C ἔχουν ἐπιχειρήσει καὶ ἀπέτυχε· ὅπως ἀκριβῶς συμβαίνει καὶ εἰς τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας, ὥστε ἀναμφισβήτητος νὰ εἶναι ὁ στέφανος τῆς Ἐκκλησίας.

11. Ποῖοι λοιπὸν ἐπεχείρησαν; Αὐτοὶ ποὺ πάντοτε ἀντιδροῦν εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, οἱ νεωτερισταὶ καὶ οἱ ἐπαναστάται. Μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς πόλεως ἀπὸ τὸν Βεσπασιανὸν καὶ τὸν Τίτον, οἱ Ἰουδαῖοι ἀφοῦ ἐστασίασαν ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀδριανοῦ, ἐπροσπαθοῦσαν νὰ ἀποκαταστήσουν τὸ παλαιὸν καθεστώς, χωρὶς νὰ γνωρίζουν ὅτι ἔρχονται εἰς ἀντίθεσιν μὲ τὴν ἀπόφασιν τοῦ Θεοῦ, μὲ τὴν ὁποίαν διατάσσεται ἡ ὁλοκληρωτικὴ καταστροφὴ τῆς πόλεως. Καὶ αὐτὸς ποὺ πολεμᾷ ἐναντίον τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀδύνατον νὰ νικήσῃ. Ἀφοῦ ἦλθαν εἰς σύρραξιν μὲ τὸν Βασιλέα, πάλιν τὸν ἐξηνάγκασαν νὰ καταστρέψῃ ὁλότελα τὴν πόλιν. D Διότι ἐκεῖνος, ἀφοῦ τοὺς ἐνίκησε καὶ τοὺς ὑπέταξε καὶ ἐξαφάνισε κάθε λείψανον, ὥστε νὰ μὴ ἠμποροῦν πλέον νὰ αὐθαδιάζουν, ἔστησε τὸ ἄγαλμά του. Ἔπειτα, ἀφοῦ κατάλαβε ὅτι ἦταν ἐνδεχόμενον μὲ τὸ πέρασμα τοῦ χρόνου νὰ πέσῃ κάποτε, διὰ νὰ τοὺς ἐμβάλῃ ἀθεράπευτον καημὸν τῆς ἥττας των καὶ διὰ νὰ τοὺς στιγματίσῃ τὴν αὐθάδειαν ἔδωσε τὸ ὄνομά του εἰς τὰ λείψανα τῆς Πόλεως. Ἐπειδὴ ὁ ἴδιος ὠνομάζετο Αἴλιος Ἀδριανὸς ἐψήφισε νόμον νὰ ὀνομασθῇ ἔτσι καὶ ἡ Πόλις, ἡ ὁποία ἀπὸ τότε μέχρι τώρα ὀνομάζεται Αἰλία καὶ φέρει τὴν ἐπωνυμίαν τοῦ νικητοῦ καὶ καταστροφέως της. E Βλέπεις τὴν πρώτην προσπάθειαν τῶν ἀδιαντρόπων Ἰουδαίων; Βλέπε τώρα καὶ τὴν δευτέραν, αὐτὴν τὴν ὁποίαν ἐπεχείρησαν ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Κωνσταντίνου. Ὁ βασιλεὺς μόλις ἀντελήφθηκε τὰς προσπαθείας των, τοὺς ἀπέκοψε τὰ αὐτιὰ καὶ ἐφόρεσεν εἰς τὰ σώματά των τὸ σύμβολον τῆς ἀνυπακοῆς καὶ τοὺς περιέφερεν εἰς ὅλα τὰ μέρη σὰν λιποτάκτας καὶ ἐλεεινοὺς δούλους, ποὺ ἔχουν πάντοτε ἀνάγκην ἀπὸ μαστίγωμα. Καὶ ἔτσι μὲ τὴν σωματικὴν ἀναπηρίαν τοὺς κατεξευτέλιζεν εἰς ὅλους, ποὺ ἦταν παντοῦ, ὥστε νὰ μὴ ἐπιχειρήσουν νὰ πράξουν τὰ ἴδια πράγματα. Καὶ αὐτὰ μὲν εἶναι ἀρχαῖα καὶ παλαιὰ καὶ μᾶλλον γνωστὰ εἰς τοὺς πιὸ ἡλικιωμένους καὶ τοὺς γέροντάς μας. 646 A Αὐτὸ ὅμως ποὺ πρόκειται νὰ εἴπω τώρα εἶναι γνωστὸν ἀκόμη καὶ μεταξὺ αὐτῶν ποὺ εἶναι πολὺ νέοι. Διότι

αὐτὸ δὲν συνέβη εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ Ἀδριανοῦ καὶ τοῦ Κωνσταντίνου, ἀλλ' εἰς τὴν ἐποχὴν κάποιου βασιλέως, ὁ ὁποῖος ἐβασίλευσεν εἰς τὴν γενεάν μας, μπροστὰ ἀπὸ εἴκοσι χρόνια.

Ὁ Ἰουλιανός, ὁ ὁποῖος ἐξεπέρασεν ὅλους τοὺς βασιλεῖς ὡς πρὸς τὴν ἀσέβειαν, ἐκάλεσε τοὺς Ἰουδαίους νὰ λάβουν μέρος εἰς τὰς θυσίας πρὸς τὰ εἴδωλα καὶ τοὺς ἐπῆρε μὲ τὸ μέρος του εἰς τὴν ἀσέβειάν του. Ἔπειτα, ἀφοῦ προέβαλε τὸν παλαιὸν τρόπον τῆς λατρείας, ἔλεγε πρὸς αὐτοὺς ὅτι καὶ εἰς τὴν ἐποχὴν τῶν πατέρων σας ἔτσι ἐλατρεύετο ὁ Θεὸς καὶ τότε αὐτοὶ ἄθελά των ὡμολογοῦσαν αὐτά, τὰ ὁποῖα ἡμεῖς τώρα ἔχομεν ἀποδείξει, ὅτι δηλαδὴ δὲν ἐπετρέπετο νὰ θυσιάζουν ἔξω ἀπὸ τὴν πόλιν των καὶ ὅτι διαπράττουν παράβασιν μὲ τὸ νὰ ἐπιτελοῦν ὁ,τιδήποτε εἰς ξένην πατρίδα. B Εἶπαν λοιπὸν εἰς αὐτόν, ἂν θέλῃς νὰ μᾶς ἴδῃς νὰ προσφέρωμεν θυσίας, δός μας πίσω τὴν πόλιν, κτίσε τὸν ναόν, δεῖξέ μας τὰ ἅγια τῶν ἁγίων, στῆσε τὸν βωμὸν πάλιν καὶ ἐμεῖς θὰ θυσιάσωμεν καὶ τώρα ὅπως ἀκριβῶς ἐθυσιάζομεν καὶ πρῶτα. Καὶ δὲν ἐντρέποντο οἱ μιαροὶ καὶ ἀδιάντροποι νὰ ζητοῦν αὐτὰ τὰ πράγματα ἀπὸ ἄνδρα ἀσεβῆ καὶ εἰδωλολάτρην καὶ νὰ καλοῦν τὰ μιαρὰ χέρια ἐκείνου νὰ κτίσουν τὴν οἰκοδομὴν τῶν ἁγίων; Δὲν εἶχαν τὴν συναίσθησιν ὅτι ἐπιχειροῦν νὰ ἐπιτύχουν πράγματα ἀδύνατα, οὔτε κατενόησαν ὅτι ἂν μὲν ἦταν ἄνθρωπος ἐκεῖνος, ποὺ κατήργησεν αὐτά, ἦταν δυνατὸν νὰ τὰ λάβουν καὶ πάλιν ἀπὸ ἄνθρωπον. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ Θεὸς εἶναι αὐτός, ποὺ κατέστρεψε τὴν πόλιν των, C εἶναι ἀδύνατον ἀνθρωπίνη δύναμις νὰ μεταβάλῃ ποτὲ αὐτὰ ποὺ ἡ θεία βουλὴ ἀπεφάσισεν. Διότι ὁ προφήτης λέγει· «ἃ ὁ Θεὸς ὁ ἅγιος βεβούλευται, τίς διασκεδάσει; καὶ τὴν χεῖρα αὐτοῦ τὴν ὑψηλὴν τίς ἀποστρέψει;» (Ἡσ. 14, 27). Ὅπως λοιπὸν εἶναι ἀδύνατον εἰς τὸν ἄνθρωπον νὰ καταστρέψῃ αὐτὰ ποὺ ὁ Θεὸς θὰ ἀνορθώσῃ καὶ θέλει νὰ παραμείνουν, ἔτσι ἀκριβῶς εἶναι ἀδύνατον πάλιν νὰ ἀνορθώσῃ κανεὶς αὐτά, ποὺ ὁ Θεὸς κατέστρεψε καὶ θέλει νὰ παραμένουν κατερειπωμένα.

Ἂς ὑποθέσωμεν, Ἰουδαῖε, ὅτι ὁ βασιλεύς σᾶς ἀπέδιδε τὸν ναὸν καὶ ἀνώρθωνε τὸν βωμόν, ὅπως ἐσεῖς μάταια πιστεύετε. Μήπως ὅμως θὰ ἠμποροῦσε νὰ κατεβάσῃ δι' ἐσᾶς τὴν φωτιὰν ἀπὸ τὸν οὐρανόν; Διότι ἂν δὲν ὑπάρχῃ αὐτή, ἡ θυσία σας εἶναι ἀνίερος καὶ ἀκάθαρτος. Δι' αὐτὸ λοιπὸν τὰ παιδιὰ τοῦ Ἀαρὼν κατεστράφηκαν, διότι ἔφεραν εἰς τὸ θυσιαστήριον ξένην φωτιάν. Αὐτοὶ ὅμως παρέμειναν τυφλοὶ μπροστὰ εἰς ὅλα αὐτὰ D καὶ ἐπαρακαλοῦσαν καὶ ἱκέτευαν τὸν βασιλέα νὰ συγκατανεύσῃ καὶ νὰ ἐπιχειρήσῃ τὴν ἀνοικοδόμησιν τοῦ ναοῦ. Αὐτὸς δὲ καὶ χρήματα ἐξόδευσε καὶ ἐπόπτας εἰς τὸ ἔργον ἔστειλε τὰ πιὸ διακεκριμένα πρόσωπα τῆς αὐτοκρατορικῆς αὐλῆς καὶ τεχνίτας ἀπὸ κάθε μέρος μετεκίνησε. Καὶ μαζὶ μὲ αὐτὰ ἔκαμνε καὶ διεπραγματεύετο τὸ κάθε τι μέχρις ὅτου μὲ ἠπιότητα καὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐθίσῃ αὐτοὺς νὰ θυσιάσουν, διότι ἔτσι ἤλπιζεν ὅτι αὐτοὶ εὔκολα θὰ προσχωροῦσαν εἰς τὴν λατρείαν τῶν εἰδώλων. Καὶ συγχρόνως ἤλπιζε ὁ τρελλὸς καὶ ἀνόητος ὅτι θὰ ἐματαίωνε τὴν ἀπόφασιν τοῦ Χριστοῦ, ἡ ὁποία δὲν ἐπέτρεπε νὰ ἀνοικοδομηθῇ ὁ ναὸς ἐκεῖνος. Ἀλλὰ «ὁ δρασσόμενος τοὺς σοφοὺς ἐν τῇ πανουργίᾳ αὐτῶν» (Α' Κορ. 3, 10· Ἰὼβ 5, 13), ἀμέσως μὲ τὰ ἔργα ἐδήλωσεν ὅτι αἱ ἀποφάσεις τοῦ Θεοῦ εἶναι δυνατώτεραι E ἀπὸ ὅλα καὶ ὅτι τὰ ἔργα τῶν λόγων τοῦ Θεοῦ εἶναι ἰσχυρά.

Μόλις λοιπὸν οἱ Ἰουδαῖοι ἐκαταπιάσθηκαν μὲ τὰ παράνομα σχέδιά των καὶ ἄρχισαν νὰ ἀνοίγουν τὰ θεμέλια καὶ ἄδειασαν πολὺ χῶμα καὶ ἐπρόκειτο νὰ ἀσχοληθοῦν μὲ τὴν οἰκοδομήν, φωτιὰ ἐξεπήδησεν ἀπὸ τὰ θεμέλια καὶ ἀμέσως κατέκαψε καὶ πολλοὺς ἀνθρώπους ἀλλὰ καὶ τοὺς λίθους τοῦ τόπου ἐκείνου. Τὸ γεγονὸς αὐτὸ δὲν ἐσταμάτησε μόνον αὐτοὺς ποὺ εἶχαν ἐπιχειρήσει τὸ ἔργον ἀπὸ τὴν παράνομον προσπάθειαν, ἀλλὰ καὶ πολλοὶ Ἰουδαῖοι ὅταν τὸ ἀντίκρυσαν ἔμειναν ἄναυδοι καὶ ἐδοκίμασαν ἐντροπήν. 647 A Ὁ βασιλεὺς Ἰουλιανὸς ὅταν ἐπληροφορήθη αὐτά, ἂν καὶ εἶχεν ἀκμανῆ διὰ τὴν σπουδὴν ἐκείνην, ἐπειδὴ ἐφοβήθηκε μὴ τυχόν, μὲ τὸ νὰ προχωρήσουν περαιτέρω τὰς ἐργασίας, ἐπισύρει τὴν φωτιὰν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του, ἐγκατέλειψε τὴν προσπάθειαν αὐτήν, ἀφοῦ ἡττήθηκε μαζὶ μὲ ὅλον τὸν λαόν του. Ἀκόμη καὶ τώρα ἂν ἐπισκεφθῇς τὰ Ἱεροσόλυμα θὰ ἴδῃς τὰ θεμέλια νὰ εἶναι γυμνά, καὶ ἂν ζητήσῃς νὰ μάθῃς τὴν αἰτίαν, δὲν θὰ ἀκούσῃς ἄλλην ἐκτὸς ἀπὸ αὐτήν, ποὺ ἀνεφέραμεν. Καὶ μάρτυρες τοῦ γεγονότος τούτου εἴμεθα ὅλοι ἐμεῖς, διότι τοῦτο ἔλαβε χώραν ὄχι πρὶν ἀπὸ πολλὰ χρόνια ἀλλὰ εἰς τὰς ἡμέρας μας. Σκέψου δὲ πόση εἶναι ἡ περιφάνειά μας ἀπὸ τὴν νίκην αὐτήν. Διότι τοῦτο δὲν συνέβη εἰς χρόνους ποὺ ἐβασίλευαν εὐσεβεῖς αὐτοκράτορες, διὰ νὰ μὴ λέγουν μερικοὶ ὅτι οἱ Χριστιανοὶ εἰσώρμησαν καὶ τὰ ἐμπόδισαν, ἀλλὰ τότε, ὅταν ἡ ὑπόθεσίς μας κατεδιώκετο, ὅταν ὅλων μας ἡ ζωὴ ἐκινδύνευε, καὶ κάθε ἀνθρωπίνη ἐλευθερία εἶχεν ἀφαιρεθῆ, B καὶ ἤνθουσεν ἡ εἰδωλολατρεία καὶ οἱ πιστοί, ἄλλοι μὲν ἐκρύβοντο μέσα εἰς τὰ σπίτια των καὶ ἄλλοι μετεκινοῦντο πρὸς τὰς ἐρημίας καὶ ἀπέφευγον τοὺς δημοσίους χώρους. Τότε λοιπὸν ἔγιναν αὐτά, ὥστε νὰ μὴ ἀπομείνῃ εἰς αὐτοὺς οὔτε ἡ πιὸ μικρὰ πρόφασις δι' αὐθάδειαν.

12. Ἀκόμη λοιπὸν ἀμφιβάλλεις, Ἰουδαῖε, μολονότι βλέπεις

τὴν μαρτυρίαν σου νὰ καταδικάζεται καὶ ἀπὸ τὴν προφητείαν τοῦ Χριστοῦ καὶ ἀπὸ τὰς προβλέψεις τῶν προφητῶν καὶ τὰς ἀποδείξεις, ποὺ προέρχονται ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ γεγονότα; Ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶναι παράδοξον. Διότι τὸ ἔθνος σου ἀπὸ τὰ παλαιὰ χρόνια ἦταν ἀδιάντροπον καὶ ἐριστικὸν καὶ πάντοτε ἔχει μελετήσει νὰ ἀντιμάχεται ἀκόμη καὶ πρὸς αὐτὰ τὰ πράγματα, ποὺ εἶναι ὁλοφάνερα. Θέλεις νὰ φέρω καὶ ἄλλους προφήτας ἐναντίον σου, οἱ ὁποῖοι ὁλοκάθαρα λέγουν τὸ ἴδιον πρᾶγμα, ὅτι δηλαδὴ ἡ ὑπόθεσίς σας θὰ λάβῃ τέλος, ἐνῷ τὰ χριστιανικὰ πράγματα θὰ ἀνθίσουν καὶ ὅτι εἰς κάθε σημεῖον τῆς οἰκουμένης θὰ ἐπεκταθῇ τὸ κήρυγμα τοῦ Χριστοῦ C καὶ θὰ εἰσαχθῇ τρόπος νέας θυσίας, ἀφοῦ καταλυθοῦν αἱ δικαί σας; Ἄκουσε λοιπὸν τὸν Μαλαχίαν, ὁ ὁποῖος ἦλθε μετὰ τοὺς ἄλλους προφήτας. Δὲν προσάγω τώρα μαρτυρίαν τοῦ Ἠσαΐου, οὔτε τοῦ Ἱερεμίου, οὔτε τῶν ἄλλων προφητῶν, ποὺ ἔζησαν πρὸ τῆς αἰχμαλωσίας, διὰ νὰ μὴ λέγῃς ὅτι αὐτὰ τὰ δεινά, ποὺ ἐπροφήτευσαν, ἔχουν ἐκπληρωθῇ κατὰ τὴν αἰχμαλωσίαν. Παρουσιάζω ὅμως προφήτην ὁ ὁποῖος ἔζησε μετὰ τὴν ἐπάνοδον ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσίαν εἰς τὴν Βαβυλῶνα καὶ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς πόλεως καὶ ὁ ὁποῖος ἐπροφήτευσεν ὁλοκάθαρα διὰ τὰ πράγματά σας. Ἀφοῦ βέβαια ἐπέστρεψαν καὶ ἀνέκτησαν τὴν πόλιν καὶ ἔκτισαν ἐκ νέου τὸν ναὸν καὶ ἐπετέλουσαν τὰς θυσίας, D προλέγων τὴν μελλοντικὴν ἐρήμωσιν, τὴν παροῦσαν δηλαδή, καὶ τὴν κατάργησιν τῶν θυσιῶν, νὰ τί λέγει ὁ προφήτης Μαλαχίας ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ· «Εἰ λήψομαι ἐξ ὑμῶν πρόσωπα ὑμῶν, λέγει Κύριος Παντοκράτωρ· ὅτι ἀπὸ ἀνατολῶν ἡλίου μέχρι δυσμῶν τὸ ὄνομά μου δεδόξασται ἐν τοῖς ἔθνεσιν καὶ ἐν παντὶ τόπῳ θυμίαμα προσάγεται τῷ ὀνόματί μου καὶ θυσία καθαρά· ὑμεῖς δὲ βεβηλοῦτε αὐτό» (Μαλ. 1, 11). Πότε ἐκπληρώθηκαν αὐτά, Ἰουδαῖε; Πότε εἰς κάθε τόπον προσεφέρθηκε θυμίαμα εἰς τὸν Θεόν; Πότε ἐτελέσθηκε καθαρὰ θυσία; Δὲν θὰ ἠμποροῦσες νὰ δείξῃς ἄλλην ἐποχὴν παρὰ αὐτήν, ποὺ ἠκολούθησε μετὰ τὴν παρουσίαν τοῦ Χριστοῦ εἰς τὸν κόσμον. Διότι, ἐὰν δὲν προφητεύῃ διὰ τὴν ἐποχὴν αὐτήν, οὔτε διὰ τὴν θυσίαν μας, E ἀλλὰ διὰ τὴν ἰουδαϊκήν, τότε καὶ ἡ προφητεία θὰ εἶναι ἄκυρος. Διότι ἐάν, ἐνῷ ὁ Μωϋσῆς διατάσσει νὰ μὴ προσφέρεται θυσία εἰς κανένα ἄλλον τόπον παρὰ εἰς τὸν τόπον, τὸν ὁποῖον θὰ ἐκλέξῃ Κύριος ὁ Θεὸς καὶ ἐνῷ περιορίζει τὰς θυσίας ἐκείνας νὰ γίνωνται εἰς ἕνα μέρος, ὁ προφήτης λέγῃ ὅτι εἰς κάθε μέρος πρόκειται νὰ προσφερθῇ θυμίαμα καὶ καθαρὰ θυσία, 648 A τότε ἐναντιώνεται καὶ ἀντιμάχεται πρὸς τὸν Μωϋσῆν. Ἀλλὰ δὲν ὑπάρχει σύγκρουσις καὶ ἐριστικὴ διάθεσις μεταξύ των. Διότι ἐκεῖνος μὲν ὡμίλησε δι' ἄλλην

αἰχμαλωσίαν καὶ αὐτὸς ἐδῶ ἐπροφήτευσε κατόπιν δι' ἄλλην.

Ἀπὸ ποῦ τοῦτο γίνεται φανερόν; Καὶ ἀπὸ αὐτὰ ποὺ εἴπαμεν καὶ ἀπὸ πολλὰ ἄλλα σημεῖα. Καὶ πρῶτα - πρῶτα ἀπὸ τὸν τόπον. Διότι δὲν ἐπροφήτευσεν ὅτι ἡ θυσία αὐτὴ θὰ ἐπιτελῆται εἰς μίαν πόλιν, ὅπως ἀκριβῶς γίνεται εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν Ἰουδαίων, ἀλλὰ «ἀπὸ ἀνατολῶν μέχρι δυσμῶν». Ἔπειτα ἀπὸ τὸν τρόπον τῆς θυσίας. Διότι μὲ τὸ νὰ προείπῃ «αὐτὴν καθαράν», ἔδειξε ποίαν ἐννοοῦσε. Ἐπίσης καὶ ἀπὸ τὰ πρόσωπα, ποὺ προσφέρουν αὐτήν. Διότι δὲν εἶπεν εἰς τὸν Ἰσραήλ, ἀλλὰ εἰς τὰ ἔθνη. B Καὶ διὰ νὰ μὴ νομίσῃς ὅτι ἡ λατρεία αὐτὴ θὰ περιορισθῇ εἰς μίαν καὶ δύο καὶ τρεῖς πόλεις δὲν εἶπεν ἁπλῶς «ἐν παντὶ τόπῳ», ἀλλὰ «ἀπὸ ἀνατολῶν ἡλίου μέχρι δυσμῶν», διὰ νὰ δείξῃ ἔτσι ὅτι τὸ κήρυγμα θὰ καταλάβῃ τόσην ἔκτασιν, ὅσην γῆν βλέπει ὁ ἥλιος. Λέγει δὲ «καθαρὰν θυσίαν» διότι ἡ παλαιὰ ἦταν ἀκάθαρτος, ὄχι βέβαια ἀπὸ τὴν φύσιν της, ἀλλὰ ἐξ αἰτίας τῆς προαιρέσεως ἐκείνων, ποὺ τὴν προσφέρουν. Διὰ τοῦτο ἔλεγε· «θυμίαμα βδέλυγμά μοί ἐστιν» (Ἠσ. 1, 13). Ἄλλωστε, ἂν κάποιος συγκρίνῃ καὶ τὴν θυσίαν αὐτήν, θὰ εὕρῃ μεγάλην διαφοράν, τόσην ὥστε αὐτὴ μόνη κυρίως νὰ λέγεται καθαρά, C σύμφωνα μὲ τὸν λόγον τῆς συγκρίσεως. Καὶ αὐτὸ ποὺ ὁ Παῦλος ἔλεγε σχετικὰ μὲ τὸν νόμον καὶ τὴν χάριν, «ὅτι οὐ δεδόξασται τὸ δεδοξασμένον ἕνεκεν τῆς ὑπερβαλλούσης δόξης» (Β' Κορ. 3, 10), τὸ ἴδιον καὶ ἐδῶ θὰ ἠμπορούσαμεν νὰ εἴπωμεν, ὅτι δηλαδὴ ἡ θυσία αὐτὴ συγκρινομένη πρὸς ἐκείνην, αὐτὴ καὶ μόνη θὰ ἦταν δυνατὸν νὰ ὀνομασθῇ καθαρά. Διότι αὐτὴ δὲν προσφέρεται μὲ καπνὸν καὶ κνίσσαν οὔτε μὲ αἵματα καὶ τιμὴν ἐξαγορᾶς, ἀλλὰ μὲ τὴν χάριν τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Ἄκουσε λοιπὸν καὶ ἄλλον προφήτην, ὁ ὁποῖος προαναφωνεῖ καὶ λέγει τὸ ἴδιον πρᾶγμα, ὅτι δηλαδὴ δὲν θὰ περιορισθῇ ἡ λατρεία αὐτὴ τοῦ Θεοῦ εἰς ἕνα τόπον, ἀλλὰ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι θὰ γνωρίσουν αὐτόν. Ὁ Σοφονίας λοιπὸν νὰ τί λέγει· «Ἐπιφανήσεται Κύριος ἐπὶ πάντα τὰ ἔθνη καὶ ἐξολοθρεύσει πάντας τοὺς θεοὺς τῶν ἐθνῶν D καὶ προσκυνήσουσιν αὐτῷ ἕκαστος ἀπὸ τοῦ τόπου αὐτοῦ» (Σοφ. 2, 11). Μολονότι βέβαια τοῦτο δὲν ἐπετρέπετο εἰς τοὺς Ἰουδαίους, διότι ὁ Μωϋσῆς διέταξεν εἰς ἕνα τόπον νὰ λατρεύουν τὸν Θεόν. Ὅταν λοιπὸν ἀκούσῃς τοὺς προφήτας νὰ προλέγουν καὶ νὰ προκαταγγέλλουν ὅτι οὐδέποτε πλέον οἱ ἄνθρωποι θὰ ἀναγκασθοῦν νὰ συγκεντρώνωνται ἀπὸ παντοῦ εἰς μίαν πόλιν οὔτε εἰς ἕνα τόπον, ἀλλ' ὁ καθένας θὰ λατρεύῃ τὸν Θεὸν μένοντας εἰς τὸ σπίτι, ποῖον ἄλλον καιρὸν θὰ ἠμποροῦσες νὰ ὑποδείξῃς, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν τωρινόν; Ἄκουε λοιπὸν πῶς καὶ τὰ Εὐαγγέλια καὶ ὁ ἀπόστολος συμφωνοῦν μὲ τὸν προφήτην αὐτόν. Ὁ προφήτης εἶπε λοιπόν· «ἐπιφανήσεται Κύριος», ὁ ἀ-

πόστολος λέγει· «ἐπεφάνη ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἡ σωτήριος πᾶσιν ἀνθρώποις, E παιδεύουσα ἡμᾶς». Ἐκεῖνος εἶπεν, «ἐπὶ τὰ ἔθνη», αὐτὸς λέγει «ἐπὶ πᾶσιν ἀνθρώποις»· ἐκεῖνος εἶπεν· «ἐξολοθρεύσει τοὺς θεοὺς αὐτῶν», αὐτὸς λέγει· «παιδεύουσα ἡμᾶς, ἵνα ἀρνησάμενοι τὴν ἀσέβειαν καὶ τὰς κοσμικὰς ἐπιθυμίας, σωφρόνως καὶ δικαίως ζήσωμεν» (Τίτ. 2, 11). Καὶ πάλιν ὁ Χριστὸς λέγει εἰς τὴν Σαμαρείτιδα· «πίστευσόν μοι, γύναι, ὅτι ἔρχεται ὥρα, ὅτε οὔτε ἐν τῷ ὄρει τούτῳ, οὔτε ἐν Ἱεροσολύμοις προσκυνήσετε τῷ Πατρί. Πνεῦμα ὁ Θεὸς καὶ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτὸν ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν» (Ἰω. 4, 21). 649 A Ἔλεγεν αὐτὰ καὶ ἀπελευθέρωνεν ἐμᾶς ἀπὸ τὴν ἀνάγκην λοιπὸν νὰ τηροῦμεν τὸν τόπον καὶ εἰσήγαγε τὸ ὑψηλότερον καὶ πνευματικώτερον περιεχόμενον τῆς λατρείας.

Θὰ ἦτο λοιπὸν δυνατὸν πάλιν μαζὶ μὲ αὐτὰ νὰ δείξωμεν ὅτι οὔτε θυσία, οὔτε ἱερωσύνη, οὔτε βασιλεία θὰ ὑπάρξῃ εἰς τοὺς Ἰουδαίους τοῦ λοιποῦ. Αὐτὰ ὅλα μαζὶ ἔχουν ἀποδειχθῆ πολὺ καλὰ μὲ τὴν ἐκ θεμελίων καταστροφὴν τῆς πόλεως. Πλὴν ὅμως θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ φέρωμεν ἐδῶ καὶ προφήτας, οἱ ὁποῖοι κατηγορηματικὰ λέγουν τὸ ἴδιον πρᾶγμα. Ἀλλὰ σᾶς βλέπω κουρασμένους ἀπὸ τὴν ἔκτασιν αὐτῶν ποὺ εἴπαμεν καὶ φοβοῦμαι μήπως φανῶ ὅτι ἀνόφελα σᾶς καταπονῶ. Διὰ τοῦτο ἀφοῦ σᾶς ὑποσχεθῶ ὅτι εἰς ἄλλην εὐκαιρίαν θὰ σᾶς ὁμιλήσω δι᾽ αὐτό, τώρα σᾶς παρακαλῶ δι᾽ ἐκεῖνο, νὰ διασώσετε τοὺς ἀδελφούς σας, B νὰ τοὺς ἀπαλλάξετε ἀπὸ τὴν πλάνην καὶ νὰ τοὺς ἐπαναφέρετε εἰς τὴν ἀλήθειαν. Διότι κανένα ὄφελος δὲν προκύπτει ἀπὸ τὴν ἀκρόασιν τῶν λόγων, ὅταν ἡ ἔμπρακτος ἀπόδειξις δὲν συμβαδίζῃ μὲ τὰ λεγόμενα. Τὰ ὅσα ἔχουν λεχθῆ δὲν εἰπώθησαν δι᾽ ἐσᾶς, ἀλλὰ δι᾽ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι εἶναι ἀσθενεῖς. Αὐτοὶ ἀφοῦ πληροφορηθοῦν αὐτὰ ἀπὸ ἐσᾶς καὶ ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ τὴν κακὴν συνήθειαν νὰ ἐπιδείξουν καθαρὸν καὶ γνήσιον τὸν Χριστιανισμὸν καὶ νὰ ἀποφύγουν τὴν κακὴν διαγωγὴν καὶ τὰς πονηρὰς συναγωγὰς τῶν Ἰουδαίων καὶ αὐτάς, ποὺ εἶναι εἰς τὴν πόλιν καὶ αὐτὰς ποὺ εὑρίσκονται εἰς τὰ προάστεια, τὰ σπήλαια τῶν λῃστῶν καὶ τὰ καταγώγια τῶν δαιμόνων. Μὴ λοιπὸν προδώσετε τὴν σωτηρίαν ἐκείνων, ἀλλὰ ἀφοῦ φροντίσετε καὶ ἀναζητήσετε μὲ ἐπιμονήν, C ἐπαναφέρετε εἰς τὸν Χριστὸν τοὺς ἀρρώστους. Διὰ νὰ ἀπολαύσωμεν ἔτσι καὶ εἰς τὴν τωρινὴν ζωήν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν μελλοντικὴν τὴν ἀνταπόδοσιν, ποὺ θὰ εἶναι μεγαλυτέρα ἀπὸ τὰ κατορθώματά μας, μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ διὰ τοῦ ὁποίου καὶ μετὰ τοῦ ὁποίου ἡ δόξα εἰς τὸν Πατέρα, συνάμα μὲ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον καὶ ζωοποιόν, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς ἀπεράντους αἰῶνας. Γένοιτο!

ΚΑΤΑ ΙΟΥΔΑΙΩΝ

ΛΟΓΟΣ ΕΚΤΟΣ

D Τὴν προηγουμένην ἡμέραν ἐπειδὴ ἐξεφώνησε μακρὰν ὁμιλίαν κατὰ τῶν Ἰουδαίων κατελήφθη ἀπὸ βραχνάδα λόγῳ τῆς ἐκτάσεως τῶν λεχθέντων, τώρα ἐκφωνεῖ τὸν λόγον τοῦτον.

1. Τὰ ἄγρια θηρία ἐν ὅσῳ ζοῦν καὶ τρέφονται εἰς τὰ δάση καὶ δὲν σκέπτονται νὰ ἐπιτεθοῦν ἐναντίον τῶν ἀνθρώπων, εἶναι κάπως ἡμερώτερα καὶ πρᾳότερα. Ὅταν ὅμως οἱ κυνηγοί, τὰ συλλάβουν καὶ τὰ ὁδηγήσουν εἰς τὰς πόλεις, καὶ ἀφοῦ τὰ ἐγκλωβίσουν τὰ ἐξαγριώσουν διὰ τὸν πόλεμον μὲ τοὺς θηριομάχους, E τότε ἂν συμβῇ νὰ ὁρμήσουν ἐπάνω τους καὶ νὰ φάγουν τὴν σάρκα καὶ νὰ πιοῦν ἀνθρώπινον αἷμα, δὲν ἀπομακρύνονται εὔκολα εἰς τὸ ἑξῆς ἀπὸ μίαν τέτοιαν εὐωχίαν, ἀλλὰ μὲ σφοδρὰν ἐπιθυμίαν τρέχουν πρὸς τὸ τραπέζι αὐτό. Τὸ ἴδιον πρᾶγμα ἀκριβῶς ἐπάθαμεν καὶ ἐμεῖς. Ἀφοῦ δηλαδὴ ἠρχίσαμεν τὸν ἀγῶνα μας ἐναντίον τῶν Ἰουδαίων καὶ μὲ σφοδρότητα ἐπιτεθήκαμεν κατὰ τῶν ἀναισχύντων ἀντιρρήσεών τους, ἀπεκρούσαμεν τοὺς συλλογισμούς των καὶ κάθε ὑψηλοφροσύνην ποὺ ὑψώνεται κατὰ τῆς ἀληθείας καὶ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ καὶ κάθε ἐπινόησιν καὶ σοφιστείαν καθυπετάξαμεν «εἰς τὴν ὑπακοὴν τοῦ Χριστοῦ» (Β´ Κορ. 10, 5), μᾶς κατέλαβε κάπως μεγαλυτέρα ἐπιθυμία νὰ πολεμήσωμεν ἐναντίον τους. 650 A Ἀλλὰ τί νὰ κάμω; Βλέπετε ἡ φωνή μου ἔχει ἐξασθενήσει καὶ δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἐπαρκέσῃ διὰ τόσον μεγάλον καὶ μακρὸν ἀγῶνα. Καὶ τώρα μοῦ φαίνεται ὅτι ἔπαθα τὸ ἴδιον πρᾶγμα, ποὺ παθαίνει κάποιος στρατιώτης, ὁ ὁποῖος, ἀφοῦ κατέσφαξε μερικοὺς ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς του καὶ κατόπιν ἐπέπεσε μὲ μεγαλυτέραν ὀργὴν καὶ θυμὸν ἐναντίον τῆς ἐχθρικῆς φάλαγγος καὶ ἔσπασε τὸ ξίφος του, ἐπιστρέφει κατόκεφος πίσω εἰς τοὺς συντρόφους του. Μᾶλλον τὸ πάθημά μου εἶναι χειρότερον. Διότι ὁ μὲν στρατιώτης, ποὺ ἔσπασε τὸ ξίφος του, εἶναι δυνατὸν νὰ ἁρπάξῃ ἄλλο ἀπὸ κάποιον ἄλλον ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ εὑρίσκονται γύρω του καὶ νὰ ἱκανοποιήσῃ τὸν θυμόν του καὶ νὰ ἐπιδείξῃ τὴν μεγάλην προθυμίαν του. Ὅταν ὅμως ἡ φωνὴ κουρασθῇ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ λάβῃ κανεὶς φωνὴν ἀπὸ ἄλλον. B Τί νὰ κάμω λοιπόν; Θὰ ὑποχωρήσωμεν καὶ ἐμεῖς; Τὸ πά-

θος τῆς ἀγάπης σας, ὅμως δὲν μοῦ τὸ ἐπιτρέπει. Εὐλαβοῦμαι καὶ τὴν παρουσίαν τοῦ ἐπισκόπου καὶ τὴν προθυμίαν σας σέβομαι. Διὰ τοῦτο λοιπὸν θὰ προσπαθήσω νὰ ἐπιτύχω καὶ αὐτὰ ποὺ ὑπερβαίνουν τὴν δύναμίν μου, ἀφοῦ στηρίξω τὰς προσπαθείας μου εἰς τὰς εὐχάς του καὶ τὴν ἀγάπην σας. Καὶ κανεὶς ἀπὸ σᾶς, ἂς μὴ καταδικάσῃ ὡς ἀκατάλληλον τὸν λόγον μου, ἐὰν ἡμεῖς ἐπιτιθέμεθα κατὰ τῶν Ἰουδαίων, ἀφοῦ ἀφήσαμεν κατὰ μέρος τὴν ἀφήγησιν τῶν κατορθωμάτων τῶν μαρτύρων, οἱ ὁποῖοι μᾶς ἐκάλεσαν σήμερα ἐδῶ. Διότι καὶ εἰς ἐκείνους ὁ λόγος αὐτὸς εἶναι περισσότερον ἐπιθυμητός. Ἄλλωστε αὐτοὶ δὲν θὰ ἐγίνοντο λαμπρότεροι μὲ τὰ δικά μας ἐγκώμια. Διατί θὰ εἶχαν ἀνάγκην ἀπὸ τὴν γλῶσσάν μας, αὐτοὶ τῶν ὁποίων οἱ ἀγῶνες ὑπερβαίνουν τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν καὶ τὰ ἔπαθλά των κεῖνται ἐπάνω ἀπὸ κάθε δύναμιν καὶ σκέψιν; C Περιεφρόνησαν τὴν παροῦσαν ζωήν, κατεπάτησαν βασανιστήρια καὶ κολασμούς, περιεφρόνησαν τὸν θάνατον, ἔλαβαν πτερὰ καὶ ἐπέταξαν πρὸς τὸν οὐρανόν, ἀπαλλάχθηκαν ἀπὸ τὴν ζάλην καὶ τὴν φροντίδα τῶν βιωτικῶν πραγμάτων, κατέπλευσαν εἰς τὸ γαλήνιον λιμάνι, φέροντας μαζί τους ὄχι χρυσὸν καὶ ἄργυρον καὶ πολυτελῆ ἐνδύματα, ἀλλὰ θησαυροὺς ποὺ δὲν παραβιάζονται, δηλαδὴ τὴν ὑπομονήν, τὴν ἀνδρείαν καὶ τὴν ἀγάπην. Τώρα εὑρίσκονται εἰς τὴν χορείαν τοῦ Παύλου, ἐμπρὸς εἰς τὰ ἔπαθλά των, μὲ ἀναπτερωμένας τὰς ἐλπίδας ὅτι θὰ τὰ λάβουν, ἀφοῦ ἔχουν ξεφύγει καὶ τὴν ἀβεβαιότητα τοῦ μέλλοντος. D Διατί λοιπὸν αὐτοὶ θὰ εἶχαν ἀνάγκην ἀπὸ τοὺς λόγους μας; Διὰ τοῦτο ἡ ὑπόθεσις αὐτὴ εἶναι πιὸ ἐπιθυμητὴ εἰς αὐτούς. Διότι τὰ ἐγκώμιά μας, ὅπως εἶπα καὶ παραπάνω, δὲν θὰ προσθέσουν τίποτε περισσότερον εἰς τὴν δόξαν των. Ἀντίθετα θὰ εὐχαριστηθοῦν πολὺ ἀπὸ τοὺς ἀγῶνας μας ἐναντίον τῶν Ἰουδαίων καὶ μὲ πολλὴν εὐχαρίστησιν θὰ ἀκούσουν τοὺς λόγους μας, ποὺ λέγονται διὰ τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ. Διότι οἱ μάρτυρες πολὺ μισοῦν τοὺς Ἰουδαίους, ἐπειδὴ πολὺ ἠγάπησαν τὸν Κύριον, τὸν ὁποῖον ἐκεῖνοι ἐσταύρωσαν. Καὶ ἐκεῖνοι μὲν ἔλεγον· «τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ἡμῶν» (Ματθ. 27, 25), αὐτοὶ ὅμως ἔχυσαν τὸ αἷμά των διὰ τὸν Χριστόν, ποὺ ἐκεῖνοι ἐφόνευσαν. Ἄρα μὲ εὐχαρίστησιν θὰ ἀκούσουν τοὺς λόγους τούτους.

2. E Ὅτι λοιπὸν οἱ προφῆται θὰ προέλεγον καὶ δὲν θὰ ἀπεσιωποῦσαν ἐὰν ἐπρόκειτο ἡ τωρινὴ δουλεία νὰ λάβῃ τέλος, ἱκανοποιητικὰ τὸ ἀπεδείξαμεν μὲ τὸ νὰ δείξωμεν ὅτι ὅλαι αἱ αἰχμαλωσίαι, δηλαδὴ ἐκείνη τῆς Αἰγύπτου, τῆς Βαβυλῶνος καὶ τοῦ Ἀντιόχου, ἐπισυνέβησαν εἰς αὐτοὺς κατόπιν προφητείας. Ἀπεδείξαμεν μὲ βάσιν τὰς θείας Γραφὰς ὅτι διὰ κάθε μίαν ἀπὸ αὐτὰς εἶχε

προαναγγελθῆ καὶ ὁ χρόνος καὶ ὁ τόπος. Κανεὶς ὅμως προφήτης δὲν καθώρισε τὸν χρόνον τῆς παρούσης δουλείας. Ὁ Δανιὴλ ὅμως προεῖπεν ὅτι αὐτὴ θὰ συμβῇ καὶ θὰ ἐρημώσῃ τὰ πάντα καὶ θὰ μεταβάλῃ τὸ θρησκευτικὸν πολίτευμα 651 A καὶ καθώρισε ἀκόμη μετὰ πόσον χρόνον θὰ λάβῃ χώραν ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐπιστροφὴν ἀπὸ τὴν Βαβυλῶνα. Ἀλλ' οὔτε αὐτός, οὔτε κανεὶς ἄλλος προφήτης ἐδήλωσεν ὅτι θὰ λήξῃ κάποτε καὶ θὰ καταπαύσουν κάπου τὰ κακά, ἀντίθετα ὅμως προεῖπαν ὅτι ἡ δουλεία αὐτὴ θὰ κρατήσῃ εἰς αὐτοὺς μέχρι συντελείας τῶν αἰώνων. Καὶ ὁ τόσος χρόνος, ποὺ ἐπέρασεν ἀπὸ τότε ἐπιβεβαιώνει τὰ ὅσα εἴπαμεν καὶ δὲν ἐνεφάνισε κανένα ἴχνος οὔτε κανένα ξεκίνημα ποτὲ ἀπὸ τότε μέχρι σήμερα καλῆς μεταβολῆς τῶν πραγμάτων, μολονότι πολλὰς φορὰς ἐπεχείρησαν οἱ Ἰουδαῖοι νὰ ἀνεγείρουν τὸν ναόν. Διότι καὶ μία καὶ δύο καὶ τρεῖς φορὰς ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀδριανοῦ, τοῦ Κωνσταντίνου καὶ τοῦ Ἰουλιανοῦ, ἀφοῦ ἐπεχείρησαν τοῦτο, ἐμποδίσθηκαν. Πρῶτα μὲν ἐμποδίσθηκαν ἀπὸ τοὺς στρατιώτας, B ὕστερα δὲ ἀπὸ τὴν φωτιάν, ποὺ ἐξεπήδησεν ἀπὸ τὰ θεμέλια καὶ τοὺς ἀπέτρεψεν ἀπὸ τὴν ἄτοπον ἐπιμονήν.

Ὕστερα ἀπὸ αὐτὰ εὐχαρίστως ἐγὼ θὰ τοὺς ἐρωτοῦσα, διατί, πές μου, ἐνῷ ἐπὶ τόσον χρόνον παρεμείνατε αἰχμάλωτοι εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἐπιστρέψατε εἰς τὴν πατρίδα σας, καὶ ἐνῷ ὡδηγηθήκατε πάλιν εἰς τὴν Βαβυλῶνα, ἐπανήλθατε εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα; Καὶ πάλιν ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀντιόχου, ἂν καὶ ἐπάθατε τόσον μεγάλα κακά, ἐπανήλθατε εἰς τὴν πρώτην κατάστασιν τῶν πραγμάτων καὶ ἀνακτήσατε καὶ πάλιν τὰς θυσίας, τοὺς βωμούς, τὰ ἅγια τῶν ἁγίων καὶ ὅλα τὰ ἄλλα, ποὺ ἀποτελοῦσαν τὴν παλαιὰν δόξαν σας. Τώρα ὅμως τίποτε παρόμοιον δὲν ἔχει συμβῆ. Διότι, ἂν καὶ ἐπέρασαν ἑκατὸν καὶ διακόσια καὶ τριακόσια καὶ τετρακόσια καὶ πλέον χρόνια ἀπὸ τότε καὶ μᾶς χωρίζουν πεντακόσια χρόνια ἀπὸ ἐκεῖνον, C μέχρι σήμερα δὲν βλέπομεν νὰ ἀναφαίνεται πουθενὰ κανένα σημεῖον κάποιας εὐνοϊκῆς μεταβολῆς. Ἀλλὰ ἀπὸ τὴν στιγμὴν ποὺ δι' αὐτοὺς τὰ πράγματα ἔχουν ριζικὰ ἀλλάξει, οὔτε κατ' ὄνειρον δεικνύουν κάποιαν ἐλπίδα ἀνορθώσεως, καθὼς εἰς τοὺς παλαιοτέρους καιρούς. Διότι, ἐὰν εἶχαν τὴν δύναμιν νὰ ἀναγνωρίσουν τὰς ἁμαρτίας των καὶ νὰ εἴπουν ὅτι ἐπειδὴ ἡμαρτήσαμεν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ ἤλθαμεν εἰς σύγκρουσιν μαζί του διὰ τοῦτο δὲν ἀνακτοῦμεν τὴν πατρίδα μας, καὶ ἂν αὐτοὶ ἐξομολογηθοῦν καὶ καταδικάσουν τὰ ἐγκλήματά των, αὐτοὶ οἱ ὁποῖοι συνεχῶς ἀναισχυντοῦν καὶ ἀρνοῦνται τὰ μιαρὰ ἐγκλήματα, ἐνῷ οἱ προφῆται τοὺς κατηγοροῦν καὶ διαζωγραφίζουν ζωηρὰ αὐτά, ἐγὼ μὲ εὐχαρίστησιν πάλιν θὰ

ἐρωτήσω τὸν καθένα τους. Διὰ τὰ ἁμαρτήματά σου λοιπόν, Ἰουδαῖε, παραμένεις τόσα χρόνια ἔξω ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλήμ; D Καὶ τί εἶναι τὸ νέον καὶ τὸ παράδοξον ἐν προκειμένῳ; Μήπως τώρα μόνον ζῆτε εἰς τὴν ἁμαρτίαν, ἐνῷ εἰς τὴν ἀρχὴν ἐζούσατε μὲ δικαιοσύνην καὶ ἀρετήν; Δὲν ἀνακατευθήκατε εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς μὲ ἄπειρα ἐγκλήματα καὶ παρανομίας; Δὲν σᾶς κατηγόρησαν ὁ προφήτης Ἰεζεκιὴλ διὰ χίλια δυὸ πράγματα, τότε ὅταν ἀνέφερε τὰς δύο πόρνας, τὴν Ὀλλὰ καὶ τὴν Ὀλιβά, μὲ τὸ νὰ λέγῃ ὅτι «πορνεῖον ἀνοικοδομήσατε ἐν Αἰγύπτῳ καὶ ἐπεμαίνεσθε τοῖς βαρβάροις καὶ τοὺς ἀλλοτρίους ἐθεραπεύετε Θεούς;» (Ἰεζεκ. 23, 3). Τί λοιπόν; Μήπως δὲν ἐπροσκυνήσατε τὸν μόσχον, E ἂν καὶ ἐσχίσθηκε εἰς τὰ δύο ἡ θάλασσα καὶ ἐρράγησαν αἱ πέτραι καὶ ἔγιναν τόσα θαύματα εἰς τὴν ἔρημον; Δὲν ἐπεχειρήσατε πολλὰς φορὰς νὰ φονεύσετε τὸν Μωϋσῆν, ἄλλοτε μὲν μὲ τὸ νὰ τὸν λιθοβολῆτε, ἄλλοτε δὲ μὲ τὸ νὰ τὸν διώκετε καὶ ἄλλοτε μὲ πολλοὺς καὶ διαφόρους ἄλλους τρόπους; Δὲν ἐπιμείνατε νὰ βλασφημῆτε τὸν Θεόν; Δὲν ἐλατρεύσατε τὸν Βεελφεγώρ; (Ἀριθ. 25). Δὲν ἐσφάξατε τοὺς υἱοὺς καὶ τὰς κόρας σας εἰς τὰ δαιμόνια; (Ψαλμ. 105, 37). Δὲν ἐπεδείξατε κάθε ἀσέβειαν καὶ κάθε ἁμαρτίαν; Καὶ δὲν λέγει πρὸς σᾶς ὁ προφήτης ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ· 652 A «Τεσσαράκοντα ἔτη προσώχθισα τῇ γενεᾷ ταύτῃ καὶ εἶπον, ἀεὶ πλανῶνται τῇ καρδίᾳ;» (Ψαλμ. 94, 10). Πῶς λοιπὸν δὲν σᾶς ἀποστράφηκε τότε ὁ Θεός, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὰς παιδοκτονίας, τὴν εἰδωλολατρείαν, τὴν πολλὴν ἀγνωμοσύνην καὶ τὴν ἀπερίγραπτον ἀχαριστίαν, σᾶς ἄφησε μεγάλον προφήτην, τὸν Μωϋσέα, καὶ ἔκαμε πολλὰ θαυμαστὰ καὶ παράδοξα; Καὶ αὐτὰ ποὺ δὲν ἔγιναν εἰς κανένα ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, αὐτὰ συνέβαιναν εἰς ἐσᾶς. Πρὸς χάριν σας νεφέλη ἡπλώνετο ἀντὶ στέγης, φωτεινὸς στῦλος ἀντὶ λαμπάδος προηγεῖτο καὶ οἱ ἐχθροὶ μόνοι των ὑπεχώρουν καὶ αἱ πόλεις κατελαμβάνοντο μὲ μόνην τὴν πολεμικὴν βοήν. Δὲν σᾶς ἐχρειάσθηκαν ὅπλα, οὔτε πολεμικὴ παράταξις, οὔτε μάχη. B Μόνον ἐσαλπίσατε καὶ μὲ τὸ σάλπισμά σας μόνα των τὰ τείχη κατέρρεον. Δι' ἐσᾶς κάποια ἀσυνήθης καὶ παράξενη τροφὴ ἐξευρέθη διὰ τὴν ὁποίαν ὁ προφήτης φωνάζει καὶ λέγει· «Ἄρτον οὐρανοῦ ἔδωκεν αὐτοῖς, ἄρτον ἀγγέλων ἔφαγεν ἄνθρωπος, ἐπισιτισμὸν ἀπέστειλεν αὐτοῖς εἰς πλησμονήν» (Ψαλμ. 77, 25). Διατί λοιπόν, πές μου, τότε μὲν μολονότι εἴσασθε ἀσεβεῖς, εἰδωλολάτραι, παιδοκτόνοι, λιθοβοληταὶ τῶν προφητῶν, ἐργάται πολλῶν κακῶν, ἀπελαμβάνετε τόσην μεγάλην εὔνοιαν ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ καὶ τόσην μεγάλην προστασίαν, τώρα δὲ ἂν καὶ δὲν λατρεύετε τὰ εἴδωλα καὶ δὲν φονεύετε τὰ τέκνα σας καὶ δὲν λιθοβολεῖτε τοὺς προφήτας, περνᾶτε τὴν ζωήν σας εἰς συνεχῆ αἰχμαλωσίαν; C Μήπως λοιπὸν ἄλλος ἦταν τότε ὁ Θεὸς καὶ ἄλλος εἶναι τώρα; Δὲν εἶναι αὐτὸς ὁ ἴδιος, ὁ ὁποῖος διηύθυνε ἐκεῖνα τότε καὶ ἀπεργάζεται αὐτὰ τώρα; Διατί, λοιπόν, πές μου, τότε μὲν ὅταν τὰ ἁμαρτήματά σας ἦταν μεγαλύτερα, μεγάλη ἦταν καὶ ἡ τιμὴ τοῦ Θεοῦ πρὸς σᾶς, τώρα δὲ ὁπότε εἶναι μικρότερα τὰ σφάλματά σας, καθολοκληρίαν σᾶς ἀποστράφηκε καὶ σᾶς παρέδωκεν εἰς διαρκῆ ἀτίμωσιν. Ἐὰν τώρα σᾶς ἀποστρέφεται διὰ τὰ ἁμαρτήματά σας πολὺ περισσότερον ἔπρεπε τότε. Ἐὰν ὅμως τότε, ἐνῷ ἐσεῖς ἀσεβούσατε, ἐκεῖνος σᾶς ἠνείχετο, πολὺ περισσότερον ἔπρεπε τώρα νὰ σᾶς ἀνέχεται, ὁπότε δὲν ἐπιχειρεῖτε κάτι παρόμοιον. Καὶ ἐὰν ἐσεῖς ἐντρέπεσθε νὰ ὁμολογήσετε τὴν αἰτίαν, D ἐγὼ θὰ τὴν εἴπω φανερά, ἢ καλύτερα, ὄχι ἐγώ, ἀλλὰ ἡ ἴδια ἡ ἀλήθεια τῶν πραγμάτων. Ἐπειδὴ ἐφονεύσατε τὸν Χριστόν, ἐπειδὴ ἀπλώσατε τὰ χέρια σας ἐναντίον τοῦ Δεσπότου, ἐπειδὴ ἐχύσατε τίμιον αἷμα, διὰ τοῦτο δὲν ὑπάρχει δι' ἐσᾶς διόρθωσις, οὔτε συγχώρησις, οὔτε δικαιολογία. Διότι τότε μὲν τὰ κακουργήματά σας ἦταν κατὰ τῶν δούλων τοῦ Θεοῦ, τοῦ Μωϋσέως, τοῦ Ἡσαΐου καὶ τοῦ Ἱερεμίου. Τότε ἂν καὶ ἐγίνετο κάποια ἀσέβεια, παρὰ ταῦτα τὸ τόλμημά σας δὲν ἀπετέλει τὸ κορύφωμα τῶν κακῶν. Τώρα ὅμως ὅλα τὰ παλαιὰ κακουργήματα τὰ ἔχετε ξεπεράσει. E Μὲ τὴν μανίαν σας ἐναντίον τοῦ Χριστοῦ ἐξεπεράσατε κάθε εἶδος παραβάσεως, διὰ τοῦτο καὶ περισσότερον τιμωρεῖσθε τώρα. Ἐὰν αὐτὸ δὲν ἀποτελῇ τὴν αἰτίαν τῆς τωρινῆς ἀτιμώσεώς σας, διὰ ποῖον λόγον σᾶς ἠνείχετο τότε ὁ Θεός, ὅταν ἐφονεύατε τὰ τέκνα σας, καὶ σᾶς ἀποστρέφεται τώρα, ποὺ δὲν διαπράττετε παρόμοιον ἔγκλημα; Εἶναι ὁλοφάνερον ὅτι μὲ τὸ νὰ φονεύσετε τὸν Χριστὸν διεπράξατε πολὺ χειρότερον κακούργημα ἀπὸ κάθε παιδοκτονίαν καὶ κάθε ἄλλην παρανομίαν.

3. Ἀκόμη λοιπόν, εἰπατέ μου, θὰ ἔχετε τὴν τόλμην νὰ ὀνομάζετε αὐτὸν πλάνον καὶ παράνομον καὶ δὲν πηγαίνετε νὰ παραχωθῆτε κάπου, ἀφοῦ ἀρνεῖσθε πράγματα ποὺ εἶναι τόσον φανερά; 653 A Διότι ἐὰν ὁ Χριστὸς ἦταν πλάνος, ὅπως ἰσχυρίζεσθε, καὶ παράνομος, ἐσεῖς ἔπρεπε ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει νὰ προκόψετε, διότι τὸν ἐφονεύσατε. Διότι, ἐὰν ὁ Φινεὲς μὲ τὸ νὰ φονεύσῃ κάποιον, κατέπαυσεν ὁλόκληρον τὴν ὀργὴν κατὰ τοῦ ἔθνους του· «ἔστη γὰρ Φινεές, λέγει, καὶ ἐξιλάσατο καὶ ἐκόπασεν ἡ θραῦσις» (Ψαλμ. 55, 30 ἑξ.) καὶ ἀπήλλαξε τόσους πολλοὺς ἀνθρώπους, ποὺ εἶχαν ἀσεβήσει, ἀπὸ τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ μὲ τὴν σφαγὴν κάποιου ἀνθρώπου, ποὺ εἶχε παρανομήσει, πολὺ περισσότερον ἔπρεπε τοῦτο νὰ συμβῇ εἰς σᾶς, ἐὰν βέβαια αὐτὸς ποὺ ἐσεῖς ἐσταυρώσατε ἦταν πράγματι

παραβάτης τοῦ νόμου. Διατί λοιπὸν ὁ μὲν Φινεὲς μὲ τὸ νὰ φονεύσῃ ἄνθρωπον παραβάτην τοῦ νόμου ἐδικαιώθηκε καὶ ἐτιμήθηκε μὲ τὸ ἀξίωμα τῆς ἱερωσύνης, ἐσεῖς δὲ μὲ τὸ νὰ σταυρώσετε ἀπατεῶνα καὶ ἐχθρὸν τοῦ Θεοῦ, ὅπως λέγετε, ὄχι μόνον δὲν εὐτυχεῖτε καὶ δὲν τιμᾶσθε, ἀλλὰ ἐπάθατε καὶ χειρότερα ἀπὸ ὅσα ἐπάθατε ὅταν ἐσφάζατε τὰ τέκνα σας; B Δὲν εἶναι ὁλοφάνερο καὶ εἰς αὐτοὺς ἀκόμη τοὺς ἀνοήτους, ὅτι ὑφίστασθε τὴν τιμωρίαν αὐτὴν ἐπειδὴ ἐπαρανομήσατε εἰς τὸν σωτῆρα καὶ προστάτην τῆς οἰκουμένης; Μολονότι ἀκόμη καὶ τώρα ἀπέχετε ἀπὸ μικρὰ αἵματα καὶ τηρεῖτε τὰ σάββατα, τότε καταφρονούσατε καὶ αὐτὴν τὴν ἡμέραν. Καὶ ὁ Θεὸς μὲ τὸ στόμα τοῦ προφήτου Ἱερεμίου ὑπέσχετο ὅτι θὰ λυπηθῇ τὴν πόλιν σας, ἐὰν ἐσεῖς ἐσταματούσατε νὰ βαστάζετε εἰς τὰ χέρια σας φορτία κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ Σαββάτου (Ἰερ. 17, 21). Ἀλλὰ νὰ τώρα κάμνετε αὐτὸ καὶ δὲν φέρετε φορτία εἰς τὰ χέρια σας κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ Σαββάτου καὶ ὅμως οὔτε ἔτσι συμφιλιώνεται μαζί σας ὁ Θεός. Τὸ ἁμάρτημά σας αὐτὸ ὑπῆρξε τὸ μεγαλύτερον ἀπὸ ὅλα, ὥστε νὰ εἶναι περιττὴ δι' ἐσᾶς ἡ δικαιολογία αὐτὴ τῶν ἁμαρτιῶν. Τώρα εὑρίσκεσθε εἰς τὰ δεινὰ αὐτὰ ὄχι ἐξ αἰτίας τῆς συμπεριφορᾶς σας κατὰ τὸν λοιπὸν βίον σας, ἀλλὰ λόγῳ τοῦ κακουργήματος ἐκείνου. C Ἐὰν λοιπὸν δὲν ἐπρόκειτο περὶ αὐτοῦ ὁ Θεὸς δὲν θὰ σᾶς εἶχεν ἐγκαταλείψει ἐπὶ τόσον χρόνον, ἔστω καὶ ἂν εἴχατε διαπράξει πληθώραν ἁμαρτημάτων. Καὶ τοῦτο γίνεται φανερὸν ἀπὸ ὅσα εἴπαμεν καὶ ἀπὸ αὐτό, ποὺ πρόκειται νὰ εἴπω τώρα. Ποῖον λοιπὸν εἶναι αὐτό;

Ἠκούσαμεν πολλὰς φορὰς τὸν Θεὸν νὰ ἀπευθύνεται πρὸς τοὺς πατέρας σας καὶ νὰ τοὺς λέγῃ μὲ τὸ στόμα τῶν προφητῶν ὅτι· «ὑμεῖς μὲν ἄξιοι μυρίων ἦτε κακῶν, ἐγὼ δέ, λέγει, ποιῶ διὰ τὸ ὄνομά μου, ἵνα μὴ βεβηλωθῇ ἐν τοῖς ἔθνεσι» (Ἰεζεκ. 36, 21). Καὶ «ὑμεῖς μὲν ἄξιοι μυρίων ἦτε κακῶν, ἐγὼ δέ, λέγει, ποιῶ διὰ τὸ ὄνομά μου» (Αὐτόθι 5, 32). D Καὶ αὐτὸ ποὺ λέγει ἔχει τὴν ἑξῆς σημασίαν. Ἀξίζετε διὰ βαρυτέραν τιμωρίαν καὶ κόλασιν, ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ λέγῃ κανεὶς ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ἀνίσχυρος καὶ δὲν δύναται νὰ σώσῃ, ἐγκατέλειψε τοὺς Ἰουδαίους εἰς τὰ χέρια τῶν ἐχθρῶν, διὰ τοῦτο σᾶς βοηθῶ καὶ σᾶς προστατεύω. Ἐὰν λοιπὸν ὁ Χριστὸς ἦταν ἕνας κοινὸς παραβάτης τοῦ νόμου, ἐσεῖς δὲ τὸν ἐσταυρώσατε, καὶ ἂν ἀκόμη εἴχατε διαπράξει ἀπειράριθμα ἁμαρτήματα καὶ πολὺ χειρότερα ἀπὸ ὅσα εἴχατε διαπράξει κατὰ τὸ παρελθόν, ἐξάπαντος ὁ Θεὸς θὰ σᾶς διέσωζε καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτήν, διὰ νὰ μὴ βεβηλωθῇ τὸ ὄνομά του, διὰ νὰ μὴ θεωρῆται ἐκεῖνος, δηλαδὴ ὁ Ἰησοῦς, κάποιος μεγάλος, μήτε νὰ εἴπῃ κανεὶς ὅτι ἐξ αἰτίας ἐ-

κείνου ἐπάθατε αὐτά. Διότι ἐὰν φαίνεται νὰ παραβλέπῃ τὰ ἁμαρτήματά σας λόγῳ τῆς δόξης του, πολὺ περισσότερον θὰ ἔκαμνε αὐτὸ τώρα, E ὁπότε καὶ τὴν σφαγὴν αὐτὴν θὰ ἀπεδέχετο καὶ τὰ πολλά σας ἁμαρτήματα θὰ ἐξήλειφε. Ὅταν ὅμως φαίνεται νὰ σᾶς ἔχῃ ἐγκαταλείψει ὁλότελα, εἶναι φανερὸν ὅτι μὲ τὴν ὀργὴν αὐτὴν καὶ τὴν ὁλοκληρωτικὴν ἐγκατάλειψιν δεικνύει καὶ εἰς αὐτούς, ποὺ σφόδρα ἀναισχυντοῦν, ὅτι ὄχι μόνον παραβάτης τοῦ νόμου δὲν ὑπῆρξεν αὐτὸς ὁ ὁποῖος ἐσφάχτηκε, ἀλλὰ ὁ ἴδιος ὁ νομοθέτης, αὐτὸς ποὺ μὲ τὸν ἐρχομόν του ἔγινεν ὁ αἴτιος τῶν ἀπειραρίθμων ἀγαθῶν. Διὰ τοῦτο ἐσεῖς μὲν ποὺ ἀσεβήσατε εἰς αὐτὸν ζῆτε εἰς τὸν χλευασμὸν καὶ τὴν ἀτίμωσιν, ἡμεῖς δὲ ποὺ τὸν λατρεύομεν, 654 A ἐνῷ πρῶτα ἤμεθα οἱ πιὸ ἄτιμοι ἀπὸ ὅλους σας, τώρα μὲ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ εἴμεθα σεμνότεροι ἀπὸ ὅλους καὶ ἀπολαμβάνομεν μεγαλυτέραν τιμήν.

Καὶ ἀπὸ ποῦ γίνεται φανερόν, λέγουν, ὅτι μᾶς ἀποστράφηκεν ὁ Θεός; Ὑπάρχει λοιπὸν ἀκόμη ἀνάγκη συζητήσεως καὶ ἀποδείξεως; Πῶς μου! Ὅταν τὰ ἴδια τὰ πράγματα, δηλαδὴ ἡ ἐκ θεμελίων καταστροφὴ ὁλοκλήρου τῆς πόλεως, ἡ ἐρήμωσις τοῦ ναοῦ καὶ ὅλα τὰ ἄλλα, ποὺ ἔχουν συμβῆ εἰς σᾶς, κραυγάζουν καὶ ἀφήνουν κραυγὴν περισσότερον ἰσχυρὰν καὶ ἀπὸ τὴν σάλπιγγα, ἐπιζητεῖτε ἀκόμη ἀπόδειξιν μὲ λογικὰ ἐπιχειρήματα; Ἀλλὰ κάποιος λέγει· ἄνθρωποι μᾶς ἐπροξένησαν τὰ κακὰ αὐτὰ καὶ ὄχι ὁ Θεός. Βεβαιότατα λοιπὸν ὁ Θεὸς ἀπεργάσθηκεν αὐτά. Ἐὰν αὐτὰ τὰ ἀποδίδῃς εἰς ἀνθρώπους, ἐξέτασε πάλιν τοῦτο, ὅτι καὶ ἄνθρωποι ἂν ἀποτολμοῦσαν αὐτά, B δὲν θὰ κατώρθωναν νὰ τὰ φέρουν εἰς πέρας, ἐὰν τοῦτο δὲν ἦταν ἀπόφασις τοῦ Θεοῦ. Ὅταν λοιπὸν ὁ βάρβαρος ἐκεῖνος βασιλεὺς φέροντας μαζί του ὁλόκληρον τὴν Περσικὴν δύναμιν ἐξεστράτευσεν ἐναντίον σας καὶ ἤλπισε νὰ σᾶς συλλάβῃ ὅλους ἐξ ἐφόδου καὶ ἐνῷ σᾶς εἶχε, σὰν εἰς κάποιαν σαγήνην καὶ εἰς δίκτυα, περικυκλώσει μέσα εἰς τὴν πόλιν, δὲν ἦταν τότε, καὶ τότε, εὔνοια τοῦ Θεοῦ, χωρὶς μάχην καὶ πόλεμον καὶ συμπλοκήν, νὰ ἐγκαταλείψῃ ὀγδονταπέντε χιλιάδας νεκροὺς στρατιώτας κοντά σας, καὶ νὰ φύγῃ ἔτσι, εὐχαριστημένος, ἐὰν θὰ κατάφερνε ὁ ἴδιος νὰ διασωθῇ; Ὁ Θεὸς πολλὰς φορὰς ἔδωκε τὴν ἰδίαν ἔκβασιν καὶ εἰς ἄλλους τέτοιους πολέμους. Καὶ τώρα λοιπὸν ἐὰν αὐτὸς δὲν σᾶς εἶχεν ἐγκαταλείψει ὁλότελα δὲν θὰ εἶχαν ὑπερισχύσει, C αὐτοὶ ποὺ μετέτρεψαν τὴν πόλιν εἰς ἐρείπια καὶ ἐρήμωσαν τὸν ναὸν καὶ δὲν θὰ παράμεναν μέχρι τώρα τὰ ἐρείπια τῆς καταστροφῆς ἐκείνης καὶ δὲν θὰ ἀπέβαινεν ἀνώφελος ἡ προσπάθεια ἀνεγέρσεως, ποὺ τόσας φορὰς ἐπεχειρήσατε.

4. Θὰ προσπαθήσω νὰ σᾶς πείσω ὄχι μόνον μὲ αὐτὰ ἀλλὰ καὶ μὲ ἄλλα ὅτι οἱ Ρωμαῖοι αὐτοκράτορες δὲν ἔπραξαν αὐτά, ποὺ ἔπραξαν μὲ τὴν δύναμίν των, ἀλλὰ λόγῳ τῆς ὀργῆς τοῦ Θεοῦ ἐναντίον σας καὶ τῆς ἐγκαταλείψεώς σας ἐκ μέρους του. Διότι ἐὰν τὰ γεγονότα αὐτὰ ὑπῆρξαν ἔργον ἀνθρωπίνης δυνάμεως ἔπρεπε τὰ δικά σας πράγματα νὰ εἶχαν σταματήσει ὡς τὴν ἅλωσιν τῆς Πόλεως καὶ νὰ μὴ προχωρήσῃ περαιτέρω ἡ ἀτίμωσίς σας. Ἂς ὑποθέσωμεν λοιπὸν ὅτι, **D** σύμφωνα μὲ τὴν λογικήν σας, ἄνθρωποι κατέσκαψαν τὰ τείχη καὶ κατέστρεψαν τὴν πόλιν καὶ ἀνέτρεψαν τὸν βωμόν. Μήπως ὅμως καὶ τοὺς προφήτας ἄνθρωποι τοὺς ἔπαυσαν; Μήπως αὐτοὶ ἀπώθησαν τὴν χάριν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος; Μήπως αὐτοὶ κατέλυσαν ὅλα τὰ σεμνώματά σας, ὅπως εἶναι παραδείγματος χάριν τὸ νὰ ἐξέρχεται φωνὴ ἀπὸ τὸ ἱλαστήριον,[12] ἡ ἐνέργεια τοῦ χρίσματος, ἡ μυστηριώδης δήλωσις ποὺ ἐφαίνετο ἐπάνω εἰς τὰ πετράδια τοῦ ἱερέως;[13] Διότι τὸ ἰουδαϊκὸν πολίτευμα εἶχε λάβει τὰς περισσοτέρας καὶ σεμνοτέρας ἀρχάς του ἀπὸ τὸν οὐρανὸν καὶ ὄχι ἀπὸ τὴν τάξιν τῶν γηΐνων πραγμάτων. Καὶ ἐννοῶ π.χ. τὰς θυσίας, τὰς ὁποίας ἐπέτρεψεν ὁ Θεὸς νὰ τοῦ προσφέρουν. Ὁ βωμὸς λοιπὸν ἦταν κάτω εἰς τὴν γῆν, καὶ τὰ ξύλα καὶ ἡ μάχαιρα καὶ ὁ ἱερεὺς ἐπίσης· ἡ φωτιὰ ὅμως ποὺ ἐπρόκειτο νὰ ἔρχεται εἰς τὰ ἄδυτα ἐκεῖνα καὶ νὰ κατακαίῃ τὰ θύματα προήρχετο ἀπὸ τὸν οὐρανόν. **E** Διότι ἄνθρωπος δὲν ἔφερεν εἰς τὸν ναὸν τὴν φωτιάν, ἀλλὰ φλόγα, ἡ ὁποία κατέβαινεν ἀπὸ ψηλὰ ἐξεπλήρωνε ἔτσι τὴν διακονίαν τῆς θυσίας. Καὶ πάλιν, ἐὰν κάποτε ἔπρεπε νὰ πληροφορηθοῦν κάτι διὰ μέσου τῶν Χερουβεὶμ ἐξήρχετο κάποια φωνὴ ἀπὸ τὸ ἱλαστήριον καὶ προέλεγε τὰ μέλλοντα. Ἐπίσης κάποια λάμψις, τὴν ὁποίαν ἀποκαλοῦσαν δήλωσιν, ἐξήρχετο ἀπὸ τοὺς λίθους, ποὺ ἔφερεν εἰς τὸ στῆθος ὁ ἀρχιερεύς, προέλεγε τὰ μέλλοντα. Ἐξ ἄλλου, ὅταν κάποιος ἔπρεπε νὰ χρισθῇ, ἡ χάρις τοῦ Πνεύματος κατέβαινεν εἰς αὐτὸν καὶ τὸ λάδι ἀναπηδοῦσε. 655 **A** Καὶ προφῆται διακονοῦσαν εἰς αὐτὰ τὰ πράγματα καὶ πολλὰς φορὰς νεφέλη καὶ καπνὸς κατελάμβανε τὰ ἄδυτα. Διὰ νὰ μὴ ἀναισχυντοῦν οἱ Ἰουδαῖοι καὶ ἀποδίδουν τὴν καταστροφήν των εἰς ἀνθρώπους, δὲν ἐπέτρεψε νὰ πέσῃ μόνον ἡ πόλις καὶ νὰ ἐρημωθῇ ὁ ναός, ἀλλὰ καὶ τὰ πράγματα ἐκεῖνα, ποὺ εἶχαν τὴν προέλευσίν των ἀπὸ τὸν οὐρανόν, δηλαδὴ τὸ πῦρ, ἡ φωνή, ἡ λάμψις τῶν πε-

12. Ἱλαστήριον ἐκαλεῖτο τὸ σκέπασμα τῆς Κιβωτοῦ τῆς Διαθήκης, ἡ ὁποία ἦτο τοποθετημένη εἰς τὰ Ἅγια τῶν Ἁγίων (Βλ. Λευιτικόν, 6, 14).
13. Εἰς τὴν συνέχειαν τοῦ κειμένου διασαφηνίζονται ὑπὸ τοῦ Χρυσοστόμου ὅλα τὰ μυστηριώδη αὐτὰ πράγματα.

τραδίων καὶ ὅλα τὰ ἄλλα παρόμοια τὰ ἔβγαλεν ἀπὸ τὸ μέσον. Ὅταν λοιπὸν ὁ Ἰουδαῖος σοῦ λέγῃ ὅτι ἄνθρωποι μᾶς ἐπολέμησαν, ἄνθρωποι μᾶς προεκάλεσαν συμφοράς, νὰ λέγῃς εἰς αὐτὸν ὅτι, ἂν ὁ Θεὸς δὲν τὸ εἶχεν ἐπιτρέψει, **B** οἱ ἄνθρωποι δὲν θὰ εἶχαν πολεμήσει ἐναντίον σου. Καὶ ἂς δεχθοῦμεν λοιπὸν ὅτι τὸ τεῖχος τὸ κατεκρήμνισαν ἄνθρωποι· μήπως ἄνθρωπος ἐμπόδισε νὰ κατεβῇ ἀπὸ τὸν οὐρανὸν τὸ πῦρ; Μήπως ἄνθρωπος ἐπέβαλε σιωπὴν εἰς τὴν φωνήν, ποὺ συχνὰ ἠκούετο νὰ βγαίνῃ ἀπὸ τὸ ἱλαστήριον; Μήπως ἄνθρωπος κατήργησε τὴν λάμψιν τῶν λίθων, τὸ ἱερατικὸν χρῖσμα καὶ ὅλα τὰ ἄλλα; Δὲν εἶναι ὁ Θεὸς αὐτός, ποὺ τὰ ἀνέστειλε αὐτά; Τοῦτο εἶναι εἰς ὅλους φανερόν. Διατί λοιπὸν τὰ ἀνέστειλε; Δὲν εἶναι ὁλοφάνερον ὅτι ἔκαμεν αὐτὸ ἐπειδὴ σᾶς ἐμίσησε καὶ σᾶς ἐγκατέλειψε τελείως; Ὄχι, λέγει, δι' αὐτό, ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν ἔχομεν τὴν μητρόπολίν μας, διὰ τοῦτο δὲν κατέχομεν καὶ αὐτά. Διατί ὅμως δὲν ἔχετε τὴν μητρόπολίν σας; Ὄχι διότι σᾶς ἐγκατέλειψεν ὁ Θεός;

Ἀλλὰ διὰ νὰ βουλώσωμεν καλύτερα τὰ ἀναιδῆ στόματά των, **C** ἐμπρὸς ἂς ἀποδείξωμεν καὶ τὸ ζήτημα αὐτὸ μὲ ἐπιχειρήματα ἀπὸ τὰς Γραφάς, ὅτι δηλαδὴ ἡ κατασκαφὴ καὶ ἡ κατερείπωσις τοῦ ναοῦ δὲν εἶναι ἡ αἰτία τῆς καταργήσεως τοῦ προφητικοῦ χαρίσματος, ἀλλὰ ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι περισσότερον ἐξώργισαν αὐτὸν τώρα μὲ τὴν μανίαν των κατὰ τοῦ Χριστοῦ, παρὰ τότε ὅταν ἐπροσκύνησαν τὸν μόσχον. Ὅταν λοιπὸν ὁ Μωϋσῆς ἐπροφήτευσε, δὲν ὑπῆρχεν οὔτε ναός, οὔτε βωμός. Καὶ ὅμως ἐνῷ αὐτοὶ ἔζουσαν μὲ ἀσέβειαν μεγάλην, καὶ τὸ προφητικὸν χάρισμα δὲν τοὺς ἐγκατέλειψε καὶ ὁ ἴδιος ὁ μεγάλος αὐτὸς καὶ γενναῖος ἄνδρας καὶ κοντὰ εἰς αὐτὸν καὶ ἄλλοι ἑβδομήντα προφῆται ἀναδείχθηκαν τότε. Καὶ ὄχι μόνον τότε καὶ μετὰ ὅταν ὁ ναὸς ἐδόθηκε καὶ ὅλη ἡ ἄλλη λατρεία, ἀλλὰ καὶ ἔπειτα, ὅταν ὁ ναὸς αὐτὸς ἐκάηκε **D** καὶ ὅλοι ἐσύρθηκαν εἰς τὴν Βαβυλῶνα αἰχμάλωτοι, πάλιν ὁ Ἰεζεκιὴλ καὶ ὁ Δανιήλ, χωρὶς νὰ βλέπουν τὰ ἅγια τῶν ἁγίων, χωρὶς νὰ παραστέκωνται εἰς τὸν βωμόν, ἀλλ' εὑρισκόμενοι εἰς τὴν καρδιὰν βαρβαρικῆς χώρας, ἀνάμεσα εἰς ἀνθρώπους ποὺ ἦταν παράνομοι καὶ ἀκάθαρτοι, ἐνεπνέοντο ἀπὸ τὸ πνεῦμα καὶ ἐπροφήτευαν τὰ μέλλοντα, καὶ μάλιστα προεῖπαν πράγματα περισσότερα καὶ πιὸ παράδοξα ἀπὸ ὅσα εἶχαν προφητεύσει οἱ προηγούμενοί των, καὶ τὸ πρόσωπον τοῦ Θεοῦ εἶδαν, ὅσον ἦταν δυνατὸν εἰς αὐτοὺς νὰ ἴδουν. Πές μου, λοιπόν, διατί τώρα δὲν ἔχετε προφήτας; Δὲν εἶναι ὁλοφάνερον ὅτι ὁ Θεὸς σᾶς ἀποστράφηκε; Διατί λοιπὸν σᾶς ἀποστράφηκε; Ἐπίσης καὶ τοῦτο εἶναι ὁλοφάνερον, λέ-

γω τοῦ ὅτι ἐπαρανομήσατε καὶ ἐσταυρώσατε τὸν Χριστόν. Ἀπὸ ποῦ τοῦτο, λέγει, γίνεται φανερόν; E Ἀπὸ αὐτὰ ἐδῶ. Ἐνῷ προτοῦ διαπράξετε τὸ κακούργημα αὐτό, κατωρθώνατε τὸ κάθε τι, τώρα δὲ ἂν καὶ φαίνεσθε ὅτι μετὰ τὴν σταύρωσιν ζῆτε κοσμιώτερα, ἐν τούτοις ὑφίστασθε μεγαλυτέραν τιμωρίαν καὶ τίποτε ἀπὸ τὰ παλαιὰ εὐεργετήματα δὲν ἀπολαμβάνετε.

5. Ἀλλὰ διὰ νὰ μάθετε τὴν αἰτίαν τῶν παρόντων κακῶν καὶ ἀπὸ τοὺς ἰδίους τοὺς προφήτας, οἱ ὁποῖοι μὲ σαφήνειαν καὶ ἀπερίφραστα τὴν ἐκφράζουν, ἀκούσατε τί λέγει ὁ προφήτης Ἡσαΐας καὶ πῶς προαναγγέλλει τὴν καθολικὴν εὐεργεσίαν, 656 A ἡ ὁποία θὰ προέλθῃ ἀπὸ τὴν ἄφιξιν τοῦ Χριστοῦ καὶ πῶς τὴν δικήν σας ἀχαριστίαν. Λέγει ὁ Ἡσαΐας· «τῷ μώλωπι αὐτοῦ ἡμεῖς ἰάθημεν» (Ἠσ. 53, 5), καὶ προλέγει μὲ αὐτὰ τὴν σωτηρίαν, ποὺ θὰ προέλθῃ δι' ὅλους ἀπὸ τὸν σταυρόν. Ἔπειτα διὰ νὰ δηλώσῃ εἰς ποίαν κατάστασιν ηὑρισκόμεθα ἡμεῖς, ἐπρόσθεσε· «πάντες ὡς πρόβατα ἐπλανήθημεν, ἄνθρωπος ἐν τῇ ὁδῷ αὐτοῦ ἐπλανήθη» (Ἠσ. 53, 6). Καὶ εἰς τὴν συνέχειαν, ὅπου ὁμιλεῖ διὰ τὸν τρόπον τῆς σταυρώσεως, κάπως ἔτσι λέγει· «Ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν ἤχθη καὶ ὡς ἀμνὸς ἐναντίον τοῦ κείροντος αὐτὸν ἄφωνος, οὕτως οὐκ ἀνοίγει τὸ στόμα αὐτοῦ· ἐν τῇ ταπεινώσει αὐτοῦ ἡ κρίσις αὐτοῦ ἤρθη» (Αὐτόθι 7, 8). Καὶ ποῦ εἶναι δυνατὸν νὰ ἴδωμεν ὅτι αὐτὰ ἔχουν ἐκπληρωθῆ; Εἰς τὸ παράνομον δικαστήριον τοῦ Πιλάτου. B Διότι, ἐνῷ τόσας κατηγορίας εἶπαν κατὰ τοῦ Χριστοῦ, αὐτός, λέγει, δὲν ἔδωκεν εἰς αὐτοὺς καμμίαν ἀπόκρισιν. «Καὶ εἶπε πρὸς αὐτὸν ὁ ἡγεμών· ἀκούεις τί οὗτοί σου καταμαρτυροῦσιν; Καὶ οὐδὲν ἀπεκρίνατο», ἀλλὰ ἔστεκε καὶ ἐσιωποῦσε (Ματθ. 27, 13). Καὶ ὁ προφήτης ἐμπνεόμενος ἀπὸ τὸν Θεὸν τοῦτο ἔλεγε· «ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν ἤχθη καὶ ὡς ἀμνὸς ἐναντίον τοῦ κείροντος αὐτὸν ἄφωνος» (Ἠσ. 53, 8). Ἔπειτα διὰ νὰ δείξῃ τὴν ἀδικίαν ποὺ ἔγινε εἰς τὸ δικαστήριον τότε, λέγει· «ἐν τῇ ταπεινώσει αὐτοῦ ἡ κρίσις αὐτοῦ ἤρθη». Κανεὶς τότε δὲν ἀπεφάσισε δι' αὐτὸν σύμφωνα μὲ τὴν λογικὴν τοῦ δικαίου, ἀλλ' ὅλοι ἐδέχθησαν τὰς ἐναντίον του ψευδομαρτυρίας. Καὶ ἡ αἰτία διὰ τὴν πορείαν αὐτὴν τῶν πραγμάτων, εἶναι ὅτι ὁ Χριστὸς δὲν ἠθέλησε νὰ ἀνταταχθῇ. Διότι, ἐὰν ἤθελε, ἦταν εὔκολον νὰ δονήσῃ καὶ νὰ σείσῃ τὰ πάντα. C Διότι, ἐάν, ἐνῷ ἦταν ἐπάνω εἰς τὸν σταυρόν, ἐθρυμμάτισε τὰς πέτρας καὶ ἐδόθισεν εἰς τὸ σκοτάδι τὴν οἰκουμένην καὶ ἀπέκρυψε τὰς ἡλιακὰς ἀκτῖνας καὶ μετέβαλε τὴν ἡμέραν εἰς νύκτα καθ' ὅλην τὴν γῆν, ἦταν δυνατὸς νὰ κάμῃ τοῦτο καὶ ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου. Ἀλλὰ δὲν ἠθέλησε, ἐπιδεικνύων ἔτσι πραότητα καὶ ἐπιείκειαν. Διὰ τοῦτο λέγει· «ἐν τῇ ταπεινώσει αὐτοῦ ἡ κρίσις αὐτοῦ ἤρθη». Ἔπειτα διὰ νὰ δείξῃ ὅτι δὲν εἶναι ἕνας καὶ αὐτὸς ἀπὸ τοὺς πολλοὺς ἀνθρώπους, ἐπρόσθεσε· «τὴν γενεὰν αὐτοῦ τίς διηγήσεται;» (Ἠσ. 53, 8). Διότι ποῖος εἶναι αὐτὸς διὰ τὸν ὁποῖον λέγει ὅτι «αἴρεται ἀπὸ τῆς γῆς ἡ ζωὴ αὐτοῦ;» (Ἠσ. 53, 8). Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος λέγει· «ἡ ζωὴ ἡμῶν κέκρυπται σὺν τῷ Χριστῷ ἐν τῷ Θεῷ. Ὅταν ὁ Χριστὸς φανερωθῇ, ἡ ζωὴ ἡμῶν, τότε καὶ ὑμεῖς φανερωθήσεσθε σὺν αὐτῷ ἐν δόξῃ» D (Κολοσ. 3, 3' 4). Ἀλλ' αὐτὸ εἶχα πρόθεσιν νὰ εἴπω καὶ νὰ δείξω, ὅτι δηλαδὴ ἐξ αἰτίας τοῦ Χριστοῦ ὑποφέρουν τὰ τωρινὰ κακά. Εἶναι ὥρα λοιπὸν νὰ φέρω τώρα τὸν Ἡσαΐαν νὰ σᾶς τὸ εἴπῃ. Ποῦ λοιπὸν τὸ λέγει αὐτό; Ἀφοῦ ὡμίλησε διὰ τὸ δικαστήριον, διὰ τὸν φόνον, διὰ τὴν ἀνάληψιν τοῦ Κυρίου καὶ ἀφοῦ εἶπε τὸ «αἴρεται ἀπὸ τῆς γῆς ἡ ζωὴ αὐτοῦ», ἐπρόσθεσε καὶ εἶπε· «καὶ δώσω τοὺς πονηροὺς ἀντὶ τῆς ταφῆς αὐτοῦ καὶ τοὺς πλουσίους ἀντὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ» (Ἠσ. 53, 9). Καὶ δὲν εἶπεν ἁπλῶς «Ἰουδαίους», ἀλλὰ «τοὺς πονηρούς». Διότι τί πονηρότερον θὰ ἠμποροῦσε νὰ ὑπάρξῃ ἀπὸ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ὕστερα ἀπὸ τόσας εὐεργεσίας ἔσφαξαν τὸν εὐεργέτην;

Ἐὰν αὐτὰ δὲν εἶχαν ἐκπληρωθῆ καὶ ἐσεῖς τώρα δὲν ἐζούσατε εἰς ἀτίμωσιν καὶ δὲν εἴχατε ἀπογυμνωθῆ ἀπὸ ὅλα τὰ πατρικὰ ἀγαθά, ἐὰν ἡ πόλις σας δὲν εἶχε πέσει καὶ δὲν εἶχε γίνει ἐρείπιον ὁ ναός, E καὶ ἡ κατάστασίς σας δὲν εἶχε ξεπεράσει κάθε ἄλλην τραγῳδίαν, τότε θὰ εἶχες δίκαιον νὰ μὴ πιστεύῃς Ἰουδαῖε. Ἐὰν ὅμως τὰ πράγματα βοοῦν καὶ ἡ προφητεία ἐκπληρώθηκε, διατί ἀνώφελα καὶ μάταια ἀναισχυντεῖς; Ποῦ εὑρίσκονται λοιπὸν τώρα αὐτά, ποὺ δι' ἐσᾶς ὑπῆρξαν σεβαστά; Ποῦ εἶναι ὁ ἀρχιερεύς; Ποῦ ἡ στολή; Ποῦ τὸ μαντικὸν ἐπιστήθιόν του καὶ ἡ λάμψις; Μὴ μοῦ ἀναφέρῃς τοὺς τωρινοὺς πατριάρχας, ποὺ εἶναι μεταπράται καὶ ἔμποροι καὶ γεμᾶτοι ἀπὸ κάθε ἀδικίαν. Πές μου, ποῖος εἶναι ἱερεύς, χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ ἐκεῖνο τὸ παλαιὸν χρῖσμα καὶ ὅλη ἡ ἄλλη ἱεροτελεστία; Ποῖος εἶναι ἱερεύς, πές μου, χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ θυσία, 657 A βωμὸς καὶ λατρεία; Θέλεις νὰ σοῦ εἴπω διὰ τοὺς νόμους τῆς ἱερωσύνης, πῶς τὰ παλαιὰ ἐκεῖνα χρόνια ἐγίνοντο οἱ ἱερεῖς, διὰ νὰ μάθῃς ὅτι αὐτοί, ποὺ εἶναι τώρα καὶ λέγονται εἰς σᾶς πατριάρχαι, δὲν εἶναι ἱερεῖς, ἀλλ' ἱερεῖς, ποὺ ὑποκρίνονται καὶ παίζουν σὰν ἠθοποιοὶ εἰς τὴν σκηνήν, ἤ, διὰ νὰ εἴπωμεν τὴν ἀλήθειαν, οὔτε τὴν ὑποκρισίαν τῶν ἠθοποιῶν δὲν ἠμποροῦν νὰ διατηρήσουν. Τόσον πολὺ ἔχουν ἀπομακρυνθῆ ὄχι μόνον ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν ὑποκριτικὴν τέχνην. Θυμήσου λοιπόν, πῶς ὁ Ἀαρὼν ἔγινε τότε ἱερεύς, πόσας θυσίας ἐπρόσφερεν ὁ Μωϋ-

σης διά τό γεγονός αὐτό, πόσα θύματα ἐθυσίασε, πῶς τόν ἐκαθάρισε, πῶς ἔχρισε τόν λοβόν τοῦ αὐτιοῦ, τό δεξί χέρι καί τό δεξί πόδι. **B** Ἔπειτα, πῶς τόν εἰσήγαγεν εἰς τά ἅγια τῶν ἁγίων καί τόν διέταξε νά μείνῃ μέσα ἐκεῖ ὡρισμένας ἡμέρας. Ἀξίζει ὅμως καλύτερα νά ἀκούσωμεν τά ἴδια τά λόγια τῆς διηγήσεως·

«Αὕτη, λέγει, ἡ χρίσις Ἀαρών καί ἡ χρίσις τῶν υἱῶν αὐτοῦ. Καί ἐλάλησε Κύριος πρός Μωϋσῆν λέγων· Λάβε Ἀαρών καί τούς υἱούς αὐτοῦ καί τάς στολάς αὐτῶν καί τό ἔλαιον τῆ χρίσεως, καί τόν μόσχον τόν περί τῆς ἁμαρτίας καί κριόν καί ἐκκλησίασον τήν συναγωγήν ἐπί τήν θύραν τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου. Καί εἶπε Μωϋσῆς πάσῃ τῇ συναγωγῇ· τοῦτο τό ῥῆμα ὃ ἐνετείλατο Κύριος. Καί ἐπειδή προσήγαγεν αὐτούς (πρέπει βέβαια νά συντομεύσω), ἔλουσεν αὐτούς ὕδατι, ἐνέδυσε τόν χιτῶνα, ἔζωσε τήν ζώνην, ἐνέδυσε τόν ἐπενδύτην, ἐπέθηκε τήν ἐπωμίδα, **C** ἔζωσεν αὐτόν καί συνέσφιγξεν, ἐπέθηκε τό λογεῖον καί ἐπί τό λογεῖον τήν δήλωσιν καί τήν ἀλήθειαν καί τήν μίτραν ἐπί τήν κεφαλήν αὐτοῦ, καί ἐπί τῆς μίτρας τό πέταλον τό χρυσοῦν· εἶτα λαβών ἀπό τοῦ ἐλαίου, ἐπέρρανεν ἀπ' αὐτοῦ ἐπί τό θυσιαστήριον καί ἡγίασεν αὐτό καί τά σκεύη καί τόν λουτῆρα καί τήν βάσιν καί ἡγίασεν αὐτά καί ἐπέχεεν ἀπ' αὐτοῦ ἐπί τήν κεφαλήν Ἀαρών· καί τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ ὁμοίως ἐποίησε καί προσήγαγε τόν μόσχον. Καί ἐπειδή ἔθυσεν, ἐπιθέντος Ἀαρών τάς χεῖρας, καί τῶν υἱῶν αὐτοῦ, ἀπό τοῦ αἵματος λαβών, ἔθηκεν ἐπί τά κέρατα τοῦ θυσιαστηρίου **D** καί ἐκαθάρισε τό θυσιαστήριον καί τό αἷμα ἐξέχεεν ἐπί τήν βάσιν τοῦ θυσιαστηρίου καί ἡγίασεν αὐτό τοῦ ἐξιλάσασθαι ἐπ' αὐτοῦ. Εἶτα ἐπειδή τινα ἐξ αὐτοῦ κατέκαυσε, τά μέν ἔνδον, τά δέ ἔξω· ἤγαγε πάλιν κριόν καί αὐτόν ὡλοκαύτωσε· καί προσήνεγκε πάλιν κριόν ἕτερον τόν τῆς τελειώσεως καί πάλιν ἐπιθέντος Ἀαρών καί τῶν υἱῶν αὐτοῦ τάς χεῖρας, ἔσφαξε. Καί ἀπό τοῦ αἵματος αὐτοῦ λαβών ἐπέθηκεν ἐπί τόν λοβόν τοῦ ὠτίου Ἀαρών τοῦ δεξιοῦ καί ἐπί τό ἄκρον τῆς χειρός αὐτοῦ τῆς δεξιᾶς καί ἐπί τό ἄκρον τοῦ ποδός τοῦ δεξιοῦ καί τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ οὕτως ἐποίησεν. **E** Εἶτά τινα τῆς θυσίας λαβών, ἐπέθηκεν ἐπί ταῖς χερσίν Ἀαρών καί τῶν υἱῶν αὐτοῦ καί οὕτω προσήνεγκε. Καί λαβών αἷμα πάλιν, καί ἐκ τοῦ ἐλαίου, ἔρρανεν ἐπί Ἀαρών καί τάς στολάς αὐτοῦ καί τούς υἱούς αὐτοῦ καί τάς στολάς τῶν υἱῶν αὐτοῦ. Καί ἡγίασεν αὐτούς, καί ἐκέλευσεν ἑψῆσαι κρέας ἐν τῇ αὐλῇ τῆς σκηνῆς καί ἐκεῖ φαγεῖν αὐτό. Καί ἀπό τῆς θύρας· τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου οὐκ ἐξελεύσεσθε, λέγει, ἑπτά ἡμέρας ἕως ἡ ἡμέρα πληρωθῇ, ἡμέρα τελειώσεως ὑμῶν. **858 A** Ἑπτά γάρ ἡμέρας τελειώσει τάς χεῖρας ὑμῶν, ὥστε ἐξιλάσασθαι

περί ὑμῶν» (Λευιτ. 7, 35· 8, 1-34). Ὅταν λοιπόν λέγῃ ὅτι μέ ὅλα αὐτά ὁ Ἀαρών ἐτελειώθηκε, ἐκαθαρίσθηκε, ἁγιάσθηκε, ἐξιλέωσε τόν Θεόν, τίποτε ἀπό ὅλα αὐτά δέν γίνεται σήμερα. Οὔτε θυσία, οὔτε ὁλοκαύτωμα, οὔτε ῥαντισμός μέ αἷμα, οὔτε χρῖσις μέ λάδι, οὔτε σκηνή τοῦ μαρτυρίου ὑπάρχει, οὔτε κάθεται μέσα ἐπί ὡρισμένας ἡμέρας, εἶναι ὁλοφάνερον ὅτι ὁ τωρινός ἱερεύς των εἶναι καί ἀτελής καί ἀκάθαρτος καί ἀνίερος καί βέβηλος καί τόν Θεόν ἐξοργίζει. Ἐάν αὐτός δέν ἦταν δυνατόν νά γίνῃ ἱερεύς κατ' ἄλλον τρόπον παρά μόνον διά μέσου ὅλων αὐτῶν, εἶναι ἀναγκαῖον, ὅταν αὐτά δέν γίνωνται, νά μή ὑφίσταται ἱερωσύνη εἰς αὐτούς. Βλέπεις ὅτι εἶχα δίκαιον ὅταν ἔλεγα ὅτι αὐτοί ἔχουν φύγει πολύ μακρυά ὄχι μόνον ἀπό τήν ἀλήθειαν **B** ἀλλά καί ἀπό τό πρόσχημα τοῦ πράγματος;

6. Εἶναι ὅμως δυνατόν νά μάθωμεν πόσον σεμνόν ἦταν τό ἀξίωμα τῆς ἱερωσύνης ὄχι μόνον ἀπ' αὐτά πού εἴπαμεν, ἀλλά καί ἀπό ἄλλην ἀφορμήν. Ὅταν λοιπόν μερικοί ἄνθρωποι, μιαροί καί ἐπάρατοι, ἐπαναστάτησαν ἐναντίον τοῦ Ἀαρών, καί ἐπεχείρησαν νά τόν κατεβάσουν ἀπό τό ἀξίωμα καί νά ἀμφισβητήσουν τήν ἀξίαν του, ὁ πραότατος Μωϋσῆς, ἐπειδή ἤθελε νά τούς πείσῃ μέ τά ἴδια τά πράγματα, ὅτι δηλαδή τόν ἀνύψωσεν εἰς τό ἀξίωμα αὐτό, ὄχι διότι ἦταν ἀδελφός καί συγγενής καί φίλος, **C** ἀλλ' ἐπειδή ἔδωκεν ἐμπιστοσύνην εἰς τήν ἀπόφασιν τοῦ Θεοῦ τοῦ ἐνεπιστεύθη τό ἀξίωμα τῆς ἱερωσύνης, διέταξε λοιπόν κάθε φυλή νά προσκομίσῃ ῥάβδον. Τό ἴδιον διέταξε καί εἰς τόν Ἀαρών. Ὅταν τοῦ ἔφεραν τάς ῥάβδους, ἀφοῦ τάς ἐπῆρεν ὅλας, τάς ἀπέθεσε μέσα εἰς τήν σκηνήν τοῦ μαρτυρίου καί μετά τήν ἀπόθεσιν διέταξε νά ἀναμείνουν λοιπόν τήν ἀπόφασιν τοῦ Θεοῦ, ἡ ὁποία θά ἐφανερώνετο μέ τάς ῥάβδους αὐτάς. Τήν ἐπομένην, ἐνῷ ὅλαι αἱ ἄλλαι ῥάβδοι παρέμειναν ὅπως ἦταν, μόνη ἡ ῥάβδος τοῦ Ἀαρών ἐβλάστησε καί ἔβγαλε φύλλα καί ἔφερε καρπούς, διά νά μάθουν ἔτσι ὅτι ὁ Δεσπότης τῆς φύσεως ἐχειροτονοῦσε πάλιν τόν Ἀαρών μέ τό νά χρησιμοποιῇ τά φύλλα, ὡς ἀπάντησιν, ἀντί ἐπιστολῶν. Διότι αὐτός ὁ ὁποῖος εἰς τήν ἀρχήν τῆς δημιουργίας εἶπε «βλαστησάτω ἡ γῆ βοτάνην χόρτου» (Γεν. 1, 11), καί διήγειρε τήν δύναμίν της εἰς καρποφορίαν, ὁ ἴδιος καί τό ξύλον ἐκεῖνο, πού ἦταν ξηρόν καί ἄκαρπον **D** καί χωρίς χῶμα καί ῥίζαν, ἔκαμε νά βλαστήσῃ. Καί ὑπῆρξεν ἡ ῥάβδος ἐκείνη ἐλεγκτής καί μάρτυς καί τῆς κακίας ἐκείνων καί τῆς ἀποφάσεως τοῦ Θεοῦ. Καί χωρίς νά ἀφήσῃ φωνήν συνεβούλευεν εἰς ὅλους μέ τήν ἐμφάνισίν της δυνατώτερα ἀπό ὅσον ὁ ἦχος τῆς σάλπιγγος, νά μή ἐπιχειρήσουν ποτέ παρόμοια πρά-

γματα (Γεν. 2, 11· Ἀριθ. 17). Καὶ ὄχι μόνον μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν ἀλλὰ καὶ κατ' ἄλλον, τὸν ἴδιον ἐχειροτόνησε. Ἐπειδὴ λοιπὸν πολλοὶ Ἰουδαῖοι ἐπεθυμοῦσαν μὲ ἐξέγερσιν νὰ λάβουν τὸ ἀξίωμα (διότι ἡ ἐξουσία εἶναι πρᾶγμα ποὺ τὸ ποθοῦν καὶ τὸ διεκδικοῦν πολλοί), διέταξε πάλιν, ἀφοῦ φέρουν θυμιατήρια καὶ βάλουν εἰς αὐτὰ θυμίαμα, E νὰ ἀναμένουν καὶ πάλιν τὴν κρίσιν τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἐνῷ αὐτοὶ ἐθυμίαζαν, ἡ γῆ ἄνοιξε εἰς τὰ δύο καὶ κατέπιεν ὅλους τοὺς ἀντάρτας καὶ τὸ οὐράνιον πῦρ κατέκαυσεν αὐτοὺς ποὺ ἐκρατοῦσαν τὰ θυμιατήρια (Ἀριθ. 16). Καὶ διὰ νὰ μὴ μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου τὸ γεγονὸς τοῦτο παραδοθῇ εἰς τὴν λησμοσύνην καὶ μείνῃ ἄγνωστος εἰς τοὺς μεταγενεστέρους ἡ θαυμαστὴ ἀπόφασις τοῦ Θεοῦ, ὁ Μωϋσῆς ἐπρόσταξεν, ἀφοῦ πάρουν ἐκεῖνα τὰ θυμιατήρια νὰ τὰ προσδέσουν γύρω ἀπὸ τὸ θυσιαστήριον, διὰ νὰ ὁμιλοῦν, ὅπως ἀκριβῶς ἡ ῥάβδος, ποὺ χωρὶς νὰ ἔχῃ φωνὴν ἔβγαζε κραυγὴν μὲ τὴν ἐμφάνισίν της, ἔτσι καὶ αὐτά, 659 A πρὸς ὅλους τοὺς μεταγενεστέρους καὶ νὰ προτρέπουν καὶ συμβουλεύουν νὰ μὴ μιμηθοῦν διόλου τὴν ἀνοησίαν τῶν παλαιῶν, διὰ νὰ μὴ ὑποστοῦν τὴν ἰδίαν μὲ ἐκείνους τιμωρίαν. Βλέπεις πῶς ἐχειροτονοῦντο τὴν παλαιὰν ἐποχὴν οἱ ἱερεῖς; Τώρα ὅμως ὅλα αὐτὰ εἰς τὰ χέρια τῶν Ἰουδαίων εἶναι παιγνίδια καὶ χλευασμὸς καὶ ἐντροπὴ καὶ καπηλεία καὶ γεμᾶτα ἀπὸ ἀναριθμήτους ἀδικίας. Πές μου, ἀκολουθεῖς λοιπὸν αὐτούς, ποὺ μὲ πεῖσμα ἀγωνίζονται νὰ λέγουν καὶ νὰ κάμνουν τὸ κάθε τι πάντοτε ἀντίθετα πρὸς τοὺς νόμους τοῦ Θεοῦ καὶ τρέχεις εἰς τὰς συναγωγάς των; Καὶ δὲν φοβεῖσαι μήπως ἀπὸ ὑψηλὰ πέσῃ κεραυνὸς καὶ κατακάψῃ τὸ κεφάλι σου; Δὲν γνωρίζεις ὅτι καὶ ἂν ἀκόμη κανεὶς ὁ ἴδιος δὲν λῃστεύει, ἐμφανισθῇ ὅμως εἰς τὴν φωλεὰν τῶν λῃστῶν, τιμωρεῖται μὲ τὴν ἰδίαν τιμωρίαν μὲ τὴν ὁποίαν καὶ ἐκεῖνοι τιμωροῦνται; Καὶ διατί νὰ ὁμιλῶ διὰ τὰ πράγματα τῶν λῃστῶν; B Ὅλοι γνωρίζετε καὶ ἐνθυμεῖσθε βέβαια, ὅταν μερικοὶ μιαροὶ καὶ ἀπατεῶνες ἐκρέμνισαν τοὺς ἀνδριάντας, ὅτι δὲν συνελήφθησαν καὶ δὲν ἐσύρθηκαν εἰς τὸ δικαστήριον καὶ δὲν ἐτιμωρήθηκαν μὲ τὴν ἐσχάτην τῶν ποινῶν μόνον ἐκεῖνοι, ποὺ ἀπετόλμησαν τὴν πρᾶξιν, ἀλλὰ καὶ ὅσοι παρευρέθηκαν ἁπλῶς εἰς τὰ γεγονότα. Ἐσὺ δέ, πές μου, βιάζεσαι νὰ τρέχῃς ἐκεῖ ὅπου ὁ Πατὴρ ὑβρίζεται καὶ ὁ Υἱὸς βλασφημεῖται, ὅπου τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον καὶ ζωοποιὸν δὲν γίνεται παραδεκτόν; Καὶ δὲν φοβεῖσαι καὶ δὲν φρικιᾷς νὰ εἰσέρχεσαι εἰς τοὺς βεβήλους καὶ ἀκαθάρτους ἐκείνους τόπους; Πές μου, ποίαν ἀπολογίαν θὰ ἔχῃς, ποίαν συγχώρησιν, ὅταν ἑκούσια σπρώχνῃς τὸν ἑαυτόν σου εἰς τὸ βάραθρον καὶ κατακρημνίζεσαι; C Μὴ μοῦ εἴπῃς λοιπὸν ὅτι ἐκεῖ εὑρίσκονται ὁ

νόμος καὶ τὰ προφητικὰ βιβλία. Δὲν ἀρκεῖ αὐτὸ διὰ νὰ ἁγιάσῃ τὸν τόπον. Διότι, τί ἔχει μεγαλυτέραν σημασίαν, τὸ νὰ εὑρίσκωνται βιβλία εἰς κάποιον τόπον ἢ νὰ ὁμιλῇ κανεὶς διὰ τὸ περιεχόμενόν τους; Εἶναι ὁλοφάνερον ὅτι μεγαλυτέραν ἀξίαν ἔχει τὸ νὰ λέγῃ κανεὶς τὸ περιεχόμενόν τους καὶ νὰ τὸ ἔχῃ εἰς τὴν σκέψιν του. Τί λοιπόν, πές μου, ἐπειδὴ ὁ διάβολος ὡμίλησε μὲ λόγια τῆς Γραφῆς, ἁγιάσθηκε τὸ στόμα του διὰ τοῦτο; Δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ τὸ ἰσχυρισθῇ κανεὶς αὐτό, διότι ὁ διάβολος, διάβολος ἦταν καὶ διάβολος παρέμεινε. Καὶ οἱ δαίμονες; Τί λέγεις δι' αὐτούς; Ἐπειδὴ ἐκήρυτταν καὶ ἔλεγαν· «οὗτοι οἱ ἄνθρωποι δοῦλοι τοῦ Θεοῦ τοῦ ὑψίστου, καταγγέλλοντες ἡμῖν ὁδὸν σωτηρίας» (Πράξ. 16, 17), θὰ τοὺς κατατάξωμεν διὰ τοῦτο μεταξὺ τῶν ἀποστόλων; D Καθόλου, ἀλλὰ θὰ ἐξακολουθοῦμεν νὰ τοὺς ἀποστρεφώμεθα καὶ νὰ τοὺς μισοῦμεν. Ἐὰν τὰ λόγια τῆς Γραφῆς μὲ τὸ νὰ τὰ προφέρῃ κανεὶς δὲν ἁγιάζουν, ἁγιάζουν τὰ βιβλία μὲ τὸ νὰ εἶναι κάπου τοποθετημένα; Πῶς θὰ ἠμποροῦσε νὰ τὸ εἴπῃ κανεὶς αὐτό;

Ἀκριβῶς διὰ τοῦτο ἐγὼ μισῶ τὴν συναγωγήν, ἐπειδὴ ἔχει τὸν νόμον καὶ τοὺς προφήτας· καὶ περισσότερον τὴν μισῶ τώρα παρὰ ἐὰν δὲν εἶχε τίποτε ἀπὸ αὐτά. Διατί τοῦτο; Διότι ἀπ' ἐδῶ γίνεται μεγάλο τὸ δόλωμα καὶ μεγάλη ἡ ἀπάτη διὰ τοὺς πιὸ ἀφελεῖς. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος ἐπολεμοῦσε περισσότερον τὸν διάβολον ἐκεῖνον ὅταν ὡμιλοῦσε παρὰ ὅταν ἐσιωποῦσε. «Διαπονηθεὶς γάρ, λέγει, τῷ πνεύματι εἶπεν· ἔξελθε ἀπ' αὐτῆς». Καὶ διατί; Διότι ἐφώναζε· «οὗτοι οἱ ἄνθρωποι δοῦλοι τοῦ Θεοῦ τοῦ ὑψίστου εἰσί» (Πράξ. 16, 18). E Διότι μὲ τὴν σιωπήν των δὲν ἐξαπατοῦσαν τόσον πολύ, ἐνῷ μὲ τὴν ὁμιλίαν των ἀπέβλεπαν εἰς τὸ νὰ παρασύρουν πολλοὺς ἀπὸ τοὺς ἀφελεῖς καὶ νὰ τοὺς πείσουν νὰ προσέχουν εἰς αὐτοὺς καὶ εἰς ἄλλα πράγματα. Διὰ νὰ ἀνοίξουν λοιπὸν θύραν εἰς τὰς ἀπάτας των καὶ διὰ νὰ δώσουν μεγαλύτερον θάρρος εἰς τὸ ψεῦδος, διὰ τοῦτο ἀνέμιξαν μὲ τὸ κακὸν καὶ μερικὰ ἀληθινὰ πράγματα, ὅπως ἀκριβῶς αὐτοί, ποὺ ἀνακατώνουν τὰ δηλητηριώδη φάρμακα, μὲ τὸ νὰ ἀλείφουν γύρω - γύρω τὸ στόμιον τοῦ ποτηρίου μὲ μέλι, 660 A κάμνουν πρόσφορον τὴν βλάβην. Διὰ τοῦτο ὁ Παῦλος μάλιστα μὲ πολὺν κόπον ἠγωνίζετο καὶ ἐβιάζετο νὰ τοὺς ἀποστομώσῃ, ἐπειδὴ δὲν ἥρπαζον ἀνθρώπους μὲ τὴν ἀξίαν ποὺ ἥρμοζεν εἰς αὐτούς. Διὰ τοῦτο καὶ ἐγὼ μισῶ τοὺς Ἰουδαίους, διότι ἔχουν νόμον καὶ ὑβρίζουν τὸν νόμον καὶ ἔτσι προσπαθοῦν νὰ δελεάσουν τοὺς πιὸ ἀφελεῖς. Δὲν θὰ ἦταν μεγάλο τὸ ἔγκλημα δι' αὐτούς, ἐὰν ἀπειθοῦσαν εἰς τὸν Χριστὸν μὴ πιστεύοντες εἰς τοὺς προφήτας. Τώρα ὅμως ἔχουν ἀποστερηθῆ ἀπὸ κάθε συγ-

χώρησιν μὲ τὸ νὰ λέγουν μὲν ὅτι πιστεύουν εἰς ἐκείνους, ἐνῷ καθυβρίζουν αὐτὸν διὰ τὸν ὁποῖον ἐκεῖνοι ἐπροφήτευσαν.

7. **B** Τέλος δέ, ἐὰν νομίζῃς ὅτι ὁ τόπος εἶναι ἅγιος, διότι ἐκεῖ κεῖνται ὁ νόμος καὶ τὰ βιβλία τῶν προφητῶν, καιρὸς εἶναι πλέον νὰ πιστεύῃς ὅτι καὶ τὰ εἴδωλα καὶ οἱ ναοὶ τῶν εἰδώλων εἶναι ἅγιοι. Ὅταν κάποτε ἐξέσπασε πόλεμος κατὰ τῶν Ἰουδαίων καὶ ἐνίκησαν οἱ Ἀζώτιοι ἐπῆραν καὶ τὴν κιβωτόν τους, τὴν ὁποίαν ἔφεραν καὶ τὴν ἐναπέθηκαν εἰς τὸ ἱερόν τους. Ἀπὸ αὐτὸ λοιπὸν ἕπεται ὅτι ἔγινεν ἅγιος ὁ ναός, ἐπειδὴ ἐκεῖ εὑρίσκετο ἡ κιβωτός; Καθόλου· παρέμεινε καὶ βέβηλος καὶ ἀκάθαρτος. Καὶ τοῦτο μὲ ἔργα ἀπεδεικνύετο ἀμέσως. Διὰ νὰ μάθουν οἱ ἐχθροὶ ὅτι ἡ ἧττα προῆλθεν ὄχι ἐξ αἰτίας τῆς ἀδυναμίας τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ λόγῳ τῆς παρανομίας τῶν λατρευτῶν του. Καὶ ἡ Κιβωτὸς ἀφοῦ ἐπάρθηκε σὰν λάφυρον **C** ἐφανέρωνε τὴν δύναμίν της εἰς ξένην χώραν μὲ τὸ νὰ ρίψῃ δύο φορὰς κάτω τὸ εἴδωλον καὶ νὰ τὸ θρυμματίσῃ. Τόσον ἀπεῖχαν ἀπὸ τὸ νὰ ἁγιάσῃ τὸν τόπον μὲ τὴν παρουσίαν της ἡ Κιβωτός, ὥστε καὶ τὸν ἐπολεμοῦσε. Ἄλλωστε ποία Κιβωτὸς ὑπάρχει τώρα εἰς τοὺς Ἰουδαίους, ὅπου δὲν ὑφίσταται ἱλαστήριον, χρῖσμα, πλάκες διαθήκης, ἅγια ἁγίων, καταπέτασμα, ἀρχιερεύς, θυμίαμα, ὁλοκαύτωμα, θυσία καὶ ὅλα τὰ ἄλλα ποὺ ἐσέμνυναν τὴν Κιβωτὸν παλαιότερον; Καὶ κατὰ τὴν γνώμην μου, ἡ Κιβωτὸς αὐτὴ ὄχι μόνον δὲν φαίνεται νὰ εἶναι εἰς καλυτέραν κατάστασιν, ἀλλὰ καὶ εἰς πολὺ χειροτέραν ἀπὸ ἐκείνην τῶν κιβωτίων, ποὺ πωλοῦνται εἰς τὴν ἀγοράν. Διότι αὐτὰ μὲν δὲν ἠμποροῦν εἰς τίποτε νὰ βλάψουν τοὺς διαβάτας, ἐκείνη ὅμως κάθε ἡμέραν ζημιώνει αὐτοὺς ποὺ τὴν πλησιάζουν. «Ἀδελφοί, μὴ παιδία γίνεσθε ταῖς φρεσίν, ἀλλὰ τῇ κακίᾳ νηπιάζετε» (Α΄ Κορ. 14, 20). **D** Καὶ καθόσον ἀφορᾷ εἰς αὐτούς, ποὺ τοὺς φοβίζουν αὐτά, ἀφοῦ τοὺς ἀπαλλάξετε ἀπὸ τὴν ἀδικαιολόγητον αὐτὴν ἀγωνίαν, διδάξατέ τους τί πρέπει νὰ φοβοῦνται. Νὰ μὴ φοβοῦνται τὴν κιβωτὸν αὐτήν, ἀλλὰ τὴν φθορὰν τοῦ ναοῦ τοῦ Θεοῦ μὲ τὰς ἐκεῖ προσελεύσεις σας, μὲ τὴν ἰουδαΐζουσαν συνείδησιν καὶ τὴν ἄσκοπον παρατήρησιν τῶν καιρῶν· «οἵτινες γάρ, λέγει, ἐν νόμῳ δικαιοῦσθε, τῆς χάριτος ἐξεπέσατε» (Γαλ. 5, 4). Αὐτὸ πρέπει νὰ φοβῆσθε, διὰ νὰ μὴ ἀκούσετε κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἀπὸ τὸν μέλλοντα νὰ σᾶς κρίνῃ· «ὑπάγετε, οὐκ οἶδα ὑμᾶς» (Λουκ. 13, 27). **E** διότι συναναστραφήκατε ἐκείνους, ποὺ μὲ ἐσταύρωσαν, καὶ μὲ τὸ νὰ μὲ ἀντιμάχεσθε, ἐπαναφέρατε καὶ πάλιν τὰς ἑορτάς, τὰς ὁποίας ἐγὼ κατέλυσα, καὶ προστρέξατε εἰς τὰς συναγωγὰς τῶν Ἰουδαίων, ποὺ παρενόμησαν εἰς ἐμέ. Καὶ ἐγὼ μὲν κατέστρεψα τὸν ναὸν καὶ μετέβαλα εἰς ἐρείπια τὸ σέβασμα

αὐτό, ποὺ ἐφύλαττε τόσα μυστηριώδη πράγματα, ἐσεῖς δὲ σέβεσθε οἰκήματα, ποὺ δὲν εἶναι καλύτερα ἀπὸ τὰ καπηλεῖα καὶ τὰ καταφύγια τῶν ληστῶν. Ἐὰν λοιπὸν τότε, ὅταν ὑπῆρχαν τὰ χερουβείμ, 66! **A** ἡ κιβωτὸς καὶ ἦταν πλουσία ἀκόμη ἡ χάρις τοῦ Πνεύματος, ἔλεγεν, ἄλλοτε μέν, ὅτι «ἐποιήσατε αὐτὸν σπήλαιον λῃστῶν» (Ματθ. 21, 13), ἄλλοτε δὲ «οἶκον ἐμπορίου» (Ἰω. 2, 26), λόγῳ τῶν ἀδικιῶν τους καὶ τοῦ μολυσμοῦ ἀπὸ τοὺς φόνους, τώρα, ὁπότε ἡ χάρις τοῦ Πνεύματος τοὺς ἐγκατέλειψε καὶ ἔχουν καταστραφῆ ὅλα ἐκεῖνα τὰ σεβάσμια πράγματα, καὶ παρὰ ταῦτα αὐτοὶ ἀντιμάχονται τὸν Θεόν, μὲ τὸ νὰ ἐπιτελοῦν τὴν παράνομον αὐτὴν λατρείαν, πῶς θὰ ἠμποροῦσε κανεὶς νὰ ἀποκαλέσῃ τὰς συναγωγάς των, ὥστε νὰ τὰς χαρακτηρίσῃ ἐπάξια; Διότι ἐὰν τότε ἦταν «σπήλαιον λῃστῶν», ὅταν ἀκόμη ἀνθοῦσαν ὅλοι οἱ θεσμοὶ τῆς πολιτείας των, τώρα ὅπως καὶ ἂν τὴν ἀποκαλέσῃ εἴτε πορνεῖον, εἴτε τόπον ἀδικίας, εἴτε καταγώγιον δαιμόνων, εἴτε φρούριον διαβόλου, εἴτε ὄλεθρον ψυχῶν, εἴτε κρημνὸν καὶ βάραθρον κάθε καταστροφῆς καὶ ὅπως ἀλλιῶς ἂν τὴν ὀνομάσῃ, θὰ εἶναι κατώτερον ἀπὸ αὐτὸ ποὺ τῆς ἀξίζει.

Ἐπιθυμεῖς νὰ ἴδῃς τὸν ναόν, τότε νὰ μὴ πηγαίνῃς εἰς τὴν συναγωγήν, ἀλλὰ γίνε ὁ ἴδιος ναός. **B** Ὁ Θεὸς κατέστρεψεν ἕνα ναόν, ἐκεῖνον τῶν Ἱεροσολύμων, καὶ ἀνήγειρε μυρίους, περισσότερον σεμνοὺς ἀπὸ ἐκεῖνον· «ὑμεῖς γάρ, λέγει, ναὸς Θεοῦ ἐστε ζῶντος» (Β΄ Κορ. 6, 16). Νὰ εὐτρεπίζῃς τὴν οἰκίαν αὐτήν, νὰ ἀπομακρύνῃς κάθε πονηρὸν λογισμόν, διὰ νὰ γίνῃς τίμιον μέλος τοῦ Χριστοῦ, διὰ νὰ γίνῃς ναὸς τοῦ Πνεύματος καὶ διὰ νὰ κάμῃς καὶ ἄλλους τέτοιους. Καὶ ὅπως ὅταν βλέπετε πτωχοὺς δὲν θὰ ἠθέλατε νὰ τοὺς προσπεράσετε μὲ ἀδιαφορίαν, ἔτσι νὰ μὴ παραβλέπῃς καὶ αὐτὸν ποὺ τρέχει εἰς τὴν συναγωγήν, ἀλλὰ ἀφοῦ μὲ τὸν λόγον, σὰν μὲ χαλινάρι, τὸν δαμάσῃς, ἐπανάφερέ τον εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. **C** Ἡ ἐλεημοσύνη αὐτὴ εἶναι μεγαλυτέρα ἀπὸ ἐκείνην καὶ τὸ κέρδος μεγαλύτερον ἀπὸ ἀναρίθμητα τάλαντα. Καὶ διατί νὰ λέγω ἀναρίθμητα τάλαντα; Καὶ ἀπὸ ὅλον τὸν κόσμον, ποὺ φαίνεται, εἶναι μεγαλύτερον τὸ κέρδος τοῦτο, διότι ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἀκριβώτερος ἀπὸ ὁλόκληρον τὸν κόσμον. Διότι καὶ ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ, καὶ ἡ θάλασσα ἔγιναν δι' αὐτόν, ἐπίσης καὶ ὁ ἥλιος καὶ τὰ ἀστέρια. Σκέψου λοιπὸν τὴν ἀξίαν τοῦ ἀνθρώπου ποὺ σώζεις καὶ μὴ παραμελήσῃς τὴν φροντίδα σου δι' αὐτόν. Διότι καὶ ἂν κανεὶς ξοδεύσῃ ἀμέτρητα χρήματα, τὸ ἔργον ποὺ κάμνει δὲν εἶναι ἀνάλογον μὲ τὸ ἔργον ἐκείνου, ποὺ σώζει ψυχὴν καὶ τὴν ὁδηγεῖ μακρυὰ ἀπὸ τὴν πλάνην καὶ τὴν χειραγωγεῖ πρὸς τὴν ἀλήθειαν. Αὐτὸς ὁ ὁποῖος

προσφέρει κάτι εἰς τὸν πτωχόν, ἐλευθερώνει ἀπὸ τὴν πεῖναν, αὐτὸς ὅμως ὁ ὁποῖος διορθώνει τὸν πάσχοντα ἀπὸ τὴν Ιουδαϊκὴν ἀρρώστιαν, **D** καταστρέφει τὴν ἀσέβειαν. Ἐκεῖνος ἐπρόσφερε ἀνακούφισιν εἰς τὴν πτωχείαν, αὐτὸς παρανομίαν κατέπαυσεν. Ἐκεῖνος ἀπήλλαξε τὸ σῶμα ἀπὸ τὴν ὀδύνην, αὐτὸς καὶ τὴν ψυχὴν ἀπὸ τὴν γέενναν ἅρπαξε. Σᾶς ἔδειξα τὸν θησαυρόν, μὴ χάσετε τὸ κέρδος. Δὲν εἶναι δυνατὸν ἐδῶ νὰ προφασίζεσθε καὶ νὰ ἐπικαλῆσθε λόγους πτωχείας. Ἐδῶ ἡ δαπάνη εἶναι εἰς λόγους καὶ τὸ ἔξοδον εἰς ὁμιλίας. Μὴ λοιπὸν διστάσωμεν νὰ ἀναλάβωμεν τὸ ἔργον ἀλλὰ μὲ πολλὴν ἐπιμέλειαν καὶ προθυμίαν ἂς θηρεύσωμεν τοὺς ἀδελφούς μας. Καὶ ἀφοῦ χωρὶς νὰ τὸ θέλουν τοὺς σύρωμεν εἰς τὰ σπίτια των, ἂς παραθέσωμεν γεῦμα καὶ ἂς συμφάγωμεν μαζί τους σήμερα, ὥστε ἀφοῦ κάτω ἀπὸ τὰ βλέμματά μας καταλύσωμεν τὴν νηστείαν των καὶ προσφέρουν εἰς ἡμᾶς ἱκανοποιητικὴν πληροφορίαν καὶ πίστιν διὰ τὴν καλὴν διόρθωσίν των, **E** ἂς γίνουν ἔτσι καὶ διὰ τοὺς ἑαυτούς των καὶ δι' ἡμᾶς πρόξενοι τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν, μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ διὰ τοῦ ὁποίου καὶ μετὰ τοῦ ὁποίου δόξα εἰς τὸν Πατέρα καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Γένοιτο!

ΚΑΤΑ ΙΟΥΔΑΙΩΝ

ΛΟΓΟΣ ΕΒΔΟΜΟΣ

662 **A** 1. Ἄραγε αἰσθανθήκατε κόρον ἀπὸ τὸν ἀγῶνα μας ἐναντίον τῶν Ἰουδαίων ἢ μήπως θέλετε καὶ σήμερα νὰ ἀσχοληθοῦμεν πάλιν μὲ τὴν ἰδίαν ὑπόθεσιν; Διότι ἂν καὶ εἶναι πολλὰ αὐτά, ποὺ ἔχομεν εἰπεῖ προηγουμένως, νομίζω ὅτι ἐσεῖς ἐπιθυμεῖτε νὰ ἀκούσετε καὶ πάλιν νὰ κάμνωμεν τὴν ἰδίαν διδασκαλίαν. Πράγματι αὐτὸς ποὺ δὲν χορταίνει νὰ ἀγαπᾷ τὸν Χριστὸν δὲν θὰ δοκιμάσῃ κόρον ποτὲ καὶ ἀπὸ τὸν ἀγῶνα μας ἐναντίον αὐτῶν ποὺ τὸν μισοῦν. **B** Καὶ χωρὶς νὰ ὑπάρχουν τὰ αἴτια αὐτὰ εἶναι ἄλλωστε ἀναγκαῖος δι' ἡμᾶς ὁ λόγος αὐτός, διότι ὑπάρχουν ἀκόμη λείψανα ἀπὸ τὰς ἑορτάς των. Ἀλλ' ὅπως αἱ σάλπιγγές των ἦσαν περισσότερον ἀποτροπιαστικαὶ ἀπὸ ἐκείνας τῶν θεάτρων καὶ αἱ νηστεῖαί των περισσότερον αἰσχραὶ ἀπὸ τὸ μεθύσι καὶ τὴν εὐωχίαν, ἔτσι καὶ αἱ σκηναί, ποὺ τώρα στήνονται ἀπὸ αὐτοὺς δὲν εἶναι καλύτεραι ἀπὸ τὰ πανδοχεῖα ποὺ φιλοξενοῦν πόρνας καὶ κοπέλλας μουσικῶν συγκροτημάτων. Καὶ ἂς μὴ κατηγορήσῃ κανεὶς τὸν λόγον μου ὡς θρασύν, διότι θρασύτης εἶναι τὸ νὰ ἔχῃ κανεὶς διαφορετικὴν γνώμην ἀπ' αὐτὴν δι' ἐκεῖνα. Διότι, πῶς δὲν πρέπει νὰ ἐκφέρωμεν μίαν τέτοιαν γνώμην δι' αὐτούς, ὅταν αὐτοὶ ἀντιμάχωνται τὸν Θεὸν καὶ ἐνεργοῦν ἀντίθετα πρὸς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα; Ἦταν κάποτε σεμνὴ ἡ ἑορτὴ αὐτή, τότε ποὺ ἐγίνετο σύμφωνα μὲ τὸν νόμον καὶ ὅταν ὁ Θεὸς διέτασσε, **C** τώρα ὅμως δὲν εἶναι, διότι ὅλη της ἡ ἀξία ἐχάθη λόγῳ τοῦ ὅτι γίνεται χωρὶς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Καὶ αὐτοί, οἱ ὁποῖοι πιὸ πολὺ ὑβρίζουν καὶ τὸν νόμον καὶ τὰς παλαιὰς ἑορτὰς εἶναι ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι περισσότερον ἀπὸ ὅλους φαίνονται νὰ τὰς ἐπιτελοῦν τώρα. Ἡμεῖς ὅμως εἴμεθα ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ὑπερβολικὰ σεβόμεθα τὸν νόμον καὶ τὸν περιποιούμεθα σὰν ἄνθρωπον ποὺ ἔχει γεράσει καὶ ποὺ δὲν τὸν σύρομεν εἰς τὰ γυμναστήρια μετὰ τὸ ἀσπρισμα τῆς κεφαλῆς του καὶ δὲν τὸν ἀναγκάζομεν νὰ ἀγωνίζεται εἰς καιρὸν ἀκατάλληλον διὰ τὴν ἡλικίαν του.

Ὅτι τώρα δὲν ὑπάρχει καιρὸς διὰ τὴν τήρησιν τοῦ νόμου οὔτε διὰ τὴν τέλεσιν τῆς παλαιᾶς λατρείας, ἀρκετὰ τὸ ἀποδείξαμεν μὲ ὅσα εἴπαμεν προηγουμένως. Ἐμπρὸς λοιπόν, ἂς ἐξετάσω-

μεν σήμερα καὶ τὰ ὅσα ἀφήσαμεν κατὰ μέρος ἀνεξέταστα. Ἀρκοῦσε λοιπὸν νὰ εἴχαμεν ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὴν περαιτέρω ἐξέτασιν τῶν πραγμάτων, ἀφοῦ ἀπεδείξαμεν μὲ λόγους **D** ἀπὸ ὅλους τοὺς προφήτας ὅτι τὸ νὰ ἐπιτελοῦν κάτι ἀπὸ τὰ θρησκευτικὰ καθήκοντά των οἱ Ἰουδαῖοι ἔξω ἀπὸ τὰ Ἱεροσόλυμα ἀποτελεῖ παρανομίαν καὶ ἀσέβειαν. Διότι καὶ ἂν ἀκόμη ἦταν ἀλήθεια αὐτὸ ποὺ μὲ κομπορρημοσύνη πάντοτε ψιθυρίζουν ὅτι θὰ ἀνακτήσουν πάλιν τὴν πόλιν των, οὔτε ἔτσι θὰ ἠμποροῦσαν νὰ ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ τὰ ἐγκλήματα τῶν παρανομιῶν τους. Πλὴν ὅμως ἐμεῖς καὶ αὐτὸ ἀπεδείξαμεν μὲ ἄφθονα ἐπιχειρήματα, ὅτι δηλαδὴ ἡ Πόλις δὲν θὰ ἀνεγερθῇ εἰς τὸ ἑξῆς, οὔτε θὰ ἀποκατασταθῇ τὸ κράτος των. Ἀφοῦ αὐτὸ ἀπεδείχθηκε καὶ ὅλα τὰ ἄλλα κατὰ συνέπειαν συναπεδείχθηκαν, ὅτι δηλαδὴ οὔτε τὸ ἔθιμον τῆς θυσίας οὔτε τοῦ ὁλοκαυτώματος, οὔτε ἡ ἰσχὺς τοῦ νόμου, οὔτε τίποτε ἄλλο ἀπὸ τὸ καθεστὼς ἐκεῖνο θὰ δυνηθῇ νὰ ἀποκατασταθῇ. **E** Διότι πρῶτα - πρῶτα ὁ νόμος διέταξεν εἰς κάθε ἄνθρωπον τοῦ ἄρρενος φύλου νὰ ἐπισκέπτεται τρεῖς φορὰς τοῦ ἔτους τὸν ναόν. Ἀπὸ τὴν στιγμὴν ὅμως ποὺ ὁ ναὸς ἔχει καταστραφῇ, τοῦτο εἶναι ἀπραγματοποίητον. Ἐπίσης ὕστερα ἀπὸ αὐτὰ διέταισσε νὰ προσφέρουν θυσίας, ὁ ἄνθρωπος ποὺ πάσχει ἀπὸ σπερματόρροιαν, ὁ λεπρός, ἡ γυναίκα ποὺ εὑρίσκεται εἰς τὰ καταμήνια καὶ ἡ λεχώνα. Καὶ αὐτό, πάλιν εἶναι ἀκατόρθωτον, ἀφοῦ δὲν ὑπάρχει ὁ τόπος, οὔτε ὁ βωμὸς ὑφίσταται. Ἐπρόσταξε νὰ ψάλλουν ἱεροὺς ὕμνους. Καὶ αὐτὸ ἀπεδείξαμεν προηγουμένως ὅτι διὰ τὸ ὅτι δὲν ὑπάρχει ὁ τόπος ἐμποδίζεται· καὶ ὅτι οἱ προφῆται κατηγοροῦν καὶ λέγουν ὅτι «ἀνέγνωσαν ἔξω νόμον καὶ ἐπεκαλέσαντο ὁμολογίαν» (Ἀμ. 4, 5). 863 **A** Ὅταν λοιπὸν δὲν ἦταν δυνατὸν οὔτε τὸν νόμον νὰ ἀναγνώσουν ἔξω ἀπὸ τὴν πόλιν πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ τὸν ἐφαρμόσουν ἔξω ἀπὸ αὐτήν; Διὰ τοῦτο λοιπὸν καὶ διὰ νὰ τοὺς ἀπειλήσῃ ἔλεγεν· «οὐκ ἐπισκέψομαι τὰς θυγατέρας ὑμῶν, ὅταν ἐκπορνεύσωσιν καὶ τὰς νύμφας ὑμῶν, ὅταν μοιχεύσωσι» (Ὠσ. 4, 14). Τί σημαίνει ὅμως τοῦτο; Θὰ προσπαθήσω νὰ σᾶς τὸ ἐξηγήσω ἀφοῦ σᾶς ἀναγνώσω κάποιον παλαιὸν νόμον. Ποῖος λοιπὸν εἶναι αὐτὸς ὁ νόμος;

«Ἐὰν παραβῇ γυνὴ κατὰ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς καὶ παρίδῃ αὐτὸν ὑπεριδοῦσα καὶ κοιμηθῇ τις μετ' αὐτῆς κοίτην σπέρματος καὶ λάθῃ ἐξ ὀφθαλμῶν τοῦ ἀνδρὸς καὶ μάρτυς μὴ ᾖ κατ' αὐτῆς καὶ μὴ ᾖ συνειλημμένη **B** καὶ ἐπέλθῃ ἐπ' αὐτῷ πνεῦμα ζηλώσεως αὐτὴ δὲ μὴ ᾖ μεμιασμένη» (Ἀριθ. 5, 15). Καὶ αὐτὸ ποὺ λέγει ἔχει τὴν ἑξῆς σημασίαν. Ἐὰν λέγῃ κάποια γυναῖκα διαπράξῃ τὸ ἁμάρτημα τῆς μοιχείας καὶ ὁ σύζυγός της ὑποπτευθῇ τὴν μοιχείαν, ἢ

χωρὶς νὰ διαπράξῃ τὴν μοιχείαν τὴν ὑποπτευθῇ καὶ δὲν ὑπάρχῃ μάρτυς, οὔτε ἐγκυμοσύνη διὰ νὰ τὸ ἀποδείξῃ, «ἄξει αὐτὴν πρὸς τὸν ἱερέα, λέγει, καὶ προσοίσει τὸ δῶρον αὐτῆς, ἄλευρον κρίθινον» (Αὐτόθι). Διατί ἡ προσφορὰ εἶναι κρίθινο ἀλεῦρι καὶ δὲν εἶναι σιμιγδάλι ἢ ἀλεῦρι σιταριοῦ; Ἐπειδὴ ἡ πρᾶξις εἶναι θλιβερὰ καὶ ἀξιοκατάκριτος καὶ προκαλεῖ πονηρὰν ὑποψίαν, τὸ εἶδος τῆς θυσίας της ἦταν ἀνάλογον πρὸς τὴν συμφοράν της. Διὰ τοῦτο λοιπὸν λέγει· «οὐκ ἐπιχεεῖς ἐπ' αὐτὸ ἔλαιον, οὐδὲ ἐπιθήσεις ἐπ' αὐτὸ λίβανον». Ἔπειτα (πρέπει νὰ συντομεύσω) «καὶ προσάξει αὐτὴν ὁ ἱερεὺς καὶ λήψεται ὕδωρ καθαρὸν ἐν ἀγγείῳ ὀστρακίνῳ **C** καὶ ἀπὸ τῆς γῆς τῆς οὔσης ἐπὶ τοῦ ἐδάφους λαβών, ἐμβαλεῖ εἰς τὸ ὕδωρ καὶ στήσει τὴν γυναῖκα καὶ ὁρκιεῖ αὐτὴν καὶ ἐρεῖ· εἰ μὴ παρέβης μιανθῆναι πρὸς τὸν σεαυτῆς, ἀθῶα ἴσθι ἀπὸ τοῦ ὕδατος τοῦ ἐλεγμοῦ, εἰ δὲ παρέβης καὶ μεμίανσαι, καὶ ἔδωκέ τις τὴν κοίτην αὐτοῦ ἐν σοί, πλὴν τοῦ ἀνδρός σου, δώῃ Κύριός σε ἐν ἀρᾷ καὶ ἐνόρκιον ἐν μέσῳ τοῦ λαοῦ» (Αὐτόθι 15 κ. ἑξ.). Τί σημαίνει «ἐν ἀρᾷ καὶ ἐνόρκιον;». Διὰ νὰ λέγουν· εἴθε νὰ μὴ πάθωμεν αὐτὸ ποὺ ἔπαθεν ἡ τάδε γυναῖκα. «Ἐν τῷ δοῦναι Κύριον τὴν κοιλίαν σου ἐμπεπρησμένην, καὶ εἰσελεύσεται τὸ ὕδωρ τὸ ἐπικατηρώμενον πρῆσαι τὴν γαστέρα σου. Καὶ ἐρεῖ ἡ γυνή· γένοιτο, γένοιτο. Καὶ ἔσται, ἐὰν ᾖ μεμιασμένη, **D** εἰσελεύσεται τὸ ὕδωρ τοῦ ἐλεγμοῦ καὶ πρήσει τὴν κοιλίαν αὐτῆς καὶ ἔσται ἡ γυνὴ εἰς ἀράν. Ἐὰν δὲ μὴ μιανθῇ ἡ γυνή, ἀθῶα ἔσται καὶ ἐκσπερματιεῖ σπέρμα» (Αὐτόθι). Ἐπειδὴ λοιπὸν αὐτοὶ ἐσύρθηκαν εἰς τὴν αἰχμαλωσίαν δὲν ἦταν δυνατὸν νὰ γίνῃ τίποτε ἀπὸ αὐτά, ἀφοῦ ἄλλωστε δὲν ὑπῆρχεν οὔτε ὁ ναός, οὔτε ὁ βωμός, οὔτε ἡ σκηνή, οὔτε ἡ προσφορὰ τῆς θυσίας. Διὰ τοῦτο ὁ Θεὸς ἀπειλητικὰ ἔλεγε· «οὐκ ἐπισκέψομαι τὰς θυγατέρας ὑμῶν, ὅταν πορνεύσωσι καὶ τὰς νύμφας ὑμῶν, ὅταν μοιχεύσωσι» (Ὠσ. 4, 14).

2. Βλέπεις ὅτι ἡ ἰσχὺς τοῦ νόμου ἐξηρτᾶτο ἀπὸ τὸν τόπον; **E** Ὅτι δὲ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπάρχῃ ὁ ἱερεύς, ἐφόσον δὲν ὑπάρχει ἡ πόλις, γίνεται φανερὸν ἀπὸ τοῦτο. Διότι ὅπως δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπάρχῃ βασιλεύς, ἐφόσον δὲν ὑπάρχουν στρατεύματα, οὔτε διάδημα, οὔτε μανδύας, οὔτε ὅλα τὰ ἄλλα ποὺ συγκροτοῦν τὸ βασιλικὸν ἀξίωμα, ἔτσι οὔτε ἱερεὺς εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπάρχῃ, ἐφόσον ἡ θυσία ἔχει καταργηθῆ, ἡ προσφορὰ ἔχει ἀπαγορευθῆ, τὰ ἅγια τῶν ἁγίων ἔχουν καταπατηθῆ καὶ ὁλόκληρον τὸ σύστημα τῶν πραγμάτων ἐκείνων ἔχει ἐξαφανισθῆ. Διότι ἡ ἱερωσύνη συνυπῆρχε μαζὶ μὲ ὅλα αὐτά. Θὰ ἀρκοῦσε λοιπόν, ὅπως καὶ ὀλίγον παραπάνω εἴπαμεν, πρὸς ἀπόδειξιν δι' ἡμᾶς τοῦ ὅτι δὲν θὰ ἐπανέλ-

θουν οὔτε αἱ θυσίαι, οὔτε τὰ ὁλοκαυτώματα, οὔτε οἱ λοιποὶ καθαρμοί, 664 A οὔτε τίποτε ἄλλο ἀπὸ τὸ Ἰουδαϊκὸν θρησκευτικὸν καθεστώς, ἡ ἀπόδειξις ὅτι δὲν θὰ ἀνεγερθῇ ποτὲ πλέον ὁ ναός. Διότι καθὼς τώρα ἔχουν καταργηθῆ τὰ πάντα, ἀφοῦ δὲν ὑπάρχει ὁ ναός, καὶ ὅ,τι φαίνεται νὰ γίνεται, παράνομα γίνεται, ἔτσι, ἀφοῦ ὁ λόγος ἀπέδειξεν ὅτι οὐδέποτε πλέον θὰ ἐπανεύρῃ τὴν παλαιάν μορφήν του, συναποδείχθηκε μαζὶ μὲ αὐτὸ καὶ ἐκεῖνο, ὅτι δηλαδὴ οὔτε ἡ λοιπὴ λατρεία θὰ ἀποκατασταθῇ εἰς τὴν πρώτην κατάστασίν της, οὔτε ἱερεὺς θὰ ὑπάρξῃ, οὔτε βασιλεύς. Διότι ἐὰν εἰς αὐτοὺς ποὺ ἀνήκαν εἰς τὸ ἔθνος των, ἔστω καὶ ἂν κάποιος ἦταν ἰδιώτης, δὲν ἐπετρέπετο νὰ ὑπηρετοῦν τοὺς ἀλλογενεῖς, πολὺ περισσότερον δὲν ἐπετρέπετο νὰ ὑπόκειται εἰς τοὺς ἄλλους ὁ ἴδιος ὁ βασιλεύς. B Πλὴν ὅμως ἐμεῖς ἐπειδὴ ἀγωνιζόμεθα καὶ φροντίζομεν νὰ ἀποστομώσωμεν ὄχι μόνον ἐκείνους, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀγάπην σας νὰ διδάξωμεν, ἐμπρὸς ἂς ἀποδείξωμεν αὐτὸ τὸ ἴδιον καὶ κατ' ἄλλον τρόπον, ὅτι δηλαδὴ ἔχουν καταργηθῆ ὅλα τὰ σχετιζόμενα μὲ τὰς θυσίας καὶ τὸ ἀξίωμα τῆς ἱερωσύνης των, ὅτι οὐδέποτε πλέον θὰ ἐπανέλθουν εἰς τὸ παλαιὸν καθεστώς.

Ποῖος λοιπὸν τὰ λέγει αὐτά; Ὁ Δαβίδ, ὁ θαυμαστὸς καὶ μεγάλος προφήτης των. Διότι αὐτὸς διὰ νὰ δηλώσῃ ὅτι πρόκειται ἀπὸ τὰς θυσίας ἄλλη μὲν νὰ καταργηθῇ, ἄλλη δὲ νὰ εἰσαχθῇ, κάπως ἔτσι ἔλεγε· «Πολλὰ ἐποίησας, σύ, Κύριε ὁ Θεός μου, τὰ θαυμάσιά σου καὶ τοῖς διαλογισμοῖς σου οὐκ ἔστι τίς ὁμοιωθήσεταί σοι, ἀπήγγειλα καὶ ἐλάλησα» (Ψαλμ. 39, 6). Βλέπε καὶ θαύμαζε σοφίαν προφήτου. Ἀφοῦ εἶπε· C «Πολλὰ ἐποίησας, σύ, Κύριε ὁ Θεός μου, τὰ θαυμάσιά σου» καὶ ἀφοῦ ἔμεινεν ἔκθαμβος ἀπὸ τὰ θαυμαστὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ, δὲν μᾶς λέγει τίποτε διὰ τὴν ὁρατὴν κτίσιν, τὸν οὐρανόν, τὴν γῆν, τὴν θάλασσαν, τὸ νερὸ καὶ τὸ πῦρ, οὔτε διὰ τὰ παράδοξα ἐκεῖνα θαύματα, ποὺ ἔγιναν εἰς τὴν Αἴγυπτον, οὔτε δι' ἄλλα παρόμοια σημεῖα. Ἀλλὰ ποῖα πράγματα ἐννοεῖ ὅτι εἶναι θαυμαστά; «Θυσίαν καὶ προσφορὰν οὐκ ἠθέλησας» (Αὐτόθι 39, 7). Τί λέγεις; Πές μου, αὐτὸ εἶναι τὸ παράδοξον καὶ τὸ θαυμαστόν; Ὄχι λέγει. Διότι δὲν εἶδε μόνον αὐτό, ἀλλὰ μὲ τὰ προφητικὰ μάτια, φωτισμένα ἀπὸ ὑπερβατικὸν φῶς, διεῖδε τὴν ἐπιστροφὴν τῶν ἐθνῶν καὶ πῶς αὐτοὶ ποὺ ἦταν προσκεκολλημένοι εἰς τοὺς θεοὺς καὶ ἐλάτρευαν τοὺς D λίθους καὶ εὑρίσκοντο εἰς κατάστασιν ἀθλιωτέραν ἀπὸ ἐκείνην τῶν ἀλόγων τετραπόδων, ξαφνικὰ ἀνέβλεψαν καὶ ἀνεγνώρισαν τὸν Δεσπότην τῶν ὅλων καί, ἐγκαταλείψαντες τὴν μιαρὰν λατρείαν τῶν δαιμόνων, ἐλάτρευσαν τὸν Θεὸν μὲ πνευματικὴν καθαρότητα καὶ χωρὶς αἱματηρὰς θυσίας. Καὶ ἀκόμη διηθάνθηκε ὅτι ὄχι μόνον ἐκεῖνοι, οἱ εἰδωλολάτραι, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους ἐκεῖνοι ποὺ ἦταν ἁπλούστεροι κατὰ τὴν καρδίαν, ἀφοῦ ἄφησαν τὴν λατρείαν μὲ τὰς θυσίας καὶ τὰ ὁλοκαυτώματα καὶ τὰ ἄλλα ὑλικὰ πράγματα, θὰ ὡδηγοῦντο καὶ αὐτοὶ εἰς τὴν δικήν μας διδασκαλίαν. Καὶ ἔτσι ἀφοῦ ἐσυλλογίσθηκε τὴν ἀπερίγραπτον φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ, ποὺ ὑπερβαίνει κάθε φαντασίαν τοῦ ἀνθρωπίνου νοῦ, καὶ ἀφοῦ ἐδοκίμασεν ἔκπληξιν διὰ τὴν μεγάλην μεταβολὴν τῶν πραγμάτων E καὶ διὰ τὸν τρόπον μὲ τὸν ὁποῖον ἀνεκαίνισεν αὐτὰ καὶ πῶς ἀπὸ δαίμονας εἰς ἀγγέλους μετέβαλε τοὺς ἀνθρώπους καὶ εἰσήγαγε πολίτευμα ἰσάξιον πρὸς τὸ οὐράνιον (καὶ ὅλα αὐτὰ ἔγιναν ἀφοῦ καταργήθηκε ἡ παλαιὰ λατρεία καὶ ἦλθεν ἄλλη εἰς τὴν θέσιν ἐκείνης, αὐτὴ ἡ τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ), μὲ ἔκπληξιν καὶ θαυμασμὸν ἔλεγε· «πολλὰ ἐποίησας, σύ, Κύριε ὁ Θεός μου, τὰ θαυμάσιά σου».

Καὶ ὅτι ἐκ μέρους τοῦ προσώπου τοῦ Χριστοῦ προλέγει ὁλόκληρον τὴν προφητείαν αὐτήν, ἀφοῦ εἶπε «θυσίαν καὶ προσφορὰν οὐκ ἠθέλησας», ἐπρόσθεσε «σῶμα δὲ κατηρτίσω μοι», 665 A ἐννοῶν τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ, τὴν κοινὴν θυσίαν ποὺ ἔγινε πρὸς χάριν ὁλοκλήρου τῆς οἰκουμένης. Αὐτὴ ἐκαθάρισε τὰς ψυχάς μας, διέλυσε τὰ ἁμαρτήματά μας, ἐξηφάνισε τὸν θάνατον, ἄνοιξε τοὺς οὐρανούς, μᾶς ἐφανέρωσε πολλὰς καὶ μεγάλας ἐλπίδας καὶ ἤλλαξε τὴν μορφὴν ὅλων τῶν πραγμάτων. Αὐτὰ λοιπὸν ἀφοῦ ἐγνώρισεν ὁ Παῦλος ἐκραύγαζε καὶ ἔλεγε· «Ὢ βάθος πλούτου καὶ σοφίας καὶ γνώσεως Θεοῦ, ὡς ἀνεξερεύνητα τὰ κρίματα τοῦ Θεοῦ καὶ ἀνεξιχνίαστοι αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ!» (Ρωμ. 11, 33).

Ἐπειδὴ λοιπὸν προέβλεπεν ὅλα αὐτὰ ὁ Δαβίδ, ἔλεγε· «Πολλὰ ἐποίησας, σύ, Κύριε ὁ Θεός μου, τὰ θαυμάσιά σου». Ἔπειτα ἀφοῦ εἶπεν ἐκ μέρους τοῦ προσώπου τοῦ Χριστοῦ ὅτι «ὁλοκαυτώματα καὶ περὶ ἁμαρτίας οὐκ ηὐδόκησας», ἐπρόσθεσε· «τότε εἶπον, ἰδοὺ ἥκω» (Ψαλμ. 39, 7-8). Πότε «τότε;». Ὅταν ἔλθῃ ὁ καιρὸς τῆς τελειοτέρας διδασκαλίας. B Διότι τὰ μὲν ἀτελέστερα ἔπρεπε νὰ διδαχθοῦν ἀπὸ τοὺς δούλους του, τὰ ὑψηλότερα δέ, ποὺ ξεπερνοῦν τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, ἔπρεπε νὰ τὰ διδαχθοῦν ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν νομοθέτην. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος ἔλεγε· «Πολυμερῶς καὶ πολυτρόπως πάλαι ὁ Θεὸς λαλήσας τοῖς πατράσιν ἡμῶν ἐν τοῖς προφήταις, ἐπ' ἐσχάτου τῶν ἡμερῶν τούτων ἐλάλησεν ἡμῖν ἐν Υἱῷ, ὃν ἔθηκεν κληρονόμον πάντων, δι' οὗ καὶ τοὺς αἰῶνας ἐποίησε» (Ἑβρ. 1, 1-2). Ἐπίσης κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον ὁμιλεῖ καὶ ὁ Ἰωάννης· «Ὁ νόμος διὰ Μωϋσέως ἐδόθη, ἡ δὲ χάρις καὶ ἡ ἀλήθεια διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐγένετο» (Ἰω. 1, 17). Διὰ τὸν νόμον λοιπὸν εἶναι

μεγάλος ἔπαινος καὶ τοῦτο, δηλαδὴ τὸ νὰ προετοιμάσῃ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν διὰ νὰ δεχθῇ τὸν διδάσκαλον. Ἔπειτα διὰ νὰ μὴ νομίσῃς ὅτι αὐτὸς εἶναι Θεὸς ποὺ ἐμφανίζεται διὰ πρώτην φορὰν καὶ ὅτι εἰσάγει κάποιον νεωτερισμόν, C ἄκουσε τί λέγει· «ἐν κεφαλίδι βιβλίου γέγραπται περὶ ἐμοῦ» (Ψαλμ. 39, 8). Οἱ προφῆται, λέγει, ἀπὸ πολὺ παλαιὰ προκατήγγειλαν τὴν παρουσίαν μου καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν κάθε σελίδας τῶν βιβλίων τους, κάπως ἀμυδρὰ ἐφανέρωσαν πρὸς τοὺς ἀνθρώπους τὴν γνῶσιν τῆς θεότητός μου.

3. Ὅταν δηλαδὴ κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς δημιουργίας τοῦ κόσμου ὁ Θεὸς λέγει· «Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ᾽ εἰκόνα καὶ καθ᾽ ὁμοίωσιν ἡμετέραν» (Γεν. 1, 26), ἀποκαλύπτει εἰς ἡμᾶς κατὰ τρόπον αἰνιγματικὸν τὴν θεότητα τοῦ Υἱοῦ πρὸς τὸν ὁποῖον διαλέγεται. Ἔπειτα διὰ νὰ δείξῃ ὅτι τὸ νέον πολίτευμα δὲν εἶναι ἀντίθετον πρὸς τὸ παλαιόν, ἀλλ᾽ ὅτι καὶ τοῦτο ἦταν θέλημα Θεοῦ, D δηλαδὴ νὰ καταργηθῇ ἡ θυσία ἐκείνη καὶ εἰς τὴν θέσιν ἐκείνης νὰ ἔλθῃ ἡ νέα αὐτή, (διότι ἡ πρᾶξις αὐτὴ συνιστᾷ μεγαλυτέραν διόρθωσιν καὶ δὲν εἶναι ἐναντίωσις οὔτε ἔρις), ἀφοῦ εἶπεν «ἐν κεφαλίδι βιβλίου γέγραπται περὶ ἐμοῦ», ἐπρόσθεσε· «τοῦ ποιῆσαι τὸ θέλημά σου, ὁ Θεός, ἐβουλήθην, καὶ τὸν νόμον σου ἐν μέσῳ τῆς κοιλίας μου» (Ψαλμ. 39, 8-9). Ὕστερα μὲ τὸ νὰ λέγῃ· «Τί ποτέ ἐστι τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ» καὶ ἀφοῦ παρέλειψε καὶ δὲν ὡμίλησε διὰ τὰς θυσίας, τὰ ὁλοκαυτώματα, τὰς προσφοράς, τοὺς κόπους καὶ τοὺς ἱδρῶτας, λέγει· «εὐηγγελισάμην δικαιοσύνην ἐν ἐκκλησίᾳ μεγάλῃ» (Ψαλμ. 39, 10). Τί σημαίνει λοιπὸν τὸ «εὐηγγελισάμην δικαιοσύνην;». Δὲν εἶπεν ἁπλῶς «ἔδωκα» ἀλλ᾽ «εὐηγγελισάμην». Διατί λοιπόν; E Διότι ὁ Θεὸς ἐπρόσφερε τὴν σωτηρίαν εἰς τὸ ἀνθρώπινον γένος ὡς χάριν καὶ ὄχι ὡς ἀμοιβὴν διὰ τὰ κατορθώματά του καὶ τοὺς κόπους του. Καὶ ὁ Παῦλος διὰ νὰ δηλώσῃ αὐτό, ἔλεγε· «Νυνὶ δὲ χωρὶς νόμου δικαιοσύνη Θεοῦ πεφανέρωται» (Ρωμ. 3, 21). Ἡ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ ἔρχεται μὲ τὴν πίστιν εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν καὶ ὄχι μὲ τὸν μόχθον καὶ τὸν κόπον τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ ἀφοῦ δὲ ἐπεκαλέσθηκε τὴν μαρτυρίαν αὐτήν, ἔλεγε τὰ ἑξῆς· «σκιὰν γὰρ ἔχων ὁ νόμος τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, οὐκ αὐτὴν τὴν εἰκόνα τῶν πραγμάτων, 866 A κατ᾽ ἐνιαυτὸν ταῖς αὐταῖς θυσίαις αἷς προσφέρουσιν εἰς τὸ διηνεκὲς οὐδέποτε δύναται τοὺς προσερχομένους τελειῶσαι. Διὸ εἰσερχόμενος εἰς τὸν κόσμον λέγει, θυσίαν καὶ προσφορὰν οὐκ ἠθέλησας, σῶμα δὲ κατηρτίσω μοι» (Ἑβρ. 10, 1-5). Καὶ μὲ αὐτὰ ἐννοεῖ τὴν ἔλευσιν τοῦ Μονογενοῦς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ εἰς τὸν κόσμον, τὴν οἰκονομίαν τῆς ἐνσαρκώσεώς του. Διότι μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν ἦλθε πρὸς ἡμᾶς, χωρὶς νὰ

μετακινηθῇ ἀπὸ τόπον εἰς τόπον (διότι πῶς αὐτὸς ὁ ὁποῖος εἶναι πανταχοῦ παρὼν καὶ γεμίζει μὲ τὴν παρουσίαν του τὰ πάντα, θὰ ἔκαμνεν κάτι τέτοιο;), ἀλλὰ μὲ τὸ νὰ φανερωθῇ εἰς ἡμᾶς μὲ σάρκα, σὰν ἄνθρωπος.

Ἐπειδὴ ὁ ἀγὼν μας δὲν διεξάγεται μόνον ἐναντίον τῶν Ἰουδαίων ἀλλὰ καὶ κατὰ τῶν εἰδωλολατρῶν καὶ πολλῶν αἱρετικῶν, ἐμπρὸς ἂς σᾶς φανερώσωμεν ἐδῶ κάποιο βαθύτερον νόημα καὶ ἂς ἐξετάσωμεν, διατί ὁ Παῦλος ἐνῷ εἶχε τόσας μαρτυρίας, B αἱ ὁποῖαι ἀχρηστεύουν τὸν νόμον καὶ τὸ παλαιὸν καθεστὼς τῆς λατρείας, ἐμνημόνευσε τὴν μαρτυρίαν αὐτήν. Διότι αὐτὸ δὲν τὸ ἔκαμεν οὔτε ἁπλῶς οὔτε εἰς τὴν τύχην, ἀλλὰ μὲ περίσκεψιν καὶ ἀνείπωτον σοφίαν. Ὅτι βέβαια εἶχεν εἰς τὴν διάθεσίν του καὶ ἄλλας μαρτυρίας, ἐκτενεστέρας καὶ συντριπτικωτέρας, τὰς ὁποίας, ἐὰν ἤθελε νὰ τὰς προσκομίσῃ διὰ τὴν ὑπόθεσιν αὐτήν, ὅλοι θὰ συμφωνοῦσαν. Πράγματι ὁ Ἠσαΐας λέγει· «οὐκ ἔστι μοι θέλημα ἐν ὑμῖν· πλήρης εἰμὶ ὁλοκαυτωμάτων κριῶν καὶ στέαρ ἀρνῶν καὶ τράγων οὐ βούλομαι, οὐδὲ ἐὰν ἔρχησθε ὀφθῆναί μοι. Τίς γὰρ ἐξεζήτησε ταῦτα ἐκ τῶν χειρῶν ὑμῶν; Ἐὰν προσφέρητέ μοι σεμίδαλιν μάταιον· θυμίαμα βδέλυγμά μοί ἐστιν» (Ἠσ. 1, 11-13). Ἐπίσης καὶ ἀλλοῦ· «οὐ νῦν ἐκάλεσά σε, Ἰακώβ, οὐδὲ ἔγκοπόν σε ἐποίησα, Ἰσραήλ. C οὐκ ἐδόξασάς με ἐν θυσίαις, οὐδὲ ἐδούλευσάς μοι ἐν δώροις σου, οὐδὲ ἔγκοπόν σε ἐποίησα ἐν λιβάνῳ, οὐδὲ ἐκτήσω μοι ἀργυρίου θυμίαμα» (Ἠσ. 43, 22-23). Καὶ ὁ Ἱερεμίας λέγει· «Ἵνα τί μοι λίβανον ἐκ Σαβὰ φέρης καὶ κιννάμωμον ἐκ γῆς μακρόθεν; Τὰ ὁλοκαυτώματα ὑμῶν οὐχ ἥδυνάν με» (Ἱερ. 6, 20). Καὶ πάλιν ὁ ἴδιος· «συναγάγετε τὰ ὁλοκαυτώματα ὑμῶν μετὰ τῶν θυσιῶν ὑμῶν καὶ φάγετε κρέα» (Ἱερ. 7, 21). Καὶ κάποιος ἄλλος προφήτης, κάπως ἔτσι ἔλεγε· «μετάστησον ἀπ᾽ ἐμοῦ ἦχον ᾠδῶν σου καὶ ψαλμὸν ὀργάνων σου οὐκ ἀκούσομαι» (Ἀμ. 5, 23). Ἐπίσης καὶ ἀλλοῦ, ὅταν οἱ Ἰουδαῖοι ἐρωτοῦσαν· «εἰ προσδέξεται Κύριος ἐν ὁλοκαυτώμασι, εἰ δώσω πρωτότοκά μου ὑπὲρ ἀσεβείας μου, καρπὸν κοιλίας μου ὑπὲρ ἁμαρτίας ψυχῆς μου;», D ὁ προφήτης διὰ νὰ τοὺς μαλώσῃ, τοὺς ἔλεγε· «Ἀπηγγέλθη σοι, ἄνθρωπε, τί καλόν, καὶ τί Κύριος ὁ Θεὸς ἐκζητεῖ παρὰ σοῦ, ἀλλ᾽ ἢ ἀγαπᾶν ἔλεον καὶ ποιεῖν κρίμα καὶ δικαιοσύνην καὶ ἕτοιμον εἶναι πορεύεσθαι ὀπίσω Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου» (Μιχ. 6, 7-8). Καὶ ὁ Δαβὶδ ἔτσι ἔλεγε· «οὐ δέξομαι ἐκ τοῦ οἴκου σου μόσχους, οὐδὲ ἐκ τῶν ποιμνίων σου χιμάρρους» (Ψαλμ. 49, 9). Διατί λοιπὸν ἐνῷ ἠμποροῦσε νὰ ἐπικαλεσθῇ τόσας μαρτυρίας, αἱ ὁποῖαι ἐμφανίζουν τὸν Θεὸν νὰ ἀρνῆται τὰς θυσίας ἐκείνας, ἀνέφερε μόνον τὴν μαρτυρίαν αὐ-

την, ἀφοῦ ἄφησε κατὰ μέρος τὰς νουμηνίας, τὰ σάββατα καὶ ὅλας ἐκείνας τὰς ἑορτάς; Δὲν τὸ ἔκαμε κατὰ τὴν τύχην οὔτε ἄσκοπα. Ἀμέσως τώρα θὰ εἴπωμεν τὴν αἰτίαν.

Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἀπίστους καὶ ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους, οἱ ὁποῖοι μᾶς καταπολεμοῦν, μᾶς λέγουν ὅτι τὸ παλαιὸν θρησκευτικὸν καθεστὼς ἔχει καταργηθῆ, E ὄχι διότι ἦταν ἀτελεσφόρητον οὔτε διότι εἰσήχθηκε τὸ πολίτευμά μας, ἀλλὰ λόγῳ τῆς κακίας αὐτῶν ποὺ ἐπρόσφεραν τότε τὰς θυσίας. Ὁ Ἡσαΐας λοιπὸν λέγει· «Ἐὰν ἐκτείνητε τὰς χεῖρας ὑμῶν, ἀποστρέψω τοὺς ὀφθαλμούς μου ἀφ᾽ ὑμῶν· καὶ ἐὰν πληθύνητε τὴν δέησιν, οὐκ εἰσακούσομαι ὑμῶν» (Ἡσ. 1, 15). [667] A Ἔπειτα προκειμένου νὰ προσθέσῃ τὴν αἰτίαν, ἐπιφέρει καὶ λέγει· «Αἱ γὰρ χεῖρες ὑμῶν αἵματος πλήρεις». Τοῦτο δὲν ἀποτελεῖ κατηγορίαν κατὰ τῶν θυσιῶν, ἀλλ᾽ εἶναι ἔγκλημα τῶν προσφερόντων τὴν θυσίαν καὶ διὰ τὸν λόγον αὐτὸν δὲν ἦταν εὐπρόσδεκτοι αἱ θυσίαι, ἐπειδὴ τὰς ἐπρόσφεραν μὲ χέρια μιαρά. Καὶ ὁ Δαβὶδ ἐπίσης, ἀφοῦ εἶπεν ὅτι «οὐ δέξομαι ἐκ τοῦ οἴκου σου μόσχους, οὐδὲ ἐκ τῶν ποιμνίων σου χιμάρρους», ἐπρόσθεσε καὶ εἶπε· «τῷ δὲ ἁμαρτωλῷ εἶπεν ὁ Θεός· ἱνατί σὺ ἐκδιηγῇ τὰ δικαιώματά μου καὶ ἀναλαμβάνεις τὴν διαθήκην μου διὰ τοῦ στόματός σου; Σὺ δὲ ἐμίσησας παιδείαν καὶ ἐξέβαλες τοὺς λόγους μου εἰς τὰ ὀπίσω. Εἰ ἐθεώρεις κλέπτην, συνέτρεχες αὐτῷ καὶ μετὰ μοιχῶν τὴν μερίδα σου ἐτίθεις. Τὸ στόμα σου ἐπλεόνασεν ἀδικίαν καὶ ἡ γλῶσσά σου περιέπλεκε δολιότητας. B Καθήμενος κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ σου κατελάλεις καὶ κατὰ τοῦ υἱοῦ τῆς μητρός σου ἐτίθεις σκάνδαλον» (Ψαλμ. 49, 9· 16· 20). Ἀπ᾽ ἐδῶ γίνεται φανερὸν ὅτι δὲν ἀπώθησε χωρὶς κανένα λόγον τὰς θυσίας, ἀλλ᾽ ἐπειδὴ διέπραττον μοιχείας, κλοπὰς καὶ συκοφαντίας εἰς βάρος τῶν ἀδελφῶν τους. Καὶ ὁ καθένας ἀπὸ τοὺς προφήτας μὲ τὸ νὰ κατηγορῇ τοὺς προσφέροντας τὰς θυσίας λέγει ὅτι ὁ Θεὸς διὰ τὸν ἴδιον λόγον ἀπεστράφηκε τὰς θυσίας των.

4. Αὐτὰ μᾶς λέγουν οἱ ἀντιφρονοῦντες. Ἀλλὰ τὸ κτύπημα ποὺ τοὺς ἔδωκεν ὁ Παῦλος εἶναι ἀρκετὸν καὶ ἱκανοποιητικὰ μὲ τὴν μαρτυρίαν αὐτὴν ἐπεστόμωσε τὴν αὐθάδειάν των. Ἐπειδὴ ὅμως ἤθελε νὰ δείξῃ ὅτι ὁ Θεὸς κατήργησεν ὡς C ἀτελέστερον τὸ παλαιὸν καθεστὼς καὶ τὸ κατέστησεν ἀργόν, ἐχρησιμοποίησε τὴν μαρτυρίαν αὐτήν, εἰς τὴν ὁποίαν δὲν ὑπάρχει μὲν κατηγορία ἐναντίον τῶν προσφερόντων, ἀλλὰ ἡ ἀτέλειά του τὸ ἐμφανίζει γυμνὸν ἀπὸ μόνον του. Διότι ὁ προφήτης χωρὶς νὰ κατηγορήσῃ διὰ κάτι τοὺς Ἰουδαίους λέγει ἁπλῶς τὰ ἑξῆς· «θυσίαν καὶ προσφορὰν οὐκ ἠθέλησας, σῶμα δὲ κατηρτίσω μοι, ὁλοκαυτώματα καὶ περὶ τῆς

ἁμαρτίας οὐκ ηὐδόκησας» (Ψαλμ. 43, 7). Καὶ ἑρμηνεύοντάς το ὁ Παῦλος, ἔλεγε· «ἀναιρεῖ τὸ πρῶτον, ἵνα τὸ δεύτερον στήσῃ» (Ἑβρ. 10, 9). Διότι ἐὰν μὲν ἔλεγε «θυσίαν καὶ προσφορὰν D οὐκ ἠθέλησας» καὶ ἐσιωποῦσε, ὁ λόγος θὰ εἶχε παράθυρον διὰ κάποιαν δικαιολογίαν. Τώρα ὅμως μὲ τὸ νὰ εἴπῃ «σῶμα δὲ κατηρτίσω μοι», καὶ μὲ τὸ νὰ δείξῃ ὅτι ἄλλη θυσία ἔχει εἰσαχθῆ, δὲν ἔδωκε λοιπὸν καμμίαν ἐλπίδα ὅτι ἐκείνη θὰ ἔλθῃ πάλιν. Καὶ ἑρμηνεύοντας αὐτὸ τὸ ἴδιον ὁ Παῦλος ἔλεγεν ὅτι «διὰ τῆς προσφορᾶς ταύτης ἡγιασμένοι ἐσμὲν ἐν τῷ θελήματι τοῦ Χριστοῦ. Εἰ γὰρ αἷμα ταύρων καὶ τράγων, λέγει, καὶ σποδὸς δαμάλεως, ῥαντίζουσα τοὺς κεκοινωμένους ἁγιάζει πρὸς τὴν τῆς σαρκὸς καθαρότητα, πόσῳ μᾶλλον τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ, ὃς διὰ Πνεύματος ἁγίου προσήνεγκεν ἑαυτὸν ἄμωμον, καθαριεῖ τὴν συνείδησιν ἡμῶν ἀπὸ νεκρῶν ἔργων;» (Ἑβρ. 9, 10 - 13 ἑξ.). Ὅτι λοιπὸν ἐκεῖνα μὲν ἔχουν καταργηθῆ καὶ ἄλλα δὲ ἀντὶ αὐτῶν ἔχουν εἰσαχθῆ καὶ ὅτι δὲν θὰ ἀποκατασταθοῦν εἰς τὸ ἑξῆς τὰ παλαιά, ἱκανοποιητικὰ ἔχουν ἀποδειχθῆ ἀπὸ ὅσα εἴπαμεν ὥς τώρα. Ἐμπρὸς λοιπόν, αὐτό, E τὸ ὁποῖον ἀπὸ πολὺν καιρὸν τώρα βιαζόμεθα νὰ ἀποδείξωμεν, ὅτι δηλαδὴ καὶ ὁ τρόπος ἐκεῖνος κατὰ τὸν ὁποῖον ἐγίνετο ἡ ἱερωσύνη δὲν φαίνεται πλέον, οὔτε θὰ ἐπανέλθῃ πάλιν, ἂς τὸ ἀποδείξωμεν καὶ αὐτὸ μὲ σαφήνειαν καὶ μὲ λόγους ἀπὸ τὰς Γραφάς. Προηγουμένως εἴπαμεν ὀλίγα, ὥστε νὰ γίνῃ καλύτερα σαφὴς ἡ ἑρμηνεία αὐτῶν, ποὺ θὰ εἴπωμεν τώρα.

Ὁ Ἀβραὰμ μετὰ τὴν ἐπιστροφήν του ἀπὸ τὴν Περσικὴν χώραν ἐγέννησε τὸν Ἰσαὰκ καὶ αὐτὸς ἔπειτα τὸν Ἰακὼβ καὶ ὁ Ἰακὼβ τοὺς δώδεκα πατριάρχας, ἀπὸ τοὺς ὁποίους προῆλθον αἱ δώδεκα φυλαὶ ἢ καλύτερα δεκατρεῖς. Διότι ἀντὶ τοῦ Ἰωσὴφ τὰ παιδιά του Ἐφραὶμ καὶ ὁ Μανασσῆς ἔγιναν ἀρχηγοὶ φυλῆς. Καὶ ὅπως ἡ φυλὴ ἐπωνομάζετο μὲ τὸ ὄνομα τοῦ καθενὸς ἀπὸ τὰ παιδιὰ τοῦ Ἰακώβ, [668] A δηλαδὴ ἡ φυλὴ τοῦ Ρουβήμ, τοῦ Συμεών, τοῦ Λευΐ, τοῦ Ἰούδα, τοῦ Νεφθαλείμ, τοῦ Γάδ, τοῦ Ἀσήρ, τοῦ Βενιαμίν, ἔτσι καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν παιδιῶν τοῦ Ἰωσήφ. Ὁ Μανασσῆς καὶ ὁ Ἐφραὶμ ἔδωκαν τὰ ὀνόματά των εἰς δύο φυλάς, ἀπὸ τὰς ὁποίας ἡ μία ἐκαλεῖτο φυλὴ τοῦ Ἐφραίμ, ἡ δὲ ἄλλη, φυλὴ τοῦ Μανασσῆ. Ἀπὸ τὰς δεκατρεῖς αὐτὰς φυλάς, αἱ μὲν δώδεκα εἶχαν χωράφια καὶ εἰσοδήματα καὶ ὅλαι κατεγίνοντο μὲ τὴν γεωργίαν, καὶ ἠσχολοῦντο μὲ ὅλας τὰς τέχνας, ποὺ ἐπιβάλλει ἡ μέριμνα τῶν βιωτικῶν. Ἡ φυλὴ ὅμως τοῦ Λευΐ, ἡ ὁποία ἐτιμήθηκε μὲ τὸ ἀξίωμα τῆς ἱερωσύνης ἦταν ἡ μόνη ποὺ ἀπαλλάχθηκε ἀπὸ τὴν ἐνάσκησιν τῶν βιωτικῶν ἐργασιῶν. B Αὐτὴ οὔτε χωράφια ἐκαλλιερ-

γοῦσαν, οὔτε ἀσκοῦσαν ἄλλα ἐπαγγέλματα, οὔτε μὲ τίποτε ἄλλο παρόμοιον ἠσχολεῖτο, ἀλλὰ ἀσκοῦσε μὲ προσοχὴν μόνον τὸ ἀξίωμα τῆς ἱερωσύνης καὶ ἐλάμβανε τὴν λεγομένην δεκάτην ἀπὸ ὁλόκληρον τὸν λαόν, δηλαδὴ τὸ ἕνα δέκατον ἀπὸ τὸ κρασί, τὸ σιτάρι, τὸ κριθάρι καὶ ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα προϊόντα. Ὅλοι οἱ ἄλλοι ἀπέδιδον εἰς αὐτοὺς τὰς δεκάτας καὶ αὐταὶ ἀπετελοῦσαν τὸ εἰσόδημά των. Καὶ δὲν ἐπετρέπετο νὰ γίνῃ ἱερεὺς ποτὲ ἄνθρωπος ἀπὸ τὰς ἄλλας φυλάς. Πράγματι ἀπὸ τὴν φυλὴν αὐτὴν προῆλθεν ὁ Ἀαρών, δηλαδὴ τὴν φυλὴν τοῦ Λευῒ καὶ διαδοχικὰ τὰ ἐγγόνια του ἐλάμβανον τὸ ἀξίωμα τῆς ἱερωσύνης καὶ κανεὶς καμμίαν φορὰν δὲν ἔγινεν ἱερεὺς ἀπὸ ἄλλην φυλήν. Αὐτοὶ λοιπὸν οἱ Λευῖται, δηλαδὴ τὰ τέκνα τῆς φυλῆς τοῦ Λευΐ, ἐλάμβανον ἀπὸ τὰς ἄλλας φυλὰς τὴν δεκάτην καὶ μὲ αὐτὴν ἀποζοῦσαν. Ἀλλὰ καὶ πρὶν ἀπὸ τὸν Ἰακὼβ καὶ τὸν Ἰσαάκ, εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ Ἀβραάμ, κατὰ τὴν ὁποίαν δὲν ὑπῆρχεν ἀκόμη ὁ Μωϋσῆς καὶ δὲν εἶχε καταγραφῆ ὁ νόμος καὶ δὲν εἶχεν ἐμφανισθῆ ὁ θεσμὸς τῆς ἱερωσύνης τῆς λευϊτικῆς φυλῆς, C οὔτε σκηνή, οὔτε ναὸς εἶχαν γίνει, καὶ αἱ φυλαὶ δὲν εἶχαν διακριθῆ μεταξύ των καὶ ἡ Ἱερουσαλὴμ δὲν εἶχεν ἐμφανισθῆ καὶ δὲν εἶχε λάβει τὴν ὕπαρξίν του τίποτε ἀκόμη ἀπὸ τὰ ἰουδαϊκὰ πράγματα, παρουσιάσθηκε κάποιος Μελχισεδέκ, ποὺ ἦταν ἱερεὺς τοῦ Θεοῦ τοῦ Ὑψίστου. Ὁ Μελχισεδὲκ αὐτὸς ἦταν βασιλεὺς καὶ ἱερεὺς μαζί, διότι ἐπρόκειτο νὰ γίνῃ τύπος τοῦ Χριστοῦ. Καὶ αὐτὸν ἡ Γραφὴ τὸν μνημονεύει ὁλοκάθαρα καὶ ἰδιαίτερα. Ὅταν κάποτε ὁ Ἀβραὰμ ὥρμησε ἐναντίον τῶν Περσῶν καὶ ἀπελευθέρωσεν ἀπὸ τὰ χέρια των τὸν ἀνεψιόν του τὸν Λὼτ καὶ ἔλαβε πολλὰ λάφυρα καὶ ἐπέστρεψε πίσω νικητής, ἀφοῦ τοὺς κατετρόπωσε, τὸ γεγονὸς αὐτὸ ἀναφέρουσα ἡ Γραφή, νὰ τί λέγῃ σχετικὰ μὲ τὸν Μελχισεδέκ. D «Καὶ Μελχισεδὲκ βασιλεὺς Σαλήμ, ἐξήνεγκε ἄρτους καὶ οἶνον· ἦν δὲ ἱερεὺς τοῦ Θεοῦ τοῦ Ὑψίστου, καὶ εὐλόγησε τὸν Ἀβραὰμ καὶ εἶπεν· εὐλογημένος Ἀβραὰμ τῷ Θεῷ τῷ Ὑψίστῳ, ὃς ἔκτισε τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, καὶ εὐλογητὸς ὁ Θεὸς ὁ Ὕψιστος, ὃς παρέδωκε τοὺς ἐχθρούς σου ὑποχειρίους σοι. Καὶ ἔδωκεν αὐτῷ δεκάτην ἀπὸ πάντων Ἀβραάμ» (Γεν. 14, 18 - 20). Ἂν λοιπὸν παρουσιασθῆ κάποιος προφήτης, ὁ ὁποῖος θὰ εἴπῃ ὅτι μετὰ τὸν Ἀαρὼν καὶ τὴν ἱερωσύνην ἐκείνου καὶ τὰς θυσίας αὐτὰς καὶ τὰς προσφορὰς θὰ ἐμφανισθῆ ἄλλος ἱερεύς, ὁ ὁποῖος δὲν θὰ προέρχεται ἀπὸ τὴν φυλὴν ἐκείνου, ἀλλὰ ἀπὸ ἄλλην φυλήν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν οὐδέποτε ἔχει γίνει ἱερεύς, καὶ ἐμφανισθῆ ὄχι σύμφωνα μὲ τὴν τάξιν τοῦ Ἀαρών, E ἀλλὰ μὲ τὴν τάξιν τοῦ Μελχισεδέκ, εἶναι ὁλοφάνερον ὅτι ἡ μὲν παλαιὰ ἱερωσύνη τότε θὰ ἔχῃ καταργηθῆ,

νέα δὲ εἰς τὴν θέσιν ἐκείνης θὰ ἔχῃ ἔλθει. Ἐὰν βέβαια ἡ παλαιὰ ἐπρόκειτο νὰ συνεχίσῃ τὴν κυριαρχίαν της, σύμφωνα μὲ τὴν τάξιν τοῦ Ἀαρὼν καὶ ὄχι μὲ τὴν τάξιν τοῦ Μελχισεδέκ, τοῦτο ἔπρεπε νὰ λέγεται. Ποῖος λοιπὸν τὸ λέγει αὐτό; Αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ ὁποῖος ἐπροφήτευσε διὰ τὰς θυσίας, ἐνῷ ὡμιλοῦσε διὰ τὸ πρόσωπον τοῦ Χριστοῦ, κάπου λέγει καὶ αὐτό· «εἶπεν ὁ Κύριος τῷ Κυρίῳ μου· κάθου ἐκ δεξιῶν μου» (Ψαλμ. 109, 1).

5. Καὶ διὰ νὰ μὴ λοιπὸν ὑπάρξῃ ὑποψία ὅτι αὐτὰ λέγονται διὰ κάποιον ἀπὸ τοὺς πολλοὺς ἀνθρώπους, δὲν τὸ λέγει ὁ Ἡσαΐας, οὔτε ὁ Ἱερεμίας 869 A οὔτε κάποιος ἄλλος προφήτης ἁπλοῦς ἰδιώτης, ἀλλ᾽ ὁ ἴδιος ὁ βασιλεύς, διὰ νὰ μάθῃς ὅτι ὁ βασιλεὺς δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ὀνομάσῃ κανένα ἄλλον Κύριον, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Θεόν. Διότι ἐὰν ἦταν κάποιος ἁπλοῦς πολίτης, ἴσως κάποιος ἀπὸ αὐτούς, ποὺ αὐθαδιάζουν θὰ ἦταν δυνατὸν νὰ εἴπῃ ὅτι περὶ ἀνθρώπου ὁμιλεῖ. Τώρα ὅμως ποὺ αὐτὸς εἶναι βασιλεὺς δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ καλέσῃ Κύριόν του ἕνα ὁποιονδήποτε ἄνθρωπον. Ἐὰν ὁ Δαβὶδ ὡμιλοῦσε δι᾽ ἕνα κοινὸν ἄνθρωπον, ὅμοιον μὲ τοὺς ἄλλους, πῶς ἠμποροῦσε νὰ εἴπῃ ὅτι ἐκάθισεν εἰς τὰ δεξιὰ τῆς μεγάλης καὶ ἀνεκφράστου ἐκείνης δόξης; Διὰ τοῦτο εἶναι ἀδύνατον. Δι᾽ αὐτὸν ὅμως λέγει· «εἶπεν ὁ Κύριος τῷ Κυρίῳ μου· κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς μου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου» (Ψαλμ. 109, 1 - 2). Ἔπειτα διὰ νὰ μὴ νομίσῃς ὅτι αὐτὸς εἶναι ἀνίσχυρος καὶ ἀδύνατος, B ἐπρόσθεσε· «μετὰ σοῦ ἡ ἀρχὴ ἐν ἡμέρᾳ τῆς δυνάμεώς σου» (Αὐτόθι 109, 3). Καὶ διὰ νὰ τὸ κάμῃ σαφέστερον ἔλεγε· «ἐκ γαστρὸς πρὸ ἑωσφόρου ἐγέννησά σε» (Αὐτόθι). Κανεὶς ὅμως ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους δὲν ἔχει γεννηθῆ πρὶν ἀπὸ τὸν ἑωσφόρον.[14] «Σὺ ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ». Δὲν εἶπε· «κατὰ τὴν τάξιν Ἀαρών». Ρώτησε λοιπὸν τὸν Ἰουδαῖον, ἐὰν δὲν ἐπρόκειτο νὰ καταργηθῇ ἡ παλαιὰ ἱερωσύνη, τότε διατί ἔφερεν ἄλλον ἱερέα κατὰ τὴν τάξιν τοῦ Μελχισεδέκ; Ἀφοῦ λοιπὸν ὁ Παῦλος ἔφθασεν εἰς τὸ χωρίον τῆς Γραφῆς, βλέπε πῶς τὸ διεσαφήνισε καλύτερα. Διότι ἀφοῦ ὡμίλησε περὶ τοῦ Χριστοῦ «ὅτι καθὼς ἐν ἑ-

14. Ἑωσφόρος. Εἶναι ὁ ἑωθινὸς ἀστήρ, αὐτὸς ποὺ φέρει τὴν αὐγήν, εἶναι δηλαδὴ ὁ πλανήτης Ἀφροδίτη, ὁ κοινῶς «Αὐγερινός». Εἰς τὴν θεολογικὴν γλῶσσαν σημαίνει, ὄχι πάντοτε βέβαια, τὸν σατανᾶν. Ἡ θεολογικὴ αὐτὴ σημασία προέρχεται ἀπὸ τὸν Ἡσαΐαν 14, 12· «Πῶς ἐξέπεσεν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ὁ Ἑωσφόρος, ὁ πρωῒ ἀνατέλλων; Συνετρίβη εἰς τὴν γῆν ὁ ἀποστέλλων πρὸς πάντα τὰ ἔθνη». Καὶ ἐννοεῖ ἐδῶ ὁ Ἡσαΐας τὸν βασιλέα Βαβυλῶνος, ὁ ὁποῖος φέρεται ὡς ἐχθρὸς τοῦ Θεοῦ. Ἡ σημασία του ἐδῶ εἰς τὸ κείμενον εἶναι ἡ τοῦ φωτός. Πρὶν ὁ Θεὸς δημιουργήσῃ τὸ φῶς εἶχε γεννήσει τὸν Υἱόν του, ὁ ὁποῖος ὑπῆρχε παρ᾽ αὐτῷ προαιωνίως.

τέρῳ λέγει, σὺ ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ», ἐπρόσθεσε· C «περὶ οὗ πολὺς ἡμῖν ὁ λόγος καὶ δυσερμήνευτος» (Ἑβρ. 5, 11). Ἔπειτα ἀφοῦ ἐπετίμησε τοὺς μαθητὰς (πρέπει βέβαια νὰ συντομεύσω), λέγει· «Τίς ἐστιν ὁ Μελχισεδέκ» καὶ παραθέτει τὴν ἱστορίαν του μὲ τὸ νὰ εἴπῃ τὰ ἑξῆς· «Οὗτος ὁ συναντήσας Ἀβραὰμ ὑποστρέφοντι ἀπὸ τῆς κοπῆς τῶν βασιλέων καὶ εὐλογήσας αὐτόν, ᾧ καὶ δεκάτην ἐμέρισεν ἀπὸ πάντων Ἀβραάμ». Ἔπειτα ἀφοῦ ἀπεκάλυψε τὸ βαθύτερον νόημα τοῦ τύπου, λέγει· «θεωρεῖτε δὲ πηλίκος οὗτος, ᾧ καὶ δεκάτην ἐμέρισεν ἀπὸ πάντων Ἀβραὰμ ὁ πατριάρχης;» (Ἑβρ. 7, 1 - 4). Αὐτὸ δὲν τὸ ἔλεγεν ἄσκοπα ὁ Παῦλος, ἀλλ᾽ ἐπειδὴ ἤθελε νὰ δείξῃ ὅτι ἡ δική μας ἱερωσύνη εἶναι ἀνωτέρα ἀπὸ τὴν ἰουδαϊκήν. Καὶ εἰς αὐτοὺς ἀκόμη τοὺς τύπους τῶν πραγμάτων ἐκ τῶν προτέρων διαλάμπει ἡ ὑπεροχή. D Ὁ Ἀβραὰμ ἦταν πατέρας τοῦ Ἰσαὰκ καὶ παπποῦς τοῦ Ἰακὼβ καὶ πρόγονος τοῦ Λευΐ, ποὺ ἦταν παιδὶ τοῦ Ἰακώβ. Ἀπὸ τὴν φυλὴν τοῦ Λευΐ ἔλαβε τὴν ἀρχήν της ἡ ἱερωσύνη εἰς τοὺς Ἰουδαίους. Ἀλλὰ ὁ Ἀβραὰμ αὐτός, ὁ ὁποῖος ὑπῆρξε πρόγονος τῶν Λευϊτῶν καὶ τοῦ ἰουδαϊκοῦ ἱερατείου, κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Μελχισεδέκ, ὁ ὁποῖος ὑπῆρξε τύπος τῆς δικῆς μας ἱερωσύνης, συγκατελέγετο εἰς τὴν τάξιν τῶν λαϊκῶν. Καὶ τοῦτο κατὰ δύο τρόπους τὸ ἐφανέρωσε· καὶ μὲ τὴν ἀπόδοσιν τῆς δεκάτης εἰς αὐτόν, τὸν Μελχισεδέκ, διότι οἱ λαϊκοὶ καταβάλλουν τὰς δεκάτας εἰς τοὺς ἱερεῖς, καὶ μὲ τὴν εὐλογίαν ἐκ μέρους του, E διότι οἱ λαϊκοὶ εὐλογοῦνται ἀπὸ τοὺς ἱερεῖς. Βλέπεις πάλιν πόσον ὑπερέχει ἡ ἱερωσύνη μας, ὅταν ὁ πατριάρχης τῶν Ἰουδαίων Ἀβραάμ, αὐτὸς ποὺ ὑπῆρξε πρόγονος τοῦ Λευΐ, κύπτῃ μπροστὰ εἰς τὸν Μελχισεδὲκ διὰ νὰ εὐλογηθῇ καὶ δώσῃ τὴν δεκάτην. Πράγματι ἡ Παλαιὰ Διαθήκη ὁμιλεῖ καὶ διὰ τὰ δύο αὐτά, ὅτι δηλαδὴ ὁ Μελχισεδὲκ εὐλόγησε τὸν Ἀβραὰμ καὶ ἔλαβεν ἀπὸ αὐτὸν τὴν δεκάτην (Γεν. 14). Αὐτὰ τὰ ἴδια λοιπὸν ὁ Παῦλος ἀφοῦ τὰ ἔφερεν εἰς τὸ μέσον, ἔλεγε· «θεωρεῖτε δὲ πηλίκος οὗτος». Αὐτός! Ποῖος; Ὁ «Μελχισεδέκ», λέγει, «ᾧ καὶ δεκάτην Ἀβραὰμ ἐκ τῶν ἀκροθινίων ἔδωκεν ὁ πατριάρχης ἐκείνων. Καὶ οἱ μὲν ἐκ τῶν υἱῶν Λευΐ τὴν ἱερωσύνην λαβόντες,
670 A ἐντολὴν ἔχουσιν ἀποδεκατοῦν τὸν λαόν, τουτέστι τοὺς ἀδελφοὺς αὐτῶν, καίπερ ἐξεληλυθότας ἐκ τῆς ὀσφύος τοῦ Ἀβραάμ» (Ἑβρ. 7, 4 - 5). Καὶ αὐτὸ ποὺ λέγει σημαίνει τὸ ἑξῆς: Οἱ Λευῖται, λέγει, αὐτοὶ δηλαδή, οἱ ὁποῖοι ἀποτελοῦν τὸ ἱερατεῖον εἰς τοὺς Ἰουδαίους, ἔχουν ἐντολήν, σύμφωνα μὲ τὸν νόμον, νὰ παίρνουν τὴν δεκάτην ἀπὸ τοὺς ἄλλους Ἰουδαίους. Μολονότι ὅλοι κατήγοντο ἀπὸ

τὸν Ἀβραὰμ καὶ οἱ Λευῖται καὶ ὅλος ὁ ἄλλος λαός, λαμβάνουν ὅμως δεκάτας ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς των. Ὁ Μελχισεδὲκ ὅμως, ὁ ὁποῖος δὲν γενεαλογεῖται ἀπὸ αὐτοὺς (διότι δὲν κατήγετο ἀπὸ τὸν Ἀβραάμ, οὔτε ἀπὸ τὴν λευϊτικὴν φυλήν, ἀλλὰ ἀπὸ ἄλλο ἔθνος), B ἔλαβε τὴν δεκάτην ἀπὸ τὸν Ἀβραάμ. Καὶ ὄχι μόνον αὐτό, ἀλλὰ μαζὶ μὲ αὐτὸ καὶ κάτι ἄλλο. Τί εἶναι αὐτὸ τὸ ἄλλο; Ὅτι εὐλόγησεν ἐπίσης τὸν Ἀβραάμ, ὁ ὁποῖος κατεῖχε τὰς ἐπαγγελίας τοῦ Θεοῦ. Καὶ τί, λέγει, φανερώνει αὐτό; Ὅτι αὐτὸς εἶναι πολὺ μικρότερος ἀπὸ ἐκεῖνον. Καὶ πῶς συμβαίνει τοῦτο; «Χωρὶς πάσης ἀντιλογίας τὸ ἔλαττον ὑπὸ τοῦ κρείττονος εὐλογεῖται» (Ἑβρ. 7, 7). Συνεπῶς, ἐὰν ὁ Ἀβραάμ, ὁ ὁποῖος ὑπῆρξε πρόγονος τῶν Λευϊτῶν, δὲν ἦταν μικρότερος ἀπὸ τὸν Μελχισεδέκ, αὐτὸς δὲν θὰ τὸν εὐλογοῦσεν, οὔτε θὰ ἐλάμβανε δεκάτας ἀπὸ ἐκεῖνον. Ἔπειτα ἐπειδὴ ἤθελε νὰ δείξῃ ὅτι ἀπὸ τὸν Μελχισεδὲκ προῆλθεν ἡ ὑπεροχή, ἐπρόσθεσε καὶ εἶπε· «Καὶ ὡς ἔπος εἰπεῖν», δηλαδὴ σχεδόν, «διὰ Ἀβραὰμ καὶ Λευΐ C ὁ δεκάτας λαμβάνων δεδεκάτωται». Τί σημαίνει ὅμως τὸ «δεδεκάτωται;» Εἰς τὸν Μελχισεδέκ, λέγει, ἔδωκε τὰς δεκάτας καὶ αὐτός, ἂν καὶ δὲν εἶχε γεννηθῇ ἀκόμη, μέσῳ τοῦ πατρός του. «Ἔτι γάρ, λέγει, ἐν τῇ ὀσφύϊ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἦν ὅτε συνήντησεν αὐτῷ Μελχισεδέκ». Διὰ τοῦτο λοιπόν, ὀλίγον παραπάνω εἶπεν, «ὡς ἔπος εἰπεῖν» (Ἑβρ. 7, 9 - 10).

Διὰ ποίαν δὲ αἰτίαν αὐτά, τὸ φανερώνει μὲ τὸ νὰ λέγῃ· «εἰ μὲν οὖν ἡ τελείωσις τῆς λευϊτικῆς ἱερωσύνης ἦν — ὁ λαὸς γὰρ ἐπ᾽ αὐτῇ νενομοθέτητο — τίς ἔτι χρεία κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδὲκ ἀνίστασθαι ἱερέα ἕτερον καὶ οὐ κατὰ τὴν τάξιν Ἀαρὼν λέγεσθαι» (Ἑβρ. 7, 11). Τί σημαίνει αὐτό, ποὺ λέγει; D Ἐὰν τὰ ἰουδαϊκὰ πράγματα ἦταν τέλεια, λέγει, καὶ ὁ νόμος δὲν ἦταν σκιὰ τῶν μελλοντικῶν ἀγαθῶν, ἀλλ᾽ αὐτὸς εἶχεν ἐπιτύχει τὸ κάθε τι καὶ δὲν ἐπρόκειτο νὰ παραχωρήσῃ τὴν θέσιν του εἰς ἄλλον, οὔτε ἡ παλαιὰ ἱερωσύνη νὰ ἀποσυρθῇ καὶ νὰ εἰσαχθῇ ἄλλη εἰς ἀντικατάστασίν της, τότε διατί ὁ προφήτης θὰ ἔλεγε· «Σὺ ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ;» (Ψαλμ. 109, 4). Ἔπρεπε βέβαια νὰ εἴπῃ «κατὰ τὴν τάξιν Ἀαρών». Διὰ τοῦτο ὁ Παῦλος λέγει· «εἰ μὲν ἡ τελείωσις διὰ τῆς λευϊτικῆς ἱερωσύνης ἦν, τίς ἔτι χρεία κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδὲκ ἀνίστασθαι ἱερέα ἕτερον καὶ οὐ κατὰ τὴν τάξιν Ἀαρὼν λέγεσθαι;». Γίνεται λοιπὸν φανερὸν ἀπὸ αὐτὸ ὅτι ἡ ἱερωσύνη ἐκείνη ἐτελείωσε τὴν ἀποστολήν της καὶ εἰς ἀντικατάστασίν της ἦλθεν ἄλλη, ἡ ὁποία εἶναι πολὺ καλυτέρα καὶ ἀνωτέρα. E Καὶ ἀφοῦ τοῦτο γίνεται παραδεκτόν μαζὶ μὲ αὐτὸ κατ᾽ ἀνάγκην γίνεται παραδεκτὸν καὶ ἐκεῖνο, ὅτι δηλαδὴ καὶ ἄλ-

λο πολίτευμα, πού συμβαδίζει μὲ τὴν ἱερωσύνην θὰ εἰσαχθῇ, δηλαδὴ αὐτὸ τὸ δικό μας πολίτευμα καὶ ἡ καλυτέρα νομοθεσία. Αὐτὸ λοιπὸν ἐξέφραζε καὶ ὁ Παῦλος ὅταν ἔλεγε· «μετατιθεμένης γὰρ τῆς ἱερωσύνης, ἐξ ἀνάγκης καὶ νόμου μετάθεσις γίνεται» (Ἑβρ. 7, 12). Καὶ ὁ δημιουργὸς καὶ τῆς μιᾶς καὶ τῆς ἄλλης μεταβολῆς τῶν πραγμάτων εἶναι ὁ ἴδιος. Ἐπειδὴ τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς νομοθεσίας ἐσχετίζετο μὲ τὴν λειτουργίαν τοῦ ἀξιώματος τῆς ἱερωσύνης καὶ ἐπειδὴ ἡ πρώτη αὐτὴ ἱερωσύνη ἔχει τεθῆ εἰς τὸ περιθώριον, εἶναι ὁλοφάνερον ὅτι, ἀφοῦ εἰς τὴν θέσιν ἐκείνης ἦλθεν ἄλλη, ἔπρεπε καὶ τὴν παλαιὰν νομοθεσίαν νὰ ἀντικαταστήσῃ ἄλλη νομοθεσία ἀνωτέρα.

Ἔπειτα διὰ νὰ δείξῃ διὰ ποῖον λέγονται αὐτά, 671 A λέγει· «ἐφ' ὃν γὰρ λέγεται ταῦτα, φυλῆς ἑτέρας μετέσχηκεν, ἀφ' ἧς οὐδεὶς προσέσχηκε τῷ θυσιαστηρίῳ. Πρόδηλον γὰρ ὅτι ἐξ Ἰούδα ἀνατέταλκεν ὁ Κύριος ἡμῶν, εἰς ἣν φυλὴν οὐδὲν περὶ ἱερωσύνης Μωϋσῆς ἐλάλησεν» (Ἑβρ. 7, 13 - 14). Ὅταν λοιπὸν ὁ Χριστὸς παρουσιάζεται νὰ κατάγεται ἀπὸ τὴν φυλὴν ἐκείνην, δηλαδὴ τὴν φυλὴν τοῦ Ἰούδα καὶ νὰ εἶναι ἱερεὺς σύμφωνα μὲ τὴν τάξιν τοῦ Μελχισεδὲκ καὶ ὁ Μελχισεδὲκ νὰ εἶναι πολὺ ἀνώτερος ἀπὸ τὸν Ἀβραάμ, ἀπὸ παντοῦ ἀποβαίνει σύμφωνον ὅτι καὶ ἄλλη ἱερωσύνη εἰς τὴν θέσιν ἄλλης ἔρχεται καὶ εἶναι αὐτὴ πολὺ ἀνωτέρα ἀπὸ τὴν πρώτην. Διότι, ἐὰν ὁ τύπος εἶναι λαμπρότερος ἀπὸ τὴν ἰουδαϊκὴν ἱερωσύνην, ἀσυγκρίτως ἀνωτέρα εἶναι τότε ἡ πραγματικότης. Αὐτὸ λοιπὸν καὶ ὁ Παῦλος ἐξέφραζεν ὅταν ἔλεγε· B «Περισσότερον ἔτι κατάδηλόν ἐστιν, εἰ κατὰ τὴν ὁμοιότητα Μελχισεδὲκ ἀνίσταται ἱερεὺς ἕτερος, ὃς οὐ κατὰ νόμον ἐντολῆς σαρκικῆς, ἀλλὰ κατὰ δύναμιν ζωῆς ἀκαταλύτου» (Ἑβρ. 7, 15 - 16). Τί σημαίνει «οὐ κατὰ νόμον ἐντολῆς σαρκικῆς, ἀλλὰ κατὰ δύναμιν ζωῆς ἀκαταλύτου;». Δὲν σημαίνει παρὰ τοῦτο, ὅτι δηλαδὴ τίποτε ἀπὸ τὰ προστάγματά του δὲν ὑπῆρξε σαρκικόν. Διότι δὲν διέταξε νὰ θυσιάζουν πρόβατα καὶ μοσχάρια, ἀλλὰ νὰ λατρεύουν τὸν Θεὸν μὲ τὴν ἀρετὴν τῆς ψυχῆς των. Καὶ ἐπρόβαλεν εἰς ἡμᾶς, ὡς ἔπαθλα δι' αὐτά, τὴν ζωήν, ἡ ὁποία δὲν φθείρεται ποτέ. Καὶ ἐνῷ εἴμεθα νεκροὶ λόγῳ τῶν ἁμαρτιῶν μας ἦλθε καὶ μᾶς ἀνέστησε πάλιν καὶ μᾶς ἐζωοποίησεν, ἀφοῦ κατέλυσε διπλὸν θάνατον· αὐτὸν τῆς ἁμαρτίας καὶ ἐκεῖνον τοῦ σώματός μας. C Ἐπειδὴ λοιπὸν ἦλθε καὶ μᾶς ἔφερε τέτοια μεγάλα ἀγαθὰ καὶ δῶρα, διὰ τοῦτο λέγει «οὐ κατὰ νόμον ἐντολῆς σαρκικῆς, ἀλλὰ κατὰ δύναμιν ζωῆς ἀκαταλύτου».

6. Ἔχει λοιπὸν ἀποδειχθῆ συγχρόνως μέχρι τώρα καὶ τοῦτο, ὅτι δηλαδὴ μὲ τὴν ἀντικατάστασιν τῆς ἱερωσύνης ἦταν ἀναγκαῖον νὰ ἀντικατασταθῇ καὶ ἡ νομοθεσία. Ἀλλ' ἔπρεπεν ὅμως νὰ ἀποδείξωμεν αὐτὸ μὲ ἐπιχειρήματα ἀπὸ τὴν Γραφήν, νὰ προσκομίσωμεν πάλιν τοὺς προφήτας σὰν μάρτυρας, πού νὰ μᾶς λέγουν ὅτι καὶ ὁ νόμος θὰ ἀντικατασταθῇ καὶ τὸ πολίτευμα πρὸς τὸ καλύτερον θὰ μεταβληθῇ καὶ ὅτι ποτὲ πλέον εἰς τὸ μέλλον δὲν θὰ βασιλεύσῃ Ἰουδαῖος βασιλεύς. Ἐπειδὴ λοιπὸν πρέπει νὰ λέγωμεν τόσα, D ὅσα εἶναι δυνατὸν νὰ δεχθῇ ὁ ἀκροατὴς καὶ νὰ μὴ λέγωμεν συγχρόνως ὅλα μαζὶ καὶ χωρὶς μέτρον, ἀφοῦ λοιπὸν ἐκεῖνα τὰ ἀποταμιεύσωμεν δι' ἄλλην εὐκαιρίαν, τώρα ἐδῶ θὰ τελειώσωμεν τὸν λόγον μας, ἀφοῦ παρακαλέσωμεν τὴν ἀγάπην σας, νὰ ἐνθυμῆται αὐτὰ πού εἴπαμεν καὶ μὲ αὐτὰ νὰ συνδέῃ καὶ ὅσα προηγουμένως ἔχομεν εἴπει. Καὶ αὐτὸ διὰ τὸ ὁποῖον σᾶς ἱκετεύαμεν πρίν, διὰ τὸ ἴδιον πρᾶγμα θὰ σᾶς ἱκετεύσωμεν καὶ τώρα. Νὰ διασώσετε ἀπὸ τὸν κίνδυνον τοὺς ἀδελφούς σας καὶ νὰ ἐπιδείξετε πολλὴν φροντίδα διὰ τὰ ἐγκαταλελειμμένα μέλη μας. Διότι διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἐμεῖς ἀκριβῶς ἀναλαμβάνομεν τόσον μεγάλον κόπον, καὶ ὄχι διὰ νὰ ὁμιλήσωμεν ἁπλῶς, οὔτε διὰ νὰ ἀπολαύσωμεν τὰ χειροκροτήματα καὶ τὰς θορυβώδεις ἐπιδοκιμασίας, ἀλλὰ διὰ νὰ ἐπαναφέρωμεν εἰς τὸν δρόμον τῆς ἀληθείας αὐτούς, πού ἔχουν ἀποσπασθῆ. E Καὶ ἂς μὴ μοῦ εἴπῃ κανεὶς ἀπὸ σᾶς ὅτι· τίποτε τὸ κοινὸν δὲν ἔχω μὲ ἐκεῖνον· μακάρι νὰ ἠμποροῦσα νὰ διευθύνω τὰς ὑποθέσεις μου. Κανεὶς δὲν ἠμπορεῖ νὰ ρυθμίσῃ τὰς ὑποθέσεις του χωριστὰ ἀπὸ τὴν ἀγάπην καὶ τὴν σωτηρίαν τοῦ πλησίον. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος λέγει· «μηδεὶς τὸ ἑαυτοῦ ζητείτω, ἀλλὰ τὸ τοῦ ἑτέρου ἕκαστος, εἰδὼς ὅτι τὸ ἑαυτοῦ ἐν τῷ τοῦ πλησίον κεῖται συμφέροντι» (Α' Κορ. 10, 24). Ἐσὺ ὑγιαίνεις ἀλλὰ ὁ ἀδελφός σου εἶναι ἄρρωστος. Ἂν λοιπὸν σκέπτεσαι σωστά, θὰ πονέσῃς περισσότερον διὰ τὸν ἄρρωστον καὶ θὰ μιμηθῇς καὶ εἰς αὐτὸ τὸν μακάριον ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος λέγει· «Τίς ἀσθενεῖ, καὶ οὐκ ἀσθενῶ; Τίς σκανδαλίζεται καὶ οὐκ ἐγὼ πυροῦμαι;» (Β' Κορ. 11, 29). Ἐὰν λοιπὸν μὲ τὸ νὰ δίδωμεν δύο δραχμὰς καὶ 672 A μὲ τὸ νὰ ξοδεύωμεν ὀλίγα χρήματα εἰς τοὺς πτωχούς, δοκιμάζομεν χαράν, πόσην εὐχαρίστησιν θὰ καρποθῶμεν, ἐὰν ἠμπορέσωμεν νὰ σώσωμεν ψυχάς; Πόσην δὲ ἀμοιβὴν θὰ ἀπολαύσωμεν εἰς τὴν μέλλουσαν ζωήν; Διότι καὶ ἐδῶ, ὅσας φορὰς θὰ συναντώμεθα, μεγάλην ἀγαλλίασιν θὰ δοκιμάζωμεν ἀπὸ τὴν ἀγαθὴν αὐτὴν συνάντησίν μας, μὲ τὸ νὰ ἐνθυμούμεθα τὰς εὐεργεσίας, πού ἐκάμαμεν εἰς αὐτούς, ὅταν ὅμως τοὺς ἀντικρύσωμεν ἐκεῖ, ἐμπρὸς εἰς τὸ φοβερὸν βῆμα τοῦ Χριστοῦ, πολὺ θάρρος θὰ λάβωμεν τότε. Καὶ ὅπως οἱ ἄδικοι, οἱ πλεονέκται καὶ οἱ ἅρπαγες καὶ αὐτοὶ πού ἔχουν διαπράξει πολλὰς ἀδικίας εἰς βά-

ρες τῶν πλησίον τους, ἀφοῦ μετὰ τὸν θάνατόν τους ἀπέλθουν ἐκεῖ καὶ ἀντικρύσουν αὐτούς, ποὺ καθοιονδήποτε τρόπον ἐζημίωσαν, («ὄψονται γάρ, λέγει, αὐτοὺς πάντως», B καὶ τοῦτο γίνεται φανερὸν ἀπὸ τὴν παραβολὴν τοῦ πλουσίου καὶ τοῦ πτωχοῦ Λαζάρου), δὲν θὰ δυνηθοῦν νὰ ἀνοίξουν οὔτε τὸ στόμα των, οὔτε νὰ εἴπουν κάτι καὶ νὰ ἀπολογηθοῦν, ἀλλά, ἀφοῦ καταισχυνθοῦν καὶ καταδικασθοῦν ἀπὸ τὴν θέαν ἐκείνων, θὰ ριφθοῦν εἰς τὰ πύρινα ἐκεῖνα ποτάμια, ἔτσι λοιπὸν καὶ αὐτοὶ ποὺ ἐπαναφέρουν εἰς τὸν δρόμον τῆς σωτηρίας τοὺς ἀδελφούς των καὶ διδάσκουν καὶ κατηχοῦν, ὅταν ἀντικρύσουν αὐτούς, τοὺς ὁποίους ἔσωσαν, νὰ συνηγοροῦν ἐκεῖ διὰ λογαριασμόν τους, θὰ γεμίσουν ἀπὸ θάρρος. Καὶ διὰ νὰ δηλώσῃ αὐτὸ ὁ Παῦλος, ἔλεγε· «Καύχημα ὑμῶν ἐσμεν, καθάπερ καὶ ὑμεῖς ἡμῶν». Εἰς ποίαν περίπτωσιν, πές μου; «Ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ» (Β΄ Κορ. 1, 14). Ἐπίσης καὶ ὁ Χριστὸς παραινεῖ μὲ τὸ νὰ λέγῃ· «ποιήσατε ὑμῖν φίλους ἐκ τοῦ μαμμωνᾶ τῆς ἀδικίας, C ἵνα ὅταν ἐκλίπητε, δέξωνται ὑμᾶς εἰς τὰς αἰωνίους αὐτῶν σκηνάς» (Λουκ. 16, 9). Βλέπεις ὅτι πολὺ θάρρος θὰ προκύψῃ δι᾽ ἡμᾶς τότε, ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ τώρα εὐεργετοῦμεν; Ἐὰν δὲ ὅπου γίνεται δαπάνη χρημάτων πρόκειται τόσα πολλὰ στεφάνια, τόσος πολὺς μισθός, τόσον μεγάλη ἀμοιβή, πῶς δὲν θὰ ὑπάρξουν πολλὰ καὶ μεγάλα δι᾽ ἡμᾶς ἀγαθὰ ἐκεῖ ὅπου γίνεται ὠφέλεια τῆς ψυχῆς; Διότι ἐὰν ἡ περίφημος Ταβιθά, ποὺ ἐνέδυσε χήρας καὶ ἀνεκούφισε τὴν πτωχείαν, ἐπέστρεψεν ἀπὸ τὸν θάνατον εἰς τὴν ζωὴν καὶ τὰ δάκρυα αὐτῶν, ποὺ εὐεργετήθηκαν ἐπανέδωσαν πάλιν εἰς τὸ σῶμα τὴν ψυχήν, ποὺ εἶχεν ἀπέλθει, καὶ τοῦτο προτοῦ ἀκόμη ἔλθῃ ἡ ἡμέρα τῆς ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν, τί δὲν θὰ κατορθώσουν τὰ δάκρυα τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων, ποὺ θὰ ἔχουν διασωθῆ μὲ τὰς προσπαθείας σου; Διότι ὅπως αἱ χῆραι γυναῖκες, D ζωντανοὶ παραστάθηκαν καὶ ἐπανέφεραν εἰς τὴν ζωὴν τὴν Ταβιθά, ἔτσι καὶ ἐσένα τότε μὲ τὸ νὰ σοῦ παρασταθοῦν αὐτοὶ ποὺ τώρα ἔχεις διασώσει, θὰ συντελέσουν ὥστε νὰ ἀπολαύσῃς μεγάλην φιλανθρωπίαν καὶ θὰ σὲ ἀπαλλάξουν ἀπὸ τὴν φλόγα τῆς κολάσεως.

Αὐτὰ λοιπὸν ἀφοῦ λάβωμεν ὑπ᾽ ὄψιν, ἂς μὴ εἴμεθα θερμοὶ καὶ διακατεχώμεθα ἀπὸ ζῆλον μόνον τὴν στιγμὴν αὐτήν, ἀλλὰ τὸ πῦρ ποὺ ἔχετε τώρα, ἀνάψατέ το καὶ ἀφοῦ ἐξέλθετε ἀπ᾽ ἐδῶ μοιράσατε τὴν σωτηρίαν εἰς τὴν πόλιν, καὶ ἐὰν δὲν ξέρετε, φροντίσατε νὰ μάθετε, ποὺ ὑπάρχουν ἄνθρωποι, ποὺ πάσχουν ἀπὸ τὴν ἰουδαϊκὴν ἀρρώστιαν. Διότι ἔτσι καὶ ἡμεῖς μὲ περισσοτέραν προθυμίαν θὰ διαλεχθοῦμεν μαζί σας, ἀφοῦ πληροφορηθοῦμεν ἀπὸ τὰ

ἴδια τὰ ἔργα σας, ὅτι δὲν ἐσπείραμεν τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ εἰς πετρώδη γῆν, E ἀλλὰ καὶ ἐσεῖς θὰ γίνετε προθυμότεροι εἰς τὸ νὰ πράττετε τὴν ἀρετήν. Διότι ὅπως καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν χρημάτων ἐκεῖνος, ποὺ κερδίζει δύο χρυσᾶ νομίσματα, καταλαμβάνεται ἀπὸ μεγαλυτέραν προθυμίαν διὰ νὰ συλλέξῃ καὶ συγκεντρώσῃ δέκα καὶ εἴκοσι νομίσματα, ἔτσι καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς ἀρετῆς συμβαίνει. Αὐτὸς ποὺ κατώρθωσε καὶ ἔπραξε κάποιο καλόν, λαμβάνει ἀπὸ τὸ ἴδιο τὸ κατόρθωμά του τὴν προτροπὴν καὶ τὴν νουθεσίαν διὰ νὰ πράξῃ καὶ ἄλλα. Διὰ νὰ διασώσωμεν λοιπὸν τοὺς ἀδελφούς μας καὶ διὰ νὰ λάβωμεν συγχώρησιν διὰ τὰ ἁμαρτήματά μας ἢ καλύτερα διὰ νὰ ἀντιταχθοῦμεν μὲ πολὺ θάρρος εἰς αὐτά, καὶ διὰ νὰ προετοιμασθοῦμεν 673 A πρῶτα ἀπ᾽ ὅλα νὰ δοξάσωμεν τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, μαζὶ μὲ τὰς συζύγους, τὰ παιδιὰ καὶ τοὺς ὑπηρέτας, ἀφοῦ ἐξέλθωμεν εἰς τὴν ἄγραν καὶ τὸ κυνήγι αὐτό, ἂς ἀποσπάσωμεν ἀπὸ τὴν παγίδα τοῦ διαβόλου αὐτούς, ποὺ ἔχουν αἰχμαλωτισθῆ ἀπὸ αὐτὸν καὶ δουλεύουν εἰς τὸ θέλημά του. Καὶ ἂς μὴ ἐγκαταλείψωμεν τὸ ἔργον προτοῦ ἐξαντλήσωμεν ὅλας τὰς προσπαθείας μας, εἴτε αὐτοὶ πείθονται, εἴτε ἀπειθοῦν, πρᾶγμα μᾶλλον ἀδύνατον νὰ μὴ πεισθοῦν, ἀφόσον εἶναι χριστιανοί.

Πλὴν ὅμως διὰ νὰ μὴ ἔχετε οὔτε αὐτὴν τὴν πρόφασιν, λέγω τοῦτο, ὅτι ἐάν, ἀφοῦ ξοδεύσῃς πολλὰ λόγια καὶ χρησιμοποιήσῃς ὅλα τὰ μέσα, ποὺ ἔχεις εἰς τὴν διάθεσίν σου, τὸν ἴδῃς νὰ μὴ πείθεται, ὁδήγησέ τον εἰς τοὺς ἱερεῖς καὶ αὐτοὶ βέβαια μὲ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ θὰ δαμάσουν τὸ θήραμα, B καὶ τότε ὅλος ὁ ἔπαινος θὰ ἀνήκῃ εἰς ἐσένα, ποὺ τὸν ἐχειραγώγησες. Αὐτὰ ὀφείλετε νὰ μεταφέρετε οἱ ἄνδρες εἰς τὰς συζύγους καὶ αἱ γυναῖκες εἰς τοὺς ἄνδρας καὶ οἱ πατέρες εἰς τὰ παιδιὰ καὶ οἱ φίλοι εἰς τοὺς φίλους. Ἂς πληροφορηθοῦν καὶ οἱ Ἰουδαῖοι καὶ αὐτοί, ποὺ νομίζουν ὅτι ἀνήκουν εἰς τὰς τάξεις μας, ἐνῷ ἔχουν τὸ ἴδιον μὲ ἐκείνους φρόνημα, ὅτι ἐμεῖς φροντίζομεν καὶ ἀγρυπνοῦμεν πρὸς χάριν τῶν ἀδελφῶν μας, ποὺ λιποτακτοῦν εἰς ἐκείνους. Εἶναι δὲ βέβαιον ὅτι ἐκεῖνοι, προτοῦ προλάβωμεν ἐμεῖς, θὰ ἐκδιώξουν τοὺς δικούς μας, ποὺ συχνάζουν ἐκεῖ, καὶ κανεὶς εἰς τὸ μέλλον δὲν θὰ τολμήσῃ νὰ καταφύγῃ πρὸς αὐτοὺς καὶ τὸ σῶμα τῆς Ἐκκλησίας θὰ ἀποκαθαρθῇ. Καὶ ὁ Θεός, ὁ ὁποῖος θέλει ὅλοι οἱ ἄνθρωποι νὰ σωθοῦν καὶ νὰ γνωρίσουν τὴν ἀλήθειαν, καὶ ἐσᾶς νὰ ἐνδυναμώνῃ διὰ νὰ γίνετε κατάλληλοι διὰ τὴν ἄγραν αὐτὴν C καὶ ἐκείνους νὰ τοὺς ὁδηγήσῃ μακρυὰ ἀπὸ τὴν πλάνην ἐκείνην, καὶ ἀφοῦ μᾶς σώσῃ ὅλους, ἂς μᾶς ἀξιώσῃ νὰ ἐπιτύχωμεν τὴν οὐράνιον βασιλείαν πρὸς δόξαν του. Διότι εἰς αὐτὸν πρέπει ἡ δόξα καὶ ἡ δύναμις εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Γένοιτο!

ΛΟΓΟΣ ΟΓΔΟΟΣ

1. Ἐπέρασεν ἡ ἰουδαϊκὴ νηστεία ἢ καλύτερα ἡ ἰουδαϊκὴ μέθη. D Εἶναι βέβαια δυνατὸν νὰ μεθύσῃ κανεὶς καὶ χωρὶς κρασὶ καὶ εἶναι δυνατὸν καὶ ὁ νηφάλιος ἄνθρωπος νὰ μεθύσῃ καὶ νὰ κάμνῃ ἀπρεπείας καὶ νὰ διασκεδάζῃ ἄσωτα. Ἐὰν δὲν ἦταν δυνατὸν νὰ μεθύσῃ κανεὶς χωρὶς κρασί, δὲν θὰ ἔλεγεν ὁ προφήτης· «Οὐαὶ οἱ μεθύοντες οὐκ ἀπὸ οἴνου» (Ἡσ. 29, 9). Ἐὰν δὲν ἦταν δυνατὴ ἡ μέθη χωρὶς κρασί, δὲν θὰ ἔλεγεν ὁ Παῦλος· «μὴ μεθύσκεσθε οἴνῳ» (Ἐφεσ. 5, 18). Ἐπειδὴ ὅμως καὶ κατ' ἄλλον τρόπον εἶναι δυνατὸν νὰ μεθύσῃ ὁ ἄνθρωπος, εἶπε· «μὴ μεθύσκεσθε οἴνῳ» (Αὐτόθι). Εἶναι λοιπὸν δυνατὸν νὰ μεθύσῃ κανεὶς καὶ ἀπὸ ὀργὴν καὶ ἀπὸ ἀνεπίτρεπτον ἐπιθυμίαν καὶ ἀπὸ φιλαργυρίαν καὶ κενοδοξίαν καὶ ἀπὸ ἄπειρα ἄλλα πάθη. Διότι ἡ μέθη δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ παρασάλευσις τοῦ ὀρθοῦ λόγου καὶ παραφροσύνη καὶ ἀπώλεια τῆς ψυχικῆς ὑγείας. Συνεπῶς πολὺ σωστὰ θὰ ἠμποροῦσαμεν νὰ λέγωμεν ὅτι δὲν μεθύει μόνον αὐτός, ποὺ καταναλίσκει πολὺ κρασί, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνος ποὺ ἐκτρέφει εἰς τὴν ψυχήν του ἄλλο πάθος. E Διότι καὶ αὐτὸς ποὺ ἐρωτεύεται τὴν γυναῖκα ἄλλου καὶ ὄχι τὴν δικήν του, καὶ ἔχει σπαταλήσει τὸν καιρόν του εἰς τὰς πόρνας, καὶ αὐτὸς μεθύει. Καὶ ὅπως ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἔπιε πολὺ κρασὶ καὶ ἐπαραφέρθη καὶ ἐκστομίζει λόγια ἀνεξέλεγκτα καὶ ὅλα τὰ βλέπει ἄνω κάτω, ἔτσι καὶ αὐτός, ὁ ὁποῖος, ὡσὰν ἀπὸ γνήσιον κρασί, κατακλύζεται ἀπὸ τὴν ἀκόλαστον αὐτὴν ἐπιθυμίαν, τίποτε τὸ σωστὸν δὲν προφέρει. Ὅλα ὅσα λέγει εἶναι αἰσχρὰ καὶ διεφθαρμένα καὶ χωρὶς κανένα ἔλεγχον καὶ γεμᾶτα ἀπὸ ἐφάμαρτο γέλοιο καὶ ὅλα τὰ βλέπει συγκεχυμένα καὶ παραμένει τυφλὸς ἐμπρὸς εἰς πράγματα, ποὺ βλέπονται ὁλοκάθαρα. 674 A Τὴν γυναῖκα δὲ τὴν ὁποίαν ἐπιθυμεῖ νὰ ἀτιμάσῃ, αὐτὴν φαντάζεται παντοῦ. Καὶ ὡσὰν κάποιος, ὁ ὁποῖος τὰ ἔχει χαμένα καὶ παραπαίει, καὶ εἰς τὰς συγκεντρώσεις καὶ εἰς τὰ συμπόσια καὶ εἰς κάθε στιγμὴν καὶ κάθε τόπον, ἐνῷ τοῦ ὁμιλοῦν τόσοι πολλοὶ διὰ τόσα πολλὰ πράγματα, αὐτὸς φαίνεται νὰ μὴ ἀκούῃ, ἀλλὰ πρὸς ἐκείνην ἔχει ἀφοσιωθῆ καὶ τὴν ἁμαρτίαν φαντάζεται. Καὶ τὰ πάντα ὑποπτεύεται καὶ φοβεῖται καὶ ἡ κατάστασίς του δὲν εἶναι καλυτέρα ἀπὸ ἐκείνην εἰς τὴν ὁποίαν εὑρίσκεται κάποιο ζῷον, τὸ ὁποῖον ἔχει συλληφθῆ εἰς τὰ δίκτυα. Ἐπίσης καὶ αὐτός, ὁ ὁποῖος διακατέχεται ἀπὸ ὀργήν, εὑρίσκεται εἰς κατάστασιν μέθης. Ἔτσι λοιπὸν καὶ τὸ πρόσωπόν του πρήζεται καὶ ἡ φωνή του γίνεται ἄγρια καὶ τὰ μάτια του κοκκινίζουν καὶ ὁ νοῦς του σκοτίζεται καὶ ἡ σκέψις του χαντακώνεται, ἡ γλῶσσά του τραυλίζει, τὰ μάτια του ἀλλοιθωρίζουν B καὶ

τὰ αὐτιά ἀκούουν ἄλλα ἀντὶ ἄλλων. Ἡ ὀργὴ τὸν ἐκτύπησε εἰς τὰ μηλίγγια χειρότερα ἀπὸ τὸ δυνατώτερο κρασὶ καὶ τὸν ἀνεστάτωσε καὶ τὸν ἔζαλισεν ἀκατανόητα.

Ἐὰν δὲ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος καταλαμβάνεται ἀπὸ ὀργὴν ἢ ἀπὸ τὴν σαρκολατρείαν, μεθύσῃ, πολὺ περισσότερον ὁ ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος ἀσεβεῖ καὶ βλασφημεῖ εἰς τὸν Θεὸν καὶ ἐναντιώνεται εἰς τοὺς νόμους του καὶ δὲν θέλει νὰ ἐγκαταλείψῃ ποτὲ τὴν ἀνόητον ἰσχυρογνωμοσύνην, μεθύει καὶ γίνεται ὡσὰν τρελλὸς καὶ συμπεριφέρεται ἀθλιώτερα ἀπὸ αὐτούς, οἱ ὁποῖοι εὑρίσκονται εἰς κατάστασιν κραιπάλης καὶ ἔχουν χάσει τὸν ἔλεγχον τῆς λογικῆς, ἔστω καὶ ἂν αὐτὸς δὲν φαίνεται νὰ τὸ συναισθάνεται. Διότι τοῦτο μάλιστα εἶναι τὸ χαρακτηριστικὸν τῆς μέθης, τὸ νὰ μὴ αἰσθάνεται κανεὶς τίποτε ἐνῷ ἀσχημονεῖ. Παρομοίως λοιπὸν καὶ εἰς τὴν παραφροσύνην, τοῦτο εἶναι τὸ χειρότερον σύμπτωμα, C τὸ ὅτι οἱ ἄρρωστοι δὲν γνωρίζουν ὅτι εἶναι ἄρρωστοι. Ἔτσι καὶ οἱ Ἰουδαῖοι τώρα, ἐνῷ εἶναι μεθυσμένοι, δὲν αἰσθάνονται τὴν μέθην των. Ἡ νηστεία των λοιπόν, ἡ ὁποία εἶναι χειροτέρα ἀπὸ κάθε ἄλλη μέθη, ἔχει περάσει. Ἐμεῖς ὅμως δὲν πρέπει νὰ ἐγκαταλείψωμεν τὴν φροντίδα διὰ τοὺς ἀδελφούς μας καὶ νὰ θεωρήσωμεν τὴν μέριμνάν μας δι' αὐτοὺς ὡς παράκαιρον ἐνέργειαν. Ἀλλὰ αὐτὸ τὸ ὁποῖον κάμνουν οἱ στρατιῶται μετὰ τὴν μάχην ἀφοῦ τρέψουν εἰς φυγὴν τοὺς ἀντιπάλους των, αὐτὸ ἂς πράξωμεν καὶ ἐμεῖς τώρα. Αὐτοὶ ἀφοῦ ἐπιστρέψουν ἀπὸ τὴν καταδίωξιν τῶν ἐχθρῶν τους, δὲν τρέχουν ἀμέσως εἰς τὰς σκηνάς των, ἀλλὰ ἐπισκέπτονται πρῶτα τὸν τόπον, ὅπου ἔγινεν ἡ μάχη καὶ περιμαζεύουν ὅσους ἀπὸ τοὺς δικούς των ἔχουν πέσει κατὰ τὴν σύγκρουσιν καὶ θάπτουν αὐτοὺς οἱ ὁποῖοι ἔχουν πεθάνει. Ἐὰν δὲ μεταξὺ τῶν νεκρῶν διακρίνουν μερικούς, D οἱ ὁποῖοι ἀναπνέουν ἀκόμη, τοὺς μεταφέρουν εἰς τὰς σκηνὰς καὶ μὲ πολλὴν φροντίδα καταγίνονται εἰς τὴν θεραπείαν των. Καὶ ἀφοῦ τοὺς ἀφαιρέσουν τὸ βέλος καὶ καλέσουν ἰατροὺς καὶ τοὺς καθαρίσουν τὰ αἵματα καὶ τοὺς ἐπιθέσουν φάρμακα εἰς τὰς πληγάς των καὶ προσφέρουν κάθε περιποίησιν, τοὺς ἐπαναφέρουν εἰς τὴν ὑγείαν των. Ἔτσι λοιπὸν καὶ ἐμεῖς, ἀφοῦ μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ ἐξεδιώξαμεν τοὺς Ἰουδαίους, ἐξοπλίσαντες ἐναντίον τους τοὺς προφήτας, ἂς ἴδωμεν τώρα, ἀφοῦ ἀπὸ παντοῦ ἐπανήλθωμεν ἐδῶ, μήπως μερικοὶ ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς μας ἔπεσαν, μήπως μερικοὶ παρεσύρθηκαν ἀπὸ τὴν νηστείαν των, μήπως ἄλλοι ἐπεκοινώνησαν μαζί τους κατὰ τὴν ἑορτήν. Καὶ ἂς μὴ θάψωμεν κανένα, ἀλλ' ὅλους ἀφοῦ τοὺς πάρωμεν πίσω, ἂς τοὺς θεραπεύσωμεν. E Διότι εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν ἐξωτερικῶν πολέμων εἶναι ἀδύνατον εἰς τὸν στρα-

τιώτην νὰ ἀναστήσῃ πάλιν καὶ νὰ ἐπαναφέρῃ εἰς τὴν ζωὴν αὐτόν, ὁ ὁποῖος ἔχει πέσει διαπαντὸς καὶ ἀποθάνει. Εἰς τὸν πόλεμον ὅμως καὶ τὸν ἀγῶνα αὐτόν, καὶ ὅταν κάποιος ἔχῃ δεχθῆ καίριον κτύπημα, εἶναι δυνατόν, ἐὰν θέλωμεν, καὶ μὲ τὴν βοήθειαν τῆς θείας χάριτος, νὰ τὸν ὁδηγήσωμεν καὶ πάλιν πρὸς τὴν ζωήν. Διότι ὁ θάνατος αὐτὸς δὲν εἶναι φυσικὸς ὅπως ἐκεῖνος, ἀλλ᾽ εἶναι θάνατος τῆς προαιρέσεώς μας. Συνεπῶς εἶναι δυνατὸν νὰ ἀναστήσωμεν πάλιν τὴν προαίρεσιν, ἡ ὁποία ἀπέθανε καὶ νὰ μεταπείσωμεν τὴν ψυχήν, ἡ ὁποία ἐνεκρώθηκε ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν, 675 A νὰ ἐπανεύρῃ τὴν ζωήν της καὶ νὰ γνωρίσῃ τὸν Δεσπότην της.

2. Ἀδελφοί μου, ἂς μὴ ἀποκάμωμεν, ἂς μὴ χαλαρώσωμεν, ἂς μὴ ἀνασπασθῶμεν. Καὶ ἂς μὴ μοῦ εἴπῃ κανεὶς ἐκεῖνα τὰ λόγια, ὅτι δηλαδὴ ἔπρεπε νὰ ἀσφαλισθῶμεν πρὶν ἔλθῃ ἡ νηστεία καὶ νὰ κάμωμεν τὸ κάθε τι τότε, τώρα δὲ μετὰ τὴν νηστείαν, μετὰ τὴν διάπραξιν τῆς ἁμαρτίας, καὶ μετὰ τὴν παράβασιν, ποῖον λοιπὸν εἶναι τὸ ὄφελος; Ἐὰν βέβαια κάποιος γνωρίζῃ, τί σημαίνει τέλος πάντων ἀδελφικὴ πρόνοια, γνωρίζει καὶ αὐτό, ὅτι τώρα δηλαδὴ πρέπει ἐξάπαντος νὰ κινηθοῦμεν καὶ νὰ ἐπιδείξωμεν κάθε προθυμίαν. Δὲν ἀρκεῖ λοιπὸν νὰ ἀσφαλίζωμεν μόνον τοὺς ἀδελφούς μας προτοῦ διαπράξουν τὴν ἁμαρτίαν, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὰ ἁλισθήματα πρέπει νὰ τείνωμεν τὸ χέρι μας διὰ νὰ τοὺς σηκώσωμεν. B Διότι καὶ ὁ Θεός, ἐὰν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ἔκαμνε αὐτὸ καὶ ἐξησφάλιζε τὸν ἄνθρωπον μόνον προτοῦ διαπράξῃ τὴν ἁμαρτίαν, μετὰ δὲ τὴν ἁμαρτίαν τὸν κατεδίκαζε καὶ τὸν ἄφηνε νὰ κεῖται συνεχῶς πεσμένος, κανεὶς ἀπὸ ἡμᾶς δὲν θὰ εἶχε σωθῆ ποτέ. Ἀλλὰ δὲν ἐνεργεῖ ἔτσι. Διότι εἶναι φιλάνθρωπος καὶ ἥμερος καὶ ἐπιθυμεῖ σφόδρα τὴν σωτηρίαν μας καὶ ἐπιδεικνύει πολλὴν πρόνοιαν καὶ μετὰ τὰ ἁμαρτήματά μας. Ἄλλωστε καὶ διὰ τὸν Ἀδὰμ ἐπρονόησε προτοῦ διαπράξῃ τὴν ἁμαρτίαν καὶ εἶπε πρὸς αὐτόν· «ἀπὸ παντὸς ξύλου τοῦ ἐν τῷ παραδείσῳ βρώσει φάγῃ, ἀπὸ δὲ τοῦ ξύλου τοῦ γινώσκειν καλὸν καὶ πονηρὸν οὐ φάγεσθε ἀπ᾽ αὐτοῦ· ᾗ δ᾽ ἂν ἡμέρᾳ φάγητε, θανάτῳ ἀποθανεῖσθε» (Γεν. 2, 16· 17). Νά λοιπὸν ὁ Θεὸς καὶ μὲ τὴν εὐκολίαν τοῦ νόμου καὶ μὲ τὴν ἀφθονίαν τῶν ἐπιτρεπομένων πραγμάτων, C καὶ μὲ τὴν τιμωρίαν τῆς μελλοντικῆς κολάσεως καὶ μὲ τὴν ταχύτητα τῆς ἐπιβολῆς τῆς ποινῆς (διότι δὲν εἶπε μετὰ μίαν καὶ δύο καὶ τρεῖς ἡμέρας, ἀλλὰ τὴν ἰδίαν ἡμέραν, κατὰ τὴν ὁποίαν θὰ ἔτρωγαν, θὰ ἀπέθνησκαν), καὶ μὲ κάθε μέσον, ποὺ ἀπῃτεῖτο νὰ ἀσφαλισθῇ ὁ ἄνθρωπος, τὸν ἠσφάλισεν. Ἐπειδὴ ὅμως καὶ μετὰ τόσην πρόνοιαν καὶ διδασκαλίαν καὶ νουθεσίαν καὶ εὐεργεσίαν ἔπεσεν ὁ ἄνθρωπος καὶ δὲν ἐφύλαξε τὰ προστάγματα, ὁ Θεὸς

δὲν εἶπεν αὐτό· τί χρειάζεται λοιπὸν ἡ περαιτέρω φροντίδα; Ποῖον τὸ κέρδος; Ἔφαγε ἀπὸ τὸν καρπὸν καὶ ἔπεσε, παρεβίασε τὸν νόμον μου, ἐπίστευσεν εἰς τὸν διάβολον, ἀτίμασε τὴν ἐντολήν μου, ἔλαβε τὸ κτύπημα, D ἔγινε νεκρὸς παραδόθηκε εἰς τὸν θάνατον, καταδικάσθηκε, διατί λοιπὸν νὰ συζητῶ μαζί του; Τίποτε ἀπὸ ὅλα αὐτὰ δὲν εἶπε. Ἀλλὰ ἀμέσως ἔτρεξε κοντά του καὶ συνωμίλησε μαζί του καὶ τὸν παρηγόρησε καὶ πάλιν ἄλλο φάρμακον τοῦ ἐπρόσφερε, τὸ φάρμακον τῆς ὀδύνης καὶ τοῦ σωματικοῦ μόχθου. Καὶ δὲν παραιτήθηκε ἀπὸ τὸ νὰ κάμνῃ τὸ κάθε τι καὶ νὰ διαπραγματεύεται, ὡς τὴν ὥραν ἐκείνην κατὰ τὴν ὁποίαν ἀνέστησε τὴν φύσιν, ἡ ὁποία ἔπεσε καὶ τὴν ἀπήλλαξεν ἀπὸ τὸν θάνατον καὶ τὴν ἐχειραγώγησε πρὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τῆς ἐχάρισε ἀγαθὰ μεγαλύτερα ἀπὸ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἔχασε, διὰ νὰ διδάξῃ μὲ τὰ ἔργα αὐτὰ τὸν διάβολον ὅτι δὲν ἐκέρδισε τίποτε ἀπὸ τὴν συκοφαντίαν ἐκείνην, ἀλλὰ ἀφοῦ ἐξεδίωξε τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τὸν παράδεισον θὰ τοὺς ἰδῇ μετ᾽ ὀλίγον εἰς τοὺς οὐρανοὺς νὰ συναναστρέφωνται μὲ τοὺς ἀγγέλους. E

Τὸ ἴδιον ἔκαμεν ὁ Θεὸς καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ Κάϊν. Διότι καὶ ἐκεῖνον προτοῦ διαπράξῃ τὴν ἁμαρτίαν ἠσφάλιζε καὶ προειδοποιοῦσε μὲ τὸ νὰ τοῦ λέγῃ· «ἥμαρτες, ἡσύχασον· πρὸς σὲ ἡ ἀποστροφὴ αὐτοῦ καὶ σὺ ἄρξεις αὐτοῦ» (Γεν. 4, 7). Βλέπε πόσην σοφίαν καὶ σύνεσιν ἐπιδεικνύει ὁ Θεός! Διὰ τοῦτο φοβήθηκες, λέγει, διὰ νὰ μὴ σὲ ἐκτοπίσῃ ἀπὸ τὴν προεδρίαν τῶν προνομίων τῆς πρωτοτοκίας, λόγῳ τῆς τιμῆς ποὺ τοῦ ἔκαμα, διὰ νὰ μὴ σοῦ ἁρπάξῃ τὴν ἐξουσίαν, ἡ ὁποία σοῦ ἐταίριαζε. Ἔπρεπε βέβαια οἱ πρωτότοκοι νὰ εἶναι περισσότερον σεβαστοὶ ἀπὸ τοὺς δευτεροτόκους. Ἔχε θάρρος, λέγει καὶ μὴ φοβεῖσαι καὶ μὴ ἀγωνιᾷς δι᾽ αὐτό. 676 A «Πρὸς σὲ ἡ ἀποστροφὴ αὐτοῦ καὶ σὺ αὐτοῦ ἄρξεις». Αὐτὸ ποὺ λέγει σημαίνει τὸ ἑξῆς: Κράτησε τὴν τιμήν, ἡ ὁποία ἀνήκει εἰς τὸν πρωτότοκον καὶ γίνε διὰ τὸν ἀδελφόν σου καταφυγή, σκέπη καὶ προστασία. Κυβέρνησέ τον καὶ γίνε κύριός του. Πρόσεχε μόνον μὴ προχωρήσῃς εἰς τὸν φόνον του καὶ μὴ καταλήξῃς εἰς τὴν σφαγήν του. Ἀλλ᾽ ὅμως ἐκεῖνος οὔτε μὲ αὐτὰ ὑπήκουσε. Δὲν ἡσύχασε. Διέπραξε τὴν βδελυρὰν ἐκείνην πρᾶξιν καὶ ἐβύθισε μὲ τὴν δεξιάν του τὸ μαχαίρι εἰς τὸν ἀδελφικὸν λαιμόν. Τί λοιπόν; Εἶπεν ὁ Θεὸς μετὰ ἀπὸ αὐτό, ἂς τὸν ἐγκαταλείψωμεν εἰς τὸ ἑξῆς; Ποῖον ὄφελος θὰ προκύψῃ ἀπὸ τὴν περαιτέρω φροντίδα; Διέπραξε τὸν φόνον, ἐσκότωσε τὸν ἀδελφόν του, B περιεφρόνησε τὴν νουθεσίαν μου, ἀπετόλμησεν ἀθεράπευτον καὶ ἀσυγχώρητον σφαγήν, ἂν καὶ τοῦ ἐπιδείχθηκε τόση μεγάλη πρόνοια καὶ τοῦ ἔγινε τόση

μεγάλη διδασκαλία καὶ συμβουλή. Δὲν ἔλαβεν ὑπ' ὄψιν του τίποτε ἀπὸ ὅλα αὐτὰ καὶ τίποτε δὲν ἐστάθηκε ἱκανὸν νὰ τὸν μεταβάλη. Ἂς τὸν ἐγκαταλείψω καὶ ἂς τὸν ἀπορρίψω τοῦ λοιποῦ καὶ ἂς μὴ καταξιωθῆ νὰ ἀκούση ἐκ μέρους μου οὔτε ἕνα λόγον.

Ὁ Θεὸς οὔτε εἶπεν οὔτε ἔπραξε κάτι παρόμοιον. Ἀλλὰ πάλιν ἔρχεται κοντά του καὶ τὸν διορθώνει καὶ τοῦ λέγει· «Ποῦ Ἄβελ ὁ ἀδελφός σου;» (Γεν. 4, 9· 10). Καὶ δὲν τὸν ἀφήνει οὔτε ὅταν ἐκεῖνος ἀρνεῖται, ἀλλὰ καὶ χωρὶς τὴν θέλησίν του τὸν ὁδηγεῖ εἰς τὴν προετοιμασίαν τῆς ὁμολογίας. Καὶ ὅταν ἀπήντησεν «οὐκ οἶδα», τότε ὁ Θεὸς τοῦ λέγει· «φωνὴ αἵματος τοῦ ἀδελφοῦ σου βοᾷ πρός με». Αὐτὸ τὸ πρᾶγμα, λέγει, δηλαδὴ τὸ αἷμα, φανερώνει τὸν ἄνανδρον φονέα. C Τί λοιπὸν λέγει ὁ Κάϊν; «Μείζων ἡ αἰτία μου τοῦ ἀφεθῆναί με. Καὶ εἰ ἐκβάλλεις με ἀπὸ τῆς γῆς καὶ ἀπὸ τοῦ προσώπου σου κρυβήσομαι» (Γεν. 4, 13· 14). Αὐτὸ δὲ ποὺ λέγει σημαίνει τὸ ἑξῆς: Διέπραξα ἁμαρτίαν ἀρκετὰ μεγάλην, ὥστε νὰ μὴ μοῦ ἀξίζη ἡ συγχώρησις, ἡ ἐπιείκεια καὶ ἡ ἄφεσις. Πλὴν ὅμως, ἐὰν θελήσης νὰ πάρης ἐκδίκησιν διὰ τὴν πρᾶξιν μου, θὰ μείνω ἐκτεθειμένος παντοῦ, ἀφοῦ ἀπογυμνωθῶ ἀπὸ τὴν δικήν σου συμμαχίαν. Καὶ ὁ Θεὸς τί ἀπήντησε λοιπόν; «Οὐχ οὕτως, πᾶς ὁ ἀποκτείνας Κάϊν, ἑπτὰ ἐκδικούμενα παραλύσει» (Γεν. 4, 15). Μὴ τὸ φοβεῖσαι αὐτό, λέγει. Θὰ ζήσης πολλὰ χρόνια. Καὶ ἂν κάποιος σὲ φονεύση, θὰ γίνη αἴτιος διὰ νὰ τιμωρηθῆ πολύ. Πράγματι ὁ ἀριθμὸς ἑπτὰ εἰς τὴν Γραφὴν σημαίνει ἀπροσδιόριστον πλῆθος. Ἐπειδὴ λοιπὸν ὁ Κάϊν ὑπέστη πολλὰς τιμωρίας, ἀγωνίαν, τρόμον, D στεναγμούς, δυσθυμίαν καὶ σωματικὴν παράλυσιν, αὐτὸς ὁ ὁποῖος θὰ σὲ φονεύση, λέγει, θὰ σὲ ἀπαλλάξη καὶ ἀπὸ τὰς τιμωρίας αὐτάς, ἀλλὰ καὶ ὁ ἴδιος θὰ ἐπισύρη κατὰ τοῦ ἑαυτοῦ του τὴν τιμωρίαν. Καὶ φαίνεται μὲν ὁ λόγος ὅτι εἶναι σκληρὸς καὶ φορτικός, φανερώνει ὅμως πολλὴν μέριμναν. Ἐπειδὴ ἤθελε βέβαια νὰ σωφρονίση τοὺς μεταγενεστέρους, ἐπενόησε τέτοιον τρόπον τιμωρίας, ὁ ὁποῖος θὰ ἠμποροῦσε νὰ ἀπαλλάξη αὐτὸν ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν. Διότι ἐὰν ἐφόνευεν αὐτὸν ἀμέσως θὰ ἔφευγεν ἀπὸ τὴν ζωὴν καὶ θὰ παρέμεινε κρυμμένη ἡ ἁμαρτία του καὶ ἔτσι δὲν θὰ ἐγίνετο γνωστὴ εἰς αὐτούς, οἱ ὁποῖοι θὰ ἤρχοντο ἔπειτα. Τώρα ὅμως μὲ τὸ νὰ τοῦ ἐπιτραπῆ νὰ ζήση πολλὰ χρόνια μέσα εἰς τὸν τρόμον ἐκεῖνον, καὶ διδάσκαλος ἐγίνετο εἰς ὅλους ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι τὸν ἐγνώριζαν, μὲ τὸ νὰ τοὺς παραινῆ μὲ τὴν θέαν καὶ τὸν σωματικὸν κλονισμόν, νὰ μὴ ἀποτολμήσουν ποτὲ νὰ διαπράξουν τέτοια ἁμαρτήματα, διὰ νὰ μὴ πάθουν τὰ ἴδια, E καὶ ὁ ἴδιος πάλιν ἐγίνετο καλύτερος. Διότι ὁ τρόμος καὶ ὁ φόβος καὶ ἡ συντρο-

φία μὲ τὴν ἀγωνίαν καὶ ἡ σωματικὴ παράλυσις, ὡσὰν εἰς κάποιον δεσμωτήριον, τὸν ἐκρατοῦσαν. Καὶ ἔτσι πάλιν δὲν ἐπέτρεπαν οὔτε εἰς ἄλλον νὰ διαπράξη παρόμοιον κακούργημα καὶ συνεχῶς τοῦ ὑπενθύμιζε τὸ πρῶτον ἁμάρτημα καὶ μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν καθιστοῦσε σωφρονεστέραν τὴν ψυχήν του.

8. Ἀλλ' ἐνῷ λοιπὸν λέγω τὰ πράγματα αὐτά, ἦλθεν εἰς τὸν νοῦν μου, 677 A νὰ φέρω εἰς τὸ μέσον καὶ νὰ ἐξετάσω, διατί μολονότι αὐτὸς ὡμολόγησε τὴν ἁμαρτίαν του καὶ κατεδίκασε τὴν πρᾶξιν του καὶ μολονότι εἶπεν ὅτι διέπραξεν ἁμάρτημα, τὸ ὁποῖον ξεπερνᾷ τὴν συγχώρησιν, καὶ εἶναι ἀνάξιος διὰ κάθε συγγνώμην, ὄχι μόνον δὲν κατώρθωσε νὰ ἀπαλείψη τὰ ἁμαρτήματά του, (ἂν καὶ ὁ προφήτης λέγει βέβαια· «Λέγε σὺ τὰς ἀνομίας σου πρῶτον, ἵνα δικαιωθῆς» Ἡσ. 43, 26), ἀλλὰ καὶ κατεκρίθηκε; Διότι δὲν ὡμολόγησεν, ὅπως ὁ προφήτης συνέστησε. Διότι ὁ προφήτης δὲν εἶπεν ἁπλῶς· «λέγε σὺ τὰς ἀνομίας σου», ἀλλ' εἶπε· «λέγε σὺ πρῶτος τὰς ἀνομίας σου». Αὐτὸ εἶναι τὸ ζητούμενον: ὄχι τὸ νὰ εἴπη ἁπλῶς, ἀλλὰ τὸ νὰ ὁμιλήση πρῶτος, τὸ νὰ μὴ ἀναμείνη τὸν ἐλεγκτὴν καὶ τὸν κατήγορον. Αὐτὸς ὅμως δὲν ὡμίλησε πρῶτος, B ἀλλὰ ἐπερίμενε νὰ ἐλεγχθῆ πρῶτα ἀπὸ τὸν Θεὸν καὶ ἔπειτα ἐνῷ ὁ Θεὸς τὸν ἤλεγχε ἐκεῖνος ἠρνεῖτο, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἦταν πολὺ χειρότερον. Ἀφοῦ ὅμως τοῦ ἐφανέρωσε τὴν πρᾶξίν του, τότε ὡμολόγησε τὴν ἁμαρτίαν του, ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶναι ἐξομολόγησις. Καὶ σὺ λοιπόν, ἀγαπητέ μου, ὅταν ἁμαρτήσης μὴ περιμένης τὴν κατηγορίαν ἀπὸ ἄλλον, ἀλλὰ προτοῦ κατηγορηθῆς καὶ μηνυθῆς, σὺ πρῶτος καταδίκαζε τὰς πράξεις σου, διότι ἐὰν ἄλλος σὲ ἐλέγξη, τὸ κατόρθωμα δὲν εἶναι πλέον τῆς δικῆς σου ἐξομολογήσεως, ἀλλ' ἡ διόρθωσις εἶναι ἔργον ἐκείνου, ὁ ὁποῖος ἔκαμε τὸν ἔλεγχον. Διὰ τοῦτο καὶ κάποιος ἄλλος λέγει· «δίκαιος ἑαυτοῦ κατήγορος ἐν πρωτολογίᾳ» (Παροιμ. 18, 17). Τὸ ζητούμενον λοιπὸν δὲν συνίσταται εἰς τὸ νὰ κατηγορήση κανεὶς τὸν ἑαυτόν του, C ἀλλὰ εἰς τὸ νὰ κατηγορήση πρῶτος τὸν ἑαυτόν του καὶ νὰ μὴ περιμένη τοὺς ἐλέγχους ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Ὁ Πέτρος λοιπὸν ὕστερα ἀπὸ ἐκείνην τὴν φοβερὰν ἄρνησίν του, ἐπειδὴ γρήγορα θυμήθηκε τὸ ἁμάρτημά του καὶ χωρὶς κανεὶς νὰ τὸν ἐλέγχη ὡμολογοῦσε τὸ πλημμέλημά του καὶ πικρὰ ἔκλαυσε, τόσον ἐκαθάρισε τὸ ἁμάρτημα τῆς ἀρνήσεώς του, ὥστε καὶ πρῶτος μεταξὺ τῶν ἀποστόλων ἀνεδείχθηκε καὶ ὁλόκληρος ἡ οἰκουμένη τοῦ ἐνεχειρίσθη (Ματθ. 26).

Ἀλλ' αὐτὸ τὸ ὁποῖον ἔλεγα (πρέπει βέβαια νὰ ἐπανέλθω εἰς τὸ προκείμενον θέμα), ἱκανοποιητικά, κατὰ τὴν γνώμην μου, ὁ λόγος τὸ ἀπέδειξεν ἀπὸ ὅσα μέχρι τώρα εἴπαμεν, ὅτι δηλαδὴ δὲν πρέπει νὰ παραμελοῦμεν τοὺς ἀδελφούς μας ὅταν σφάλλουν, οὔτε νὰ τοὺς περιφρονοῦμεν, ἀλλὰ νὰ τοὺς ἀσφαλίζωμεν προτοῦ διαπράξουν τὴν ἁμαρτίαν καὶ νὰ ἐπιδεικνύωμεν δι' αὐτοὺς πολλὴν φροντίδα καὶ μετὰ τὴν ἁμαρτίαν. D Ἔτσι ἐνεργοῦν καὶ οἱ ἰατροί. Διότι καὶ αὐτοὶ συνιστοῦν εἰς τοὺς ἀνθρώπους ὅταν εἶναι ὑγιεῖς ἐκεῖνα τὰ ὁ-

ποία ἠμποροῦν νὰ διαφυλάξουν τὴν ὑγείαν των καὶ νὰ ἀπομακρύνουν κάθε ἀσθένειαν. Ὅταν ὅμως οἱ ἄνθρωποι περιφρονήσουν τὰς συστάσεις των καὶ περιπέσουν εἰς ἀσθένειαν δὲν τοὺς παραμελοῦν, ἀλλ᾽ ἐπιδεικνύουν τότε πολλὴν ἐπιμέλειαν, διὰ νὰ τοὺς ἀπαλλάξουν ἀπὸ τὰ νοσήματα. Καὶ ὁ Παῦλος ἔτσι ἐνήργησε. Δὲν παρημέλησε λοιπὸν ἐκεῖνον τὸν πόρνον μετὰ τὴν ἁμαρτίαν ἐκείνην, μετὰ τὴν φοβερὰν ἐκείνην παρανομίαν, ἡ ὁποία δὲν ἀπαντᾶται οὔτε μεταξὺ τῶν εἰδωλολατρῶν, ἀλλ᾽ ἐνῷ ἐκεῖνος ἀφηνίαζε καὶ δὲν ἤθελε νὰ δεχθῇ τὴν θεραπείαν καὶ ἐκλωτσοῦσε καὶ ἀπεμακρύνετο ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν, τὸν ὡδήγησεν εἰς τὴν θεραπείαν καὶ μάλιστα κατὰ τέτοιον τρόπον, E ὥστε νὰ τὸν ἑνώσῃ καὶ πάλιν μὲ τὸ σῶμα τῆς Ἐκκλησίας. Καὶ δὲν διερωτήθηκε· ποῖον τὸ κέρδος νὰ ἀσχολοῦμαι μαζί του; Ποῖον τὸ ὄφελος; Αὐτὸς ἐπόρνευσε, διέπραξε τὴν ἁμαρτίαν, δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἀπομακρυνθῇ ἀπὸ τὴν ἀσέλγειαν. Καὶ ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὰ ἔχει γίνει ἀλαζονικὸς καὶ μεγαλοφρονεῖ καὶ ἔτσι κάμνει ἀθεράπευτον τὴν πληγήν του. Ἂς τὸν ἀφήσωμεν λοιπὸν καὶ ἂς τὸν ἐγκαταλείψωμεν. Τίποτε ἀπὸ ὅλα αὐτὰ δὲν εἶπεν. Ἀλλὰ ἀκριβῶς διὰ τὴν περίπτωσιν αὐτὴν κατέβαλε τότε πολλὴν φροντίδα, ἐπειδὴ εἶδεν ὅτι αὐτὸς εἶχε κατολισθήσει εἰς ἀπερίγραπτον κακίαν καὶ δὲν παραιτήθηκε ἀπὸ τὸ νὰ τὸν ἐκφοβίζῃ, 678 A νὰ τὸν ἀπειλῇ, νὰ τὸν τιμωρῇ καὶ μόνος του καὶ μαζὶ μὲ ἄλλους νὰ κάμνῃ καὶ νὰ πραγματεύεται τὸ κάθε τι, ἕως ὅτου τὸν ὡδήγησεν εἰς τὴν συνειδητοποίησιν τῆς ἁμαρτίας καὶ τῆς παραβάσεως τοῦ ἠθικοῦ νόμου καὶ τὸν ἀπήλλαξεν ὁλότελα ἀπὸ κάθε ρύπον. Τὸ ἴδιον λοιπὸν κάμε καὶ σύ. Νὰ μιμηθῇς τὸν Σαμαρείτην τοῦ Εὐαγγελίου, ὁ ὁποῖος ἐπέδειξε τόσην μεγάλην φροντίδα διὰ τὸν τραυματίαν. Διότι ἀπ᾽ ἐκεῖ ἐπέρασε καὶ ὁ λευΐτης καὶ ὁ φαρισαῖος καὶ κανεὶς ἀπὸ τοὺς δύο αὐτοὺς δὲν ἔσκυψε ἐπάνω εἰς τὸν τραυματίαν, ὁ ὁποῖος ἔκειτο κάτω, ἀλλὰ χωρὶς καμμίαν συμπόνοιαν καὶ μὲ σκληρότητα τὸν ἄφησαν καὶ ἔφυγαν. Κάποιος ὅμως Σαμαρείτης, χωρὶς νὰ ἔχῃ καμμίαν ἀπὸ πουθενὰ συγγένειαν μὲ αὐτόν, δὲν ἐπροσπέρασεν, ἀλλὰ ἀφοῦ ἐστάθηκε τὸν ἐλέησε καὶ ἔσταξεν εἰς τὰς πληγάς του λάδι καὶ κρασί. Ἔπειτα τὸν ἔβαλε καβάλα εἰς τὸ ὑποζύγιον, τὸν ὡδήγησεν εἰς τὸ πανδοχεῖον καὶ ἔδωκεν εἰς τὸν ξενοδόχον ἕνα χρηματικὸν ποσὸν καὶ τοῦ ὑποσχέθηκε καὶ ἄλλο ποσὸν ἐπὶ πλέον χάριν τῆς θεραπείας B ἑνὸς ἀνθρώπου μὲ τὸν ὁποῖον δὲν εἶχε καμμίαν σχέσιν συγγενείας. Καὶ δὲν εἶπε πρὸς τὸν ἑαυτόν του: Διατί νὰ ἐνδιαφέρωμαι δι᾽ αὐτόν; Ἐγὼ εἶμαι Σαμαρείτης καὶ τίποτε τὸ κοινὸν δὲν ὑπάρχει μεταξύ μας. Εὑρισκόμεθα μακρυὰ ἀπὸ τὴν πόλιν καὶ δὲν ἠμπορεῖ νὰ βαδίσῃ. Ἔπειτα διατί, ἐὰν δὲν ἀνθέξῃ λόγῳ τῆς μακρυνῆς ὁδοιπορίας, νὰ τὸν μεταφέρω νεκρὸν καὶ νὰ διακινδυνεύσω νὰ συλληφθῶ διὰ σφαγὴν καὶ νὰ θεωρηθῶ ὑπεύθυνος διὰ τὸν φόνον; Πράγματι, πολλὰς φοράς, πολλοὶ διαβάται, οἱ ὁποῖοι βλέπουν εἰς τὸν δρόμον τους πληγωμένους καὶ σφαδάζοντας ἀνθρώπους, διὰ τοῦτο τοὺς προσπερνοῦν μὲ ἀδιαφορίαν, μολονότι δὲν

διστάζουν νὰ τοὺς ἀναλάβουν καὶ νὰ τοὺς μεταφέρουν καὶ δὲν λυποῦνται νὰ ξοδεύσουν χρήματα, ἀλλ᾽ ἐπειδὴ φοβοῦνται μήπως καὶ οἱ ἴδιοι συρθοῦν εἰς τὰ δικαστήρια, σὰν ὑπεύθυνοι διὰ τὸν τραυματισμὸν ἢ τὸν φόνον. C Ἀλλ᾽ ἐκεῖνος ὁ πρᾶος καὶ φιλάνθρωπος, τίποτε ἀπὸ ὅλα αὐτὰ δὲν ἐφοβήθηκε, ἀλλὰ ἀφοῦ τὰ περιεφρόνησεν ὅλα τὸν ἀνέβασεν εἰς τὸ ὑποζύγιον καὶ τὸν ὡδήγησεν εἰς τὸ πανδοχεῖον. Τίποτε ἀπὸ αὐτὰ δὲν ὑποπτεύετο, οὔτε κίνδυνον, οὔτε χρηματικὴν δαπάνην, οὔτε τίποτε ἄλλο. Ἐὰν ὅμως ὁ Σαμαρείτης ἐφάνηκε τόσον φιλάνθρωπος καὶ πρᾶος εἰς ἄγνωστον ἄνθρωπον, ποίαν συγχώρησιν θὰ ἠμπορέσωμεν νὰ λάβωμεν ἡμεῖς, ὅταν ἀμελοῦμεν διὰ τοὺς ἀδελφούς μας, οἱ ὁποῖοι εὑρίσκονται εἰς μεγαλύτερα κακά; Πράγματι καὶ αὐτοί, οἱ ὁποῖοι τώρα ἐνήστευσαν, περιέπεσαν εἰς τοὺς λῃστὰς Ἰουδαίους, οἱ ὁποῖοι μάλιστα εἶναι φοβερώτεροι ἀπὸ ὅλους τοὺς λῃστὰς καὶ ἀπεργάζονται μεγαλύτερα κακὰ εἰς ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι πίπτουν εἰς τὰ χέρια των. D Διότι αὐτοὶ δὲν τοὺς ἐξέσχισαν τὰ ἐνδύματα, οὔτε τοὺς ἐπροξένησαν σωματικὰς πληγάς, ὅπως τότε οἱ λῃσταὶ ἐκεῖνοι (τῆς παραβολῆς), ἀλλὰ κατεπλήγωσαν τὴν ψυχήν των καὶ ἀφοῦ τοὺς ἐπροκάλεσαν ἀμέτρητα τραύματα καὶ τοὺς ἄφησαν νὰ κείτωνται εἰς τὸν λάκκον τῆς ἀσεβείας, ἔτσι ἔφυγαν.

4. Ἂς μὴ ἀδιαφορήσωμεν ἐμπρὸς εἰς μίαν τέτοιαν τραγῳδίαν καὶ ἂς μὴ προσπεράσωμεν σκληροὶ ἐμπρὸς ἀπὸ ἕνα τόσον ἐλεεινὸν θέαμα. Ἀλλὰ καὶ ἂν ἄλλοι κάμνουν αὐτό, σὺ μὴ τὸ κάμῃς. Μὴ εἴπῃς εἰς τὸν ἑαυτόν σου· ἐγὼ εἶμαι λαϊκὸς ἄνθρωπος, ἔχω γυναῖκα καὶ παιδιά, αὐτὰ εἶναι τῶν ἱερέων, αὐτὰ εἶναι ὑπόθεσις τῶν μοναχῶν. Διότι αὐτὰ δὲν ἐπικαλέσθηκε οὔτε ἐκεῖνος ὁ Σαμαρείτης. Ποῦ εἶναι τώρα οἱ ἱερεῖς; E Ποῦ εἶναι τώρα οἱ φαρισαῖοι; Ποῦ εἶναι οἱ διδάσκαλοι τῶν Ἰουδαίων; Ἔτσι τὸ κέρδος ἅρπαξεν ὡσὰν νὰ εὕρηκε κάποιον σπουδαῖον θήραμα. Καὶ σὺ λοιπόν, ὅταν ἴδῃς κάποιον νὰ ἔχῃ ἀνάγκην ἀπὸ σωματικὴν ἢ ψυχικὴν θεραπείαν, μὴ λέγῃς εἰς τὸν ἑαυτόν σου, διατί δὲν ἐθεράπευσεν αὐτὸν ὁ δεῖνα ἢ ὁ δεῖνα, ἀλλὰ ἀπάλλαξέ τον ἀπὸ τὴν ἀρρώστιαν καὶ μὴ ζητῇς ἀπὸ ἐκείνους εὐθύνας διὰ τὴν ἀμέλειαν. Πές μου, ἐὰν εὕρῃς κάτω χρυσὸν νόμισμα, μήπως σκέπτεσαι καὶ λέγῃς εἰς τὸν ἑαυτόν σου, διατί ὁ δεῖνα ἢ ὁ δεῖνα δὲν τὸ ἐπῆραν, ἀλλὰ δὲν σπεύδεις νὰ τὸ ἁρπάξῃς προτοῦ τὸ ἁρπάξουν ἄλλοι; 679 A Ἔτσι νὰ σκέπτεσαι καὶ σχετικὰ μὲ τοὺς ἀδελφούς μας, οἱ ὁποῖοι ἔχουν πέσει, καὶ νὰ θεωρῇς ὅτι εὕρηκες θησαυρόν, τὴν μέριμναν δι᾽ ἐκείνους. Διότι ἐὰν ἐνσταλάξῃς εἰς αὐτόν, καθὼς τὸ λάδι εἰς τὴν πληγήν, τὴν διδασκαλίαν τοῦ λόγου, ἐὰν μὲ τὴν εὐγένειάν σου τὸν περιβάλῃς, καθὼς μὲ τοὺς ἐπιδέσμους τὰς πληγάς, ἐὰν τὸν θεραπεύσῃς μὲ τὴν ἐπιμονὴν καὶ τὴν καρτερίαν, αὐτὸς θὰ σὲ καταστήσῃ εὐπορώτερον, παρὰ ἐὰν εἶχες ὁλόκληρον τὸ θησαυροφυλάκιον. «Ὁ γὰρ ἐξαγαγὼν τίμιον, λέγει, ἐξ ἀναξίου, ὡς στόμα μου ἔσται» (Ἱερ. 15, 19). Τί θὰ ἠμποροῦσε νὰ ἐξισωθῇ μὲ αὐτό; Αὐ-

τὸ τὸ ὁποῖον δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἐπιτύχῃ οὔτε ἡ νηστεία, οὔτε ὁ ὕπνος κατάχαμα, οὔτε αἱ ὁλονύκτιοι προσευχαί, οὔτε τίποτε ἄλλο, τὸ ἐπιτυγχάνει ἡ σωτηρία τοῦ ἀδελφοῦ μας. Σκέψου πόσα καὶ πόσας φορὰς ἡμάρτησε τὸ στόμα, πόσα αἰσχρόλογα ἐξεστόμισε, πόσας ὕβρεις ἐξέρασε καὶ τότε δὲν θὰ διστάσῃς νὰ ἀναλάβῃς τὴν φροντίδα διὰ τὸν ἀδελφόν σου, ὁ ὁποῖος ἔχει πέσει. Διότι μὲ ἕνα καὶ μόνον τέτοιο κατόρθωμα θὰ ἠμπορέσῃς νὰ ἀποκαθάρῃς ὅλον ἐκεῖνον τὸν βόρβορον. **B** Καὶ διατί λέγω θὰ ἀποκαθάρῃς; Τὸ στόμα σου θὰ τὸ κάμῃς στόμα τοῦ Θεοῦ. Ποία μεγαλυτέρα τιμὴ ἀπὸ αὐτὴν θὰ ἠμποροῦσε νὰ γίνῃ; Μήπως ἐγὼ ἐπαγγέλλομαι αὐτά; Ὄχι! Ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς εἶπε τοῦτο, ὅτι δηλαδή, ἐὰν ὁδηγήσῃς ἔστω καὶ ἕνα ἄνθρωπον εἰς σωτηρίαν, τὸ στόμα σου θὰ γίνῃ, ὅπως τὸ στόμα μου, καθαρὸν καὶ ἅγιον.

Μὴ λοιπὸν ἀδιαφοροῦμεν διὰ τοὺς ἀδελφούς μας, μήτε περιερχόμενοι νὰ λέγωμεν, πόσοι ἐνήστευσαν μαζὶ μὲ τοὺς Ἰουδαίους, πόσοι παρασύρθηκαν; Ἀλλὰ ἂς φροντίζωμεν δι᾿ αὐτούς. Καὶ ἐὰν αὐτοί, οἱ ὁποῖοι ἐνήστευσαν εἶναι πολλοί, ἐσὺ ἀγαπητέ μου, μὴ κοινολογῇς τὸ πρᾶγμα καὶ μὴ δυσφημῇς τὴν συμφορὰν τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ θεράπευσέ την. Καὶ ἐὰν κάποιος εἴπῃ ὅτι πολλοὶ ἐνήστευσαν, φίμωσε τὸ στόμα του, **C** διὰ νὰ μὴ διαδοθῇ ἡ φήμη αὐτὴ καὶ πές του· ἐγὼ δὲν γνωρίζω κανένα ἀπὸ αὐτούς. Ἔχεις ἀπατηθῇ καλέ μου ἄνθρωπε, καὶ ψεύδεσαι. Ἂν ἴδῃς δύο καὶ τρεῖς, οἱ ὁποῖοι ἔχουν παραπλανηθῇ, λέγεις ὅτι αὐτοὶ εἶναι πολλοί. Καὶ αὐτὸν μέν, ὁ ὁποῖος κατηγορεῖ, φίμωσε τὸ στόμα του, αὐτοὺς δὲ οἱ ὁποῖοι ἔχουν παρασυρθῇ μὴ ἀμελήσῃς, διὰ νὰ προκύψῃ ἔτσι μεγάλη ἀσφάλεια διὰ τὴν Ἐκκλησίαν καὶ ἀπὸ τὴν μίαν καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλην πλευράν, δηλαδὴ καὶ ἀπὸ τὸ μέρος ἐκείνου, ὁ ὁποῖος δὲν πρέπει νὰ διαδίδῃ τὴν φήμην καὶ ἀπὸ τὴν ἐπιστροφὴν τῶν παραπλανηθέντων εἰς τὴν ἱερὰν ποίμνην. Ἂς μὴ λέγωμεν λοιπὸν περιερχόμενοι, ποῖοι ἡμάρτησαν, ἀλλὰ ἂς φροντίσωμεν διὰ νὰ διορθώσωμεν μόνον αὐτούς, οἱ ὁποῖοι ἔχουν ἁμαρτήσει. Διότι εἶναι φοβερὰ συνήθεια, εἶναι φοβερὸν πρᾶγμα νὰ κατηγοροῦμεν μόνον τοὺς ἀδελφούς μας καὶ νὰ μὴ μεριμνοῦμεν δι᾿ αὐτούς, τὸ νὰ στιγματίζωμεν τὰ κακὰ τῶν ἀδελφῶν μας, οἱ ὁποῖοι εἶναι ἀσθενεῖς, **D** καὶ νὰ μὴ τοὺς θεραπεύωμεν. Ἀγαπητοί μου, ἂς ξεριζώσωμεν λοιπόν, τὴν κακὴν αὐτὴν συνήθειαν, διότι δὲν εἶναι μικρὰ ἡ ζημία, τὴν ὁποίαν προκαλεῖ αὐτή. Καὶ τὸ πῶς γίνεται αὐτό, ἐγὼ θὰ σᾶς τὸ εἴπω.

Κάποιος σὲ ἤκουσε νὰ λέγῃς ὅτι πολλοὶ ἐνήστευσαν μαζὶ μὲ τοὺς Ἰουδαίους καὶ χωρὶς νὰ ἐλέγξῃ τὴν πληροφορίαν, τὴν μετέφερεν εἰς ἄλλον, καὶ αὐτὸς χωρὶς νὰ καλοεξετάσῃ τὴν μετέδωσεν εἰς ἄλλον. Ἔπειτα μὲ τὸ νὰ παίρνῃ διαστάσεις, ὀλίγον κατ᾿ ὀλίγον, ἡ πονηρὰ αὐτὴ φήμη, εἰς μὲν τὴν Ἐκκλησίαν ὄνειδος ἐπιρρίπτεται, εἰς αὐτοὺς δὲ οἱ ὁποῖοι ἔχουν παραπλανηθῇ καμμία ὠφέλεια δὲν προκύπτει, ἀλλὰ μεγάλη βλάβη καὶ εἰς αὐτοὺς καὶ εἰς

ἄλλους πολλούς. **E** Διότι καὶ ἂν ἀκόμη αὐτοὶ εἶναι ὀλίγοι, ἡμεῖς μὲ τὰς πολλὰς διαδόσεις τοὺς κάμνομεν πολλούς, καὶ συντελοῦμεν ὥστε καὶ αὐτοί, οἱ ὁποῖοι εἶναι ὑγιεῖς, νὰ γίνωνται ἀσθενέστεροι, καὶ αὐτούς, οἱ ὁποῖοι πρόκειται νὰ πέσουν, τοὺς σπρώχνομεν. Διότι ὁ ἀδελφός μας μὲ τὸ νὰ ἀκούσῃ ὅτι πολλοὶ ἐνήστευσαν μὲ τοὺς Ἰουδαίους καὶ ὁ ἴδιος γίνεται ῥαθυμότερος, καὶ αὐτὰ τὰ ἴδια πάλιν ἐὰν τὰ ἀκούσῃ ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος εἶναι ἀσθενὴς εἰς τὴν πίστιν, θὰ τρέξῃ πρὸς τὸ πλῆθος αὐτῶν, οἱ ὁποῖοι ἔχουν πέσει. Ἂς μὴ λοιπὸν δοκιμάζωμεν χαρὰν οὔτε δι᾿ αὐτό, οὔτε δι᾿ ἄλλο πονηρὸν κατασκεύασμα, ἔστω καὶ ἂν αὐτοί, οἱ ὁποῖοι ἁμαρτάνουν εἶναι πολλοί, τόσοι ὥστε νὰ κοινολογοῦμεν αὐτοὺς καὶ νὰ λέγωμεν ὅτι πολλοὶ εἶναι, 680 **A** ἀλλὰ ἂς τοὺς κλείνωμεν τὸ στόμα καὶ ἂς τοὺς συγκρατοῦμεν. Μὴ μοῦ λέγῃς ὅτι πολλοὶ ἔλαβαν μέρος εἰς τὴν Ἰουδαϊκὴν νηστείαν, ἀλλὰ διόρθωσε τοὺς πολλούς. Ἐγὼ δὲν ἀφιέρωσα τόσους λόγους εἰς τὸ ζήτημα αὐτό, διὰ νὰ κατηγορήσῃς ἐσὺ τοὺς πολλούς, ἀλλὰ διὰ νὰ ὀλιγοστεύσῃς τοὺς πολλούς, ἢ καλύτερα νὰ μὴ τοὺς ὀλιγοστεύσῃς, ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς νὰ διασώσῃς. Μὴ λοιπὸν στιγματίζῃς τὰ ἁμαρτήματα, ἀλλὰ θεράπευε αὐτά. Διότι καθὼς αὐτοί, οἱ ὁποῖοι δυσφημίζουν καὶ δὲν κάμνουν τίποτε ἄλλο παρὰ νὰ ἀσχολοῦνται μὲ τὸ ἔργον αὐτό, συντελοῦν ὥστε νὰ θεωροῦνται πολλοὶ αὐτοὶ οἱ ὁποῖοι ἔχουν παρασυρθῇ, ἔστω καὶ ἂν εἶναι ὀλίγοι, ἔτσι καὶ ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι συγκρατοῦν καὶ ἀποστομώνουν τοὺς δυσφημιστὰς καὶ φροντίζουν διὰ τοὺς ἀδελφούς, οἱ ὁποῖοι ἔχουν πέσει, καὶ ἂν ἀκόμη αὐτοὶ εἶναι πολλοί, καὶ αὐτοὺς καὶ ἐκείνους διορθώνουν μὲ εὐκολίαν, καὶ κανένα ἄλλον δὲν ἐπιτρέπουν νὰ ζημιωθῇ ἀπὸ τὴν διάδοσιν τῆς φήμης αὐτῶν. Δὲν ἤκουσες τί ἔλεγεν ὁ Δαβὶδ ὅταν ἐθρήνησε τὸν Σαούλ; **B** «Πῶς ἔπεσον δυνατοί; Μὴ ἀναγγείλητε εἰς Γέθ, μηδὲ εὐαγγελίσησθε ἐν ταῖς ὁδοῖς Ἀσκάλωνος, ὅπως μὴ εὐφρανθῶσι θυγατέρες ἀλλοφύλων, μηδὲ γαυριάσωσι θυγατέρες ἀπεριτμήτων» (Β' Βασιλ. 1, 19· 20). Ἐὰν δὲ ὁ Δαβὶδ δὲν ἤθελε νὰ διαπομπευθῇ πρᾶγμα φανερόν, διὰ νὰ μὴ δοκιμάσουν εὐχαρίστησιν οἱ ἐχθροί, πολὺ περισσότερον δὲν πρέπει νὰ γνωστοποιοῦμεν αὐτά, δηλαδὴ τὰ δικά μας πράγματα, εἰς τοὺς ἀνθρώπους, οἱ ὁποῖοι δὲν ἀνήκουν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, μᾶλλον δὲ οὔτε καὶ εἰς τοὺς δικούς μας, διὰ νὰ μὴ χαίρουν οἱ ἐχθροί μας μὲ τὸ νὰ τὰ ἀκούουν, οὔτε οἱ δικοί μας νὰ πίπτουν μὲ τὸ νὰ τὰ πληροφοροῦνται, ἀλλὰ ἀπὸ παντοῦ νὰ τὰ συγκρατοῦμεν καὶ νὰ τὰ περιφράσσωμεν. Μὴ μοῦ λέγῃς ὅτι εἰς τὸν δεῖνα εἶπα. **C** Φύλαγε μέσα σου τὸν λόγον. Διότι ὅπως ἐσὺ δὲν ἀνθεξες εἰς τὴν σιωπὴν ἔτσι καὶ ἐκεῖνος δὲν θὰ ἀνθέξῃ.

5. Καὶ αὐτὰ δὲν τὰ λέγω μόνον διὰ τὴν τωρινὴν νηστείαν, ἀλλὰ καὶ διὰ ἀναρίθμητα ἄλλα ἁμαρτήματα. Ἂς μὴ ἐξετάζωμεν μόνον αὐτό, ἂν δηλαδὴ εἶναι πολλοὶ ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι παρασύρονται, ἀλλὰ ἂς ἐξετάσωμεν καὶ ἐκεῖνο, τὸ πῶς δηλαδὴ θὰ τοὺς ἀπαλλάξωμεν. Ἂς μὴ ἐξυφαίνωμεν τὰ πράγματα τῶν ἐχθρῶν μας

καὶ ἂς μὴ κρημνίζωμεν καὶ μειώνομεν τὰ δικά μας. Ἂς μὴ παρουσιάζωμεν ἰσχυροὺς ἐκείνους καὶ ἀνίσχυρα τὰ δικά μας πράγματα, ἀλλὰ ὁλωσδιόλου τὸ ἀντίθετον ἂς πράττωμεν. Πολλὰς φορὰς καὶ ἡ φήμη πολὺ καλὰ γνωρίζει νὰ κρημνίζῃ καὶ νὰ ἀνορθώνῃ τὴν ψυχὴν καὶ νὰ ἐμβάλλῃ προθυμίαν ὅταν δὲν ὑπάρχῃ καὶ νὰ καταστρέφῃ πάλιν ἐκείνην, ἡ ὁποία ὑπάρχει. Διὰ τοῦτο συμβουλεύω νὰ διαδίδετε ἐκείνας τὰς φήμας, **D** αἱ ὁποῖαι ἐξυψώνουν τὰ δικά μας πράγματα καὶ τὰ κάμνουν νὰ φαίνωνται μεγάλα καὶ ὄχι ἐκείνας, αἱ ὁποῖαι προσάπτουν ὄνειδος εἰς τὴν κοινότητα τῶν ἀδελφῶν. Καὶ ὅταν μὲν ἀκούωμεν κάποιο καλὸν ἂς τὸ γνωστοποιοῦμεν εἰς ὅλους, ὅταν ὅμως ἀκούωμεν κάτι ποὺ εἶναι κακὸν καὶ πονηρόν, ἂς τὸ κρατοῦμεν ὡσὰν μυστικὸν μεταξύ μας καὶ ἂς πράξωμεν τὸ κάθε τι, ὥστε νὰ τὸ ἐξαφανίσωμεν.

Καὶ τώρα λοιπὸν ἂς περιτριγυρίσωμεν παντοῦ καὶ ἂς ἀναζητήσωμεν ἐπίμονα καὶ σχολαστικά, ἂς ἴδωμεν τοὺς ἀσθενεῖς, καὶ ἂν χρειασθῇ νὰ εἰσέλθωμεν εἰς τὰ σπίτια, ἂς μὴ διστάσωμεν νὰ τὸ πράξωμεν. Ἐὰν δὲν συμβαίνῃ νὰ εἶναι ἄγνωστος καὶ δὲν ἔχῃ καμμίαν συγγένειαν μαζί σου αὐτός, ὁ ὁποῖος ἔχει πέσει, ψάξε καὶ ἀναζήτησε ἐπίμονα νὰ μάθῃς, ποῖον ἔχει φίλον καὶ συγγενῆ καὶ εἰς ποῖον μάλιστα δεικνύει ἐμπιστοσύνην καὶ ἀφοῦ πάρῃς ἐκεῖνον μαζί σου, πήγαινε εἰς τὸ σπίτι του. **E** Μὴ ἐντραπῇς καὶ μὴ κοκκινίσῃς. Διότι ἐὰν ἐπήγαινες διὰ νὰ ζητήσῃς χρήματα ἢ διὰ νὰ λάβῃς κάποιαν ἐκδούλευσιν ἐκ μέρους του, εὔλογα νὰ ἐδοκίμαζες ἐντροπήν. Ἐὰν ὅμως τρέχῃς ἐκεῖ διὰ τὴν σωτηρίαν του, ἡ αἰτία τῆς εἰσόδου εἰς τὸ σπίτι του σὲ ἀπαλλάσσει ἀπὸ ὅλα τὰ ἐγκλήματα. Κάθισε κοντά του λοιπὸν καὶ πές του, ἀφοῦ ἀρχίσῃς ἀπὸ ἄλλου, ὥστε ἡ διόρθωσις νὰ γίνῃ χωρὶς νὰ τὴν ὑποπτευθῇ. Πές μου, ἐπαινεῖς τοὺς Ἰουδαίους, διότι ἐσταύρωσαν τὸν Χριστὸν καὶ βλασφημοῦν τώρα εἰς αὐτὸν καὶ τὸν ἀποκαλοῦν παραβάτην τοῦ νόμου; Βέβαια, ἐὰν εἶναι χριστιανός, 681 **A** δὲν θὰ τὸ ἀνεχθῇ, καὶ ἂν ἀκόμη εἶναι βουτηγμένος εἰς τὸν Ἰουδαϊσμόν, δὲν θὰ ἀνεχθῇ νὰ εἴπῃ· καὶ τοὺς ἐπαινῶ, ἀλλὰ θὰ φράξῃ τὰ αὐτιά του καὶ θὰ σοῦ εἴπῃ, μὴ γένοιτο, σιώπα, καλέ μου ἄνθρωπε! Ἔπειτα ἀφοῦ τοῦ ἀποσπάσῃς τὴν συγκατάθεσιν, ἐπανάλαβε πάλιν καὶ πές του: Πῶς λοιπὸν συναναστρέφεσαι μαζί τους, πές μου; Πῶς παίρνεις μέρος εἰς τὰς ἑορτάς των; Πῶς νηστεύεις μαζί τους; Ἔπειτα κατηγόρησε τοὺς Ἰουδαίους διὰ τὴν ἀχαριστίαν των. Πές του ὅλην ἐκείνην τὴν παρανομίαν, διὰ τὴν ὁποίαν τὰς προηγουμένας ἡμέρας ὡμίλησα πρὸς τὴν ἀγάπην σας, καὶ ἡ ὁποία ἀποδεικνύεται ὡς τέτοια ἀπὸ παντοῦ, καὶ ἀπὸ τὸν τόπον καὶ ἀπὸ τὸν καιρὸν καὶ ἀπὸ τὸν ναὸν καὶ ἀπὸ τὰς προφητείας τῶν προφητῶν. Δεῖξε του, πῶς τὸ κάθε τι ποὺ κάμνουν, εἶναι μάταιον καὶ ἀνώφελον, καὶ ὅτι οὐδέποτε θὰ ἐπανέλθουν εἰς τὸ παλαιὸν θρησκευτικὸν καθεστὼς καὶ ὅτι δὲν τοὺς ἐπιτρέπεται νὰ ἐπιτελοῦν τίποτε ἀπὸ τὰ θρησκευτικὰ καθήκοντά των ἔξω ἀπὸ τὰ Ἱεροσόλυμα. **B** Καὶ κοντὰ εἰς ὅλα

αὐτὰ θύμησέ του τὴν γέενναν, τὸ φοβερὸν βῆμα τοῦ Κυρίου μας, τὰς εὐθύνας του ἐκεῖ καὶ ὅτι θὰ λογοδοτήσωμεν δι' ὅλα αὐτὰ καὶ ὅτι κάποια τιμωρία, ἡ ὁποία δὲν εἶναι μικρά, ἐναπόκειται δι' αὐτούς, οἱ ὁποῖοι ἀποτολμοῦν τέτοια πράγματα. Θύμησέ του καὶ τὸν Παῦλον νὰ λέγῃ· «Οἵτινες ἐν νόμῳ δικαιοῦσθε, τῆς χάριτος ἐξεπέσατε» (Γαλ. 5, 4), καὶ πάλιν νὰ ἀπειλῇ· «ὅτι ἐὰν περιτέμνησθε, Χριστὸς ὑμᾶς οὐδὲν ὠφελήσει» (Γαλ. 5, 2). Καὶ πές του ὅτι, ὅπως ἡ περιτομὴ ἔτσι καὶ ἡ Ἰουδαϊκὴ νηστεία, ἀπομακρύνει ἀπὸ τὴν οὐράνιον βασιλείαν αὐτόν, ὁ ὁποῖος νηστεύει μὲ τοὺς Ἰουδαίους, ἔστω καὶ ἂν τὰ ἀγαθά του ἔργα εἶναι ἀμέτρητα. Πές του ὅτι διὰ τοῦτο καὶ ὀνομαζόμεθα καὶ εἴμεθα χριστιανοί, διὰ νὰ ὑπακούωμεν εἰς τὸν Χριστὸν καὶ διὰ νὰ μὴ τρέχωμεν πρὸς τοὺς ἐχθροὺς ἐκείνου. **C** Ἐὰν δὲ αὐτὸς προβάλλῃ μερικὰς θεραπείας καὶ σοῦ λέγει ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι ὑπόσχονται ὅτι θεραπεύουν καὶ ὅτι διὰ τὸν λόγον τοῦτον τρέχω πρὸς ἐκείνους, τότε ἀποκάλυψέ του τὰς μαγγανείας, τὰ μαγικὰ λόγια, τὰ φυλακτήρια καὶ τὰ διάφορα φίλτρα. Διότι μὲ κανένα ἄλλον τρόπον δὲν φαίνονται νὰ θεραπεύουν, οὔτε, βέβαια, εἰς τὴν πραγματικότητα θεραπεύουν, μὴ γένοιτο!

Ἐγὼ ὅμως κάμνω μίαν ὑπερβολὴν καὶ λέγω καὶ τοῦτο, ὅτι καὶ ἂν ἀκόμη θεραπεύουν πραγματικά, προτιμῶ νὰ πεθάνω παρὰ νὰ προστρέξω εἰς τοὺς ἐχθροὺς τοῦ Θεοῦ καὶ ἔτσι νὰ θεραπευθῶ. Διότι ποιὰ θὰ εἶναι ἡ ὠφέλεια μὲ τὸ νὰ θεραπεύεται τὸ σῶμα μας, ὅταν χάνεται ἡ ψυχή μας; Ποῖον τὸ κέρδος, ὅταν, μὲ τὸ νὰ ἐπιτύχωμεν ἐδῶ, εἰς τὴν ζωὴν αὐτήν, κάποιαν ἀνακούφισιν, πρόκειται νὰ παραπεμφθοῦμεν εἰς τὸ αἰώνιον πῦρ; **D** Διὰ νὰ μὴ ἰσχυρίζωνται αὐτά, ἄκουσε τί λέγει ὁ Θεός· «Ἐὰν ἀναστῇ προφήτης ἐν σοί, ἢ ἐνυπνιαζόμενος ἐνύπνιον καὶ δῷ σημεῖον καὶ τέρας, καὶ ἔλθῃ τὸ σημεῖον καὶ τὸ τέρας, ὃ ἐλάλησε, καὶ εἴπῃ· πορευθῶμεν καὶ λατρεύσωμεν θεοῖς ἑτέροις, οὐκ ἀκούσεσθε τοῦ προφήτου ἐκείνου, ὅτι πειράζει Κύριος ὁ Θεὸς ὑμᾶς, εἰ ἀγαπᾶτε Κύριον τὸν Θεὸν ὑμῶν ἐξ ὅλης τῆς καρδίας ὑμῶν καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς ὑμῶν» (Δευτ. 13, 1 - 3). Καὶ αὐτὸ ποὺ λέγει ἔχει τὴν ἑξῆς σημασίαν. Ἐὰν κάποιος προφήτης ἰσχυρισθῇ, λέγει, ὅτι ἠμπορῶ νὰ ἀναστήσω νεκρὸν ἢ νὰ θεραπεύσω τυφλόν, ἀλλὰ πιστεύσατε εἰς ἐμὲ καὶ ἂς προσκυνήσωμεν εἰς τοὺς δαίμονας, ἢ ἂς λατρεύσωμεν τὰ εἴδωλα, καὶ κατόπιν ὁ ἰσχυριζόμενος αὐτά, συμβῇ νὰ θεραπεύσῃ τὸν τυφλὸν ἢ νὰ ἀναστήσῃ τὸν νεκρόν, μὴ τὸν πιστέψῃς οὔτε καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτήν, λέγει. Διατί; **E** Διότι ὁ Θεὸς διὰ νὰ σὲ δοκιμάσῃ, ἐπέτρεψεν εἰς ἐκεῖνον νὰ κατορθώσῃ αὐτό, ὄχι ἐπειδὴ αὐτὸς ἀγνοοῦσε τὴν ἀπόφασίν σου, ἀλλὰ διὰ νὰ σὲ δοκιμάσῃ, ἐὰν πράγματι ἀγαπᾷς τὸν Θεόν. Διότι εἶναι ἴδιον αὐτοῦ, ὁ ὁποῖος ἀγαπᾷ, νὰ μὴ ἐγκαταλείπῃ αὐτὸν τὸν ὁποῖον ἀγαπᾷ, οὔτε καὶ ἂν ἀκόμη αὐτοί, οἱ ὁποῖοι προσπαθοῦν νὰ τὸν τραβήξουν μακριὰ ἀπὸ αὐτόν, ἀνασταίνουν νεκρούς. Ἐὰν δὲ αὐτὰ τὰ ἔλεγε πρὸς Ἰουδαίους, πολὺ περισσότερον τὰ λέγει δι' ἡμᾶς, τοὺς ὁποίους ὡδήγη-

σεν εἰς ὑψηλοτέραν φιλοσοφίαν, εἰς τοὺς ὁποίους ἄνοιξε τὴν θύραν τῆς ἀναστάσεως, εἰς τοὺς ὁποίους προτρέπει νὰ μὴ ἀσχολοῦνται μὲ τὰ παρόντα, **682 A** ἀλλὰ νὰ ἔχουν ὅλας τὰς ἐλπίδας των ἀποκειμένας εἰς τὴν μέλλουσαν ζωήν.

8. Ἀλλὰ τί λέγεις; Σὲ θλίβει καὶ σὲ καταπιέζει ἡ σωματική ἀσθένεια; Ἀκόμη ὅμως δὲν ἔχεις πάθει ὅσα ἔπαθεν ὁ μακάριος Ἰώβ, μᾶλλον δὲ οὔτε τὸ μικρότερον μέρος ἀπὸ ὅσα ὑπέφερεν ἐκεῖνος. Διότι μετὰ τὴν σύγχρονον καὶ μαζικὴν καταστροφὴν τῶν κοπαδιῶν τῶν προβάτων καὶ τῶν βοδιῶν καὶ ὅλων τῶν ἄλλων, ἔχασε καὶ ὅλα τὰ παιδιά του. Καὶ ὅλα αὐτὰ ἔγιναν μέσα εἰς μίαν ἡμέραν, ὥστε νὰ μὴ καταβάλη τὸν ἀθλητὴν μόνον ἡ φύσις τῶν δοκιμασιῶν, ἀλλὰ καὶ ἡ διάρκειά των. Ὕστερα ἀπὸ ὅλα αὐτὰ μία θανάσιμος πληγὴ κατέλαβε τὸ σῶμά του. Ἔβλεπε νὰ ἀναβρύζουν ἀπὸ ὁλόκληρον τὸ σῶμά του σκωλήκια καὶ γυμνὸς κατέκειτο ἐπάνω εἰς τὴν κοπριάν. Καὶ αὐτὸς ὁ ὁποῖος ἦταν δίκαιος, φιλαλήθης, θεοσεβὴς καὶ ὁ ὁποῖος ἀπεῖχε ἀπὸ κάθε πονηρὸν πρᾶγμα, **B** ἔγινε κοινὸν θέαμα συμφορᾶς διὰ τοὺς παρόντας. Καὶ ὅμως τὰ κακὰ δὲν ἐσταμάτησαν ὡς ἐδῶ. Πόνοι ὅλην τὴν ἡμέραν καὶ ὅλην τὴν νύκτα τὸν ἔζωναν καὶ κάποια παράξενη καὶ ἀσυνήθιστη πεῖνα τὸν ἐπολιορκοῦσε. «Βρῶμον γάρ, λέγει, ὁρῶ τὰ σῖτά μου» (Ἰωβ, 6, 7). Καθημερινοὶ ὀνειδισμοί, χλευασμοί, ἐμπαιγμοὶ καὶ περίγελως. Διότι οἱ ὑπηρέται μου, λέγει, καὶ τὰ παιδιὰ τῶν παλλακίδων μου ξεσηκώθηκαν ἐναντίον μου, εἰς τὰ ὄνειρά μου δοκιμάζω τρόμον, καὶ συνεχὴς ζάλη κατέχει τὰ λογικά μου. Καὶ μέσα εἰς ὅλα αὐτὰ ἡ γυναῖκά του τοῦ ὑπέσχετο ἀπαλλαγὴν ἀπὸ ὅλα μὲ τὸ νὰ τοῦ λέγῃ· «Εἰπόν τι ῥῆμα πρὸς τὸν Κύριον καὶ τελεύτα» (Αὐτόθι 2, 9). Βλασφήμησε, λέγει, τὸν Θεὸν καὶ θὰ ἀπαλλαγῇς ἀπὸ τὰ βάσανα ποὺ ὑποφέρεις. Τί συνέβη λοιπόν; Μήπως ἡ συμβουλὴ μετέπεισε τὸν ἅγιον ἐκεῖνον; **C** Τὸ ἀντίθετον ἀκριβῶς ἐπέτυχε, τὸν ἰσχυροποίησε περισσότερον, ὥστε καὶ τὴν γυναῖκά του νὰ μαλώσῃ. Διότι ἐπροτιμοῦσε μᾶλλον νὰ ὑποφέρῃ τοὺς πόνους καὶ νὰ ταλαιπωρῆται καὶ νὰ ἀνέχεται ἀμέτρητα κακά, παρὰ μὲ βλασφημίαν κατὰ τοῦ Θεοῦ νὰ ἐπιτύχῃ κάποιαν ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τὰ τόσα βάσανά του. Ἐπίσης καὶ ὁ κατεχόμενος ἀπὸ ἀσθένειαν ἐπὶ τριανταοκτὼ χρόνια, κάθε χρόνον ἔτρεχεν εἰς τὴν κολυμβήθραν καὶ κάθε φορὰν παρηγκωνίζετο καὶ δὲν εὕρισκε τὴν θεραπείαν του. Καὶ κάθε χρόνον ἔβλεπε ἄλλους νὰ ἀπαλλάσσωνται ἀπὸ τὴν ἀσθένειάν των καὶ τὸν ἑαυτόν του νὰ παραμένῃ εἰς συνεχῆ παραλυσίαν, διότι δὲν εἶχε κανένα νὰ τὸν προστατεύσῃ. **D** Καὶ ὅμως ἐνῷ εὑρίσκετο εἰς τὴν κατάστασιν αὐτὴν δὲν κατέφυγεν εἰς τοὺς μάντεις, δὲν προσῆλθεν εἰς τοὺς μάγους, οὔτε ἔβαλε ἐπάνω του φυλακτά, ἀλλὰ ἐπερίμενε τὴν θείαν βοήθειαν. Διὰ τοῦτο τελικὰ ἐπέτυχε κάποιαν θαυμαστὴν καὶ παράδοξον θεραπείαν. Καὶ ὁ Λάζαρος ἐπάλαιψε εἰς ὅλην τὴν ζωήν του μὲ τὴν πεῖναν καὶ τὴν ἀρρώστιαν καὶ τὴν μοναξιάν. Ὄχι μόνον τριανταοκτὼ χρόνια ἀλλὰ ὁλόκληρον τὴν ζωήν του εὑρίσκετο εἰς τὴν κατάστασιν αὐτήν. Ἔτσι λοιπὸν καὶ ἐξέπνευσε, ἐνῷ εὑρίσκετο ἐμπρὸς εἰς τὴν αὐλόπορτα τοῦ πλουσίου, καταφρονούμενος, ἐμπαιζόμενος, πεινασμένος, ἐκτεθειμένος ὡς τροφὴ εἰς τὰ σκυλιά. Διότι τὸ σῶμά του εἶχε τόσην μεγάλην παραλυσίαν, ὥστε δὲν ἠμποροῦσε οὔτε τὰ σκυλιά, τὰ ὁποῖα ἤρχοντο νὰ γλύψουν τὰ τραύματά του, νὰ ἀπομακρύνῃ. **E** Ἀλλ' ὅμως δὲν ἀνεζήτησε τοὺς μάγους, οὔτε ἐκρέμασε τὰ φυλακτά, οὔτε ἀνεκίνησε τὴν τέχνην τῆς μαγγανείας, οὔτε ἐκάλεσε νὰ ἔλθουν κοντά του γόητες, οὔτε τίποτε ἄλλο ἔκαμεν ἀπὸ αὐτὰ τὰ ὁποῖα ἀπαγορεύονται, ἀλλ' ἐπροτίμησε νὰ πεθάνῃ μέσα εἰς τὰ κακὰ αὐτά, παρὰ νὰ προδώσῃ ἔστω καὶ κατὰ τὸ ἐλάχιστον τὴν εὐσέβειάν του. Ποίαν λοιπὸν συγχώρησιν θὰ ἔχωμεν, ἐὰν ἐνῷ ἐκεῖνοι ἔπασχαν τόσα πολλὰ καὶ ὑπέμεναν, ἐμεῖς τρέχωμεν λόγῳ πυρετοῦ ἢ τραυμάτων εἰς τὰς ἰουδαϊκὰς συναγωγὰς καὶ καλοῦμεν εἰς τὰ σπίτια μας μάγους καὶ γόητας; **683 A** Δὲν ἤκουσας τί λέγει ἡ Γραφή; «Τέκνον, ἐὰν προσέρχῃ δουλεύειν Κυρίῳ, ἑτοίμασον τὴν ψυχήν σου εἰς πειρασμόν, εὔθυνον τὴν καρδίαν σου καὶ ἐγκαρτέρησον· ἐν νόσῳ καὶ πενίᾳ ἐπ' αὐτῷ πεποιθὼς γίνου. Ὥσπερ γὰρ ἐν πυρὶ δοκιμάζεται χρυσίον, οὕτως ἄνθρωπος δεκτὸς ἐν καμίνῳ ταπεινώσεως» (Ἐκκλ. 2, 1 - 5). Ἐὰν ἐσὺ μαστιγώσῃς τὸν ὑπηρέτην σου καὶ ἔπειτα ἐκεῖνος ἐπειδὴ ἔλαβε τριάντα ἢ πενήντα κτυπήματα καλέσῃ ἀμέσως βοήθειαν διὰ νὰ ἀπαλλαγῇ ἢ ἐγκαταλείψῃ τὴν κηδεμονίαν σου καὶ πάῃ μὲ τὸ μέρος ἄλλων, οἱ ὁποῖοι εἶναι ἐχθροί σου καὶ τοὺς ξεσηκώνει ἐναντίον σου, ἄρα θὰ ἠμπορέσῃ, πές μου, νὰ ἐπιτύχῃ τὴν συγχώρησιν ἐκ μέρους σου; Θὰ ἠμπορέσῃ ἄραγε κανεὶς νὰ ἀπολογηθῇ διὰ λογαριασμόν του; **B** Διόλου! Διατί τάχα; Διότι ὁ Κύριος ἔχει δικαίωμα νὰ τιμωρῇ τὸν δοῦλόν του.[15] Καὶ ὄχι μόνον διὰ τὸν λόγον αὐτόν, ἀλλὰ διότι, ἐὰν ἔπρεπε νὰ καταφύγῃ κάπου, ὤφειλε νὰ καταφύγῃ εἰς τοὺς γνησίους φίλους, καὶ ὄχι πρὸς τοὺς ἐχθροὺς καὶ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι μισοῦν τὸν Κύριον. Καὶ ἐσὺ λοιπόν, ὅταν ἴδῃς τὸν Θεὸν νὰ σὲ τιμωρῇ, μὴ καταφύγῃς πρὸς τοὺς ἐχθρούς του, τοὺς Ἰουδαίους, διὰ νὰ μὴ τὸν ἐξοργίσῃς περισσότερον, ἀλλὰ πρὸς τοὺς φίλους του, ποὺ εἶναι οἱ μάρτυρες, οἱ ἅγιοι, οἱ ὁποῖοι τὸν εὐηρέστησαν καὶ ἔχουν ἐνώπιόν του πολλὴν παρρησίαν. Ἀλλὰ διατί νὰ ὁμιλῶ διὰ δούλους καὶ κυρίους; Οὔτε ὁ υἱὸς θὰ δυνηθῇ νὰ κάμῃ τοῦτο λόγῳ τοῦ δαρμοῦ ἐκ μέρους τοῦ πατρός του, **C** οὔτε νὰ ἀρνηθῇ τὴν συγγένειάν του πρὸς ἐκεῖνον. Διότι οἱ νόμοι, οἱ ὁποῖοι ἔχουν τεθῇ ἀπὸ τὴν φύσιν καὶ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, καὶ ἂν ἀκόμη ὁ πατέρας δέρνῃ, καὶ ἂν ἐμποδίζῃ ἀπὸ τὸ τραπέζι τοῦ φα-

15. Ὁ ἀναγνώστης δὲν πρέπει νὰ παρασυρθῇ ἀπὸ ὡρισμένας ἐκφράσεις ὡσὰν καὶ αὐτὴν ἢ καὶ ἀπὸ τὰ παραδείγματα, τὰ ὁποῖα χρησιμοποιεῖ ὁ ἅγιος πατὴρ ἐδῶ, διὰ νὰ ἐξαγάγῃ συμπεράσματα διὰ τὰς ἀντιλήψεις αὐτοῦ περὶ τῶν σχέσεων Κυρίου καὶ δούλων. Ἁπλῶς ὁ Χρυσόστομος λαμβάνει παραδείγματα ἀπὸ τὴν κοινωνικὴν ζωὴν καὶ τὸ διέπον αὐτὴν δίκαιον, διὰ νὰ ὁμιλήσῃ διὰ κάτι ἄλλο, ὡς εἶναι φερ' εἰπεῖν ἡ θέσις τοῦ ἀνθρώπου ἔναντι τοῦ Θεοῦ.

γητοῦ καὶ ἂν διώχνῃ ἀπὸ τὸ σπίτι καὶ ἂν μὲ κάθε τρόπον τιμωρῇ, διατάσσουν νὰ τὰ ὑπομένῃ ὁ υἱὸς μὲ γενναιότητα ὅλα, καὶ ἂν δὲν ὑπακούῃ καὶ δὲν ἀνέχεται τοῦτο, κανεὶς καμμίαν δικαιολογίαν νὰ μὴ τοῦ δίδῃ. Ἀλλὰ καὶ ἂν ἀκόμη κλαίῃ καὶ διαμαρτύρεται ὁ υἱὸς διότι ἐδάρη ἀπὸ τὸν πατέρα του, τὰ ἴδια λόγια τοῦ λέγουν ὅλοι, ὅτι δηλαδὴ αὐτὸς ὁ ὁποῖος σὲ ἐμαστίγωσε εἶναι πατέρας καὶ κύριος καὶ ἔχει κάθε δικαίωμα νὰ ἐνεργήσῃ καὶ νὰ πράξῃ ὁ,τιδήποτε πρέπει, διὰ τοῦτο νὰ ὑπομένῃς ἀδιαμαρτύρητα.

Ἔπειτα οἱ δοῦλοι μὲν ἀνέχονται τοὺς κυρίους καὶ τὰ παιδιὰ τοὺς πατέρας, οἱ ὁποῖοι πολλὰς φορὰς τιμωροῦν καὶ ἄδικα, **D** ἐσὺ ὅμως δὲν θὰ ἀνεχθῇς τὸν Θεόν, ὁ ὁποῖος σὲ παιδεύει καὶ ὁ ὁποῖος εἶναι Κύριος ἀνώτερος ἀπὸ ὅλους τοὺς ἐπιγείους κυρίους καὶ ὁ ὁποῖος σὲ ἀγαπᾷ περισσότερον ἀπὸ τοὺς πατέρας ἐδῶ εἰς τὴν γῆν καὶ ὁ ὁποῖος δὲν κάμνει τίποτε ἀπὸ ὀργήν, ἀλλὰ πράττει τὸ κάθε τι διὰ τὸ συμφέρον σου; Ἀλλ' ἐσὺ μόλις σὲ εὕρῃ κάποια ἀσήμαντος ἀσθένεια, ἀμέσως ἐγκαταλείπεις τὴν κηδεμονίαν του καὶ τρέχεις εἰς τοὺς δαίμονας καὶ λιποτακτεῖς εἰς τὰς ἰουδαϊκὰς συναγωγάς; Ποίαν λοιπὸν συγχώρησιν περιμένεις νὰ λάβῃς; Πῶς λοιπὸν θὰ ἠμπορέσῃς νὰ τὸν παρακαλέσῃς πάλιν; Μᾶλλον δὲ ποῖος ἄλλος, ἔστω καὶ ἂν αὐτὸς ἔχῃ τὴν παρρησίαν τοῦ Μωϋσέως, θὰ ἠμπορέσῃ νὰ τὸν παρακαλέσῃ διὰ λογαριασμόν σου; Δὲν ὑπάρχει κανείς! Ἢ μήπως δὲν ἀκούῃς τί λέγει ὁ Θεὸς εἰς τὸν Ἱερεμίαν διὰ τοὺς Ἰουδαίους; «Μὴ προσεύχου περὶ τοῦ λαοῦ τούτου, ὅτι ἂν στῇ Μωϋσῆς καὶ Σαμουὴλ οὐκ εἰσακούσομαι αὐτῶν» (Ἱερ. 31, 7 - 16· 15, 1). Ἔτσι λοιπὸν ὑπάρχουν μερικὰ ἁμαρτήματα, τὰ ὁποῖα ξεπερνοῦν τὰ ὅρια κάθε συγχωρήσεως **E** καὶ διὰ τὰ ὁποῖα δὲν ὑπάρχει καμμία ἀπολογία. Ἂς μὴ λοιπὸν ἐπισύρωμεν ἐπάνω μας τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ. Διότι καὶ ἂν φανοῦν ὅτι τὰ μαγικὰ λόγια ἀνακουφίζουν τὸν πυρετόν, δὲν τὸν κατευνάζουν παρὰ ταῦτα, ἀλλὰ ἄλλον πυρετὸν χειρότερον ἐμβάλλουν εἰς τὴν συνείδησιν, μὲ τὸ νὰ σὲ κατατρώγῃ καθημερινὰ ἡ σκέψις, μὲ τὸ νὰ σὲ μαστιγώνῃ ἡ συνείδησις καὶ μὲ τὸ νὰ σοῦ λέγῃ· διέπραξες ἀσέβειαν, παρενόμησες, παρεβίασες τὰς συμφωνίας σου μὲ τὸν Χριστόν, ἐπρόδωσες ἐξ αἰτίας μικρᾶς ἀσθενείας τὴν πίστιν. **684 A** Μήπως μόνον ἐσὺ ἔχῃς πάθει αὐτά; Ἄλλοι δὲν ἔχουν πάθει πράγματα πολὺ χειρότερα ἀπὸ αὐτὰ ποὺ ἐσὺ ἔπαθες; Ἀλλ' ὅμως κανεὶς ἀπὸ ἐκείνους δὲν ἀπετόλμησε κάτι παρόμοιον. Ἐσὺ δὲ ὁ κοῦφος καὶ ὁ νερουλὸς ἐθυσίασες τὴν ψυχήν σου. Πῶς θὰ ἀπολογηθῇς ἐμπρὸς εἰς τὸν Χριστόν; Πῶς θὰ τὸν ἐπικαλεσθῇς εἰς τὰς προσευχάς σου; Μὲ τί συνείδησιν θὰ εἰσέλθῃς εἰς τὴν Ἐκκλησίαν; Μὲ τί μάτια θὰ ἀντικρύσῃς τὸν ἱερέα; Μὲ τί χέρια θὰ ἐγγίσῃς τὴν ἁγίαν τράπεζαν; Μὲ τί αὐτιὰ θὰ ἀκούσῃς ἐκεῖ τὰ ἀναγνώσματα ἀπὸ τὰς Γραφάς;

7. Αὐτὰ κάθε ἡμέραν θὰ σοῦ λέγῃ ὁ λογισμός σου μὲ τὸ νὰ σὲ κεντρίζῃ καὶ ἡ συνείδησίς σου μὲ τὸ νὰ σὲ μαστιγώνῃ μὲ ἐλέγχους. Τί εἴδους ὑγεία εἶναι αὐτή, ὅταν ἔχωμεν τέτοιους κατηγόρους μέσα μας; Ἂν λοιπὸν ὑπομείνῃς λιγάκι καὶ περιφρονήσῃς

αὐτούς, **B** οἱ ὁποῖοι θέλουν νὰ σοῦ ψάλουν κάποιαν μαγικὴν ᾠδὴν ἢ νὰ περιβάλουν τὸ σῶμά σου μὲ φυλακτήρια, καὶ μὲ πολλὰς ὕβρεις τοὺς ἐκδιώξῃς ἀπὸ τὸ σπίτι σου, ἀμέσως ἡ συνείδησίς σου ἀνακουφίσθηκε. Καὶ ἂν ὁ πυρετὸς ἀκατάπαυστα σὲ ψήνῃ, ἡ ψυχή σου ἐμβάλλει εἰς σὲ καλυτέραν καὶ ὠφελιμωτέραν παρηγορίαν ἀπὸ κάθε ἄλλην δροσιὰν καὶ ἁπαλὴν ὑγρασίαν. Διότι ὅπως μετὰ τὴν ἀποδοχὴν τῆς μαγικῆς ᾠδῆς, καὶ ἂν ὑγιαίνεις, εὑρίσκεσαι εἰς χειροτέραν κατάστασιν ἀπὸ ἐκείνην εἰς τὴν ὁποίαν εὑρίσκονται οἱ κατεχόμενοι ἀπὸ πυρετόν, μὲ τὸ νὰ συλλογίζεσαι τὴν ἁμαρτίαν, ἔτσι καὶ τώρα, ἔστω καὶ ἂν κατέχεσαι ἀπὸ πυρετὸν καὶ ὑποφέρῃς ἀμέτρητα δεινὰ μὲ τὸ νὰ ἐκδιώξῃς τοὺς μιαροὺς ἐκείνους, θὰ εἶσαι εἰς καλυτέραν κατάστασιν ἀπὸ κάθε ὑγιῆ, διότι ὁ λογισμός σου γαυριᾷ καὶ ἡ ψυχή σου χαίρει καὶ εὐφραίνεται καὶ ἡ συνείδησίς σου σὲ ἐπαινεῖ καὶ σὲ παραδέχεται καὶ λέγει κάπως ἔτσι. **C** Μπράβο, μπράβο, ἄνθρωπε, δοῦλε Χριστοῦ, πιστὲ ἄνδρα, ἀθλητὰ τῆς εὐσεβείας, ἐσὺ ὁ ὁποῖος ἐπροτίμησες νὰ πεθάνῃς μέσα εἰς τὰ βάσανά σου, παρὰ νὰ προδώσῃς τὴν εὐσέβειαν, ἡ ὁποία σοῦ ἐνεχειρίσθη. Κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην τῆς κρίσεως θὰ εἶσαι μὲ τὸ μέρος τῶν μαρτύρων. Διότι ὅπως αὐτοὶ ἐπροτίμησαν νὰ μαστιγώνωνται καὶ νὰ βασανίζωνται, διὰ νὰ τιμηθοῦν, ἔτσι καὶ ἐσὺ σήμερα ἐπροτίμησες νὰ μαστιγώνεσαι καὶ νὰ βασανίζεσαι ἀπὸ τὸν πυρετὸν καὶ τὰ τραύματα, διὰ νὰ μὴ δεχθῇς λόγια μαγικά, ἀσεβῆ, μήτε φυλακτά. Καὶ μὲ τὰς ἐλπίδας αὐτὰς τρεφόμενος οὔτε κἂν θὰ νοιώσῃς τὰ δεινά, τὰ ὁποῖα σὲ περιβάλλουν.

Διότι καὶ ἂν ὁ πυρετὸς αὐτὸς δὲν σὲ ὁδηγήσῃ εἰς τὸν θάνατον, ἐξάπαντος ἄλλος θὰ προξενήσῃ τὸν θάνατον. Καὶ ἂν τώρα δὲν πεθάνωμεν, θὰ πεθάνωμεν ἀργότερα. **D** Μᾶς ἔλαχε νὰ ἔχωμεν φθαρτὸν σῶμα, ὄχι διὰ νὰ γίνωμεν ἀσεβεῖς λόγῳ τῶν παθῶν τοῦ σώματος, ἀλλὰ διὰ νὰ χρησιμοποιήσωμεν τὰ πάθη του πρὸς εὐσέβειαν. Διότι αὐτὴ ἡ φθορὰ καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι τὸ σῶμα εἶναι φθαρτόν, ἐὰν εἴμεθα νηφάλιοι, θὰ γίνουν ἀφορμὴ εὐδοκιμήσεως δι' ὑμᾶς καὶ θὰ μᾶς δώσουν θάρρος κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην τῆς κρίσεως καὶ ὄχι μόνον κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν τωρινὴν ζωήν. Διότι ὅταν ἐκδιώξῃς μὲ ὕβρεις ἀπὸ τὸ σπίτι σου τοὺς μάγους, ὅλοι ὅταν πληροφορηθοῦν τὴν πρᾶξίν σου αὐτήν, θὰ σὲ ἐπαινέσουν καὶ θὰ σὲ θαυμάσουν καὶ θὰ εἴπουν μεταξύ των. Ὁ τάδε ἄρρωστος καὶ δεινοπαθής, ἐνῷ μερικοὶ φορτικὰ τὸν ἐπαρακαλοῦσαν καὶ τοῦ ἔδιδαν συμβουλὰς καὶ παραινέσεις νὰ χρησιμοποιήσῃ μαγικὰ λόγια, δὲν συγκατετέθη καὶ εἶπε· **E** εἶναι καλύτερα νὰ πεθάνω ἔτσι παρὰ νὰ παραβῶ τὴν πίστιν μου. Τοὺς λόγους τούτους θὰ ἀκολουθήσουν πολλὰ χειροκροτήματα ἐκ μέρους τῶν ἀκροατῶν, οἱ ὁποῖοι ὅλοι των ἐκπλήττονται καὶ δοξάζουν τὸν Θεόν. Ἀπὸ πόσους ἀνδριάντας λοιπὸν τοῦτο θὰ σοῦ εἶναι πολυτιμότερον, ἀπὸ πόσας εἰκόνας λαμπρότερον καὶ ἀπὸ πόσην τιμὴν ἐπισημότερον; **685 A** Ὅλοι θὰ σὲ ἐπαινέσουν καὶ θὰ σὲ μακαρίσουν καὶ θὰ σὲ στεφανώσουν. Καὶ αὐτοὶ θὰ γίνουν ἔτσι καλύτεροι καὶ θὰ ζηλέ-

φουν καὶ θὰ μιμηθοῦν τὴν ἀνδρείαν σου, καὶ ἂν κάποιος ἄλλος πράξῃ κάτι παρόμοιον, ἐσὺ ὁ ὁποῖος παρεκίνησες τὸν ζῆλον θὰ ἔχῃς τὸν μισθόν σου. Καὶ δὲν θὰ ἐπαινεθοῦν μόνον τὰ κατορθώματά σου, ἀλλὰ καὶ πολὺ γρήγορα θὰ θεραπευθῇ ἡ ἀρρώστια σου καὶ διότι ἡ γενναία ἀπόφασίς σου προσελκύει τὸν Θεὸν διὰ νὰ ἐκδηλώσῃ μεγαλυτέραν εὔνοιαν καὶ διότι ὅλοι οἱ ἅγιοι δοκιμάζουν πολὺ εὐχαρίστησιν διὰ τὴν προθυμίαν σου καὶ προσεύχονται διὰ σὲ ἀπὸ τὰ βάθη τῆς καρδίας των.

Καὶ ἐὰν διὰ τὴν ἀρετήν σου αὐτὴν τέτοια εἶναι ἐδῶ τὰ βραβεῖα, σκέψου πόσα στεφάνια θὰ λάβῃς ἐκεῖ τότε, ὅταν ἐνώπιον ὅλων τῶν παρισταμένων ἀγγέλων καὶ ἀρχαγγέλων ὁ Χριστὸς **B** ἀφοῦ περάσῃ καὶ σὲ πιάσῃ ἀπὸ τὸ χέρι καὶ σὲ περιφέρῃ εἰς τὸ μέσον τῶν θεατῶν αὐτῶν, εἴπῃ εἰς ἐπήκοον ὅλων, Αὐτὸς ἐδῶ ὁ ἄνθρωπος, ὅταν κάποτε κατελήφθη ἀπὸ πυρετὸν καὶ ἐνῷ πολλοὶ τὸν παρώτρυναν νὰ ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὴν ἀρρώστιαν, διὰ τὸ ὄνομά μου καὶ τὸν σεβασμόν του πρὸς ἐμέ, ἐρραζήλεψαν ὅλους ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι τοῦ ὑπέσχοντο νὰ τὸν θεραπεύσουν μὲ ἐκεῖνον ἢ τὸν ἄλλον τρόπον, καὶ ἐπροτίμησε νὰ πεθάνῃ καλύτερα μέσα εἰς τὴν ἀσθένειάν του, παρὰ νὰ προδώσῃ τὴν ἀγάπην του πρὸς ἐμέ. Διότι ἐὰν ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι τὸν ἐπότισαν καὶ τὸν ἐνέδυσαν καὶ τὸν ἔθρεψαν, ὁδηγῇ εἰς τὸ μέσον, πολὺ περισσότερον ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἐπροτίμησαν νὰ ἀνέχωνται πυρετοὺς πρὸς χάριν του. Διότι δὲν εἶναι τὸ ἴδιον πρᾶγμα τὸ νὰ προσφέρῃ κανεὶς ψωμὶ καὶ ἐνδύματα μὲ τὸ νὰ ὑπομένῃ μακροχρόνιον ἀρρώστιαν. Τοῦτο τὸ δεύτερον εἶναι πολὺ ἀνώτερον ἀπὸ τὸ πρῶτον. **C** Ὅσον μεγαλύτερος εἶναι ὁ πόνος, τόσον λαμπρότερον θὰ εἶναι τὸ στεφάνι. Αὐτὰ ἂς τὰ σκεπτώμεθα καὶ ὑγιεῖς καὶ ἄρρωστοι καὶ νὰ τὰ λέγωμεν καὶ εἰς ἄλλους. Καὶ ἂν κάποτε μᾶς καταλάβῃ ἀφόρητος πυρετός, ἂς εἴπωμεν πρὸς τοὺς ἑαυτούς μας τοῦτο. Τί θὰ ἐκάμναμεν λοιπόν, ἐὰν κάποτε μᾶς ἀπεδίδετο κατηγορία καὶ εἰσηρχόμεθα εἰς δικαστήριον καὶ ἔπειτα, ἀφοῦ μᾶς κατεδίκαζαν εἰς κρεμάλαν, κατεξέσχιζαν τὰ πλευρά μας; Δὲν θὰ εἴμεθα ἀναγκασμένοι νὰ ὑπομείνωμεν ἐξάπαντος καὶ μάλιστα χωρὶς κανένα κέρδος καὶ κάποιον μισθόν; Τὸ ἴδιον ἂς συλλογιζώμεθα καὶ τώρα· ἂς προστεθῇ λοιπὸν καὶ τῆς ὑπομονῆς ὁ μισθός, ὁ ὁποῖος εἶναι ἱκανὸς νὰ διεγείρῃ τὸ ξεπεσμένον ἠθικόν. Ὁ πυρετὸς ὅμως εἶναι δύσκολος! Ἀλλὰ ἀντίταξε εἰς τὸν πυρετόν, τὴν φλόγα τῆς κολάσεως, τὴν ὁποίαν ἐξάπαντος θὰ διαφύγῃς, **D** ἐὰν προτιμήσῃς νὰ ὑποφέρῃς μὲ ὅλην σου τὴν ὑπομονὴν τὸν πυρετόν. Θυμήσου τοὺς ἀποστόλους πόσα ἐπάθανε. Θυμήσου τοὺς δικαίους ὅτι πάντοτε εὑρίσκοντο εἰς θλίψεις. Θυμήσου τὸν μακάριον Τιμόθεον, ὁ ὁποῖος ποτὲ δὲν ἀνέπνευσεν ἀπὸ τὴν ἀρρώστιαν του, ἀλλὰ συζοῦσε μὲ διαρκῆ ἀσθένειαν. Καὶ διὰ νὰ δηλώσῃ τοῦτο ὁ Παῦλος, ἔλεγεν· «οἴνῳ ὀλίγῳ χρῶ διὰ τὸν στόμαχόν σου καὶ τὰς πυκνάς σου ἀσθενείας» (Α΄ Τιμ. 5, 23). Καὶ ἐὰν ὁ δίκαιος καὶ ἅγιος ἐκεῖνος ἔπασχε τόσα δεινά, μολονότι ἦταν ἐπιφορτισμένος μὲ τὴν προστασίαν τῆς οἰκουμένης, καὶ ἀνίσταινε νεκροὺς καὶ ἀπεδίωκε δαιμόνια **E** καὶ ἐθεράπευε χιλίας δύο ἀσθενείας εἰς ἄλλους, ποίαν δικαιολογίαν θὰ προβάλῃς ἐσύ, ὁ ὁποῖος ἀναστατώνεσαι καὶ δυσανασχετεῖς διὰ προσωρινὰ νοσήματα; Δὲν ἤκουσες τὴν Γραφὴν νὰ λέγῃ ὅτι «ὃν ἀγαπᾷ Κύριος, παιδεύει, μαστιγοῖ δὲ πάντα υἱόν, ὃν παραδέχεται;» (Ἑβρ. 12, 6· Παροιμ. 3, 12). Πόσοι πόσας φορὰς δὲν ἐπεθύμησαν νὰ λάβουν στεφάνι μάρτυρος; Νά, τὸ στεφάνι τοῦτο εἶναι ἕτοιμον. Διότι τὸν μάρτυρα δὲν τὸν κάμνει μόνον ἡ προσταγὴ νὰ θυσιάσῃ εἰς τὰ εἴδωλα καὶ κατόπιν ἡ προτίμησις νὰ πεθάνῃ παρὰ νὰ θυσιάσῃ εἰς αὐτά, **686 A** ἀλλὰ καὶ μόνη ἡ τήρησις ὁποιουδήποτε πράγματος, χάριν τοῦ Χριστοῦ, τὸ ὁποῖον δύναται νὰ προξενήσῃ τὸν θάνατον, εἶναι φανερὸν μαρτύριον.

8. Καὶ διὰ νὰ μάθῃς ὅτι τοῦτο εἶναι ἀλήθεια, θυμήσου πῶς ἀπέθανεν ὁ Ἰωάννης ὁ Βαπτιστὴς καὶ διὰ ποίαν αἰτίαν καὶ διατί καὶ πῶς ὁ Ἄβελ. Διότι κανεὶς ἀπὸ τοὺς δύο αὐτοὺς δὲν ἀντίκρυσε τὸν βωμὸν νὰ καίεται, οὔτε ἄγαλμα στημένον, οὔτε ἔλαβε διαταγὴν νὰ θυσιάσῃ εἰς τὰ δαιμόνια. Ἀλλὰ ὁ ἕνας μὲν ἐπειδὴ μόνον ἤλεγξε τὸν Ἡρώδην, τοῦ ἀπεκόπηκε ἡ κεφαλή, ὁ ἄλλος δέ, ἐπειδὴ ἐτίμησε τὸν Θεὸν μὲ μεγαλυτέραν θυσίαν ἀπὸ ἐκείνην τοῦ ἀδελφοῦ του, κατασφαγιάσθηκε. Ἄρα λοιπὸν αὐτοὶ ἔχουν ἀποστερηθῆ τὰ στεφάνια τῶν μαρτύρων; Ποῖος θὰ ἐτολμοῦσε νὰ εἴπῃ κάτι τέτοιο; **B** Διότι καὶ ὁ ἴδιος ὁ τρόπος τοῦ θανάτου ἀρκεῖ μάλιστα νὰ πείσῃ τὸν καθένα ὅτι αὐτοὶ συγκαταλέγονται μεταξὺ τῶν πρώτων μαρτύρων. Ἐὰν βέβαια ἐπιζητῇς νὰ ἴδῃς καὶ ῥητὴν ἀπόφασιν τοῦ Θεοῦ δι' αὐτούς, ἄκουσε τί λέγει ὁ Παῦλος. Διότι αὐτὰ τὰ ὁποῖα λέγει ἐκεῖνος εἶναι φανερὸν ὅτι εἶναι λόγοι τοῦ ἁγίου Πνεύματος. «Δοκῶ γάρ, λέγει, κἀγὼ Πνεῦμα Θεοῦ ἔχειν» (Α΄ Κορ. 7, 40). Τί λέγει λοιπὸν αὐτός; Ἀφοῦ ἤρχισεν ἀπὸ τὸν Ἄβελ καὶ εἶπεν ὅτι μεγαλυτέραν θυσίαν ἐπρόσφερεν εἰς τὸν Θεὸν ὁ Ἄβελ ἀπὸ τὸν Κάϊν, λέγει ἐπὶ πλέον ὅτι ἐξ αἰτίας αὐτῆς ἐθανατώθηκε. Ἔπειτα ἀφοῦ κατέβηκεν εἰς τοὺς προφήτας καὶ ἔφθασεν ἕως τὸν Ἰωάννην, εἶπε· «ἐν φόνῳ μαχαίρας ἀπέθανον, ἕτεροι δὲ ἐτυμπανίσθησαν» (Ἑβρ. 11, 37), καὶ ἀφοῦ διηγήθηκε πολλοὺς καὶ διαφόρους ἄλλους θανάτους, ἐπρόσθεσε καὶ τὸ ἑξῆς· «Τοιγαροῦν καὶ ἡμεῖς τοσοῦτον ἔχοντες περικείμενον ἡμῖν νέφος μαρτύρων, **C** ὄγκον ἀποθέμενοι πάντα, δι' ὑπομονῆς τρέχωμεν» (Ἑβρ. 12, 1). Βλέπεις ὅτι ἀπεκάλεσε μάρτυρα καὶ τὸν Ἄβελ καὶ τὸν Νῶε καὶ τὸν Ἀβραὰμ καὶ τὸν Ἰσαὰκ καὶ τὸν Ἰακώβ; Διότι μερικοὶ ἀπὸ αὐτοὺς ἔτσι ἀπέθανον διὰ τὸν Θεόν, ὅπως λέγει λοιπὸν καὶ ὁ Παῦλος «καθ' ἡμέραν ἀποθνήσκω» (Α΄ Κορ. 15, 31), μολονότι δὲν ἀπέθνησκε, ἀλλὰ μόνον μὲ τὴν διάθεσίν του ἀνέμενε τὸν θάνατον. Ἔτσι καὶ ἐσύ, ἐὰν ἀποκρούσῃς τὰ μαγικὰ λόγια καὶ τὰ φίλτρα καὶ τὰς μαγγανείας καὶ πεθάνῃς μὲ τὸ νὰ ὑπομένῃς τὴν ἀρρώστιαν, εἶσαι ἕτοιμος μάρτυρας, διότι ἐπροτίμησες τὸν θάνατον μὲ εὐσέβειαν παρὰ τὴν ἀσεβῆ ἀπαλλαγήν, τὴν ὁποίαν σοῦ ὑπέσχοντο ἄλλοι.

Καὶ αὐτὰ μὲν ἔχουν λεχθῆ ἀπὸ ἐμᾶς πρὸς ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι

κομπάζουν καὶ λέγουν ὅτι οἱ δαίμονες θεραπεύουν. **D** Διὰ νὰ μάθῃς δὲ ὅτι οὔτε αὐτὸ εἶναι ἀλήθεια, ἄκουσε τί λέγει ὁ Χριστὸς διὰ τὸν διάβολον. «Ἐκεῖνος ἀνθρωποκτόνος ἦν ἀπ᾿ ἀρχῆς» (Ἰω. 8, 44). Ὁ Θεὸς λέγει ὅτι εἶναι ἀνθρωποκτόνος καὶ ἐσὺ τρέχεις πρὸς ἐκεῖνον, ὡσὰν εἰς ἰατρόν; Τί δικαιολογίαν θὰ ἐπικαλεσθῇς, ὅταν κατηγορηθῇς, πές μου, μὲ τὴν κατηγορίαν ὅτι θεωρεῖς περισσότερον ἀξιοπίστους τὰς μαγείας αὐτῶν, ἀπὸ τὴν γνώμην τοῦ Χριστοῦ; Διότι ὅταν ὁ μὲν Θεὸς λέγῃ ὅτι ὁ διάβολος εἶναι ἀνθρωποκτόνος, αὐτοὶ δέ, ἀντίθετα πρὸς τὴν θείαν ἀπόφασιν, ἰσχυρίζωνται ὅτι ἠμπορεῖ αὐτὸς νὰ θεραπεύῃ νοσήματα, καὶ ἐσὺ παραδέχεσαι τὰς μαγγανείας των καὶ τὰ μαγικὰ λόγια, μὲ ὅσα πράττεις δὲν κάμνεις τίποτε ἄλλο, **E** παρὰ νὰ θεωρῇς αὐτοὺς περισσότερον ἀξιοπίστους ἀπὸ ἐκεῖνον, ἔστω καὶ ἂν αὐτὸ δὲν τὸ ὁμολογεῖς μὲ λόγια. Ἐὰν ὁ διάβολος εἶναι ἀνθρωποκτόνος, εἶναι ὁλοφάνερον ὅτι ἀνθρωποκτόνοι εἶναι καὶ οἱ δαίμονες, οἱ ὁποῖοι τὸν ὑπηρετοῦν. Καὶ αὐτὸ με ἔργα σοῦ τὸ ἐδίδαξεν ὁ Χριστός. Ὅταν λοιπὸν τοὺς ἐπέτρεψε νὰ ἐπιπέσουν εἰς τὸ κοπάδι τῶν χοίρων, αὐτοὶ κατεκρήμνισαν εἰς τὸν κρημνὸν ὁλόκληρον τὴν ἀγέλην ἐκείνην, διὰ νὰ μάθῃς ὅτι καὶ εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὰ ἴδια θὰ ἔκαμναν καὶ θὰ τοὺς ἀπέπνιγαν ἀμέσως, ἐὰν ὁ Θεὸς τοὺς τὸ ἐπέτρεπε. Τώρα αὐτὸς τοὺς συνεκράτει καὶ τοὺς ἠμπόδισε καὶ δὲν τοὺς ἐπέτρεψε νὰ πράξουν κάτι τέτοιο.
687 **A** Καὶ αὐτό, ἀφοῦ ἔλαβαν δικαιώματα τὸ ἀπέδειξαν εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν χοίρων. Διότι ἐὰν τοὺς χοίρους δὲν ἐλυπήθησαν, πολὺ περισσότερον δὲν θὰ ἐδίσταζαν νὰ τὸ πράξουν εἰς ἡμᾶς. Μὴ λοιπόν, ἀγαπητέ μου, παρασύρεσαι εἰς τὰς πλεκτάνας ἐκείνου, ἀλλὰ στηρίξου εἰς τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ. Ἀλλὰ τότε, πῶς θὰ εἰσέλθῃς εἰς τὴν Ἰουδαϊκὴν συναγωγήν; Ἂν λοιπὸν σφραγίσῃς τὸ μέτωπόν σου, ἀμέσως ἡ πονηρὰ δύναμις, ἡ ὁποία κατοικεῖ εἰς τὴν συναγωγὴν θὰ πηδήξῃ ἔξω καὶ θὰ φύγῃ. Ἂν ὅμως δὲν σφραγισθῇς, εἶναι σὰν νὰ ἐπέταξες ἀμέσως τὸ ὅπλον ἀπὸ τὰ παράθυρα. Ἔπειτα ὁ διάβολος ἀφοῦ σὲ συλλάβῃ γυμνὸν καὶ ἄοπλον θὰ σὲ φορτώσῃ μὲ χίλια δυὸ κακά. Καὶ διατί αὐτὰ νὰ λέγωνται ἀπὸ ἐμένα; Ὅτι βέβαια καὶ ἐσὺ ὁ ἴδιος πιστεύεις ὅτι εἶναι πολὺ μεγάλη ἁμαρτία τὸ νὰ καταφεύγῃς εἰς τὸν πονηρὸν ἐκεῖνον χῶρον τῆς συναγωγῆς, γίνεται φανερὸν ἀπὸ τὸν τρόπον τῆς ἀφίξεώς σου ἐκεῖ. **B** Διότι, ἀφοῦ φθάσῃς ἐκεῖ, φροντίζεις νὰ διαφύγῃς τὴν προσοχὴν καὶ προτρέπεις καὶ δούλους καὶ φίλους καὶ γείτονας νὰ μὴ σὲ κατηγορήσουν εἰς τοὺς ἱερεῖς, καὶ ἐὰν κάποιος σὲ φανερώσῃ, ἀγανακτεῖς μαζί του. Πόση μεγάλη μωρία θὰ ἦταν νὰ προσπαθοῦμεν νὰ διαφύγωμεν τὴν προσοχὴν τῶν ἀνθρώπων, ἐνῷ ἀποτολμοῦμεν ἀναίσχυντα τὴν παρανομίαν αὐτὴν ἐμπρὸς εἰς τὸν Θεόν, ὁ ὁποῖος βλέπει τὰ πάντα καὶ παρίσταται παντοῦ; Ἀλλὰ ἐὰν δὲν φοβεῖσαι τὸν Θεόν, τότε λοιπόν, ἂς ἐντρέπεσαι τοὐλάχιστον τοὺς Ἰουδαίους. Διότι μὲ τί μάτια θὰ τοὺς κυττάξῃς καὶ μὲ τί στόμα θὰ ὁμιλήσῃς, ὅταν, ἐνῷ ὁμολογῇς ὅτι εἶσαι χριστιανός, τρέχῃς πρὸς τὰς συναγωγὰς ἐκείνων καὶ ἔχῃς ἀνάγκην ἀπὸ τὴν βοήθειάν των;

Δὲν καταλαβαίνεις πόσον σὲ περιγελοῦν, πόσον σὲ περιπαίζουν, πόσον σὲ χλευάζουν, πόσον σὲ ἐντροπιάζουν καὶ σὲ ἐξευτελίζουν, **C** ἂν καὶ ὄχι φανερά, ἀλλὰ μέσα εἰς τὴν συνείδησίν των;

9. Πές μου λοιπὸν εἶναι πράγματα αὐτὰ ὑποφερτὰ καὶ ἀνεκτά; Διότι ἐὰν ἔπρεπε νὰ ὑποστοῦμεν χιλίους θανάτους, ἐὰν ἔπρεπε νὰ πάθωμεν κακὰ ἀθεράπευτα, δὲν θὰ ἦταν προτιμότερον νὰ ὑπομείνωμεν ὅλα τὰ δυσάρεστα, παρὰ νὰ γίνωμεν περίγελως καὶ χλευασμὸς τῶν μιαρῶν ἐκείνων καὶ νὰ ζήσωμεν μὲ ἀκάθαρτον συνείδησιν; Δὲν τὰ λέγω αὐτὰ διὰ νὰ τὰ ἀκούετε μόνον ἐσεῖς, ἀλλὰ διὰ νὰ θεραπεύετε αὐτούς, οἱ ὁποῖοι κατέχονται ἀπὸ τέτοια νοσήματα. Διότι ὅπως ἐκείνους τοὺς κατηγοροῦμεν ὅτι χωλαίνουν κατὰ τὴν πίστιν, ἔτσι κατηγοροῦμεν καὶ ἐσᾶς, διότι δὲν θέλετε νὰ διορθώνετε ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἀσθενοῦν. Μήπως, ἀγαπητέ μου, αὐτὸ εἶναι τὸ ζητούμενον, διὰ νὰ ἀκούσῃς τὰ λεγόμενα, ἀφοῦ εἰσέλθῃς ἐδῶ; Αὐτὸ ἀκριβῶς εἶναι καὶ καταδίκη, **D** ὅταν κοντὰ εἰς τὴν ἀκρόασιν τῶν λόγων δὲν συμβαδίζουν καὶ τὰ ἔργα. Διὰ τοῦτο εἶσαι χριστιανός, διὰ νὰ μιμῆσαι τὸν Χριστὸν καὶ νὰ ὑπακούῃς εἰς τοὺς νόμους του. Τί λοιπὸν ἔκαμεν ἐκεῖνος; Δὲν ἐπροσκαλοῦσε τοὺς ἀρρώστους κοντά του μὲ τὸ νὰ κάθεται εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, ἀλλὰ περιώδευε τὰς πόλεις καὶ τὰ χωρία καὶ ἐθεράπευε τοῦ καθενὸς τὴν ἀρρώστιαν, καὶ τὴν σωματικὴν καὶ τὴν ψυχικήν. Ἂν καὶ ἠμποροῦσε βέβαια καθήμενος εἰς ἕνα τόπον νὰ προσελκύῃ κοντά του ὅλους, δὲν τὸ ἔκαμεν αὐτὸ ὅμως, διὰ νὰ δώσῃ εἰς ἡμᾶς παράδειγμα νὰ περιερχώμεθα καὶ νὰ ἀναζητοῦμεν τοὺς χαμένους. **E** Ἐπίσης καὶ μὲ τὴν παραβολὴν τοῦ καλοῦ ποιμένος ὑπαινίχθηκε τὸ ἴδιον πρᾶγμα. Πράγματι δὲν ἐκάθισε κοντὰ εἰς τὰ ἐνενηνταεννέα πρόβατα καὶ δὲν ἀνέμεινε νὰ ἐπιστρέψῃ πλησίον του τὸ χαμένον πρόβατον, ἀλλ᾿ ὁ ἴδιος ἐξῆλθεν εἰς ἀναζήτησιν καὶ εὑρῆκε, καὶ ἀφοῦ τὸ εὑρῆκε, τὸ ἐβάστασεν εἰς τοὺς ὤμους του καὶ τὸ ἔφερε πίσω εἰς τὸ κοπάδι. Δὲν βλέπεις ὅτι τὸ ἴδιον κάμνουν καὶ οἱ ἰατροί; Δὲν ἐξαναγκάζουν τοὺς ἀρρώστους, οἱ ὁποῖοι εἶναι κατάκοιτοι εἰς τὰ κρεββάτια των, νὰ κουβαληθοῦν εἰς τὰ σπίτια των, ἀλλὰ οἱ ἴδιοι τρέχουν πρὸς ἐκείνους.

688 **A** Καὶ ἐσύ, ἀγαπητέ μου, κάμε τὸ ἴδιον, ἐπειδὴ γνωρίζεις ὅτι ἡ παροῦσα ζωὴ εἶναι μικρή, καὶ ἐὰν δὲν κερδίσωμεν τὰ κέρδη αὐτά, δὲν θὰ εὕρωμεν καμμίαν σωτηρίαν. Πολλὰς φοράς, ἠμπορεῖ μία κερδισμένη ψυχὴ νὰ ἐξαλείψῃ ὄγκον ἀπείρων ἁμαρτημάτων καὶ νὰ γίνῃ δι᾿ ἡμᾶς κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως τὸ ἀντίλυτρον. Κατάλαβε, τέλος πάντων, διατί κατ᾿ ἐπανάληψιν ἐστάλθηκαν προφῆται, διατί ἀπόστολοι, διατί δίκαιοι, διατί ἄγγελοι, διατί ὁ ἴδιος ὁ μονάκριβος Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἦλθε. Δὲν ἦλθε διὰ νὰ σώσῃ τοὺς ἀνθρώπους; Δὲν ἦλθε διὰ νὰ ἐπαναφέρῃ εἰς τὸν σωστὸν δρόμον τοὺς πλανημένους; Καὶ ἐσύ, κατὰ τὴν δύναμίν σου, κάμε τὸ ἴδιον, καὶ δεῖξε κάθε φροντίδα καὶ πρόνοιαν διὰ τὴν ἐπιστροφὴν τῶν πλανημένων. Τὰ ἴδια πράγματα δὲν παραλείπω νὰ σᾶς συστήνω εἰς κάθε σύναξίν μας, εἴτε προσέχετε εἴτε δὲν προ-

σέχετε, ἐγὼ δὲν θὰ παύσω νὰ λέγω. **B** Διότι τοῦτο εἶναι δι' ἡμᾶς νόμος τοῦ Θεοῦ, καὶ ὅταν ἀκούῃ κάποιος καὶ ὅταν δὲν ἀκούῃ, νὰ ἐπιτελοῦμεν τὴν διακονίαν τοῦ λόγου. Ἀλλὰ ἐὰν μὲν ἀκούετε καὶ ἐφαρμόσετε τὰ λεγόμενα, μὲ μεγάλην εὐχαρίστησιν θὰ ἐπιτελοῦμεν τὴν διακονίαν αὐτήν, ἐὰν ὅμως ἀδιαφορήσετε καὶ βαρυθῆτε, μὲ πολλὴν ἀθυμίαν θὰ τὴν ἐπιτελοῦμεν. Διότι δι' ἡμᾶς μὲν δὲν ὑφίσταται κανένας κίνδυνος ἀπὸ τὴν δικήν σας παρακοήν, διότι ἡμεῖς ἐξεπληρώσαμεν τὸ καθῆκόν μας εἰς τὸ ἀκέραιον. Πλὴν ὅμως, καὶ ἐὰν δὲν κινδυνεύσωμεν, διότι ἔχομεν ἐκπληρώσει εἰς τὸ ἀκέραιον τὸ καθῆκόν μας, ὑποφέρομεν μὲ τὴν σκέψιν ὅτι ἐσεῖς θὰ κατηγορηθῆτε κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην. Διότι δι' ἐσᾶς δὲν θὰ θὰ εἶναι χωρὶς κινδύνους ἡ ἀκρόασις τῶν λόγων, ὅταν κοντὰ εἰς τὴν ἀκρόασιν δὲν προστίθενται καὶ τὰ ἔργα. Ἄκουσε λοιπόν, πῶς ὁ Χριστὸς μὲ τὸ νὰ ἐλέγχῃ τοὺς διδασκάλους ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἀποκρύπτουν τὸν λόγον, **C** ἐφόβησε συγχρόνως καὶ τοὺς μαθητάς. Διότι μὲ τὸ νὰ εἴπῃ· «ἔδει σε καταβαλεῖν τὸ ἀργύριόν μου ἐπὶ τοὺς τραπεζίτας», καὶ μὲ τὸ νὰ προσθέσῃ· «ὅτι κἀγὼ ἐλθὼν μετὰ τόκου ἂν ἀπῄτησα αὐτό» (Ματθ. 25, 27), ἐφανέρωσεν ὅτι μετὰ τὴν ἀκρόασιν (διότι αὐτὴ εἶναι ἡ κατάθεσις τοῦ ἀργυρίου) πρέπει νὰ ἀποφέρουν τόκον αὐτοὶ οἱ ὁποῖοι ἐδέχθηκαν τὴν διδασκαλίαν. Καὶ τόκος διδασκαλίας δὲν σημαίνει τίποτε ἄλλο, παρὰ τὴν ἔμπρακτον ἀπόδειξιν τῆς διδασκαλίας.

Ἐπειδὴ λοιπὸν καὶ ἡμεῖς ἔχομεν καταθέσει τὸ ἀργύριον εἰς τὴν ἀκοήν σας, εἶναι ἀνάγκη λοιπόν, ἐσεῖς νὰ ἀποδώσετε τὸν τόκον εἰς τὸν Κύριον, δηλαδὴ τὴν σωτηρίαν τῶν ἀδελφῶν σας. **D** Ἐὰν λοιπὸν ἀρκεσθῆτε νὰ κατέχετε μόνον αὐτά, τὰ ὁποῖα ἔχουν λεχθῆ καὶ δὲν πράττετε τίποτε μὲ αὐτά, φοβοῦμαι μήπως τιμωρηθῆτε μὲ τὴν ἰδίαν τιμωρίαν, μὲ τὴν ὁποίαν ἐτιμωρήθηκε αὐτός, ὁ ὁποῖος ἐπαράχωσε τὸ τάλαντόν του. Διότι καὶ ἐκεῖνος διὰ τὸν λόγον αὐτόν, ἀφοῦ ἐδέθηκε χειροπόδαρα, ἐρρίφθηκε εἰς τὸ ἐξώτερον σκότος, διότι αὐτὰ τὰ ὁποῖα ἤκουσε δὲν τὰ μετέδωσε καὶ εἰς ἄλλους. Διὰ νὰ μὴ πάθωμεν καὶ ἡμεῖς τὰ ἴδια, ἂς μιμηθοῦμεν ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ἔλαβε τὰ πέντε καὶ τὸν ἄλλον, ὁ ὁποῖος ἔλαβε τὰ δύο τάλαντα. Καὶ ἂν χρειασθῆ νὰ τὰ δαπανήσωμεν διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ πλησίον μας, εἴτε λόγον, εἴτε χρήματα, εἴτε σωματικὸν κόπον, εἴτε προσευχήν, εἴτε ὁ,τιδήποτε ἄλλο, ἂς μὴ διστάσωμεν, διὰ νὰ ἠμπορέσωμεν ἔτσι, ἀφοῦ πολλαπλασιάσωμεν ὁ καθένας μας, ἀπὸ παντοῦ, **E** τὸ τάλαντον, τὸ ὁποῖον μᾶς ἐδόθηκε μὲ κάποιαν ἀναλογίαν ἀπὸ τὸν Θεόν, νὰ ἀκούσωμεν τὴν μακαρίαν ἐκείνην φωνήν. «Εὖ δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ, ἐπὶ ὀλίγα ἧς πιστός, ἐπὶ πολλῶν σὲ καταστήσω· εἴσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ Κυρίου» (Ματθ. 25, 21). Μακάρι ὅλοι μας νὰ ἐπιτύχωμεν τὴν χαρὰν αὐτήν, μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, διὰ τοῦ ὁποίου καὶ μετὰ τοῦ ὁποίου εἰς τὸν Πατέρα ἡ δόξα καὶ ἡ δύναμις, μαζὶ μὲ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Γένοιτο!

ΚΑΤΑ ΙΟΥΔΑΙΩΝ.

ΛΟΓΟΣ ΠΕΜΠΤΟΣ.

D Πόθεν ἡμῖν ἄρα πλείων ὁ σύλλογος γέγονε σήμερον; Πρὸς τὴν ἀπαίτησιν τῆς ὑποσχέσεως ἀπηντήσατε πάντως, καὶ τὸ ἀργύριον τὸ πεπυρωμένον, ὅπερ ὑπεσχόμην καταβαλεῖν, ὑποδέξασθαι παρεγένεσθε. Τὰ λόγια γάρ, φησί, Κυρίου, λόγια ἁγνά· ἀργύριον πεπυρωμένον δοκίμιον τῇ γῇ. Εὐλογητὸς ὁ Θεός, ὁ τοσαύτην ὑμῖν περὶ τὴν πνευματικὴν ἀκρόασιν ἐπιθυμίαν ἐνθείς. Καθάπερ γὰρ οἱ φίλοινοι καὶ φιλοπόται, ἐναγόμενοι καθ' ἑκάστην ἡμέραν, περιεργάζονται καὶ πολυπραγμονοῦσι ποῦ πότοι, καὶ συμπόσια, καὶ δεῖπνα, καὶ κῶμοι, καὶ μέθαι, καὶ φιάλαι,
E καὶ κρατῆρες, καὶ ποτήρια· οὕτω δὴ καὶ ὑμεῖς, καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἀνιστάμενοι περιεργάζεσθε, ποῦ παραίνεσις, καὶ συμβουλή, καὶ παράκλησις, καὶ διδασκαλία, καὶ λόγος εἰς δόξαν Χριστοῦ συντείνων. Διὰ ταῦτα καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ προθυμότερον ταύτης ἁπτόμεθα τῆς ὑποθέσεως, καί, ἅπερ ὑπεσχόμεθα, μετὰ πάσης κατατίθεμεν τῆς εὐγνωμοσύνης. Ἡ μὲν οὖν πρὸς Ἰουδαίους μάχη τέλος ἔλαβε τὸ προσῆκον· καὶ τὸ τρόπαιον ἕστηκε, καὶ ὁ στέφανος ἡμῖν ἀπήρτισται, καὶ τὸ βραβεῖον ἡρπάσαμεν καὶ ἀπὸ τῆς
828
A προτέρας διαλέξεως. Τὸ γὰρ σπουδαζόμενον ἦν ἡμῖν ἀποδεῖξαι, ὅτι τὰ γινόμενα νῦν ὑπ' αὐτῶν παρανομία τίς ἐστι καὶ παράβασις, καὶ ἀνθρώπων πρὸς